I 19440

Biblioteca „ASTRA"
- SIBIU -

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1

1984

35875

IAN. 2022

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, LAURENȚIU NICULESCU, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București
sub comanda nr. 31 858

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XIII, NR. 1 (IANUARIE — MARTIE), BUCUREŞTI, 1984

Sumar

Gramatică, vocabular

B. CAZACU — Laudă limbii române 3
FRANCISC KIRÁLY — Vocabularul fundamental şi masa vocabularului . 4
C. DIMITRIU — Elemente incidente în limba română 6

Stil, compoziţie

MIHAELA MANCAŞ — Limbaje funcţionale şi delimitări stilistice (I) . . 11
NICOLAE MECU — Limbajul literaturii (I) 14
VASILE POENARU — Elemente ale compoziţiei narative 17

Analize, sinteze

NICOLAE CONSTANTINESCU — Literatura populară (I) 20
D. MICU — Poezia română contemporană (II) 22
TEOFIL RĂCHIŢEANU — M. Eminescu : „Revedere“ 25
DANA MARIA MANU — Zaharia Stancu : „Patria“ 27

Miscellanea

CONSTANŢA BĂRBOI — Nichita Stănescu şi noi... 29
PAUL CORNEA — Alecu Russo — reprezentant de seamă al curentului naţional-popular 32
CRISTINA IONESCU — 125 de ani de la Unirea Principatelor 35
MIRCEA POPA — Rolul literar al ziarului „Tribuna“ de la Sibiu (1884—1903) 37

Concursuri, examene

Proba de verificare a cunoştinţelor de limba română pentru înscrierea în clasa a IX-a (treapta I) de liceu 40
CLARA GEORGETA CHIOSA — Observaţii privind redactarea lucrărilor la etapa finală a Concursului „M. Eminescu“ 43

1 IUN. 2014

Cenacluri, reviste

CORNELIA DREJMAN — Din activitatea unui cerc de folclor 47
PAVEL GALEA — Revista „Laboremus" (1926—1983) 48
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 49

De la corespondenții noștri 52

Tinere talente

LAURA STERIAN — Atomul 55

Debut

MARIA DELCEA — Dac-ar fi 55
MARIANA VISTERNICU — Stare, Dimineața 56
ELA AANEI — Cerul de altădată 56
EMANUELA FELEA — Lumini din adîncuri 56

Însemnări pe marginea cărților

GEORGE CĂLINESCU, *Enigma Otiliei*. Tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de ION BĂLU (Cornel Munteanu); FLORIAN CRISTESCU, *Familia Roademult*. Ediție îngrijită de STELIAN CRISTESCU (Carmen-Maria Mecu); SERGIU DRINCU, *Semnele ortografice și de punctuație în limba română. Norme și exerciții* (Doina Babeu) 58

VASILE POENARU — Curier 62

Laudă limbii române

B. CAZACU
Universitatea din București

Într-o formulare metaforică, Lucian Blaga definea limba drept „întîiul poem al unui popor".

Pus în situația de a-mi mărturisi admirația sinceră și profundul respect pentru acest măreț poem făurit de-a lungul veacurilor în frămîntările istoriei și lăsat moștenire nouă, posterității, de către înaintași, sînt stăpînit de un real sentiment de sfială.

Un astfel de elogiu public ar putea fi adus din punctul de vedere al specialistului lingvist ; el examinează structura limbii, evoluția, funcțiile în viața socială a acestei continuatoare a latinei vorbite în părțile de răsărit ale Imperiului Roman, astăzi un instrument perfecționat de comunicare orală și scrisă, suplu și expresiv. Tonul de odă este mai reținut, mai intelectual, poate solemn, dar caracteristic raționamentului științific.

Acest cînt de laudă ar putea izvorî însă și din partea vorbitorului obișnuit — care nu e specialist în studierea problemelor limbii —, ceea ce implică o notă expozitivă mai intimă, mai caldă, legată afectiv de inima celui care o exprimă și o audiență într-un cerc mai larg.

Nenumărați și iscusiți au fost scriitorii care au exprimat, în versuri sau în proză, meritele acestei „înalte doamne" care este limba română ; între ei, imnul lui Al. Mateevici a devenit text de antologie. Alții au arătat însemnătatea pe care a avut-o și o mai are ea în viața comunității, strînsa legătură dintre dezvoltarea ei și formarea conștiinței și a unității poporului român.

George Coșbuc considera că „limba e cea mai puternică legătură a unui neam. Ea este sufletul neamului, e firea și ființa lui" ; Mihai Eminescu învesmînta într-o aură poetică aceeași constatare : „Limba [...] este însăși floarea sufletului etnic al românismului". Ambele exprimări amintesc formula celebrului lingvist german de la începutul secolului trecut, Wilhelm von Humboldt : „Limba este aspectul exterior al sufletului unui popor".

Aș mai adăuga la aceste scurte observații opinia lui Alexandru Odobescu, unul dintre cei mai aleși oameni de cultură și un fin estet, care scria — în capitolul închinat basmului bisoceanului din *Pseudokinegetikos* — că limba este „ce avem mai scump rămas de la părinți" și care mărturisește că ar da ani din viață ca să poată scrie întocmai „acea limbă spornică, vîrtoasă și limpede a țăranilor noștri".

Aș încheia aceste gînduri răzlețe cu îndemnul — în versuri pe alocuri stîngace, dar însuflețit de un nobil patriotism —, adresat în prefața uneia dintre scrierile sale de Anton Pann, „cel isteț ca un proverb", auditoriului său :

Cîntă, măi frate române, pe graiul și limba ta
Și lasă cele streine ei de a și le cînta.
Cîntă să-nțelegi și însuți și cîți la tine ascult,
Cinstește-ți ca fiecare limba și neamu-ți mai mult !

Vocabularul fundamental și masa vocabularului

FRANCISC KIRÁLY
Universitatea din Timișoara

Cuvîntul constituie cea mai importantă *unitate* a limbii. Nu este, deci, de mirare că foarte mulți, atunci cînd vorbesc despre limbă, se gîndesc, în primul rînd, la *cuvinte*. De fapt, cuvîntul este unitatea de bază a v o c a b u l a r u l u i. Totalitatea cuvintelor existente la un moment dat într-o limbă formează, împreună cu cele mai vechi, *vocabularul* sau *lexicul* limbii respective.

Forța unei limbi este dată, cu deosebire, de bogăția și varietatea vocabularului ei. În principiu, lexicul fiecărei limbi este atît de bogat și de variat cît de bogată și de variată este realitatea (cultura materială și spirituală) pe care trebuie s-o exprime, s-o denumească. Unitățile lingvistice de la nivelul vocabularului sînt foarte numeroase, în comparație cu unitățile altor nivele *(fonetica, morfologia)*. Dacă nivelul fonetic, spre exemplu, dispune de un număr limitat (de regulă, cîteva zeci) de unități și, drept consecință, este considerat un sistem închis, atunci vocabularul este un sistem deschis.

Pentru limba română, lucrarea lexicografică cea mai importantă, *Dicționarul limbii române (DLR)*, în curs de elaborare, va înregistra, o dată cu publicarea ultimelor volume, peste 120.000 de *unități lexicale*. Această cifră, deși impresionantă, nu acoperă și nici nu poate acoperi realitatea lexicului nostru. Numărul cuvintelor din *limbă* este totdeauna mai mare decît cifra unităților din cel mai complet *dicționar*.

Cuvintele pot fi examinate și din perspectiva *valorii*, a *ponderii* lor în sistemul lexical.

Dacă *unele* cuvinte se organizează în subsisteme ale vocabularului după sensul lor *(sinonime, antonime* etc.) sau în funcție de forma lor *(omonime, paronime* etc.), atunci *toate* cuvintele unei limbi se grupează, printre altele, și în funcție de *stabilitatea, importanța* și *valoarea* lor. Cercetările bazate pe aceste criterii au stabilit că lexicul oricărei limbi este alcătuit din v o c a b u l a r u l f u n d a m e n t a l și din m a s a v o c a b u l a r u l u i. Se impune însă o precizare : între aceste două sfere lexicale *nu există granițe precise*. Este nu numai plastică, ci și plină de sugestii comparația folosită de I. Coteanu : „Vocabularul ar putea fi asemuit cu o nebuloasă, a cărei materie se rarifică în mod constant de la centru spre margine. Densitatea din ce în ce mai scăzută, neavînd praguri, nu se micșorează dintr-o dată“ [1].

Vocabularul fundamental este centrul, n u c l e u l lexicului, format dintr-un număr relativ mic de cuvinte, dar de o importanță cu totul deosebită pentru fizionomia lexicală a limbii. După cum a arătat Al. Graur [2], nucleul vocabularului are trăsături proprii care îl deosebesc de masa vocabularului. După cei mai mulți specialiști, cuvintele din fondul principal al vocabularului se caracterizează prin : *stabilitate*, largă *răspîndire*, *frec-*

[1] *Realitatea obiectivă a fondului principal lexical*, în *Studii și cercetări lingvistice*, IX (1958), nr. 3, p. 400.

[2] *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, 1954 ; *Fondul principal al limbii române*, București, 1957.

venţă ridicată, *bogăţie* de *sensuri* şi mare capacitate de a da naştere la *derivate* şi *compuse* sau de a intra în *expresii* şi *locuţiuni*. Pentru a evita o absolutizare posibilă, trebuie să facem o precizare : neavînd o valoare absolută nici una dintre aceste caracteristici, doar aplicarea lor *combinată* poate asigura o selectare mai riguroasă a cuvintelor fundamentale. Dacă am încerca, totuşi, o „condensare", o sintetizare a criteriilor de selectare, atunci am spune că hotărîtoare e *importanţa în ansamblu* a cuvîntului (*arină* „nisip" e foarte vechi, moştenit, dar nu e selectat, *vultur* se foloseşte rar, dar e important, *ziar* e relativ nou, dar s-a impus etc.).

Iată, pe categorii, cîteva din cele 1 000—1 500 de cuvinte considerate ca făcînd parte din vocabularul fundamental românesc :

1. Corpul omenesc şi părţile lui : *cap, deget, dinte, faţă, gură, inimă, limbă, mînă, nas, obraz, os, picior, piele, piept, sînge, spate, şale, tîmplă, trup, unghie, ureche* etc.

2. Grade de rudenie : *cumnat, fiu, frate, ginere, mamă, nepot, noră, părinte, rudă, soacră, socru, soră, tată, unchi, văr* etc.

3. Locuinţa şi obiectele casnice : *casă, cheie, cui, cuţit, fereastră, lingură, masă, oală, pat, perete, pivniţă, pod, uşă* etc.

4. Unelte : *ciocan, cleşte, coasă, furcă, lanţ, lopată, plug, roată, sanie, sapă, seceră, secure, şa* etc.

5. Acţiuni : *a ajuta, a apăra, a bea, a bănui, a cheltui, a cînta, a dormi, a face, a iubi, a mînca, a scrie, a sta, a vedea* etc.

6. Alimente şi băuturi : *apă, brînză, carne, lapte, legume, miere, pîine, sare, turtă, ulei, unt, vin* etc.

7. Faună : *cal, cîine, cocoş, găină, gîscă, lup, oaie, pasăre, porc, raţă, urs, vacă, vulpe* etc.

8. Floră : *brad, copac, cireş, fag, floare, grîu, in, mazăre, măr, orz, păr, plop, secară, stejar, urzică, vişin* etc.

9. Însuşiri şi caracteristici : *ager, bogat, bun, drag, dulce, frumos, gol, iute, lacom, mare, mic, rău, slab, subţire, vesel* etc.

10. Natură : *aer, cer, cîmp, deal, ger, gîrlă, hotar, munte, nisip, ogor, pămînt, ploaie, praf, rîu, soare, vînt, zăpadă* etc.

11. Timp : *an, lună, săptămînă ; iarnă, primăvară, vară, toamnă ; dimineaţă, zi, seară, noapte ; luni, marţi, miercuri, joi, vineri* etc.

Lăsînd la o parte numeroase alte categorii de cuvinte care desemnează noţiuni şi obiecte fundamentale pentru viaţa omului, subliniem locul important ocupat în nucleul vocabularului de *conjuncţii, numerale, prepoziţii, pronume, verbele neregulate (a fi, a avea, a vrea, a lua* etc.).

Pentru nucleul lexicului se foloseşte nu numai denumirea de *vocabular fundamental*, ci, adesea nemotivat[3], şi : *fond principal lexical, fond principal de cuvinte, fond (lexical) de bază, fond lexical uzual, lexic fundamental, vocabular de bază, vocabular esenţial* etc.

Vocabularul fiecărei limbi este, în acelaşi timp, şi stabil, şi mobil. *Specificul* şi *stabilitatea* unei limbi sînt asigurate de structura gramaticală şi de vocabularul fundamental. Nucleul lexical românesc, spre exemplu, este în proporţie de 60% de origine *latină* (la fel, cu deosebiri de nu-

[3] Fondul lexical *uzual, activ* etc., de pildă, vizează *vorbirea*, nu *limba*. Pe de altă parte, prin vocabular *fundamental* (numit şi *minimal*) unii înţeleg o sferă mai largă a lexicului, cca 3000 de cuvinte (necesare pentru cei care învaţă româna). O sferă şi mai largă, de cca 5000 de cuvinte, se numeşte *lexic reprezentativ*. Aceste sfere tot mai largi arată, în fond, că nucleul lexical nu e izolat, închis, şi că nu sînt decît *treceri treptate* spre masa largă a vocabularului.

anță, cu cel din alte limbi romanice). Trebuie să accentuăm că nici vocabularul fundamental nu e dat o dată pentru totdeauna, ci *se primenește încet*. Chiar între exemplele date găsim împrumuturi slave, maghiare, neologisme (*obraz, pod, drag ; bănui, cheltui, oraș ; ziar, partid, televizor* etc.), mult mai noi, evident, decît cele latinești moștenite. Așadar, pînă și componentele nucleului *sînt inegale* între ele în unele privințe (vechime, derivare, polisemie etc.).

Schimbările din vocabularul fundamental (*dinspre* și *înspre* masa vocabularului) se fac printr-o *zonă de trecere*, numită de unii și *lexic circulant* (de aici pătrund în nucleu sau pe aici se reîntorc în masa vocabularului unele cuvinte).

Masa vocabularului cuprinde imensa majoritate a cuvintelor unei limbi. Dacă vocabularul fundamental domină *valoric, calitativ*, masa vocabularului se impune mai ales *numeric, cantitativ*, dar și prin capacitatea sa de a oglindi progresul, înnoirile și perimările din toate domeniile. Aici apar pentru prima dată cuvinte ca *a ameriza, a aseleniza, cosmonaut* etc., oglindind noul, aici se întorc *moșie, băcănie ; stolnic, vistiernic*, arătînd învechirea, trecerea în istorie a unor realități, și tot aici se mențin arhaicele *arină* „nisip", *gubav* „lepros ; bolnăvicios" etc. (active doar regional). Toate acestea ne fac să credem că denumirile *vocabular secundar, restul vocabularului, periferia vocabularului*, folosite pentru masa vocabularului, sînt nu doar mai puțin potrivite, ci chiar inexacte. În primul rînd, 90% din cuvintele unei limbi nu sînt un „rest", în al doilea rînd, elementele noului nu sînt secundare și, cu atît mai puțin, periferice, ca să nu mai vorbim de faptul că, la noi, majoritatea neologismelor vin din limbile înrudite și întăresc *caracterul romanic* al limbii noastre.

Valoarea și *stabilitatea* vocabularului fundamental se îmbină cu *bogăția* și *dinamica* masei vocabularului, formînd o unitate lexicală armonioasă, capabilă să exprime, exact, clar și nuanțat, complexitatea culturii noastre materiale și spirituale.

„Să nu lăsăm cuvintele nici să doarmă, nici să amorțească, nici să zacă, nici să moară. Ele sînt comoara noastră de mare avuție".

T. ARGHEZI

Elemente incidente în limba română

C. DIMITRIU
Universitatea „Al. I. Cuza", Iași

Legătura dintre gramatică și logică justifică aprecierea că, în gimnaziu, gramatica — la fel cu matematica — contribuie în cea mai mare măsură la dezvoltarea gîndirii logice a elevilor. Acest lucru se realizează în condițiile în care, dintr-un mare număr de cunoștințe de gramatică cu care operează specialiștii, în școală se selectează acelea considerate necesare culturii generale.

Este necesar ca din timp în timp cunoștințele transmise în școală să fie revăzute, pentru a se renunța la ce este depășit și a se adăuga achiziții recente. Pentru ilustrarea acestei idei, ne vom referi, în cele ce urmează, la elementele incidente.

Unii specialiști apreciază că enunțul de tipul *„astăzi a plouat, după cum...“* poate fi dezvoltat în așa fel încît să cuprindă „propozițiile circumstanțiale de mod din care s-au dat numai elementele introductive“. Completînd enunțul *(astăzi a plouat, după cum a spus cineva)*, urmează că propoziția *după cum a spus cineva* să arate „modul (felul) cum se desfășoară sau cum se înfățișează o acțiune“, ceea ce ni se pare că nu corespunde realității. Aceasta pentru că, logic vorbind, *modalitatea* unui verb ca *a ploua* poate fi indicată prin *încet, tare, liniștit* etc. sau printr-o propoziție care să aibă această semnificație, și nu prin propoziția *după cum a spus cineva*, care este exterioară *planului comunicării* (vezi mai departe). Aceeași situație apare și în construcții ca : *„Drobeta sau Drubeta, cum mai este numită în inscripții, a primit titlul tot de la Hadrian“*.

Caracterul neconvenabil al analizelor de felul celor de mai sus rezidă, pe de o parte, în absolutizarea criteriului formei, care invită la considerarea mecanică a propozițiilor introduse prin adverbul de mod *cum* sau prin formațiile pe baza acestuia : *după cum, precum* etc. drept propoziții subordonate circumstanțiale de mod. Adverbul relativ *cum* (și formațiile pe baza lui) nu reprezintă, însă, elemente de relație subordonatoare *specializate* pentru propoziția circumstanțială de mod, ci elemente de relație *universale*, prin care, adică, se introduc cele mai variate propoziții. Altfel spus, prezența lui *cum, după cum, precum* etc. la începutul unei propoziții nu înseamnă că propoziția respectivă este o subordonată circumstanțială de mod. Pe de altă parte, improprietatea analizelor în discuție este dată de neluarea în considerare a unui fapt de *gîndire logică*, și anume că actul vorbirii se poate realiza în două *planuri*. Unul dintre aceste planuri — pe care îl numim convențional *planul comunicării* — poate apărea și singur, neînsoțit adică de al doilea plan. Planul comunicării se concretizează într-o narațiune (I), o descriere (II) sau un dialog (III). Exemple :

I. Se zvonise prin ziare
Că-n Irlanda e-ntr-un sat
Un bărbat grozav de tare.

(G. Coșbuc)

II. Pe malul apei se-mpletesc
Cărări ce duc la moară.

(G. Coșbuc)

III. — „Domnul unde-i ?“ — „E-n Suceava.“
— „Dar poporul ?“ — „La Plăieși.“

(G. Coșbuc)

Cel de al doilea plan — pe care îl numim tot convențional *planul incidenței* — nu poate fi imaginat singur, existența lui fiind condiționată de existența planului comunicării. Exemplu :

De-oi muri — *își zice-n sine* — al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe.

(M. Eminescu)

Între aceste două planuri, *raportul sintactic poate fi numai de incidență* și nici într-un caz de subordonare sau altfel. Avem în vedere faptul că raportul de subordonare presupune, drept condiție axiomatică, unitățile sin-

tactice aflate în același plan, fie *numai* în planul comunicării, fie *numai* în planul incidenței. Cu alte cuvinte, într-un context de tipul *știu că problema e discutabilă, spune cineva care are simțul realității*, găsim raport de subordonare la nivelul frazei atît în planul comunicării (între propoziția completivă *că problema e discutabilă* și regentul acesteia *știu*), cît și în planul incidenței (între propoziția atributivă *care are simțul realității* și regentul ei *cineva*), dar — în gîndirea logică — nu poate fi imaginată subordonarea între planul comunicării luat global *știu că problema e discutabilă* și planul incidenței, de asemenea luat global *spune cineva care are simțul realității*. Aceasta înseamnă — revenind la contextele amintite : *astăzi a plouat, după cum a spus cineva* și *Drobeta sau Drubeta, cum mai este numită în inscripții, a primit titlul tot de la Hadrian* — că propozițiile *după cum a spus cineva* și *cum mai este numită în inscripții* nu pot fi trecute în rîndul circumstanțialelor de mod, întrucît ele reprezintă planul incidenței, iar contextele la care se referă se află în planul comunicării.

Cu o singură excepție [1], planul incidenței este izolat formal de planul comunicării prin pauza asociată cu modificarea intonației (în scris prin virgulă, linioară de unire sau paranteză). Întrucît aceste elemente formale (mărci) se întîlnesc și la alte raporturi (în *cînd vrea, vorbește* — la subordonare ; în *merge, cîntă și privește* la coordonare etc.), urmează că, pentru recunoașterea incidenței, indicele principal nu-l poate constitui forma (pauza și intonația, cărora în scris le corespund virgula, linioara de unire sau paranteza), ci trebuie să pornim de la conținut, care înseamnă, practic, identificarea *prin gîndire logică a planului comunicării și a planului incidenței* (bineînțeles, dacă există amîndouă).

Prin comentariile de mai sus am urmărit să arătăm că în analiza gramaticală trebuie avut în vedere și *raportul de incidență dintre planul comunicării și planul incidenței* și de aceea considerăm binevenită includerea acestui raport în noua programă de învățămînt chiar și numai sub denumirea *Cuvinte și construcții incidente (Programa de limba română pentru clasele V—VIII*, București, 1983, p. 119).

*

În raport cu planul comunicării, planul incidenței reprezintă un comentariu prin care se arată cine vorbește, se exprimă aprobarea, dezaprobarea sau rezerva față de comunicare, se precizează comportarea participanților la dialog etc. Conținutul variat al planului incidenței face ca elementele incidente să aibă structuri diferite. Prezentăm în continuare sumar *cele mai frecvente* elemente incidente existente în limba română.

(a) Cuvinte incidente. Aici se încadrează adverbele de mod ce exprimă nesiguranța, aprecierea, rezerva etc. *(cică, doar, mai ales, parcă, pasămite* etc.), care prin chiar natura semnificației lor se plasează în planul incidenței, deci în afara funcțiilor sintactice din propoziție. Exemplu :

Împăratul, *cică*, s-a îmbolnăvit de supărare.

(I. Creangă)

[1] Este vorba de construcții de tipul *oamenii pe care cred că îi cunosc sînt puțini*, la care literatura de specialitate oferă soluții diverse. În ceea ce ne privește, am considerat (vezi *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iași, 1982, p. 140, passim) că în astfel de situații anacolutul (întreruperea gîndirii la conjuncția *că* și neexprimarea unei propoziții cu semnificație generală de tipul : *așa stau lucrurile, aceasta este situația* etc., are ca rezultat continuarea gîndirii din alt punct) trimite la ideea că propoziția *cred că* este incidentă.

Un comportament asemănător au și numeralele ordinare întrebuințate adverbial din enumerarea de argumente, care se constituie în planul incidenței, argumentele reprezentînd planul comunicării. Exemplu :

Om învățat e, *întîi*, cine nu știe nimic, *al doilea*, cine știe ceva și se miră el singur, *al treilea*, cel care, știind ceva, nu se mai miră...

(N. Iorga)

Tot aici interesează și unele adverbe de afirmație, de subliniere, de îndoială etc. (*bineînțeles, desigur, firește, poate* etc.) numai atunci cînd nu sînt urmate de conjuncția subordonatoare *că*, prin care să se introducă o propoziție subiectivă. Altfel spus, la aceste adverbe trebuie distinse două situații. Cînd sînt urmate imediat de conjuncția subordonatoare *că*, prin care se introduce o propoziție subiectivă, adverbele respective sînt considerate ca făcînd parte din planul comunicării, unde îndeplinesc funcția sintactică de predicat. Exemplu :

P o a t e că-i convin tuspatru craii cărților de joc

(M. Eminescu)

Cînd, însă, nu sînt urmate de conjuncția subordonatoare *că*, aceleași adverbe reprezintă planul incidenței, fiind, adică, în afara funcțiilor sintactice din propoziție. Exemplu :

Prea ne pierdusem tu și eu
În al ei farmec *p o a t e*.

(M. Eminescu)

Mai menționăm aici și unele grupuri de cuvinte, de tipul *după mine (tine, el* etc.), *după părerea mea (ta, lui* etc.), care sînt părți ale unor propoziții la care nu s-a mai exprimat verbul predicat sau din structura predicatului. Exemplu :

Tot Ciubuc ar fi făcut, *d u p ă [cum spune*, completarea noastră, C. D.] *I o n C r e a n g ă p o v e s t i t o r u l*, un clopot mare la mănăstirea Neamțului.

(G. Călinescu)

(b) Propoziții incidente. Din punctul de vedere al existenței sau inexistenței în structura lor a unui element de relație coordonator sau subordonator în frază, propozițiile incidente sînt de mai multe feluri. Cel mai ușor de recunoscut sînt propozițiile incidente la începutul [2] cărora nu se află nici un element de relație coordonator sau subordonator în frază. Exemplu :

Ah ! — *zise unul* —, spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri și de chin ?

(M. Eminescu)

Mai dificile sînt propozițiile incidente la începutul cărora se află o conjuncție coordonatoare ce *dă impresia* unui raport sintactic de coordonare între planul incidenței și planul comunicării.

[2] Pentru propozițiile incidente la sfîrșitul cărora se află un element de relație subordonator în frază, vezi nota anterioară.

Mergem în vacanță — *și asta o facem în fiecare vară* — iar la întoarcere povestim întîmplările mai deosebite.

Un grad sporit de dificultate apare atunci cînd la începutul unei propoziții incidente se află un element de relație subordonator în frază (conjuncție subordonatoare, adverb pronominal relativ etc.), care *dă impresia* unui raport de subordonare între planul incidenței și planul comunicării. Exemplu :

[...]d. Topârceanu este de un individualism desăvîrșit [...]. Această calitate — *d a c ă este una* [...] — are defectul ei.

(G. Ibrăileanu)

(c) Fraze incidente. Aceste unități sintactice prezintă asemănări formale cu propozițiile incidente. Ne referim la faptul că există fraze incidente — foarte ușor de recunoscut — la începutul cărora nu se află nici elemente de relație coordonatoare, nici elemente de relație subordonatoare în frază. Exemplu :

Fii încredințat că inima ta cea bună te ajută [...], *zise Sfînta Duminică ieșind și lăsîndu-l în pace să se liniștească [...].*

(I. Creangă)

Uneori, la începutul unei fraze incidente apare o conjuncție coordonatoare care, însă, nu poate marca raportul de coordonare, întrucît unitățile sintactice între care se află aparțin unor planuri diferite (una, planului comunicării ; cealaltă, planului incidenței). Exemplu :

E secetă — *și asta s-a mai întîmplat cînd eram copil* — dar acum urmările acestei calamități nu sînt prea mari.

În sfîrșit, la începutul unei fraze incidente se poate afla un element de relație subordonator în frază, prin care, însă, nu se marchează raportul de subordonare, deoarece planurile reprezentate de unitățile sintactice intrate în raport sînt diferite. Exemplu :

Mihai, sau din dorința de a se feri de război [...] sau că [...] vroia numai să cîștige vreme [...] deschise tractație, *după cum avea obicei de a vorbi tot de pace pe cînd se pregătea cu dinadinsul la război.*

(N. Bălcescu)

„Limba este mijlocul prin care ne arătăm cunoștințele și cugetările noastre și, prin urmare, cu cît unui om i se întind și i se înmulțesc cunoștințele, cu atît i se înmulțesc și zicerile prin care își numește ideile sale" (I. Heliade Rădulescu).

„Vorbește frumos. În felul acesta te poți salva nu numai de la primejdiile prezentului, dar poți salva și ce ai pierdut în trecut" (Shakespeare).

Limbaje funcționale și delimitări stilistice (I)

MIHAELA MANCAȘ
Universitatea din București

§1. Există, în literatura de specialitate, două accepții fundamental diferite ale termenului *stil* : cea dintîi privește stilul ca *deviere* expresivă — mai mult sau mai puțin individuală — prin alegere, de la o normă neutră ca expresivitate (celebrul „grad zero" — termenul ideal de referință pentru comparație, practic greu de realizat în comunicarea lingvistică, dacă exceptăm limbajul matematic) ; cea de a doua accepție are în vedere stilul ca *funcție lingvistică*. În cele ce urmează, interesează această a doua accepție. Pentru a se evita, însă, posibilele confuzii terminologice, există din ce în ce mai mult, în literatura actuală referitoare la variantele funcționale, tendința de a substitui termenului *stil* pe acela de *limbaj* (funcțional, specializat etc.). Vom utiliza, deci, ambii termeni, prin care înțelegem în egală măsură delimitări funcționale ale limbii literare.

Stilurile funcționale sînt varietăți ale limbii literare comune, diferențiate între ele prin funcția pe care o îndeplinesc ca mijloace de comunicare în sfere determinate de activitate. Ele totalizează o sumă oarecare de procedee lingvistice (fonetice, morfologice, sintactice și lexicale), destinate să exprime conținutul de idei dintr-un domeniu oarecare de activitate umană legat de cultură.

Limba literară nu are un caracter unitar din punct de vedere funcțional. Ea cunoaște, în dezvoltare, variante funcționale a căror structură specifică se stabilește în timp ; stilurile funcționale au, prin urmare, caracter istoric : apar într-un anumit moment din istoria limbii literare, se constituie treptat și se fixează — în dependență de dezvoltarea diverselor domenii de activitate — în fazele moderne din existența limbii.

§2. Din moment ce criteriul după care se delimitează și se definesc stilurile limbii (limbajele specializate) este un criteriu funcțional, dependent de utilizarea limbii în domenii diverse ale activității culturale, una dintre problemele importante care se impun în discuție este determinarea *numărului* acestor stiluri. Opiniile variate formulate pînă acum se datoresc gradului diferit de generalizare la care se situează — în identificarea și delimitarea variantelor funcționale — diverși cercetători. Astfel, se disting în limbă trei stiluri fundamentale, a căror identitate este stabilită în funcție de trăsături caracteristice :

(a) *stilul beletristic* sau al *literaturii artistice* — izolat în ansamblul limbii literare prin utilizarea *imaginii artistice*, în sensul cel mai larg ;

(b) *stilul științific* — caracterizat, în afara unor terminologii specifice, prin faptul că operează cu *raționamente ;*

(c) *stilul administrativ* — a cărui trăsătură particulară e constituită de exprimarea prin intermediul unor *formule*, construcții sintactico-lexicale cu caracter mai mult sau mai puțin fix, ușor de recunoscut ca modalitate de exprimare și inexistente decît cu funcție parodică ori aluzivă în alte stiluri funcționale.

Au mai fost luate în discuție și alte diviziuni posibile, dintre care cea mai acceptabil individualizată ar fi *stilul publicistic*. Dar, prin specificul conținutului său, domeniul se dovedește eclectic, „literatura" publicistică putînd fi atașată fie stilului beletristic, fie — dimpotrivă — stilului științific ori celui administrativ, după caracterul dominant al publicației analizate. Coborînd și mai mult nivelul de generalitate la care se situează criteriul clasificării s-a putut vorbi de un stil „familiar", de un stil „colocvial" ș.a., fără să se țină seama că toate aceste variante, cu un caracter special și mai restrîns, pot fi încadrate în fapt *limbii literare vorbite*, varietate stilistică a *limbii literare scrise* și decurgînd cronologic din aceasta.

Identificarea unui număr oarecare de stiluri într-o limbă literară depinde, astfel, de nivelul de la care se pornește în delimitarea variatelor domenii de activitate și a limbajelor lor specifice : la un nivel mai ridicat, *trei* (sau *două*) stiluri funcționale, considerate global, acoperă sfera de funcțiune a limbii literare. La un nivel mai scăzut de generalitate, pot fi aduse în discuție domenii mai restrînse : aspectele vorbite ale limbii literare (stilul familiar și cel colocvial), publicistica, diferitele domenii științifice (care, de fapt, nu implică decît terminologii specifice), stilul oratoric etc.

Este preferabil să acceptăm, însă, prima variantă, căci e de dorit ca o clasificare să aibă un criteriu cît mai general, înglobînd în calitate de variante și sub-categorii aspectele mai reduse ca întindere și funcționalitate.

Pornind de la principiul expus mai sus, ierarhizarea limbii literare propusă de I. Coteanu în *Stilistica funcțională a limbii române* ni se pare cea mai economică și mai ușor de acceptat. Criteriul fundamental al divizării îl constituie opoziția *artistic / non-artistic*, diferența esențială dintre cele două stiluri realizîndu-se prin prezența sau absența expresivității literare : „este artistic limbajul în care semnul verbal se transformă în mod constant în simbol prin valorificarea conotațiilor ; este non-artistic limbajul dominat de denotații și care în semnul verbal trimite de regulă direct la referent".

Schema de mai jos prezintă și avantajul de a avea în vedere, separat și paralel, două moduri de realizare a limbajului în cadrul unui diasistem (diasistemul este sistemul limbii considerat într-un anumit moment al evoluției sale istorice) : variantele cultivate și variantele populare.

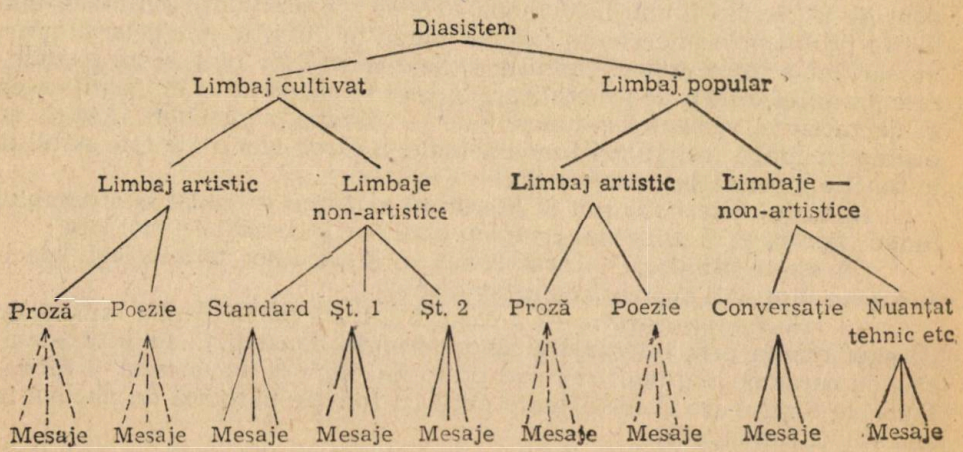

Realizate sub forma infinită numeric a realizărilor concrete (a mesajelor), limbajele funcționale cuprinse în schemă sînt grupate în esență după principiul opozițiilor binare, în funcție de prezența caracterului artistic sau de absența acestuia.

§3. Acceptarea clasificării simplificate de mai sus ne facilitează caracterizarea prin opoziție a celor două stiluri funcționale de bază : *stilul beletristic* (realizat ca limbaj artistic cultivat sau popular) și *stilurile științifice* (privite global, avînd un caracter prin definiție non-artistic și din care „imaginea" literară lipsește).

Schematizînd, trăsăturile specifice ale celor două tipuri de limbaje pot fi formulate astfel :

Stilul (limbajul) artistic	*Stiluri (limbaje) non-artistice*
1. limbaj conotativ ;	1'. limbaje denotative ;
2. caracter individual ;	2'. caracter colectiv ;
3. unicitate și inovare a expresiei ;	3'. expresie caracterizată prin utilizarea unor formule și construcții mai mult sau mai puțin fixe, repetabile ;
4. bogăție lexicală ;	4'. concentrație lexicală ;
5. sensuri multiple, contextual variabile.	5'. sensuri unice, cît mai puțin dependente de context.

Se poate observa cu ușurință că nu am utilizat un criteriu unic în stabilirea perechilor de trăsături definitorii :

(*a*) trăsăturile *1—1'*, *2—2'* și *3—3'* au fost stabilite pe baza unui criteriu general, al expresivității, care a avut în vedere fiecare dintre limbajele specializate ca pe un tot unitar ;

(*b*) trăsăturile *4—4'* și *5—5'* se referă la aspecte mai restrînse ale funcționării limbajelor specializate, aspecte preponderent lexicale și semantice, rezultate din utilizarea contextuală a vocabularelor specifice ;

(*c*) trăsătura *2—2'* introduce și un criteriu sociolingvistic, al circulației normelor proprii fiecăruĭ stil, criteriu prezent în oarecare măsură și în perechea *3—3'* (vezi construcțiile fixe *repetabile).*

Folosirea mai multor trăsături definitorii pentru cele două tipuri de limbaje este justificat și de lipsa de unitate a definiției acceptate pentru limbajele funcționale ; aceasta trebuie să ia în considerare aspecte care țin de situații variate ale comunicării lingvistice : stilistică — expresivitatea și inovația, sociolingvistică — funcționalitatea și răspîndirea în colectivități mai întinse sau mai restrînse etc.

1—1'. Opoziția are în vedere existența unei expresii conotative în limbajul artistic, cu tot ce implică prezența conotației (intenția expresivă, utilizarea imaginii artistice, a figurilor retorice și a codului prozodic în textul poetic, valorificarea sensurilor figurate ș.a.), spre deosebire de absența ei totală în limbajele științifice, unde textele se bazează pe dominarea denotației. Trăsătura este definitorie pentru deosebirea dintre cele două tipuri de limbaje funcționale (cf. *supra*, § *1*).

Același cuvînt poate avea, strict teoretic, sens(uri) denotativ(e) în limbajele non-artistice și sens(uri) conotativ(e) în limbajul poetic. De exemplu, un cuvînt își păstrează sensul de dicționar într-un text administrativ :

Turmele de oi vor fi protejate prin legislația în vigoare pentru fermele de stat,

dar achiziționează un sens contextual diferit, care presupune o schimbare de tip metaforic, în versul :

Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur (M. Eminescu, *Memento mori*).

Diferența de principiu expusă mai sus nu se conturează, însă, întotdeauna cu aceeași precizie, căci de multe ori chiar în limbajul poetic sensurile conotative se situează la distanțe semantice diferite față de sensul denotativ pur. Astfel, în versurile :

Ce noapte groasă, ce noapte grea!
A bătut în fundul lumii cineva. (T. Arghezi, *Duhovnicească*),

sensul contextual al termenului *noapte* mai poate fi apropiat de sensul său de dicționar, deși lectura întregului poem demonstrează mai curînd că substantivul e utilizat simbolic, cu sensul de „decadență", „dispariție", chiar echivalent cu „moarte". (Vezi mai departe : *Toți au plecat, de cînd ai plecat. / Toți s-au culcat, ca tine, toți au înnoptat / Toți au murit de tot.*) Este evident că lectura atentă a întregii opere argheziene descoperă apariția aceluiași simbol și în alte texte, unde sensul conotativ predominant de „moarte" nu mai are nevoie, pentru a se impune, de tranziție sau de decodare chiar în text *(au înnoptat — au murit)*, ci este introdus direct, fără corespondent explicativ :

Cine și-a pierdut o zi cît o viață,
S-o caute repede. Se înnoptează. Se lasă ceață. (T. Arghezi, *O zi*),

și clarificat doar prin opoziții semantice contextuale *(o zi, o viață / se înnoptează)*.

Limbajul literaturii (I)

NICOLAE MECU
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"

(*1*) În demonstrația noastră privitoare la limbajul literaturii, vom porni de la următoarele versuri :

(*a*) Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare.

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

(*b*) sîntem, după nevoie, și lacrimă și dinte.

(Nichita Stănescu, *Noi*)

Dacă am încerca să interpretăm în înțelesul lor obișnuit, al vorbirii de toată ziua, unele cuvinte din versurile citate, ni s-ar părea că poeții aceștia sînt lipsiți de orice logică. Într-adevăr, am zice : (*a*) cum poate un om să „mîne" o „vijelie", o furtună, iar aceasta, asemenea unui cal, să „calce totul în picioare" ? și (*b*) cum poate un om să fie „lacrimă" și „dinte" ? În vreme ce în limbajul uzual sau în cel al unei cărți de știință aceste exprimări sînt lipsite de sens, aproape absurde, în limbajul literaturii, și îndeosebi în cel al poeziei, nu par tot așa. Cînd începem să citim un text literar, știm de la bun început că pătrundem în teritoriul unui limbaj care ne obligă a gîndi *altfel* decît atunci cînd rezolvăm o problemă

de matematică sau învățăm o lecție de științe naturale. Știm anume dinainte că în opera literară cuvintele pot fi folosite și *altfel* decît în limbajul obișnuit sau în cel al științei, adică nu numai în înțelesul lor propriu, de bază, ci și (mai ales) în înțelesul figurat. Acesta se îndepărtează uneori foarte mult de cel propriu, dar niciodată nu se rupe complet de el, adică niciodată nu-i este complet străin. Dacă vom cerceta în *Dicționarul explicativ al limbii române* cuvîntul „vijelie", vom găsi următoarea definiție : „Vînt foarte puternic, adesea însoțit de descărcări electrice și de precipitații atmosferice". În descrierea bătăliei, poetul a folosit cuvîntul în înțelesul lui figurat ; atacul ostașilor lui Mircea e *ca și cum* ar fi o vijelie. Observăm că autorul a lăsat deoparte trăsăturile vijeliei ca fenomen natural : vîntul, descărcările electrice, precipitațiile atmosferice, păstrînd numai înțelesul iuțelii, al forței și al puterii de distrugere.

Tot așa în exemplul celălalt. De data aceasta nu vom mai căuta în dicționar, căci toată lumea știe ce însemnează „lacrimă" și „dinte". Folosind aceste cuvinte, Nichita Stănescu nu a vrut să spună că poporul român se transformă în lacrimă sau dinte, ci că, atunci cînd este lăsat să trăiască în pace și nu e atacat, poporul român este bun, milos, generos ; cînd însă este atacat, știe să lovească fără cruțare dușmanul. Cînd în vorbirea obișnuită spunem „lacrimă", ne gîndim imediat la plîns. Poetul nu a folosit cuvîntul în acest înțeles prim al lui, ci în unul înrudit : lacrima (plînsul) este de multe ori un semn al milei, bunătății, generozității. Între cuvîntul ca atare (înțelesul lui propriu) și cel figurat nu s-a pierdut, așadar, legătura. Niciodată nu voi putea folosi „lacrimă" pentru a caracteriza un popor crud, nemilos. În al doilea caz, „dinte" vrea să spună că poporul nostru știe să-și apere, cu arma în mînă, drepturile, dacă acestea îi sînt încălcate ; el dă atunci o ripostă nemiloasă dușmanului. „Dinte" e folosit deci în înțeles figurat, dar pornind de la funcția acestui component al corpului uman : actul de a mușca.

Constatăm, așadar, că prin folosirea lor figurată, cuvintele ne dezvăluie înțelesuri mai greu de observat, uneori ascunse, și conduc, totodată, la o definire mai nuanțată a obiectului sau stării de care se ocupă scriitorul.

(2) Să presupunem acum că am vrea să „traducem" în limbajul obișnuit ceea ce spun cei doi poeți. În primul caz, am putea spune : „Mircea și armata sa izbesc rapid și puternic armata turcească, nimicind-o". Iar în al doilea : „Poporul român este bun, vrea să trăiască în pace cu celelalte popoare, dar, dacă e atacat, știe să-și apere cu hotărîre libertatea". Ce constatăm ? Că prin această „traducere" în limbajul obișnuit am spus „direct", *„pe nume"*, unor lucruri. Ni s-ar părea că vorbele noastre au exprimat exact aceleași înțelesuri ca în versurile citate. Dar dacă gîndim mai bine, observăm că ele au pierdut tocmai ceea ce ne emoționa mai mult și că nu-l mai „vedem" pe voievod urcat în scări și conducînd iureșul nimicitor („vijelia") oastei sale. Înțelegem cu mintea sensul cuvintelor noastre, dar nu le simțim cu sufletul.

Prin limbajul figurat al literaturii ni se *sugerează* un obiect sau o stare de spirit. Prin limbajul științei sau prin cel obișnuit, *numim* direct un obiect, o stare de spirit etc.

În balada *Miorița*, poetul popular nu spune că ciobănașul are fața „albă", ochii „negri", părul „negru", mustața „stufoasă", ci :

Fețișoara lui,
Spuma laptelui ;
Mustețioara lui,
Spicul grîului ;
Perișorul lui,
Peana corbului ;
Ochișorii lui,
Mura cîmpului !...

Trăsăturile, culorile, nu sînt *numite*, ci *sugerate*, exprimate, am putea zice, „pe ocolite". Dar, ar putea întreba cineva, ce rost are această exprimare sugestivă, „pe ocolite", de vreme ce putem spune lucrurilor „pe nume", direct și simplu ? ! Comparînd cele două feluri de a spune, constatăm că nu diferă numai *cum* se spune, ci și *ce* se spune. „Informația" este diferită. Spunînd că înaintarea lui Mircea e o „vijelie", poetul sugerează marea forță a voievodului, comparabilă cu aceea a unei stihii dezlănțuite. El pare un zeu care, ca Jupiter, mînuiește fulgerele și trăsnetele, și înțelegem astfel mai bine că nimic nu-i poate sta în cale. Cînd trăsăturile fizice ale ciobanului sînt sugerate așa cum am văzut, nu înțelegem numai că el are fața albă, ochii negri etc. ci și că ciobanul trăiește în frăție cu natura.

Pe măsură ce căpătăm mai multă experiență de viață și ne însușim mai multă cultură, aceste poezii, ca și altele, ne „sugerează" aspecte tot mai multe și mai profunde, ne emoționează mai puternic. Aceluia care nu a citit din Eminescu decît poezia *Revedere*, „codru" nu-i va sugera decît o mică parte a înțelesurilor date de poet cuvîntului respectiv. Și anume, va spune acest cititor al unei singure poezii : codrul este pentru Eminescu un simbol al veșniciei și al eternei regenerări, în contrast cu viața trecătoare a omului. Dar cine va citi și alte poeme ale aceluiași autor, va vedea că acest cuvînt sugerează și o lume palpitînd de viață, un adevărat univers miraculos, un receptacol (= cadru) al iubirii curate, o forță parcă animată de visul de independență națională al românilor, o pavăză împotriva năvălirilor ș.a.m.d.

Dar una și aceeași operă ne poate comunica, după cum arătam, mereu cîte ceva nou, în funcție de gradul nostru de cultură și de nivelul de educare al sensibilității la acea dată. O mare operă nu se epuizează niciodată, nu se golește de înțelesuri, și de aceea ea trebuie recitită. Dacă am învățat odată tabla înmulțirii, oricît m-aș întoarce la ea, nu-mi va spune nimic în plus, și întotdeauna voi constata că, de exemplu, $2 \times 2 = 4$. Dar ori de cîte ori voi reciti o operă literară de seamă, și îndeosebi dacă repet lectura la intervale în care mi-am lărgit cultura și experiența lecturii, acea operă îmi va spune și altceva, pe lîngă ceea ce mi-a sugerat odată.

Arta de a sugera, atît de proprie poeziei, caracterizează limbajul literaturii în genere. Iată de pildă, în schițele lui, Caragiale nu spune niciodată despre un prost că e prost (nu-i zice adică pe nume), ci că e „inteligentisim" — sugerîndu-ne, de fapt, prostia lui extremă. Cîștigul acestei exprimări nu constă doar în aceea că înțelegem la adevărata dimensiune însușirea personajului respectiv, dar și în *ironia* autorului față de el, în satira și umorul ce se degajă din această caracterizare pe ocolite sau, mai exact, pe dos. Tot astfel, cînd scriitorul vorbește de „un bun amic", bănuim de la început că sub aceste cuvinte laudative s-ar putea ascunde un înțeles exact opus. Dar acesta e sugerat, nu exprimat direct (ca de pildă, cu formula „mincinosul" sau „falsul meu amic"). Spunînd „bunul meu amic", scriitorul *face aluzie* tocmai la faptul că nu de un bun prieten e vorba.

Tot astfel procedează și Creangă. În *Amintiri din copilărie*, cînd Nică o minte pe mama sa că „strigoiul" a luat „mana" de la vaci și de aceea nu mai are laptele smîntînă, Smaranda nu-i spune „Minți ! Tu ai mîncat smîntîna", deși îl vede cu urmele pe buze, ci „Doamne, prinde-l-voi strigoiul cela odată la oala cu smîntînă [...] ș-apoi las' ! Nănașa din grindă are să-i știe de știre...". Smaranda *face aluzie* la adevăratul

„strigoi", dar nu i-o spune direct. Prin aceasta, înțelegem nu numai că Nică a mîncat smîntîna (cum am spune în limbaj obișnuit), ci și (îndeosebi) că mama sa are o minte ascuțită, obișnuită cu exprimarea învăluită, „pe ocolite", fiind totodată un fin pedagog, căci pedeapsa aplicată în acest fel îl doare mult mai mult pe Nică decît o mustrare făcută direct. Și, în același timp, gustăm marea artă a ironiei și a hazului scriitorului din Humulești (în același fel procedează Smaranda și în scena cu pupăza, ca și în atîtea altele). Exprimarea aluzivă și sugestivă nu este, așadar, un simplu mod de a spune altfel aceleași lucruri, ci aduce un mare cîștig de noutate a conținutului celor relatate.

În numărul următor al revistei, vom comenta alte trăsături specifice limbajului literaturii.

Elemente ale compoziției narative

VASILE POENARU

Printr-o narațiune răspundem în scris la întrebarea „Cum s-a întîmplat (ceva) ?". Aceasta înseamnă că urmărim și prezentăm moment cu moment diferitele înfățișări ale unui eveniment sau ale unei succesiuni de întîmplări strîns legate între ele. Propozițiile noastre vor fi aranjate potrivit ordinii temporale pe care o presupune evenimentul relatat. Să ne amintim de succesiunea propozițiilor în povestirea *Puiul* de I. Al. Brătescu-Voinești. Ele oglindesc întîmplările prin care trece o prepeliță împreună cu puii săi, începînd de primăvara și pînă toamna tîrziu : aflăm întîi că prepelița, venind din țările calde, se oprește la marginea unui pîlc de arbori, apoi se odihnește cîteva zile, mai pe urmă adună diferite materiale pentru cuib, după care își construiește cuibul, depune ouăle ș.a.m.d. Toate acestea le aflăm în ordinea în care ele s-au întîmplat, deoarece propozițiile sînt aranjate conform succesiunii faptelor. Într-o narațiune se respectă deci, de obicei, *ordinea cronologică*.

O întîmplare nu apare în gol, desprinsă de alte întîmplări. Dimpotrivă, ea se desfășoară într-un context larg și cauzele ei sau condițiile evoluției ei se găsesc adesea în alte întîmplări, anterioare sau simultane. Pentru a putea relata ceva trebuie să prezentăm și (măcar o parte din) *contextul* în care aceasta se produce ; de asemenea, trebuie să putem decide cînd începe întîmplarea, ce elemente îi sînt proprii în cursul desfășurării (deosebindu-le de elementele care țin de alte întîmplări) și cînd putem să delimităm un sfîrșit.

Pentru a stabili structura întîmplării și a o deosebi corect de alte întîmplări simultane, îi vom descoperi mai întîi *semnificația* mai largă, mai cuprinzătoare. Aceasta ne ajută să găsim o *motivație* pentru însuși actul scrierii compoziției noastre (care rămîne de regulă implicită, nedezvăluită) ; — motivația o constituie de obicei dorința noastră de a comunica și altora ce semnificație am acordat întîmplării.

Motivația pe care a avut-o I. Al. Brătescu-Voinești în realizarea povestirii *Puiul* se dezvăluie prin motoul : „Sandi, să asculți de mămica". Citind motoul știm că autorul a vrut să le dea copiilor o lecție, prin care să le insufle respectul față de îndrumările părinților. Ca urmare, deducem ușor semnificația pe care o acordă el întîmplării cu puiul de prepeliță : cînd copilul nu ascultă sfaturile părinților, o face pe propriul risc. (De

fapt, autorul chiar inventează întîmplarea pentru a ilustra această teză morală — dar putea nu să și-o imagineze, ci pur și simplu s-o aleagă dintr-o serie de întîmplări reale : pentru discuția de față ar fi însemnat, practic, același lucru.)

Înarmat cu o teorie asupra întîmplării de relatat (pe care am numit-o *semnificația* întîmplării) și cu o motivație (punerea în lumină prin mijloace literare a acestei semnificații), autorul se poate concentra asupra selectării numai a acelor elemente ale contextului — personaje, loc, timp — care pun ca pe un piedestal întîmplarea în lumina dorită de el. De asemenea, prin semnificație și motivație autorul are la îndemînă un instrument cu ajutorul căruia poate să realizeze selecția dorită a elementelor întîmplării (introducere, intrigă, desfășurare, punct culminant, deznodămînt). Observăm că în povestirea *Puiul* nu li se acordă tuturor detaliilor aceeași importanță. Autorul insistă asupra momentelor care îl ajută să-și ilustreze teoria. El stăruie asupra acelor amănunte care vorbesc de dragostea prepeliței pentru puii săi sau de inclinațiile premature spre independență ale puiului mai mare. Minutele în care puiul face cea mai mare greșeală a vieții sale, ivindu-se în fața vînătorului, sînt prezentate cu mare grijă — de parcă s-ar filma cu încetinitorul, — în multe paragrafe, cu prezența dialogului etc., în timp ce zile sau săptămîni în șir sînt prezentate în cîteva cuvinte. Motivația povestirii îi dă acesteia o anume organizare, precum și concentrare, consistență și forță de penetrație.

Pentru a fi eficientă în acest sens, motivația se va menține totdeauna ascunsă, pe planul cel mai îndepărtat. Narațiunea va fi gîndită în așa fel, încît cititorul să deducă singur semnificația profundă a relatării. Nu „teza" va menține trează atenția lectorului, ci sentimentul de participare directă la cele întîmplate. Într-un fel, în narațiune se include și cititorul, după cum se include și autorul. Pentru că narațiunea este o poveste spusă *cuiva* de către *cineva*. De aceea, pentru ca actul comunicării să aibă loc, autorul își va pune la punct un sistem de a-l capta pe cititor și de a-i arăta în permanență care este locul lui de observație.

Pentru captarea atenției cititorului folosim mai multe mijloace. În primul rînd, vom căuta să nu ne pierdem în amănunte și descrieri neesențiale. I. Al. Brătescu-Voinești nu ne explică în detaliu cum' s-a odihnit prepelița înainte de a-și face cuibul : aceasta n-ar fi făcut decît să-l îndepărteze pe cititor și n-ar fi avut legătură cu semnificația textului. În al doilea rînd, trebuie să mînuim limba în așa fel încît să creăm sentimentul că lucrurile evocate de noi sînt vii, prezente în fața ochilor. În al treilea rînd, vom determina de la bun început un sistem de *așteptări*. Aceasta înseamnă să-l implicăm pe cititor în povestire, contînd pe imaginația lui : în mod firesc, pornind de la cele citite, un lector va încerca să completeze povestirea în mintea sa înainte de a avea timp să citească frazele următoare. Noi ne vom strădui să-i oferim atît *satisfacția* de a vedea că unele dintre cele *așteptate* de el se împlinesc, cît și *surpriza* unor lucruri noi, pe care nu a fost capabil să le prevadă. Jocul dintre *satisfacția* și *surpriza* cititorului este exact ce îl împiedică „să lase cartea din mînă". Insistînd asupra grijii cu care prepelița își face cuibul și își îngrijește ouăle, I. Al. Brătescu-Voinești ne face să ne așteptăm ca în continuare prepelița să fie o mamă bună, înțeleaptă și iubitoare — ceea ce se și adevărește ; dar mai puțin ne-am aștepta ca tocmai aceste calități ale ei să-i dicteze chiar părăsirea puiului rănit, cum se întîmplă spre fina-

lul povestirii. De asemenea, relatarea episodului prinderii puiului mai mare, prin introducerea vag-insinuantei precizări „care n-a alergat la chemarea mă-si", ne pregătește pentru episodul cu vînătorul etc. Ansamblul sistemului de așteptări — confirmate sau înșelate — formează în mod firesc o scară a intensității cu care trăiește cititorul participarea sa la cele citite. În felul acesta, el devine tot mai implicat în întîmplările dezvăluite și mintea lui se angajează tot mai mult în descifrarea înțelesurilor mai generale ale narațiunii.

Pentru ca elementele narațiunii să se constituie într-un tot organizat, structurat, coerent, avem grijă să păstrăm mereu același *punct de vedere* în cursul relatării. Ca narator poți adopta unul dintre următoarele puncte de vedere : *(1)* te poți situa în afara povestirii ; în acest caz, narezi la persoana a treia și știi tot ce se întîmplă cu personajele și în mintea personajelor : astfel ai adoptat punctul de vedere *omniscient* — atoateștiutor ; *(2)* poți adopta un punct de vedere *limitat*, situîndu-te în poziția unuia dintre personaje și relatînd numai ce simte, vede și aude acel personaj, povestirea fiind scrisă tot la persoana a treia ; *(3)* poți scrie *la persoana întîi*, ca și cum totul ți s-ar fi întîmplat chiar ție ; sau *(4)* poți adopta punctul de vedere obiectiv ; în acest caz vei scrie tot la persoana a treia, dar nu vei pune pe hîrtie nimic din ceea ce simt sau gîndesc personajele, ci vei înregistra toate scenele cinematografic, cu obiectivitate și detașare ; cititorul va vedea gesturi, chipuri, secvențe de acțiune, va auzi replici, dar va trebui să-și imagineze motivațiile sau reacțiile psihice ale personajelor. Punctul de vedere îl vei alege în funcție, în primul rînd, de ceea ce ai de transmis și, în al doilea rînd, de preferințele tale ca autor. I. Al. Brătescu-Voinești folosește în *Puiul* cel mai vechi și cel mai răspîndit punct de vedere, cel omniscient. El ne spune și ce fac personajele și ce gîndesc sau simt ele. („Puii n-au priceput ; dar mama lor care înțelesese că e un vînător, a rămas încremenită".) Niciodată în timpul întregii povestiri el nu-și schimbă punctul de vedere ales.

În concluzie, elementele care dau viață unei narațiuni — adică unei compuneri în care *ordinea cronologică* primează — sînt : un *context* limpede (care arată *cui* i se întîmplă ceva, *ce* i se întîmplă *unde* și *cînd*), o structură de *organizare* care să permită dezvăluirea semnificațiilor mai generale ale întîmplărilor narate, o bună *alegere a detaliilor* și *plasare a accentelor* pentru realizarea sistemului de *așteptări*, confirmate sau înșelate, ce captează atenția cititorului, precum și un *punct de vedere* potrivit, respectat de-a lungul întregii narațiuni.

Literatura populară (I)

NICOLAE CONSTANTINESCU
Universitatea din București

Sub acest titlu generic ne-am obișnuit să așezăm toate producțiile literare create, transmise și păstrate de masele populare, prin indivizi înzestrați ieșiți din rîndul acestora, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Literatura populară este în fond o componentă a ansamblului de fapte de cultură pe care îl numim cu un cuvînt de circulație internațională *folclor* (de la engl. *Folk-lore* = „înțelepciune populară"). Considerat ca o secvență constitutivă a culturii populare, folclorul cuprinde literatura, muzica, dansul și teatrul popular, deci toate manifestările artistice datorate creatorilor populari și destinate poporului. Spre deosebire de arta cultă, de literatura, muzica, teatrul create de autori cunoscuți și păstrate *în scris*, în manuscrise sau cărți tipărite — folclorul a fost creat, transmis și perpetuat timp de multe secole *pe cale orală*, prin viu grai, direct, de la interpret la ascultători, fără mijlocirea paginii tipărite, sau, mai recent, a discului ori a benzii de magnetofon.

Din această trăsătură fundamentală a sa, numită *oralitate*, decurg alte caracteristici definitorii ale folclorului și, implicit, ale literaturii populare. Este vorba, mai întîi, de caracterul *colectiv*, prin care înțelegem că la producerea unui bun folcloric au contribuit, în timp (mai rar și simultan) mai mulți creatori ; în circulația lor orală textele folclorice suferă modificări, transformări, fiecare interpret adăugînd ceva de la sine sau lăsînd ceva deoparte, contribuind după puterile sale, după talent, la înfrumusețarea piesei respective sau, dimpotrivă, la degradarea ei.

S-ar putea spune că fiecare interpret este, într-un fel, și creatorul bucății respective, creația unuia nesemănînd niciodată perfect cu a altuia ; mai mult, același cîntec sau același basm spus de mai multe ori, de același interpret, va prezenta, de fiecare dată, deosebiri rezultate din omisiuni, adaosuri, modificări etc. Fiecare nouă creație, deosebită într-un grad mai mare sau mai mic de celelalte, poartă numele de *variantă*. Textele folclorice viețuiesc prin variante, al căror număr este nelimitat, a căror valoare este inegală, a căror soartă este greu previzibilă : unele au șansa de a fi culese, transcrise și editate în colecții, altele dispar îndată după ce au fost zise, cele mai multe se transformă, se înnoiesc, devin cu totul altceva decît au fost mai înainte.

În acest proces de creație și transmitere orală, prin variante, a faptelor de folclor, numele creatorilor au fost rareori păstrate, menționate în vreun fel ; de aici rezultă caracterul *anonim* al creațiilor populare, faptul, deci, că de cele mai multe ori nu putem ști cu certitudine (și nici nu interesează prea mult) cine a fost „autorul" unei doine, unui basm sau al unei ghicitori.

În transmiterea lor orală cele mai multe dintre producțiile folclorice prezintă o împletire a mai multor moduri de expresie artistică, o simbioză a mai multor arte ; versul se îngemănează cu melodia, uneori cu tactul jocului, cu gestica și cu mimica celui care îl zice. Însoțirea aceasta a mai multor modalități artistice în producerea unui singur bun folcloric poartă

numele de *sincretism*. Înțelegerea naturii sincretice a faptelor de folclor este foarte importantă pentru aprecierea corectă a unor fenomene care altfel ar fi greu de explicat, ca de exemplu limitarea lungimii versului popular cîntat la 5—6 sau 7—8 silabe, împărțirea versului în picioare metrice bisilabice cu accentul pe prima silabă, absența strofei, natura specifică a rimei, dispunerea acesteia în perechi *(aa, bb, cc...)* sau în lungi perioade monorimice *(aaaa...)* etc. Toate aceste particularități ale versului popular cîntat, datorate tocmai însoțirii sale cu melodia, îl fac de neconfundat, îl diferențiază net de versul poeziei culte, ne permit să-l recunoaștem cu ușurință oricînd.

Desigur, în manualele școlare, în colecțiile și antologiile de *literatură populară* textele sînt publicate cel mai adesea fără partea lor muzicală și noi le studiem, le comentăm și le apreciem ca opere literare, făcînd abstracție de sincretismul lor firesc, deși chiar în denumirile unora dintre ele latura muzicală este implicată : „*cîntec* liric", „*cîntec* de haiducie", „*cîntece* epice" sau „*cîntece* bătrînești" etc. Sînt și producții folclorice cărora le lipsește componenta muzicală, melodică (basme, legende, snoave etc.), dar și aici textul literar propriu-zis este însoțit în timpul spunerii de gestica, de mimica și de intonația povestitorului.

Fără îndoială, interpretarea literară a textelor folclorice nu pierde foarte mult dacă nu se ține seama în măsura cuvenită de partea muzicală, gestuală etc. a acestora. „În poezia populară, textul (spre a fi judecat esteticește) — spunea G. Călinescu — nu numai că se dispensează de melodie dar, eliberat de ea, apare în toată plenitudinea, cu o ritmică, cu o legănare proprie și pe măsură ce prin mijlocirea cărții ne obișnuim a recita versuri populare, reconstituirea spectacolului muzical ni se pare de domeniul arheologiei, într-atît folclorul depășește gustul unor anume grupuri umane spre a interesa pe toți iubitorii de literatură chiar refractari compromisurilor cu muzica." Este aici, desigur, opinia unui literat, unui mare critic și istoric literar care a scris pagini admirabile despre folclorul românesc ; trebuie totuși să arătăm că un „plugușor" *citit* este mult mai puțin expresiv decît un „plugușor" *ascultat* și *văzut* în desfășurarea vie a obiceiului.

Ajungem astfel la altă particularitate a creațiilor folclorice : de cele mai multe ori ele nu au o existență independentă, nu există în sine și pentru sine, ci sînt înglobate în obiceiuri și datini, sînt zise în șezători sau la clacă, în ceasuri de tihnă sau în clipe de tulburare. Unele sînt legate de anumite date fixe, cum este Anul Nou *(colinde, plugușor, sorcovă)*, altele — de muncile de peste an *(cîntecele de seceriș, Drăgaica)* sau de momentele cele mai importante ale existenței omului — nașterea, căsătoria *(oratia de nuntă)*, moartea *(cîntecul bradului, cîntecul zorilor, bocete)*. Chiar acele producții folclorice a căror zicere nu este întru totul dependentă sau condiționată de asemenea ocazii, de sărbători sau evenimente deosebite, nu sînt totuși „spuse" oricînd și oriunde, avînd — toate — nevoie de un cadru adecvat, de un anumit public, de o împrejurare prielnică. Cîntecele epice se ziceau la nuntă, basmele se spuneau în serile lungi de iarnă, strigăturile se zic la joc, ghicitorile — la șezători, snoavele — la petreceri etc.

În afara acestei împărțiri a producțiilor folclorice în funcție de ocazia sau împrejurarea zicerii lor, textele de literatură populară pot fi clasificate și după modalitatea lor specifică de realizare artistică, cea mai simplă și mai vizibilă diferență fiind aceea dintre textele *în versuri* și textele *în proză*. Între cele dintîi se poate opera distincția dintre *poezia cîntată*,

însoțită de melodie (colinde, doine, balade) și *poezia necîntată*, zisă, spusă, recitată (plugușor, descîntec, orație de nuntă).

În sfîrșit, în folclorul literar s-au căutat (și s-au găsit, într-o măsură) suprapuneri cu genurile literare învățate în școală : genul liric, epic, dramatic. În mare, *cîntecul de leagăn, doina, cîntecul propriu-zis, strigătura* prin caracterul lor individual, personal alcătuiesc ceea ce se cheamă *lirica populară*. La rîndul lor, *balada* sau *cîntecul bătrînesc* din folclorul versificat, *basmul, legenda, snoava* în proză pun în prim plan povestirea, narațiunea, expunerea faptelor, alcătuind ceea ce se numește *epica populară*. În sfîrșit, unele manifestări precum *„Jienii"*, *„Irozii"*, *„Capra"*, *„Țurca"*, *„Brezaia"* au un pronunțat caracter spectacular, aparținînd deci genului dramatic și alcătuind ceea ce numim *teatrul popular*. Trebuie spus că asemenea similitudini între literatura populară și literatura cultă au fost căutate și la nivelul speciilor, *doina de jale* din poezia populară corespunzînd *elegiei* din literatura cultă, *cîntecele despre soartă și noroc* — *meditației*, *strigătura* — *epigramei* etc. ; există, pe de altă parte, *balade*, *legende* și *basme* culte, create de autori cunoscuți, după modelul speciilor populare respective.

S-a conturat, din această sumară discuție în legătură cu genurile și speciile (mai corect spus — *categoriile*) literaturii populare românești imaginea de ansamblu a extraordinarei sale bogății și varietăți. Fenomen *vechi* și *nou*, în același timp, folclorul se schimbă o dată cu oamenii, în timp, și se diversifică în spațiu. Unele dintre temele și motivele lui vin din cele mai îndepărtate timpuri, aducînd pînă la noi ecouri ale unor stări de fapt și de mentalitate de mult trecute.

Poezia română contemporană (II)

D. MICU
Universitatea din București

Diversitatea stilistică proprie poeziei române actuale face posibilă delimitarea (desigur, cu aproximație) a unor direcții ale creației lirice, stabilite în funcție de personalitățile poeților, așa cum se relevă acestea în expresia artistică a fiecăruia, deci pe criterii estetice.

Majoritatea poeților sînt naturi romantice. Romantismul fiecăruia se exprimă, firește, într-un mod particular și înfățișîndu-se rareori în stare pură. În compoziția celor mai multe structuri stilistice de tip romantic intră și elemente clasice, simboliste, expresioniste etc., adesea în atît de mare proporție, încît anumite opere pot fi încadrate cu aceeași îndreptățire fie în romantism, fie în vreo altă configurație stilistică : neoclasicism, neosimbolism, neoexpresionism. Sacrificînd nuanțele, se poate spune că, în mare parte, poeții de atitudine romantică din generațiile mai vîrstnice (Beniuc, Jebeleanu, Boureanu, Maria Banuș ș.a.) cultivă un stil neoromantic mai tradițional, mai apropiat de romantismul secolului trecut, iar majoritatea celor ridicați de prin 1960 încoace utilizează, pentru afirmarea aceleiași atitudini, mijloace artistice proprii îndeosebi curentelor moderniste : simbolism, expresionism, suprarealism. Unii dintre aceștia din urmă (Nichita Stănescu, Marin Sorescu ș.a.) practică un modernism atît de radical — sau, în tot cazul, atît de manifest — încît nu pot fi clasați decît separat de neoromantici.

Acceptînd cu bună-știință o doză nu numai de aproximație, dar și de arbitrar, vom numi *neoromantică* acea direcție a poeziei românești actuale pe care o reprezintă poeții ce nu-și disimulează romantismul (un romantism, am spus-o, nu lipsit de componente clasice, pe de o parte, iar pe de alta, contaminat, mai mult sau mai puțin, de modernism). Neoromanticii aceștia sînt fie *impetuoși*, fie *calmi*, aplecați spre reverie, melancolie, rememorare, meditație. În prima categorie intră: Arghezi (cu *1907* și *Cîntare omului)*; Beniuc (cu poezia sa de pînă prin 1960 în special) : eruptiv, melopeic, folcloric ; Jebeleanu : plastic, vizionar, făuritor de viziuni terifiante ; Emil Botta : patetic fără efuzii retorice, interiorizat, mistuit de „un dor fără saţiu" ; Nicolae Labiș : ingenuu, juvenil ; Adrian Păunescu : diluvial, inepuizabil, grandilocvent cu grație (în poemele izbutite), uneori melancolic. În categoria a doua : Arghezi, după *Cîntare omului*, Al. A. Philippide, Zaharia Stancu, Beniuc (după 1960), Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Vasile Nicolescu, Florin Mugur, Petre Stoica, Gheorghe Tomozei, Mircea Vaida, Mircea Micu.

Romantici prin sensibilitate, o seamă de poeți, dintre acei care au debutat în deceniul al șaptelea, depășesc stilistic romantismul, realizîndu-se în expresii ce îi apropie fie de *simbolism*, fie de *expresionism*. Neoromantici (în diferite moduri) de tip predominant simbolist sînt, bunăoară, Radu Boureanu, Ana Blandiana, Gheorghe Pituț, Gheorghe Istrate, George Alboiu, Ileana Mălăncioiu, Dumitru M. Ion, Lucia Negoiță, Mircea Dinescu, în timp ce neoromantismul lui Ion Gheorghe, Constanța Buzea, Ioan Alexandru, Dorin Tudoran se manifestă cu o impetuozitate ce amintește de expresionism. Esențiala deosebire dintre simbolism și expresionism e aceasta : primul cultivă reculegerea, maxima interiorizare, starea de vis, operînd în consecință cu imagini și tonalități suave, tandre, cu sugestii învăluitoare ; al doilea stimulează „strigătul". Cînd nu „strigă", expresioniștii se abandonează încîntărilor jubilante, elanurilor extatice, sau, dimpotrivă, plînsului neacoperit, ori își scrîșnesc revoltele în formulări încrîncenate, unesc jeluirea cu imprecația și cu rîsul sarcastic. În ultimă analiză, simbolismul este romantism liniștit, interiorizant, expresionismul — romantism impetuos, ambele în expresie modernă, mai mult sau mai puțin deromantizantă (vers liber, limbaj neologistic, imagism insolit, enunțuri șocante etc.). Poeții români menționați nu sînt nici simboliști, nici expresioniști în înțeles riguros ; au doar tangențe, stilistic, unii cu simboliștii, alții cu expresioniștii. Ana Blandiana, spre exemplu, neoromantică prin sensibilitate, ca și prin materialul de inspirație, neoclasică prin disciplina artistică, prin echilibrul compoziției, prin claritate, neoexpresionistă, uneori, prin elementaritatea senzațiilor, se înscrie prin melosul elegiac al versurilor în linia poeziei simboliste : nu a celei franceze însă, ci a celei germane și austriece (Rilke, Stefan George), care e mai mult un neoromantism, ieșit din Hölderlin și Novalis. În cu totul alt fel neoromantic — într-un mod care duce, prin expresioniștii tumultuoși, la Walt Whitman — Ion Gheorghe a introdus în poezia de azi un cromatism lingvistic viu pînă la stridență, un imagism opulent, suculent, un lexic în care explodează toate sevele cîmpiei dunărene. Exaltînd păgînătatea tracă și păgînătatea în general, propunînd o adevărată religie a teluricului, autorul *Zoosofiei* și al *Megalitice*-lor își face un titlu de supremă glorie din faptul de a fi vlăstarul poporului închinător cîndva la Zamolxis, iar din afișarea ostentativă a unui filoțărănism orgolios, uneori agresiv, un stil. Aproximativ la mijloc între Ana Blandiana și Ion Gheorghe se situează, prin neoromantismul său cu zvîcniri expresioniste, Ioan Alexandru : exultant

spre absoluturi de dincolo de zare, ca prima, impetuos, ca al doilea: Altfel exultant și altfel impetuos. Torențial, spre deosebire de Blandiana, și asemenea la suprafață lui Ion Gheorghe, Ioan Alexandru se diferențiază de acesta din urmă pînă la opoziție prin modul în care structurează materia lirică și finalizează sensurile structurării. În timp ce unul ne arată organicul în declanșări formidabile, celălalt ni-l oferă stilizat la modul bizantin, priveliștile dobîndind, în „imnele" sale un hieratism de iconografie veche. Din versurile unuia se răspîndesc mirosuri tari de zeamă de varză și murături ; în ale celuilalt adie miresme blînde de busuioc. În țara de vis a lui Ion Gheorghe domnește Cavalerul trac ; tărîmurile lirismului produs de Ioan Alexandru sînt patria unei umanități calme, sobre, cuviincioase, ospitaliere, înfrățită întru iubire și răbdare cu toate vietățile și urmîndu-și existența, solemn, ritualic, în consonanță cu succesiunea ciclică a proceselor cosmice.

Paralelă direcției neoromantice (inclusiv variantelor sale : neosimbolistă și neoexpresionistă) este direcția *neoclasică*. „Neoclasicii" sînt poeții care respectă, în mod obișnuit, canoanele prozodice tradiționale, comunică stări de conștiință bine precizate și privesc mai mult spre lumea din afară decît spre cea din propriile suflete. În rîndul acestora se pot distinge naturi predominant contemplative : Miron Radu Paraschivescu, Emil Giurgiuca, Aurel Rău, Horia Zilieru ; naturi interiorizante (dar interiorizînd priveliști din realitatea obiectivă, în special imagini ale locurilor natale) : Ion Brad, Tiberiu Utan ; naturi voluptuoase, euforice și nostalgice : Aurel Gurghianu, Alexandru Andrițoiu, Ion Horea ; naturi ludice, unele orientate spre baladesc : Radu Stanca, Nina Cassian, Tudor George. Inutil de specificat că în scrierile tuturor acestora se pot descoperi infiltrații romantice, la unii (M. R. Paraschivescu, Nina Cassian, Radu Stanca, Aurel Rău, Horia Zilieru) și procedări moderniste, dominantă rămînînd însă tendința clasicizantă.

Dacă la poeții menționați pînă aici notele moderniste sînt cuprinse în ținuta neoclasică sau neoromantică, alții sînt, dimpotrivă, moderniști în manieră clasicizantă sau romantică. Aceștia din urmă practică, unii — un modernism temperat, un fel de simbolism, alții — un modernism radical, avangardist.

Neosimbolismul — ca să-l numim astfel — s-a concretizat în ambele variante majore ale sale : în cea determinată de creația lui Stéphane Mallarmé, ermetizantă, pe de o parte, pe de alta : clasicizantă, și în cea așa-numită „decadentă", afirmată prin „poeții blestemați" (Verlaine, Jules Laforgue, Charles Cros, Tristan Corbière), de esență romantică. Instaurată în poezia românească de către Ion Barbu, varianta mallarméană a fost încercată în deceniul al patrulea de (între alții) Cicerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu, care au abandonat-o cu timpul, iar după război, intermitent, de către M. R. Paraschivescu, însă acei ce au impus-o (unii mai mult ca modalitate ermetică, alții îndeosebi ca modalitate clasicizantă) sînt poeții din fostul „cerc literar" sibian, mai cu seamă Doinaș, și cîțiva poeți afirmați în deceniul al șaptelea, precum Leonid Dimov, Cezar Baltag, Mircea Ciobanu. Toți aceștia, și alții, scriu, de regulă, poeme din care elimină orice anecdotică și descripție, reține din existența obiectivă doar „profilul virginal" al formelor perfecte, caută să pună cuvintele în relații de natură a le restitui prospețimea originară, conferindu-le un fel de putere magică. Cealaltă variantă — verlainiană — a neosimbolismului e cea creată de poeți ca Geo Dumitrescu, D. Stelaru, Constant Tonegaru și alții, amintiți la început, poeți care, în opoziție cu neosimboliștii clasici-

zanți și ermetizanți, au adoptat, ostentativ, tocmai acele tehnici poetice care, preluînd funcții îndeplinite obișnuit de către reportaj și discurs, sînt în măsură să poetizeze — cum s-a văzut în prima parte a acestei sinteze — viața reală, cotidianul, prozaicul.

Moderniștii avangardiști sînt unii suprarealiști, alții, experimentatori de instrumente noi atît de felurite, încît nu pot fi raportați la un singur curent de avangardă. Poezie suprarealistă scriu acei poeți care, debutînd în deceniul al patrulea, au încercat în 1945 să reanime curentul declanșat de revistele *Unu*, *Alge* ș.a. și care, după 1948, fie că și-au însușit directivele estetice în vigoare, fie că s-au retras pentru un deceniu și chiar mai bine de un deceniu) din viața literară : Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Constantin Nissipeanu, Aurel Baranga. Primul dintre aceștia semnează atît poeme suprarealiste, cît și versuri în manieră tradițională.

O seamă de poeți din generațiile postbelice (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Ivănescu, Grete Tartler) operează cu tehnici caracteristice tuturor mișcărilor de avangardă, combinate. Nichita Stănescu, de pildă, neoromantic în esență, încearcă toate limbajele posibile, de la „dulcele stil clasic" (radical modernizat) la vorbirea alogică, întrebuințează termeni de toate soiurile, de la cei mai savanți, recoltați din matematică, fizică, astronomie, la cei mai uzuali cu putință, neocolindu-i nici măcar pe cei triviali, își ritmează versurile în metru folcloric sau înlătură deliberat orice ritm, inventează cuvinte noi și sfărîmă sintagmele și vocabulele, asemenea lettriștilor. La fel de insolite sînt procedările lui Marin Sorescu. Poezia lui are ca principală sursă apoeticul, și unul dintre volumele sale se intitulează *Tușiți*. Sorescu e, înainte de orice, un artist ultralucid, demitizant, rebel față de orice norme convențional stabilite sau devenite convenții, persiflant, înclinat spre bufonerie, vorbitor în doidii, amator de asociații năstrușnice și năucitoare. Apoetice, poemele sale realizează poeticul pe de-a-ndoaselea, prin deplîngerea subtextuală a absenței lui. Avem în ele o poezie a dorului de poezie, a dezolării de a vedea poezia murind.

Poezia, însă, evident, nu moare. Creația poeților români de azi, a lui Marin Sorescu inclusiv, atestă tocmai preocuparea lor de a capta cu toate mijloacele imaginabile sursele de lirism aflate în toate zonele existenței, de a nu lăsa neexplorat nici un teritoriu al realului (în sensul cel mai larg cu putință), susceptibil de a adăposti zăcăminte de poezie.

M. Eminescu: „Revedere"

Prof. TEOFIL RĂCHIȚEANU
Școala Generală Răchițele,
jud. Cluj

Unul dintre motivele populare utilizate în mod frecvent de Eminescu este motivul codrului. În viziunea populară românească, codrul e o ființă mitică, „mumă" și „tată" care ocrotesc, „frate bun" care alină și mîngîie; el e o „casă românească" ce oferă adăpost și refugiu în fața dușmanului vremelnic; el e „craiul" sau „împăratul" căruia poporul, în semn de nemărginită cinstire, i se adresează cu „Măria Ta". Lui, neamul românesc îi datorează, pînă la un punct, însăși existența și continuitatea sa în istorie. De aceea, mai degrabă decît orice altceva, el reprezintă ideea românească de perenitate.

Viziunea eminesciană a codrului se suprapune aproape în totalitate celei populare. Faptul nu e deloc de mirare, căci, „admirator predestinat al creațiilor populare, el și-a făcut ucenicia în chiar grădinile îmbălsămate ale folclorului, de la care a împrumutat atîtea miresme și atîtea podoabe pentru propria sa creație poetică" (Perpessicius, în M. Eminescu, *Opere*, VI, p. 20.).

Ca în poeziile populare, la Eminescu codrul e aceeași ființă mitică ; el vorbește cu omul, îl ocrotește, se bucură, se întristează și suferă o dată cu el și pentru el ; el e „craiul înțelept", „împăratul slăvit" la care eroii lirici eminescieni, dezabuzați sau îndrăgostiți, găsesc vindecarea durerilor sufletului, află în el oaza de paradisiacă fericire mult visată. Ca în poezia populară, codrul eminescian, „dragul codru", oferă ajutor în lupta contra dușmanului venit să ne distrugă țara și să ne împuțineze neamul.

În *Revedere* codrul e o ființă care stă de vorbă cu omul, subiectul discuției lor fiind *trecerea* (ideea de trecere) și *permanența*, adică moartea și eternitatea. Ideea e preluată din folclor și prezentată ca un dialog între om și codru, văzuți ca doi prieteni, care, despărțiți din cine știe ce motive, pentru o îndelungă vreme, se *revăd* și își împărtășesc cu emoție gîndurile. Versurile interogative : „Codrule, codruțule, / Ce mai faci drăguțule", prin care omul se adresează codrului, sugerează bucuria *revederii*, intimitatea lor regăsită, iar celelalte, imediat următoare : „Că de cînd nu ne-am văzut / Multă vreme au trecut / Și de cînd m-am depărtat / Multă lume am îmblat", arată cît de grea i-a fost pribegia prin străini. Răspunsul codrului urmează, simplu și firesc : nu m-am schimbat, pare a-i zice codrul prietenului său revenit din străini ; *ceea ce fac, fac de mult* (dintotdeauna). Aceleași viscole îmi rup crengile, îmi astupă apele, îmi troienesc cărările și-mi alungă cîntăreții, aceeași doină din veac o ascult, pe aceleași cărări, spre aceleași izvoare, înginată de aceleași ființe. E un răspuns oarecum descumpănitor pentru om căci, în plină bucurie a *revederii*, îi amintește condiția sa de ființă trecătoare. Bucuria i se umbrește. Minat de gîndul trecerii, al vremelniciei sale, de care devine, acum, pe deplin conștient, glasul său sună, iarăși, încărcat parcă de o discretă tristețe : „Codrule cu rîuri line / Vreme trece, vreme vine / Tu din tînăr precum ești / Tot mereu întinerești". E vremea care, pentru el, omul, trece fără a mai reveni, vremea care pentru codru trece, dar iarăși vine, nu îmbătrînindu-l, ci reîntinerindu-l de-a pururi. Reluînd dialogul („Ce mi-i vremea cînd de veacuri / Stele-mi scînteie pe lacuri / Că de-i vremea rea sau bună / Vîntu-mi bate, frunza-mi sună / Și de-i vremea bună, rea / Mie-mi curge Dunărea / Numai omu-i schimbător / Pe pămînt rătăcitor / Iar noi locului ne ținem / Cum am fost așa rămînem / Marea și cu rîurile / Lumea cu pustiurile / Luna și cu Soarele / Codrul cu izvoarele"), codrul își revelează condiția sa de ființă veșnică, nu însă fără regretul, ușor de ghicit, că omul nu e menit a-i fi asemeni. Pentru mine, pare a spune codrul, și pentru cei de-o seamă cu mine („Marea și cu rîurile / Lumea cu pustiurile / Luna și cu Soarele / Codrul cu izvoarele", — toate simboluri ale *permanenței*), vremea (timpul care vă omoară pe voi, oamenii) e aceeași, din veci neschimbată și veșnic neschimbătoare.

Plecînd de la un prototip popular (*Oliolio, codrutule* [1]) poezia este îmbogățită cu imagini și sugestii oferite de alte doine populare. Ideea de bază, aceea a omului înțeles ca ființă muritoare și a codrului ca eternitate, capătă, în prelucrarea lui Eminescu, rezonanțe infinit mai profunde.

[1] Mihai Eminescu, *Literatură populară*, ediție D. Murărașu, București, Editura Minerva, 1977, p. 93.

Din cîteva simple și disparate sugestii populare, Eminescu a realizat o idee poetică profundă — aceea a precarității omului în fața timpului — ce stă sub semnul sigur al genialității. *Revedere* e un cîntec de jale pentru slabele puteri ale omului, pentru vremelnicia sa în comparație cu eternitatea.

Preluînd imagini, teme, motive ale poeziei populare, Eminescu le filtrează prin sensibilitatea sa poetică, retopindu-le, recombinîndu-le într-un așa fericit mod, încît, readucîndu-le la suprafață, ele se înfățișează în haine cu totul noi, proaspete, de o neverosimilă strălucire. E tehnica șlefuirii diamantului brut ajuns pe mîna unui meșter genial, care știe să-i pună în valoare absolut toate caratele.

Zaharia Stancu: „Patria"

Prof. DANA MARIA MANU
Școala Generală Nr. 61, București

Lectura relevă o poezie modernă, fără strofe, fără rimă, cu un anumit ritm interior, dedicată patriei. Zaharia Stancu nu urmărește o simplă descriere obiectivă a țării, ci o *definire* a ei sub semnul propriei apartenențe etnice. Acest lucru se face simțit chiar de la început, din titlu, căci *patria* nu înseamnă altceva decît *țara mea*. Ne aflăm deci în fața unei poezii lirice. Scriitorul definește patria prin cîteva elemente simbolice organizate pe trei *coordonate :* coordonata *terestră*, coordonata *cosmică*, coordonata *umană*.

Primul vers al poeziei fixează coordonata terestră : „Patria este țărîna pe care o calc". Prin folosirea cuvîntului *țărînă* (sinonim al cuvîntului pămînt ; asociat cu ritualuri străvechi ale românilor ; frecvent folosit în literatura noastră) Z. Stancu delimitează de fapt spațiul geografic al patriei. În același timp însă, o anumită generalitate a contextului sugerează ideea că patria e pretutindeni, atîta vreme cît e purtată în suflet și cît timp există un sentiment patriotic, care nu este altceva decît sentimentul apartenenței la spiritualitatea românească.

În cel de al doilea vers : „E văzduhul pe care-l respir", poetul realizează același tip de delimitare prin folosirea cuvîntului *văzduh* (sinonim poetic pentru aer, atmosferă, cf. „văzduhul tămîiet", M. Eminescu).

În primele două versuri scriitorul fixează deci dimensiunea orizontală și pe cea verticală a patriei. Este vorba, bineînțeles, despre dimensiuni poetice, interioare, în strînsă legătură cu starea și sentimentele poetului. Cel de al doilea vers reprezintă totodată coordonata cosmică realizată și mai departe prin versurile : „Patria e cerul cu soare, e cerul cu nori, / E cerul cu lună și e cerul cu stele". Integrînd determinanții : *(a) cu soare, cu nori* și *(b) cu lună, cu stele*, în cadrul repetiției cuvîntului *cer*, Z. Stancu sugerează prin *(a)* succesiunea anotimpurilor și prin *(b)* succesiunea zilelor și a nopților, deci trecerea timpului sub mereu același cer al patriei. Poetul exprimă astfel ideea continuității și a permanenței noastre pe aceste meleaguri.

Reluînd cu cel de al treilea vers definirea patriei pe coordonata ei terestră, autorul enumeră alte cîteva elemente simbolice : „Patria e zumzetul albinelor / Care culeg mierea din flori, / Patria e acest cîmp neted ca-n palmă" — comparație care ne duce cu gîndul la „uriașa monotonie a Bărăganului" —, „Patria sînt dealurile cu struguri, / Apele cu pești de argint și de aur". Remarcăm numărul scăzut al figurilor de stil, ca și prefe-

rința poetului pentru determinările simple și epitetele ornante (*creste pietroase, prăpăstii adînci* etc.).

Urmărind felul în care decurge pînă aici enumerarea elementelor care definesc patria, observăm următoarele : *(1)* fiecare element în parte este determinat ; *(2)* în primele versuri determinarea elementelor se realizează cu ajutorul propozițiilor atributive ; *(3)* în versurile următoare determinarea se face cu atribute (exprimate mai ales prin substantive precedate de prepoziția cu).

Schematic, sistemul determinărilor folosite de Z. Stancu apare astfel:

Patria este : 1. *țărîna* / pe care o calc,
2. *văzduhul* / pe care-l respir
3. *zumzetul albinelor* / care culeg
4. *cîmp neted* / pe care fîșnesc
sînt 5. *dealurile* / cu struguri
6. *apele* / cu pești de argint și de aur
7. *munții* / cu creste... / cu prăpăstii...
cu ciute și cerbi, / cu mistreți...
este 8. *cerul* / cu soare / ... cu nori,
cerul / cu lună / ... cu stele.

Este vorba despre o tehnică a determinării care constă, după cum am observat, într-o trecere de la determinarea de tip complex (prin propoziții atributive) la determinarea simplă (prin atribute). Această tehnică creează posibilitatea introducerii treptate a unui număr mai mare de determinanți în interiorul aceleiași structuri (compară *Patria e țărîna / pe care o calc*, cu Patria e cerul / *cu soare*, e cerul / *cu nori*). Poetul realizează astfel o *gradație* a enumerării elementelor simbolice, pregătind coordonata umană. Elementul cel mai important prin care se definește patria este poporul, el fiind de fapt purtătorul spiritualității românești. În mijlocul poporului se naște și se formează scriitorul, cel care sintetizează și exprimă într-o formă artistică, aleasă, trăsăturile specifice ale neamului. Etapele formării scriitorului sînt formulate de Z. Stancu în ultimele patru versuri ale poeziei cu ajutorul comparației și al metaforei : „Patria mea e poporul acesta / În mijlocul căruia am răsărit, / Ca o trestie subțire, ca un plop mai apoi / Și am ajuns la bătrînețe stejar", în care *trestie subțire* = copilărie ; *plop* = tinerețe ; *stejar* = maturitate. Rădăcinile poetului sînt adînci pentru că patria este și „Țărîna străbunilor mei", vers prin care este sugerată existența unei tradiții pe care scriitorul este menit s-o continue și s-o îmbogățească.

Sentimentul final este acela că patria reprezintă un tot indivizibil. Sentimentul apartenenței la această totalitate dă naștere lirismului poeziei, accentuat prin folosirea adjectivelor posesive : frații *mei*, surorile *mele*, patria *mea* etc. Comunicarea sentimentelor și implicarea lectorului se realizează prin folosirea adjectivelor demonstrative : „oamenii *aceștia*", „poporul *acesta*".

Poezia *Patria* este prin urmare o poezie patriotică, implicit patriotică, pentru că dragostea de țară fără să fie exprimată direct și retoric se simte în alcătuirea fiecărui vers, se degajă din structura ei de ansamblu. Ea constituie un vibrant mesaj patriotic, transmis peste generații.

„Iubirea de țară e pururea și pretutindeni iubirea trecutului ; patria vine de la cuvîntul *pater* și numai oameni care țin la instituțiile părinților lor, la petecul de pămînt sfințit de sîngele părinților pot fi patrioți". (M. EMINESCU)

Nichita Stănescu şi noi ...

Prof. dr. CONSTANŢA BĂRBOI
Inspector general în M.E.I.

În primăvara anului 1983, în luna aprilie, la Bistriţa, pe meleagurile lui Rebreanu şi Coşbuc, elevii participanţi la etapa finală a celei de-a XXVI-a ediţii a Concursului de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", aveau să se bucure de sărbătorirea unor evenimente deosebite : 100 de ani de la publicarea capodoperei eminesciene *Luceafărul* şi 50 de ani de la naşterea poetului Nichita Stănescu.

Şi bucuria era firească, fiindcă mii şi mii de elevi, mai mici sau mai mari, împreună cu dascălii lor pasionaţi s-au întîlnit cu Nichita Stănescu, nu numai în scris, ci şi în sălile de clasă, în amfiteatre, acolo unde poetul se simţea întotdeauna bine, chiar dacă sănătatea, nu-i permitea uneori, să fie cum ar fi vrut. Dar, Nichita Stănescu a fost întotdeauna prezent în viaţa şcolii noastre ! Era onorat şi nu refuza niciodată chemarea venită din inimi tinere. Respectul pe care îl purta şcolii şi dascălilor ei, ca şi tuturor semenilor săi, modestia-i caracteristică făceau din poet un interlocutor fermecător, fiecare cuvînt sau îmbinare de cuvinte rostite constituind adevărate maxime de viaţă, de cinstire a limbii române, a poporului nostru, a muncii şi vieţii, a tinereţii.

Întrebat de mai multe ori cu ce poezii ar dori să fie reprezentat în manualele şi în programele pentru învăţămîntul liceal, răspunsul lui era scurt, dovedind parcă o jenă în a se amesteca în unele treburi care nu sînt ale lui... De aceea, se eschiva, spunînd că îi este greu să hotărască, această alegere depinzînd de cei care dirijează învăţămîntul şi care pot aprecia mai bine ce se potriveşte pentru elevi, poetului rămînîndu-i sarcina „de a scrie şi iar a scrie frumos şi bine", ca să-şi poată onora această cinstire în faţa generaţiilor tinere.

Fiecare vorbă, fiecare sfat erau parcă rupte din inimă. Întotdeauna avea grijă să spună că mai întîi să fie recomandaţi Eminescu, Arghezi, Blaga şi pe urmă „noi, cei mai tineri care mai avem timp". Nu l-am auzit niciodată întrebînd aluziv cine din generaţiile tinere mai figurează în manuale... Cred că a fost unul dintre scriitorii care a manifestat cel mai mare respect faţă de confraţi. Nu cred că ştia să vorbească de rău pe cineva ! Îl umileau sufleteşte suferinţele altora şi întîi rămînea „mut", iar apoi încerca să te îmbărbăteze, să te abată, oarecum, de la tristeţea care te copleşea. Aşa era şi ca student ! Noi, cei mai tineri decît el, cerîndu-i une-

ori sprijinul în elaborarea unor lucrări de seminar, eram surprinși de modul ingenios de a schimba termenii discuției, prefăcîndu-se a avea el însuși nevoie de îndrumări și explicații. Era la el un fel de sentiment uman, frumos, de respect pentru el și pentru oameni, indiferent de vîrstă.

În primăvara anului 1961, deși foarte tînăr fiind, la întîlnirile cu tinerii siderurgiști de la Combinatul Siderurgic Hunedoara, din respect pentru munca acestora — pe care i-a văzut trudind în căldura cuptoarelor, în frunte cu eroul muncii socialiste Ștefan Tripșa — mai mult a ascultat decît a vorbit, emoționat de tot ceea ce însemna după spusele lui „viață, muncă și iar muncă", în fața căreia parcă și poezia tace... pentru ca apoi să strige, după o reculegere, dar să strige așa de tare, încît să nu se mai audă nimic decît flăcările cuptoarelor... !

Mi-au rămas în minte aceste cuvinte simbolice și am reținut de la „Nini" că tot ce se construiește temeinic cere sacrificii mari ! Așa se definea și poetul : „Sînt un om profund muncitor. Îmi iau în serios munca ! Cititorul trebuie să știe despre mine că sînt un om profund muncitor... !".

Pentru Nichita Stănescu a-ți apăra țara era o cinste, nu o obligație, act de libertate personală, iar talentul, opțiune totală pentru muncă în plăcere și nu un chin.

Pentru Nichita Stănescu „Poezia este geamănă cu patria", „sensul final al poeziei fiind emoțional, metaforic și vizionar".

După Ienăchiță Văcărescu, Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu și-a identificat misiunea de poet cu cea de apărare și creștere „a limbii românești". Pentru el „taina poeziei este chiar patria limbii". „Patria noastră — spunea poetul la maturitate — e limba română." Adevărata patrie spirituală ne-a ținut, așa cum spunea tot el „pe toți la un loc, țepeni în viață". Pentru Nichita Stănescu, „patriotism înseamnă tezaurizarea limbii — avuția cea mai de preț" a neamului nostru, de o importanță vitală pentru conservarea poporului. Și, așa cum un portar — spunea poetul — cu cheia în mînă apără poarta, „poetul cu poezia în mînă apără limba română".

Iar Nichita Stănescu, prin tot ce a scris, și-a onorat misiunea de „trezorier al limbii", sintetizînd tot ce a însemnat evoluția limbii în creațiile de vîrf ale lui Eminescu, Blaga, Arghezi, anunțînd în poezia română secolul al XXI-lea.

Dar, spuneam la începutul acestor rînduri, sînt evenimente mari care uneori ne rup sufletele de durere ! Și iată că în luna decembrie a anului 1983, cu puține zile înainte de a se împlini 100 de ani de la apariția primului volum de poezii eminesciene, neașteptat, Nichita Stănescu ne-a obligat la gestul suprem al despărțirii. Au venit în acea zi friguroasă de 13 decembrie, tineri și vîrstnici pentru a aduce un ultim omagiu despărțirii de poet ! Un grup de eleve de la Liceul Industrial nr. 6 din Capitală au gătit sărbătorește mormîntul lui Mihai Eminescu, cu brad și beteală, pentru a primi, după datină, pe cel care l-a urmat, cu cinstire în ierarhia valorilor perene, făcînd ca limba „dulce ca un fagure de miere" să fie „geamănă cu patria", cel care spunea în poezia sa, ca într-o rugăciune : „Despre patrie se pot spune cuvinte scrise cu colțul inimii noastre" — Nichita Stănescu.

Completez gîndurile mele de dascăl, care l-a cunoscut pe poet încă din 1954, cu însemnările unor elevi, exprimate cu sinceritate, în clasă, la Liceul „Nicolae Bălcescu" din Capitală.

O lacrimă alunecă pe obraz. Un gînd moare-n tăceri. Înfiorați ne plecăm capetele. Liniștea coboară printre noi, în noi. A murit un om... Nichita Stănescu, poet al bucuriilor și al candorii tinereții, cîntăreț al plaiurilor străbune, al soarelui, al cîmpiilor, al munților ce-și sună tristețea cu sunete de zurgălăi. Zăpada se așterne. Albul amintirilor ne înconjură. Oare copacii plîng scuturîndu-și durerea sau poate noi visăm ? E un vis, un vis urît. Cel ce a făcut să cînte pietrele, să plîngă munții în șipote și balade, cel ce a creat lumina și bucuria, tristețea și totodată fericirea n-a murit. Trăiește în noi. Respiră cu fiecare clipă, cu fiecare tăcere, cu fiecare zbor. *Mioriţa* se aude în apusul soarelui, este liniște ; o liniște ce nu primește decît suflete goale, o liniște ce te cuprinde. La picioarele lui Eminescu ne așezăm plecați luîndu-ne rămas bun de la cel ce a fost omul N. STĂNESCU. Poetul ne pătrunde în inimi, în simțiri. Sîntem noi — poporul pe care poetul l-a iubit neîncetat, Sîntem noi — pămîntul pe care l-a sărutat de atîtea ori, Sîntem noi — răspund cîmpiile, stelele, sondele și apele. Sîntem noi — se aude ca un ecou din adîncuri glasul luminii și al întunericului.

Durerea nu se poate măsura în cuvinte, ci numai în tăceri.

Așa cum soarele apune în fiecare seară, răsărind din nori dimineața, iar noaptea înconjurîndu-ne cu amintirea lui, așa rămîne în sufletele noastre *poetul*.

Poezia lui Stănescu scutură tăcerile, cucerește fără excepție mai întîi inima și pe urmă mintea. Acorduri de cuvinte ce se îmbină armonios între ele dau lumini pămîntului, patriei. Poetul a fost al țării, cu fiecare cuvînt, cu fiecare poezie, cu fiecare lacrimă.

Să păstrăm în inimile noastre un moment de reculegere pentru omul ce a știut să deschidă căi nebănuite spre sufletele cititorilor. Plîng izvoarele în clipociri de doină aducîndu-ne aminte de cîntul vechi al unui popor ce trăiește prin poeții lui. Acordurile *Mioriței* se sting... Visul se încheie. Ne trezim. Sîntem *noi*...

SORINA GIURGIU, Clasa a X-a B

Nimic nu este veșnic pe Pămîntul acesta înghețat sufletește, Pămîntul pe care iubirea pentru semenii tăi se pierde puțin cîte puțin.

De ce oare trebuie întotdeauna să ne luăm rămas bun, uneori mult prea devreme, de la cei alături de care am stat o viață întreagă, pe care i-am simțit mereu aproape? De cele mai multe ori îi pierdem pe cei care ar trebui să rămînă veșnici, nemuritori! Oh! Ce bine ar fi dacă ar exista un mod de a-i readuce printre noi pe aceia care ne-au părăsit pentru totdeauna! Ce bine ar fi dacă am putea să-l rechemăm pe el, marele nostru poet, pierdut pentru totdeauna în neantul fără de margini, pe el, Nichita Stănescu. Dar aceasta este soarta tuturora. Noi nu o putem schimba. În schimb, îl vom păstra în inimile noastre de-a pururi, va fi alături de noi, pentru că și-a cîștigat un loc de cinste în inimile noastre. Nu te vom uita, Nichita Stănescu! Nu te vom uita, marele nostru poet !

Pe-obrazul gîndului s-a scurs — Întunecînd inima noastră,
O lacrimă din ochiul-soare, — Viscolind ceea ce ne doare.

SIMONA PANAIT, Clasa a XI-a E

Spațiul nu ne îngăduie să prezentăm și alte însemnări emoționante, semnate de elevi ai Liceului „N. Bălcescu" din București.

„Artele și literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, coardă nouă, originală, proprie pe bina cea mare a lumii."

„Educațiunea e cultura caracterului, cultura e educațiunea minții."

„Adesea iau de la istorie, de la păzitorul ei cel posomorît al trecutului cheile lui de aur și deschid porțile inimei mele." (Mihai Eminescu)

Alecu Russo — reprezentant de seamă al curentului naţional-popular

PAUL CORNEA
Universitatea din Bucureşti

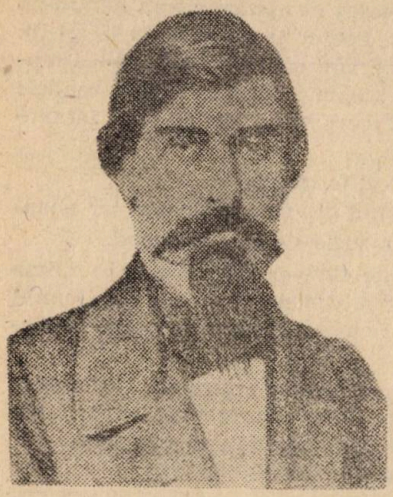

Alecu Russo, comemorat în 1984, cînd se împlinesc 125 de ani de la moarte, deşi socotit astăzi printre cele mai reprezentative spirite ale paşoptismului, şi-a făcut cu mare întîrziere intrarea în conştiinţa culturii româneşti. În adevăr, el a rămas un necunoscut pînă pe la 1900, cu toate eforturile perseverente ale lui Alecsandri de a-l smulge uitării. De-abia în primul deceniu al secolului nostru, o dată cu studiile lui Petre V. Haneş şi G. Bogdan-Duică, îndeosebi după elogioasa apreciere pe care i-o dă Ibrăileanu în *Spiritul critic* (1909), Russo începe a-şi ocupa locul meritat.

Dar încă şi azi o ipotecă apasă asupra scriitorului : renumele lui în rîndurile publicului larg se bazează pe *Cîntarea României*, poem în proză de un ardent patriotism care însă nu e deplin lămurit dacă-i aparţine în totul sau, în orice caz, nu-i ilustrează talentul pe latura cea mai caracteristică. În adevăr, lui Russo nu-i e specific patosul declamatoriu şi oracular, ci lirismul temperat de spirit critic, amestecul de efuziune şi raţionalism uşor sceptic, îngemănarea, într-o proporţie greu analizabilă, a reveriei cu luciditatea.

În mai mare măsură decît oricare altul dintre colegii de generaţie şi baricadă intelectuală, Alecu Russo nu pare să fi avut ambiţii de scriitor, nici să-şi fi făcut iluzii. E singurul paşoptist la care numărul postumelor egalează aproape, sub raport cantitativ şi valoric, antumele şi singurul care nu şi-a adunat opera în volum (o încercare de a publica un volum cu titlul *Mœurs moldaves* a fost abandonată din motive necunoscute). Dar, deşi a scris puţin şi deşi nu-i aflăm numele printre redactorii *Daciei* ori *Propăşirii*, el poate fi considerat, alături de Kogălniceanu, drept unul dintre principalii ideologi ai curentului naţional-popular. Întreaga lui activitate nu face decît să explicitezе cu inteligenţă, eleganţă şi talent principiile proclamate la *Dacia literară* şi la publicaţiile ce i-au urmat.

Istorist, în sensul evoluţionismului şcolii romantice a Restauraţiei, care nu admitea mutaţiile nici în limbă, nici în moravuri, nici în instituţii, Russo e un critic acerb al rupturii de tradiţie, fără a contesta însă legitimitatea adaptării Ţărilor Române la structurile noi ale civilizaţiei. Formula de echilibru pe care o caută nu e dedusă din cărţi, ci impusă de experienţă şi bun-simţ : ea se sprijină pe intuirea exactă a nevoilor şi posibilităţilor,

pe evaluarea obiectivă a neajunsurilor existente și a perspectivelor de viitor.

Pe terenul literaturii („pîinea zilnică a unui neam"), Russo revendică, în spiritul *Daciei*, oglindirea realităților naționale, combate cosmopolitismul („tălmăciri, imitații, cercări, deși vrednice de laudă, nu alcătuiesc o literatură"), subliniază rolul literaturii în „îmbunătățirea năravurilor și educația obștească", se ocupă ocazional de regulile compunerii dramatice (formulînd principiul tipizării, al conformității vorbirii cu starea socială a personajelor etc.). Meritul său de căpetenie e că, după o ezitare inițială, cînd pare a se ralia poziției heliadiste de indulgență programatică („critica n-ar prinde deloc în epoha de astăzi, căci ... încă nu avem nici putem avé o literatură pînă mai tîrziu" — 1846), devine, în anii posteriori revoluției, unul dintre literații cei mai conștienți de necesitatea încheierii epocii eroice, de confuzie a valorilor și solicitare globală a tuturor bunăvoințelor : „este nevoie de a întemeia critica și de a cumpăni de-acum înainte bunătățile scrierilor și tăria sistemelor, fiindcă au trecut douăzeci de ani de cînd strigară cu toții scrieți, scrieți bine sau rău, dar scrieți, de acum a venit timpul îmbunătățirii".

Din păcate, exercițiul criticii („care bate fără cruțare frazeologia, sărăcia ideilor, pedanteria și obiceiurile literaturilor străine") rămîne la Russo sporadic și puțin exemplificat ; el nu-și profesionalizează demersul, transformîndu-l într-un „gen literar". Singura aplicare de caracter mai sistematic o aflăm pe terenul limbii. Războindu-se cu latiniștii, care voiau să creeze un „jargon" ininteligibil maselor, prin eliminarea slavonismelor și romanizarea arbitrară a lexicului și ortografiei, Russo aduce argumente solide, axate pe ideea că limba e un organism viu, o realitate naturală obiectivă, independentă de voința „fabricanților de sisteme". El se dovedește un polemist excelent, de o vervă scînteietoare în ridiculizarea și reducerea la absurd a adversarilor. Are, în plus, darul formulei lapidare, esențializate, de factură maioresciană prin netezimea tăioasă a expresiei și densitatea gnomică, așa cum se vede din exemple ca următoarele : „neînțelegerea între țărani și Schiller este numai în știință și în neștiință, în idei, iar nu în cuvinte" ; „cuvîntul fie slav, fie turc, fie latin, ce se va români, are drit de împămîntenire și numai obștească frămîntare și nevoia poate să-i dea indigenatul, iară nu autoritatea fabricanților de sisteme".

Ca folclorist, Russo are meritul de a-l fi ajutat pe Alecsandri, cu o rară dezinteresare, să-și constituie faimoasa-i colecție (între altele, se pare că i-ar fi dăruit *Miorița*). În plan teoretic, el a pus în lumină valoarea creației populare sub multiple aspecte : ca document istoric, ca instrument propagandistic, ca expresie sublimată a personalității naționale, ca model estetic — singurul în stare să fertilizeze o literatură în căutare de sine însăși.

Cu excepția a două piese pierdute *(Băcălia ambițioasă, Jignicerul Vadră sau Provincialul la Teatrul Național)* și a *Amintirilor*, scrierile lui Russo, de un caracter mai accentuat beletristic au fost compuse în franțuzește și ne sînt cunoscute prin traduceri care, uneori, poartă în așa măsură marca personalității tălmăcitorului (Al. Odobescu, îndeosebi M. Sadoveanu) încît o analiză a stilului devine riscantă. Dincolo de miresmele

şi culorile sadoveniene ale *Pietrei Teiului* ori ale *Iaşilor şi locuitorii lui la 1840*, textele învederează o înzestrare evidentă pe două planuri, adesea disociate în cuprinsul romantismului : autorul ne apare, pe de o parte, ca un liric pur, interiorizat, grav, melancolic, de o duioşie insinuantă, deşi reţinută, pe de alta, ca un „observator filozof" (cum s-a autodefinit lucid), atent la spectacolul ridicolului lumii şi al prefacerii rapide a moravurilor. *Amintirile* evocă, în prima lor parte, imaginea copilăriei fericite, proiectată pe un fundal feeric, de „paradis pierdut". Satul, odihnindu-se sub pavăza cerului înstelat, icoana fugară a Măriucăi, „faţă de trandafir şi de spumă de lapte", serbarea zilei de Armindeni, sub poale de codru verde, într-o învălmăşeală şi o beţie de culori ce sugerează frenezia benchetuirilor flamande — totul capătă în perspectiva retrospecţiei emotive un nimb mirific, mai aproape de lumea basmelor decît de realitatea propriu-zisă.

Cîntarea României pe care cea mai mare parte a istoricilor literari i-o atribuie lui Russo (noi rămînem la părerea că Bălcescu, primul editor al textului, în 1850, a contribuit la definitivarea sa într-o măsură imposibil de precizat, suficientă totuşi ca să îndreptăţească ipoteza dublei paternităţi) e un poem în proză de un patriotism vibrant, menit să îmbărbăteze spiritele după înfrîngerea revoluţiei de la 1848. El desfăşoară aventura patetică a istoriei româneşti sub forma dinadins învăluită a alegoriei, cu fulguraţii profetice şi îndemnuri mobilizatoare. Din punct de vedere stilistic, opera adaptează cu dibăcie „modelul" lui *Paroles d'un croyant* de Lamenais şi al *Cărţii pelerinilor polonezi* de Mickiewicz, folosind recuzita biblică (împărţirea pe versete, tonul sentenţios şi oracular, parabola etc.) şi, în genere, o retorică a persuasiunii prin şoc (antiteza, compoziţia bazată pe laitmotive, hiperbole, apostrofa, interogaţia, tricolonul [1], anaforaua etc.). *Cîntarea României* diferă totuşi sensibil de prototipul străin prin arhaizarea limbii, o mai mare plasticitate a detaliilor, îndeosebi prin accentul profan al demonstraţiei, care se înscrie de fapt în hotarele unei mitologii poetice, nu al unui providenţialism creştin. Compusă parcă în vederea recitării, textul se încheagă muzical printr-un joc atent supravegheat de recurenţe şi simetrii. Un efect remarcabil, neobişnuit într-o epocă obsedată de sonorităţi pline şi triumfale, îl constituie dezmembrarea frazei în sintagme ori simple cuvinte despărţite prin puncte de suspensie, care acordă tăcerii rolul de element poetic adjuvant. În pofida hiper-modelării, patosul *Cîntării României* e sincer şi se transmite cititorului ; opera repercutează în acorduri tulburătoare şi dramatice mesianismul unei generaţii pentru care revoluţia, naţiunea şi democraţia erau una.

Ideolog al specificului naţional, alături de Kogălniceanu, teoretician al folclorului şi colaborator al lui Alecsandri în culegerea poeziilor populare, remarcabil în proza de idei, în tabloul de moravuri, în memorialistică, în peroraţia lirică de sublim avînt, Alecu Russo ne-a lăsat o operă de înflăcărat patriotism, mobilizatoare şi profetică, una din cele mai patetice mărturii de conştiinţă ale generaţiei sale.

[1] Perioadă formată din trei membri.

125 de ani de la Unirea Principatelor

Prof. CRISTINA IONESCU

Literatura română s-a dezvoltat într-o permanentă legătură cu aspirațiile naționale ale poporului. Referindu-se la această dominantă, Tudor Vianu spunea : „Atitudinea cea mai izbitoare la scriitorii români este atitudinea luptătoare și sentimentul care îi urmărește mai insistent este cel al participării la viața întreagă a poporului lor" *(Asupra caracterelor specifice ale literaturii române).*

Ideea de unitate națională străbate literatura română de la începuturile ei și pînă în zilele noastre. Pentru ca românii „să aibă o limbă și o literatură pentru toți", cum dorea M. Kogălniceanu, s-au aprins cugetele cele mai avîntate în toate etapele de dezvoltare a literaturii române, îndeosebi în vremurile de apăsare națională, cînd „fiecare are nevoie de un tezaur sufletesc, de un razăm moral [...] și acest tezaur i-l păstrează limba sa proprie [...]. În limba sa numai i se lipesc de suflet preceptele bătrînești, istoria părinților săi, bucuriile și durerile semenilor săi [...] și numai în limba sa omul își pricepe inima pe deplin" (M. Eminescu, *Românii și Austro-Ungaria).* Dacă am rămas noi înșine în fapte și în credințe, dacă nu ne-am frînt și nu ne-am pierdut firea în lupta pentru îndeplinirea marilor idealuri naționale, aceasta se datorează neobositei trude a celor ce au vegheat cu „scrisul" lor la păstrarea flăcării vii a conștiinței naționale.

Unirea s-a zămislit de-a lungul veacurilor în mintea creatorilor *Mioriței,* a acelora care au lucrat la „închegarea limbii și la înfiriparea neamului românesc într-o singură unitate etnică" : cronicarii moldoveni și munteni, reprezentanții Școlii Ardelene, scriitorii generației de la 1848, Ion Heliade Rădulescu, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, G. Barițiu, N. Bălcescu, C. Negruzzi ș.a. Pentru aceștia era clar că literatura trebuia să pătrundă în intimitatea sufletului românesc, că aceasta își luase rolul de purtătoare de cuvînt a aspirațiilor poporului, că avea menirea de a ține trează ideea unității naționale, obiectiv primordial al mișcării revoluționare de la 1848. Reunind condeiele cele mai avîntate, scriitorii acestei generații subliniază permanența ideii revoluționare, adeziunea neclintită la lupta pentru libertate și Unire, precum și încrederea în destinul neamului românesc.

Dacia literară și *Propășirea* sînt revistele cele mai importante din preajma revoluției de la 1848, care polarizează activitatea literară a deceniilor cinci și șase, promovînd directiva național-populară. Aceeași orientare promovează și *Arhiva românească* a lui M. Kogălniceanu și *Magazin istoric pentru Dacia* al lui N. Bălcescu și A. Treboniu-Laurian. *România literară* a lui Vasile Alecsandri este o publicație literară valoroasă din perioada post-revoluționară, alături de *Steaua Dunării,* puternica tribună în sprijinul Unirii. Cezar Bolliac se integrează și el în lupta revoluționarilor români aflați în străinătate pentru a susține în acel mo-

ment istoric unirea celor două țări de dincoace de Carpați ; în 1853 publică în *Republica română* începutul studiului *Unitatea României*, iar în articolul *Scrisori în țară*, apărut în 1856 în *Steaua Dunării*, leagă cauza Unirii de ideea unității fondului dacic. Poeziile *Un răsunet (Deșteaptă-te, române)* de Andrei Mureșanu, *Deșteptarea României, Hora Ardealului, Hora Unirii, Țara Românească către Moldova, Răsunet la Hora Unirii* de Vasile Alecsandri exprimă idei și sentimente ce îndemnau la Unire. În 1859 Alecsandri contribuie, în mod direct, la realizarea Unirii, propunînd lui Barbu Vlădoianu, comandantul oștirii muntene, dubla alegere a lui Al. Ioan Cuza. Mai vîrstnicul C. Negruzzi militează de asemenea pentru unirea țărilor române ; în 1839, îi scria lui G. Barițiu : „Ca un deputat eu strig în Camera noastră, ca român sfătuiesc și propovăduiesc Unirea, fără care bine nu vom mai avea". După nemulțumirile boierilor moldoveni separatiști, în broșura *Despre capitalia României*, Negruzzi declară mai pregnant : „Noi voim Unirea. O dorim și o vom cere întotdeauna [...]". Prin activitatea sa publicistică și culturală, creatorul nuvelei românești este un factor activ de legătură între toți românii.

Un rol important în realizarea Unirii Țării Românești cu Moldova la 24 ianuarie 1859 l-a jucat omul politic și îndrumătorul generației de la 1848, M. Kogălniceanu, și poetul național, V. Alecsandri, autorul poeziilor *Deșteptarea României* (1848) și *Hora Unirii* (1856), considerate adevărate manifeste patriotice. Alocuțiunea rostită de Kogălniceanu la alegerea lui Al. I. Cuza ca domnitor al Principatelor Unite marchează un moment important în dezvoltarea genului oratoric :

Fii, dar, omul epocei, îl sfătuia Kogălniceanu pe Cuza; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul ; fă ca legea să fie tare ; iar tu, Măria-ta, ca domn, fii bun și blînd, mai ales pentru aceia pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători și răi [...]. Fă, dar, ca domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate : împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșeasca frăție.

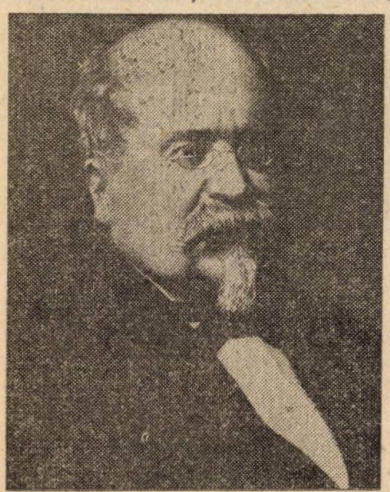

Versurile lui Alecsandri ne emoționează și astăzi, după mai bine de cinci sferturi de veac de la înfăptuirea Unirii : „Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inima română, / Să-nvîrtim hora frăției / Pe pămîntul României !". Simplitatea și spontaneitatea exprimării, plasticitatea comparațiilor asigură poeziei o largă audiență : „Amîndoi sîntem de-o mamă, / De-o făptură și de-o samă, / Ca doi brazi într-o tulpină, / Ca doi ochi într-o lumină".

Ecouri ale Unirii răzbat și în proza lui Ion Creangă : *Moș Ion Roată și Vodă Cuza*, în care se evocă figura primului domnitor al României, popularitatea de care s-a bucurat. I. L. Caragiale a relatat, în *Peste 50 de ani*, amintiri ale vizitei lui Cuza-Vodă la Ploiești, cu prilejul deschiderii anului școlar. Autorul scrie despre această vizită :

Așa entuziasm n-am văzut altul de-a atunci și cred că numai o dată s-ar mai putea vedea, dar acea o dată sunt prea bătrîn ca s-o mai sper apuca [...]. Îmi pare destul de rău de asta, dar nu atît de rău cît dacă n-aș crede că alții, mai tîrziu ori mai curînd, tot o vor apuca.

Acel „mai tîrziu ori mai curînd" pe care autorul *Scrisorii pierdute* nu l-a mai apucat, dar în care a sperat alături de N. Iorga și O. Goga, s-a înfăptuit la 1 decembrie 1918 de către marea adunare de la Alba Iulia, care a aprobat Unirea definitivă a Transilvaniei cu România.

Rolul literar al ziarului „Tribuna" de la Sibiu (1884 — 1903)

MIRCEA POPA
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, Cluj-Napoca

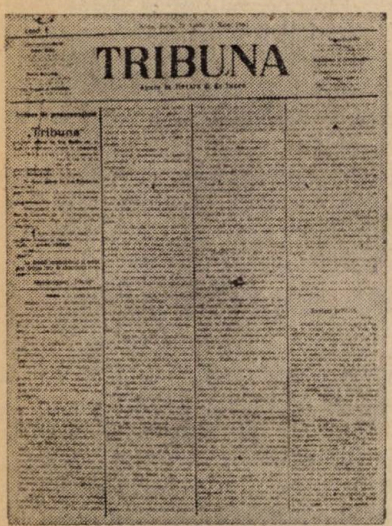
TRIBUNA

Se împlinesc la 14 aprilie 1984 o sută de ani de la apariția celui mai important cotidian al românilor din Transilvania de pînă la Unire, *Tribuna* lui Ioan Slavici de la Sibiu. Dacă și înainte viața social-politică și culturală fusese animată de ziare și reviste cu larg ecou între români, precum *Foaie pentru minte ...*, *Gazeta Transilvaniei*, *Familia*, *Telegraful român* etc., se poate afirma însă cu certitudine că nici unul dintre aceste organe de presă n-a reușit să impună o tradiție, un stil și o școală literară de proporția și importanța celei de la *Tribuna*. La apariția celei de a treia *Tribune*, cea din 1915, redactorul ei, Gh. Popp scria despre această realitate în termenii următori : „Timp de treizeci de ani aproape, numele *Tribunei* a călăuzit viața politică a neamului românesc din Transilvania. Faptele naționale de peste munți nu se pot despărți de ea. Cuvîntul *Tribuna* a ajuns acolo mai mult decît o firmă, a fost o noțiune, un titlu care a stăpînit mulțimile cu puterea de vrajă a unui simbol ce ademenește și împinge masele înainte. *Tribuna* a fost o cetate inexpugnabilă de idealism și radicalism politic".

Asemenea aprecieri elogioase, care nu sînt singulare în epocă, ne obligă să ne întrebăm care au fost acele pîrghii misterioase prin care ziarul a acționat asupra opiniei publice, reușind să-l facă atît de popular. După opinia noastră, ele rezidă în faptul că ziarul a reușit să strîngă în jurul său o serie de colaboratori de prestigiu (Slavici, Coșbuc, Ioan Popovici Bănățeanul, Virgil Onițiu, G. Bogdan Duică, sînt numai cîțiva dintre aceștia), și de a fi trasat o direcție unitară de acțiune în domeniul limbii, al atitudinii față de folclor și al creației propriu-zise. Căci, pe lîngă obiective de ordin politic, ce vizau în ultimă instanță unirea culturală și politică a tuturor românilor, idee exprimată atît de lapidar în celebra formulare a lui Slavici : „Soarele pentru toți românii la București răsare", gazeta sibiană a nutrit, în al doilea rînd, speranța realizării unei renașteri literare și culturale de amploare, care să mobilizeze și să dirijeze forțele în direcția cunoașterii poporului de la sate, în ceea ce are el mai autentic și mai nefalsificat. Era cea dintîi acțiune programatică și conștientă din

literatura noastră orientată ferm spre valorificarea realistă a tradițiilor folclorice și spirituale ale păturilor țărănești. Din această cauză curentul literar inaugurat de *Tribuna* a fost numit *realism poporan* sau *popular*. El are multe puncte de contact cu Junimea, care formulase prin Maiorescu *teoria* „formelor fără fond" și a „romanului popular", și care obliga la noi căutări și experiențe artistice — îndreptate și ele înspre recuperarea artistică a satului —, dar și multe trăsături proprii, ieșite dintr-un mediu de viață oarecum diferit, între care se situa, nu în ultimul rînd, strînsa legătură dintre cărturari și popor. Ca urmare a acestui fapt, scriitorul Ioan Slavici, care a condus ziarul în primul lui deceniu de existență, a fixat și linia lui principală de conduită, care a constat într-o atenție specială acordată culegerii și valorificării folclorului. În paginile ziarului s-au publicat colecții de doine, balade, ghicitori, proverbe, descîntece, basme din toate provinciile românești și s-a făcut loc unor materiale cu caracter teoretic privitoare la modul cum ele trebuie culese și transcrise (*Programa pentru adunarea materialului literaturii populare* (1887), *Despre modul de a aduna materialul literaturii populare* (1890), *Despre poeziile populare și culegerea lor* (1892) etc.). Publicarea masivă a folclorului de calitate a fost o școală de formare a gustului și de dezvoltare a interesului pentru lectură în păturile largi de cititori.

A doua preocupare de căpetenie a *Tribunei* a fost, așa cum s-a mai spus, cea din domeniul limbii. Pentru realizarea unității culturale a tuturor românilor era nevoie ca aceeași limbă și literatură să circule peste tot, să fie înțeleasă de toți. Etimologismul și latinismul sistemului ortografic de dincoace de munți, împotriva cărora luase atitudine Maiorescu la timpul potrivit, erau racile serioase în calea progresului literar. Poziția *Tribunei* a fost în această chestiune realistă. Făcînd deosebire între limba vorbită și limba scrisă, literară, Slavici invoca drept model limba vie a poporului, exprimîndu-și totodată rezerva pentru folosirea abuzivă a neologismelor : „Nu-i este nimănui iertat a se folosi de cuvinte *nouă* pentru exprimarea unor noțiuni *vechi* pentru care există cuvinte în limba română și cu atît mai puțin poate să-i fie cuiva iertat a se abate de la regulile gramaticale stabilite de popor. Căci suprema autoritate în materie de limbă românească e poporul român și știința nu are decît să consulte regulile gramaticale stabilite de popor și să le completeze unde ele au vreo scădere".

Dar principala acțiune a *Tribunei* s-a desfășurat pe teren literar. În acest sector, scopul a fost major : „Una dintre cele mai de căpetenie preocupațiuni ale noastre a fost și va fi și pe viitor de a contribui pe cît ne iartă puterile la întărirea vieții noastre literare, intrate în timpul din urmă într-un stadiu de întristătoare stagnațiune. Vom stărui, dar, și pe mai departe să facem din «Tribuna» un centru de lucrare literară, în care se întîlnesc talentele de la noi, lucrează împreună, se încurajează unele pe altele și stabilesc, prin lucrarea lor punctul de plecare al dezvoltării noastre literare, care nu poate fi decît poezia noastră populară". Acest „centru de lucrare literară", cu un nivel de exigență ridicat, avea și un oficiu critic avizat, la al cărui pupitru de comandă se afla tînărul G. Bogdan Duică, care, într-o serie de *Reviste literare* a făcut o critică aspră veleitarilor și amatorilor de literatură romantică și desuetă. Cuvîntul său de ordine a fost *realismul*, pe care îl exemplifica apelînd la marii creatori de artă europeni sau la comentariile lui Taine, Brandes, Lessing, Shakespeare, din care s-a și tradus în paginile revistei. Repudiind patriotismul de paradă, discursiv, care se încetățenise în școala poetică transilvăneană de la

Andrei Mureşanu încoace, *Tribuna* reclama o gîndire poetică nouă, îndreptată către observarea şi zugrăvirea mediului ţărănesc, valorificarea sugestiilor venite din mitologia populară, din viaţa de fiecare zi a satului. Direcţia aceasta înnoitoare a fost adusă la *Tribuna* de George Coşbuc, care îşi face apariţia aici, semnînd, sub pseudonimul *C. Boşcu*, un întreg ciclu de idile şi balade inspirate din mediul rural, ca apoi, începînd cu 1887 să lucreze el însuşi în redacţie. Poezii ca *Filosofii şi plugarii*, *Fata craiului din cetini*, *Blestem de mamă*, *Pe pămîntul turcului*, *Fulger* (dintre care ultimele trei apărute şi în broşură separată în „Biblioteca poporală a Tribunei") a dat naştere unei întregi serii de balade versificate semnate de I. Moţa şi Petru Dulfu sau a unor basme „culte" şi poporale, cum ar fi : *Ce n-a fost şi nu va fi*, *Pipăruş Petru şi Cenuşotca* de I. T. Mera, *Păcală şi Tîndală*, *Povestea lui Ignat*, *Fiica a nouă mame*, *Lumea proştilor* de Silvestru Moldovan, *Teiul legănat*, *Vlad şi Catrina*, *Din bătrîni* de Gr. Sima al lui Ion, *Nuştiu-Împărat şi Zîna Împărăteasa şi peana ei aleasă* de Mărgineanul etc. Prin creaţia lui Coşbuc s-a dat o nouă strălucire şi vigoare lirismului ardelean, aflat în plină fază de pesimism post-eminescian, iar prin proza lui Slavici, care, după cum ştim, şi-a făcut ucenicia la şcoala basmului popular, s-a marcat noua direcţie poporană a literaturii transilvănene. După frumoasa nuvelă *Pădureanca*, cu care s-a deschis seria „Bibliotecii poporale a Tribunei", el a publicat aici povestea *Petrea Prostul*, comedia *Polipul unchiului* sau însemnările din *Faptă omenească*, lucru care a stimulat creaţia epică locală. Pe urmele lui a răsărit o adevărată şcoală de povestitori poporali, printre care amintim pe Ioan Pop Reteganul, Septimiu Albini, I. T. Mera, Enea Hodoş, Virgil Oniţiu, Ioan Berescu, Silvestru Moldovan ş.a., precum şi nuveliştii Ioan Popovici Bănăţeanul şi Ioan Russu Şirianu.

Pentru întîi oară literatura transilvăneană are a face cu o grupare literară de valoarea şi robusteţea celei de aici. Programul ei este urmărit nu numai în creaţia originală, ci şi în politica traducerilor, în modul de publicare şi selecţie al colaboratorilor, în lupta de opinii. În coloanele revistei sînt promovaţi şi traduşi marii scriitori realişti ai epocii : Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski, Gogol, Bret Harte, Bojena Nemčova, Björsterne Björnson, Silvio Pellico, Daudet, Zola, mulţi dintre ei fiind popularizaţi şi prin „Biblioteca poporală", scoţîndu-se în vedere, de fiecare dată, şi demofilismul şi umanismul scrierilor lor.

Acest ţărănism şi „populism" al *Tribunei*, ca şi militantismul convingerilor, însemnau de fapt *specific naţional* în fond şi formă, tratare *realistă* a subiectelor naţionale şi *atitudine plină de simpatie* faţă de viaţa poporului muncitor. Cu aceasta ziarul şi-a cîştigat cititori fervenţi în toate păturile sociale şi a deschis calea spre receptarea în Transilvania a marilor scriitori de dincolo de munţi, în special a celor junimişti, contribuind astfel în mod substanţial la procesul de unificare culturală a tuturor românilor. Realismul său popular a fost o şcoală critică absolut necesară în pregătirea viitoarelor generaţii de prozatori viguroşi, realişti, în rîndurile cărora se vor întîlni numele lui Agârbiceanu şi Rebreanu, iar în poezie Iosif, Goga sau Aron Cotruş, inaugurînd în acelaşi timp o direcţie literară tradiţională, care trece în mod indispensabil prin *Semănătorul*, *Luceafărul* şi *Gîndirea*, continuîndu-se apoi din spaţiul cultural interbelic pînă în zilele noastre pe o linie ce ţine de resuscitarea tradiţiei şi a ruralismului naţional. În multe privinţe, *Tribuna* şi literatura sa au însemnat o veritabilă deschidere de drum fără de care literatura noastră modernă nu se poate concepe.

Proba de verificare a cunoştinţelor de limba română pentru înscrierea în clasa a IX-a (treapta I) de liceu

Redacţia revistei *Limba şi literatura română* a solicitat inspectoratelor şcolare judeţene, ca şi în anii trecuţi, subiectele date la proba de verificare a cunoştinţelor de limba română pentru înscrierea în clasa a IX-a (treapta I) de liceu în sesiunea iunie 1983. Au răspuns redacţiei următoarele inspectorate şcolare judeţene : *Alba, Arad, Argeş, Bihor, Botoşani, Braşov, Caraş-Severin, Călăraşi, Cluj, Hunedoara, Ialomiţa, Iaşi, Maramureş, Mureş, Neamţ, Timiş, Sibiu, Suceava, Tulcea, Vaslui* şi municipiul *Bucureşti*, cărora le adresăm pe această cale mulţumiri.

Publicăm, în numărul de faţă, unele subiecte de gramatică, vocabular, ortografie şi teme de compunere avînd la bază lecturile literare din manualul de clasa a VIII-a, selecţionate din materialele trimise de inspectoratele şcolare mai sus menţionate.

Proba de verificare a cunoştinţelor ar putea să înceapă cu probleme de gramatică şi să se încheie cu tema de compunere, întrucît însuşirea limbii presupune mai întîi cunoaşterea normelor gramaticale şi a vocabularului, iar tema de compunere — lectura literară — face dovada posibilităţilor reale ale celui care le foloseşte în scris. În acest mod au procedat inspectoratele şcolare Caraş-Severin şi Neamţ.

I. *Subiecte de gramatică, vocabular, ortografie şi punctuaţie*

1. (Arad) *Transcrieţi textul :* „Cînd am sosit la Iaşi, cel dintîi gînd al lui a fost să mă ducă la Copou şi apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului şi să mă plimbe prin cringurile de prin pregiurime, ca să mă-ncînt şi eu de frunzişul pişcat de brumă şi să iau parte la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vînt, care fîşie la tot pasul." (I. Slavici).

Cerinţe : (a) analizaţi sintactic fraza prin delimitarea şi numerotarea propoziţiilor şi alcătuiţi schema raporturilor dintre propoziţii ; *(b)* motivaţi folosirea liniuţelor de unire din textul dat ; *(c)* folosiţi corect articolul posesiv-genitival : „Slova era ... băiatului, iar vorbele ... baciului Alexe" (M. Sadoveanu).

2. (Argeş) *Transcrieţi textul :* „Cînd mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, băgai de seamă că soarele fusese cu mult mai harnic decît mine, căci se părea că se înălţase pe ceruri, în vîrful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai din fundul peşterii." (C. Hogaş).

Cerinţe : (a) subliniaţi predicatele ; *(b)* delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor ; *(c)* alcătuiţi propoziţii sau fraze care să conţină cuvintele (grupurile de cuvinte) : *întruna, într-una ; ai, a-i ; ce-i, cei ;* motivaţi de ce se scriu împreună sau separat.

3. (Bihor) *Transcrieţi textul :* „— Aţi auzit, *oameni buni*, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomşei *s-a petrecut* din lumea asta şi-a venit în scaunul ţării Alexandru-Vodă, pe care şi noi l-am ajutat şi i-am luat apărarea." (M. Sadoveanu).

Cerinţe : (a) explicaţi semnele de ortografie şi de punctuaţie ; *(b)* analizaţi sintactic, morfologic şi stilistic cuvintele subliniate.

4. (Botoşani) *Transcrieţi textul :* „Niciodată nu mi-o închipuiam astfel, şi trebuie să recunosc că-i stă bine şi că şoselele acestea, panglici negre care urcă şi coboară dealurile de calcar, îşi au de asemenea poezia lor." (Geo Bogza).

Cerinţe : (*a*) alcătuiţi schema frazei ; (*b*) analizaţi sintactic prima propoziţie ; (*c*) folosiţi cel puţin cinci sinonime ale cuvîntului *etern* în enunţuri corespunzătoare.

5. (Braşov) *Transcrieţi textul :* „Noi n-am lunecat peste nimeni / În tulbure-al gloriei ceas, / Stă frunza în codri ciulită / Să dea, de-i primejdie, glas." (Ana Blandiana).

Cerinţe : (*a*) analizaţi sintactic versurile şi alcătuiţi schema gramaticală ; (*b*) precizaţi felul subordonatelor introduse prin conjuncţia *să* în construcţiile : *Vreau să reuşesc în viaţă ; E necesar să muncim ; Pare să ştie carte ; Mă gîndeam să vin şi eu ;* (*c*) folosiţi în enunţuri cel puţin două sinonime ale cuvintelor : *tulbure, glorie, glas.*

6. (Dolj) *Transcrieţi textul :* „Ştiu c-ai depăşit adesea dreptul dat de o solie ; / C-ai cătat, aci, să zdruncini scaunul din temelie ; / Că te-ai dus chiar pîn-acolo, să dai mînă de ajutor / Ucigaşilor ce-asupră-mi încercat-au un omor." (Al. Davilla).

Cerinţe : (*a*) subliniaţi predicatele ; (*b*) delimitaţi propoziţiile, numerotaţi-le şi precizaţi felul lor ; (*c*) explicaţi scrierea corectă a cuvintelor din text *c-ai*, faţă de *cai ; ce-asupra-mi încercat-au un omor.*

7. (*Neamţ*) *Transcrieţi textul :* „De piatră de-ai fi fost şi nu se putea să nu-ţi salte inima de bucurie *cînd auzeai uneori* în puterea nopţii pe Mihai scripcarul din Humuleşti umblînd tot satul cu cîte c-o droaie *de flăcăi* după dînsul şi cîntînd..." (Ion Creangă).

Cerinţe : (*a*) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi prin numerotare felul lor ; (*b*) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele : *cînd auzeai uneori, de flăcăi.*

8. (Timiş) *Transcrieţi textul :* „De-ar fi ştiut că va călători toată noaptea, tot nu s-ar fi dat bătut. Oricît încercam noi să-l oprim şi oricum căutam să-l convingem că exagerează, el mergea neabătut înainte".

Cerinţe : (*a*) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor ; (*b*) explicaţi semnele de ortografie şi de punctuaţie ; (*c*) alcătuiţi o frază în care conjuncţia *să* introduce o propoziţie subordonată indirectă.

II. *Lectură literară şi compuneri*

1. (Alba) Alcătuiţi planul dezvoltat al nuvelei *La Vulturi !* de Gala Galaction. Transpuneţi planul într-un rezumat. (Subiect asemănător s-a dat la judeţele Botoşani şi Braşov.)

2. (Bihor) Cunoscînd fragmentele din *Vlaicu-Vodă* de Al. Davilla, caracterizaţi personajul principal, întruchipare a idealurilor de libertate ale poporului român. (Acest subiect a mai fost dat şi în judeţul Călăraşi.)

3. (Caraş-Severin) Caracterizaţi personajul principal din povestirea *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu. (Subiectul a fost dat şi în judeţele Cluj şi Neamţ ; în judeţul Tulcea s-a formulat astfel : Urmărind succesiunea cronologică a episoadelor, povestiţi conţinutul nuvelei *Mări sub pustiuri.*)

4. (Dolj) Alcătuiţi o paralelă între trecut şi prezent pe baza fragmentului *Dobrogea, Dobrogea !* de Geo Bogza.

5. (Hunedoara) Prezentați șirul întîmplărilor dramatice trăite de „pumnul de oameni" de pe valea Iablanicioarei, așa cum se desprinde din nuvela *La Vulturi !* de Gala Galaction.

6. (Ialomița) Evocarea locurilor natale în *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.

7. (Maramureș) Caracterizați antitetic personajele Tudor Șoimaru și Stroe Orheianu din romanul *Neamul Șoimăreștilor* de M. Sadoveanu. (Subiectul s-a dat și în județul Mureș într-o formulare asemănătoare).

8. (Suceava) Comentariul literar al baladei *Miorița*, capodoperă a poeziei populare românești. (Subiect asemănător s-a dat în județele Argeș și Sibiu.)

9. (Vaslui) Alcătuiți portretul moral al comunistului, așa cum apare în poezia *Comunistului* de N. Labiș.

10. (București) Caracterizați pe Tudor Șoimaru, simbol al luptei răzeșilor pentru libertate și dreptate, valorificînd fragmentele studiate din romanul *Neamul Șoimăreștilor* de Mihail Sadoveanu. (Subiect asemănător s-a dat în județele Arad, Iași și Mureș.)

*

* *

Avînd în vedere faptul că Ministerul Educației și Învățămîntului a aprobat cu nr. 37.310/9 iunie 1983 și a trimis inspectoratelor școlare județene o *Metodologie privind organizarea și desfășurarea înscrierii în clasa a IX-a (treapta I) de liceu și a concursului de admitere în clasa a XI-a (treapta a II-a) de liceu*, reproducem cîteva criterii din Anexa nr. 1 b :

A. *Cu privire la elaborarea subiectelor :*

— să fie în strictă concordanță cu conținutul manualului de clasa a VIII-a ;

— să se alcătuiască cel mult 3 teme (probleme), una obligatorie de literatură, iar celelalte din domeniul limbii, asigurîndu-se gradarea acestora, astfel încît dificultatea generală a probei să se situeze la nivel mediu ;

— formularea să fie clară, precisă, să nu dea naștere la ambiguități, confuzii, interpretări ;

— să nu se propună subiecte de sinteză, generale, abstracte, pe teme libere ;

— să nu se ceară elevilor corectarea unor texte cu greșeli intenționate.

B. *Cu privire la verificarea și notarea lucrărilor :*

— scrierea corectă (cunoașterea și aplicarea normelor de ortografie și de punctuație) ;

— estetica lucrării (lizibilitatea grafiei, așezarea corectă în pagină, delimitarea alineatelor, aspectul general) ;

— cunoașterea operelor literare studiate ;

— verificarea capacității de comunicare în scris.

Se precizează, de asemenea, criterii de notare a lucrărilor.

În dorința de a valorifica experiența profesorilor de limba română, redacția revistei noastre solicită propuneri de subiecte pentru Concursul „Mihai Eminescu" și pentru probele de verificare a cunoștințelor în vederea înscrierii elevilor în clasa a IX-a.

Urăm succes tuturor celor ce se pregătesc pentru a susține probele de verificare a cunoștințelor de limba română.

Observaţii privind redactarea lucrărilor la etapa finală a Concursului „M. Eminescu"

CLARA GEORGETA CHIOSA

Lectura unor lucrări de la Olimpiada de limba şi literatura română din '83 ne-a întărit convingerea că elevii, chiar cei cu temeinice şi bogate cunoştinţe de specialitate, nu reuşesc să le valorifice corespunzător din cauza unei redactări defectuoase. Redactarea unei compuneri nu se reduce numai la simpla formulare în scris, ci este rezultatul unui proces complex de gîndire, care implică atît puterea de a înţelege şi delimita precis subiectul de tratat, de a selecta cunoştinţele necesare răspunsului şi de a le organiza într-un tot închegat, cu o desfăşurare logică şi convingătoare (adică de a urmări un plan prestabilit), precum şi de a folosi modalităţi de expresie adecvate conţinutului şi destinaţiei ei.

Ţinînd seama de aceste cerinţe, vom urmări mai întîi măsura în care elevii au înţeles subiectul (obligatoriu sau la alegere) şi modul cum şi-au conceput expunerea. Pentru cei din clasa a VIII-a, subiectul a fost nu numai clar şi bine precizat, dar şi foarte accesibil : *Satul şi copilăria în „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă.* Se constată totuşi două modalităţi distincte de interpretare şi de tratare. Unii au folosit opera sau cel puţin fragmentele studiate de-a lungul anilor pentru a ilustra cele două teme : satul şi copilăria. Alţii au dat compunerii forma unor amintiri personale — cel mai adesea imaginate şi nu trăite — în care Creangă şi opera lui se estompează pînă la dispariţie. Nu credem că aceasta a fost intenţia organizatorilor concursului, dar faptul în sine al schimbării — fie şi parţiale — a subiectului a avut consecinţe în ce priveşte posibilitatea de a aprecia cunoştinţele elevilor şi priceperea lor de a le organiza într-o compunere cu temă literară.

La clasele a XI-a — a XII-a, elevii au avut de tratat două subiecte : o expunere pe o temă de literatură şi un comentariu de text. În unele dintre citatele folosite ca enunţ al primului subiect se cerea un efort de gîndire pentru a descoperi elementele principale din care se constituia tema de tratat ; astfel, la clasa a X-a, formularea aproape criptică prin concentrare : *„Liviu Rebreanu a dat vieţii o operă şi operei o viaţă"* nu a fost suficient descifrată de unii elevi (C.A. şi B.G. — Arad ; M.R. — Focşani ; U.G. — Constanţa), din lucrările prezentate nerezultînd ideea centrală, care trebuia să domine întreg esafodajul expunerii : L. Rebreanu a dat primul literaturii române moderne marele roman realist de autentică investigare a vieţii satului şi de cunoaştere a psihologiei umane.

La clasa a XII-a, *Testamentul* lui Ienăchiţă Văcărescu propunea o temă de amploare : *creşterea limbii româneşti,* care putea fi interpretată *ad litteram :* dezvoltarea limbii creaţiilor literar-artistice, ceea ce ar fi însemnat un excurs de-a lungul istoriei limbii şi literaturii române, cu posibilitatea de a i se subsuma şi ideea ultimului vers : *a patriei cinstire ;* a doua opţiune ar fi fost urmărirea unor momente importante din istoria literaturii române, punctate de manifeste literare care au promovat dezideratul lui Ienăchiţă Văcărescu (această de a doua interpretare a fost, în parte, adoptată de L.A. — Constanţa, a cărui lucrare pune dezvoltarea literaturii noastre sub semnul militantismului).

În funcţie de rezolvarea corectă a acestei chestiuni preliminare, dar de cea mai mare importanţă pentru inscrierea compunerii în coordonatele cerute, urma să se treacă la readucerea în minte a acelor cunoştinţe despre scriitori şi opere care să servească cel mai bine la susţinerea ideii de bază desprinse din subiect. Selecţiei îi urmează neapărat o ordonare a materiei în sensul ilustrării şi argumentării fiecărei

laturi a chestiunii dezbătute. În acest punct al planului — deocamdată mintal — de schițare a conținutului și a structurii lucrării mai pot interveni corective. Uneori, organizarea obligă la restrîngerea materialului care va ilustra tema. Nu trebuie să se uite că o asemenea lucrare nu este doar o probă de memorie, ci mai degrabă prilejul afirmării unei capacități de filtrare a esențialului. Ținem să menționăm și această situație, caracteristică pentru elevii cu o bună pregătire, cărora însă le este greu să renunțe la date nenecesare sau mai puțin semnificative în economia subiectului (de ex., evoluția romanului universal începînd cu Cervantes, paralele stabilite între eroii lui Rebreanu și cei ai lui Stendhal, Balzac, Zola, Tolstoi etc. din lucrarea lui A.A., cl. a X-a, Constanța, prea tributară prefeței lui Al. Piru la *Opere alese*, E.P.L., 1962). Alteori, în cazul unor elevi mai imaginativi, apare tentația, nu fără riscuri, a unor modalități originale de expunere. De exemplu, la B.L., cl. XI-a — Focșani, viziunea oarecum naivă de prezentare a creațiilor eminesciene ca niște exponate în sălile unui muzeu-catedrală (ori catedrală-muzeu) are efect invers, scăzîndu-le din monumentalitate.

Încercările mai multor elevi din clasa a VII-a de a aduce pe Creangă și Humulești în prezent se soldează cu „medelenizarea" atmosferei și, evident, cu anularea subiectului.

Dacă astfel de soluții nu sînt recomandabile, ce pot face elevii doritori să iasă din tiparele manualului ? Să încercăm o sugestie. B.L. avea cîteva elemente care puteau asigura compunerii sale o organizare mai personală : versurile lui T. Arghezi și cele ale lui M. Sorescu citate în final, precum și ideea cu care își începe lucrarea : „Eminescu, «nume de mit și de legendă»". Dacă rămînea la acest plan elevat în analiza chiar numai a *Luceafărului*, lucrarea ar fi fost de altă calitate. De fapt, însăși axarea planului compunerii pe coordonatele sugerate de citatele-subiect ar fi constituit un mod nou de a privi fenomenul literar.

Din păcate, au fost și elevi care n-au dat atenție nici măcar indicațiilor foarte precise din enunțul subiectului. La clasa a VIII-a, au fost compuneri structurate pur și simplu pe cele patru capitole ale *Amintirilor* sau numai pe fragmentul din ultimul capitol (N.C. — București, S.E. — Tîrgoviște). La clasa a IX-a, în locul definirii personalității artistice a lui V. Alecsandri, E.C. — Focșani parcurge rapid biografia poetului, însoțind-o de titlurile operelor publicate în ordine cronologică ; la clasa a X-a, V.A. — Focșani se mărginește în tratarea caracterului specific național al operei lui Sadoveanu la povestirea conținutului romanului *Baltagul*. Desigur, în aceste cazuri nu avem a face doar cu nepriceperea de a redacta, ci cu o slabă pregătire.

După ce momentele de reflectare asupra subiectului și implicațiilor tratării lui au trecut, cel mai indicat lucru era ca elevii să-și facă un plan care să le servească drept ghid. Această operație — teoretic cunoscută de toți — le-ar fi asigurat cursivitatea expunerii, scutindu-i de ezitări, de timpi morți și de digresiuni. Dar, mai ales, le-ar fi permis să stabilească precis părțile lucrării, să scoată în relief ideile esențiale, să-și gradeze argumentarea etc. De pildă, la subiectul : *Urmăriți motive și teme fundamentale în poezia lui M. Eminescu și L. Blaga*, planul ar fi stabilit o tratare în paralel, fixînd motivele și temele, cu ilustrările necesare și cu analiza modalităților artistice specifice viziunii fiecăruia dintre scriitori. Au fost elevi care au tratat separat creația celor doi poeți (N.C., cl. a XII-a — Arad) sau care n-au reușit să facă deosebirea dintre motiv și temă (M.M., cl. a XII-a — Focșani).

Cercetînd foile anexe la lucrările parcurse, am constatat un fapt aparent paradoxal : le e mai greu elevilor să facă un plan bun decît o compunere mulțumitoare. Sîntem, însă, convinși că dacă le-am propune să reconstituie planul unei compuneri deja făcute și-ar da seama în urma acestei operații care sînt părțile slabe ale organizării ei : care sînt lacunele și materialul de prisos, dacă desfășurarea ex-

punerii conduce spre concluziile trase și, în fine, dacă nu există greșeli supărătoare în exprimare : confuzii, fraze greoaie, contraziceri etc.

Cu această ultimă observație vom trece la stilul compunerilor. Înclinația pentru expresia superlativă apare ca o trăsătură generală, explicabilă la vîrsta concurenților, dar care, pe de o parte, nu mai permite nuanțarea judecăților de valoare, iar, pe de altă parte, devine sursa unor abateri de la regulile corectitudinii, exactității și chiar ale logicii expunerii.

La clasa a VIII-a, unde majoritatea a considerat „poetizarea" ca o condiție a calității lucrării, se întîlnesc pasaje în care verbalismul e nestăvilit și necontrolat :

„Copleșit de frumusețea *pămînteană* a satului în care s-a născut, autorul descrie, *vrăjit de muzici cerești*, cadrul natural în care și-a petrecut minunata sa copilărie. Pentru el satul e un *locaș sfînt* al copiilor, care sînt, în acest cadru, *și preoți, și zeități adorate, și jertfe, și slujitori ai acestei credințe, ai acestei religii universale*, copilăria..." ; „...un sat răsfirat de munte, îmbătat de ozon, înecat de verde, de alb, de roșu, în funcție de anotimp, satul e centrul unui univers pulsînd de energie, de *exuberanța plenară*, e un mic *astru sideral* plutind în *imensitatea aurorilor boreale ale țării.*" (F.A. — Timișoara).

În goana „inspirației" scapă abateri de la veracitate, nonsensuri : „Siretul despărțea Moldova în vremea cînd se năștea Creangă în două ținuturi diferite prin pitorescul lor. Astfel se zăreau sate mici, risipite, adunate asemeni turlelor unor biserici subterane. În depărtări se zărea *orașul colosal și mirific*. Totul era de o măreție *barbară* și *înspăimîntătoare*. Armiile acestor ținuturi își impuneau prezența lor întîmplătoare prin verdele palid al copacilor [...]". „Aceste ținuturi mustesc în flăcările istoriei. Din vecinătățile Humuleștilor s-au ridicat plăieșii ce s-au luptat cu Sobiețki [...]". Așadar, suprapunînd două epoci (1837 și 1497), concurentul vede în Cetatea Neamțului „un oraș mirific și colosal". Mai departe, în aceeași lucrare : „Am înțeles apoi că limba, dulcele grai românesc trăiește prin ei, creatorii nemuririi asemeni stîncilor eminesciene ce izbite de furia neînvinsă a valurilor ce îngînă un imn de dor au rămas nebiruite. [...]" (C.D. — Călărași). Într-un singur rînd apar trei contradicții : *valuri furioase* care *îngînă* (murmură, șopotesc), un *imn* (poezie, cîntec cu caracter solemn compus pentru preamărirea unui eveniment) *de dor* (nostalgie).

Tot de domeniul absurdului este alăturarea : *iarnă — spice de grîu* din lucrarea lui N.A. — București : „Iarna, cînd luna atinge cu baghetele magice apa Ozanei, poleind-o, auzi cum prin firul subțire al spicelor de grîu ies fuioare de amintiri, în care tremură ascuns o lacrimă de regret [...]" ; ca și comparația din pasajul : „Eroii istoriei noastre, Dochia considerată «împărătească», Ștefan cel Mare sînt deopotrivă eroi de basme, existînd într-un codru etern, care rămîne *ca o medalie pe chipul stilizat a lui Mircea cel Bătrîn* din celebra metonimie din *Scrisoarea III*" (A.F., cl. a IX-a — Focșani) sau fraza întortocheată în care cu greu recunoști pe V. Alecsandri : „Fără năzuința poetică a sa spre tărîmuri necunoscute, dar despre care se putea auzi, fără soarele descoperit cu o lumină nouă, fără simplitatea, dar originalitatea *insolită* (?) a poeziei sale, s-ar fi simțit gustul amar al unui fruct neatins, dar în lipsa căruia se poate nărui drumul optimist al unei literaturi la începutul său" (F.C., cl. a IX-a — Constanța).

Din dorința de a mări forța expresiei, elevii recurg la alăturarea a două cuvinte cu același sens (pleonasm) sau cu sensuri apropiate : „ascunzînd în adîncul ochilor *taine enigmatice*, de nepătruns" (P.R.L., cl. a VIII-a — Deva) ; „*veșnic, etern*", „*suspină și oftează*", „*iureșul* și *vîrtejul* focului" (R.D., cl. a VIII-a — R. Vîlcea) ; „*dealurile și colinele*" (N.N., cl. a VIII-a — jud. Vrancea) ; „*culorile cromatice*"

(D.G., cl. a XI-a — Constanța) ; „Eminescu este cel care pune *pecetea* deasupra poeziei ca *un sigiliu*“ (S.C., cl. a XII-a — Arad) ; „Mutațiile sintactice în intimitatea figurii de stil produce noi *semnificații semantice*“ (A.E., cl. a XI-a — Constanța).

Folosirea unor cuvinte considerate de elevi mai expresive, deoarece le sînt mai puțin familiare, pune uneori adevărate capcane.

Vom începe cu un exemplu care ne-a surprins fiindcă apare la clasa a XII-a : „Eminescu reușește să redea *lamentabil* (= demn de plîns, rău, prost) concepția lui despre lume și viață“ (S.C. — Arad). Cîteva exemple de la clasa a VIII-a : „Copilăria [...] a devenit ceva sfînt fără *a degenera* (= a se schimba, a se preface în ceva rău) în mit [...]“ (F.D. — București) ; „Dar cosmosul (?) creației lui Creangă este dominat de acele pagini *comemorative* (= care reamintesc un eveniment trecut, o persoană dispărută) ale copilăriei [...]“ (B.M. — Timișoara) ; „Tot așa Creangă își scrie opera *Amintiri din copilărie* cu scopul de a arăta bucuria, veselia *abuzivă* (= fără măsură) a acestui neam în perioada copilăriei“ (D.D. — R. Vîlcea) ; „I. Creangă dispune de o bogăție *luxuriantă* (= se spune despre vegetație extrem de abundentă) de procedee [...]“. Aici avem a face și cu o construcție pleonastică : *bogăție* (= abundență) + *luxuriantă* (= extrem de abundentă).

După cum se poate observa, toate cuvintele semnalate, în afară de ultimul, au sens negativ, contrar intenției cu care au fost folosite. De aceea, e bine să fie consultat mai des dicționarul. Numai așa nu s-ar ajunge ca la clasa a XII-a să nu se știe că *lansarea* unei noi opere o face editura și nu autorul, iar că *dispersat* (= împrăștiat, risipit) nu e totuna cu *despărțit, separat, izolat.*

Mai greu este pentru elevi să-și dea seama cînd trebuie să evite folosirea unor cuvinte mai noi (cel puțin pentru ei) ca : *a acorda, a transfera, a recupera, a poseda, a acumula,* în locul celor cu care sînt obișnuiți : *a da ; a schimba locul, a muta ; a redobîndi, a recîștiga ; a avea ; a aduna, a strînge,* din cauză că primele au un înțeles care nu e potrivit pentru contextele respective : „Părintele Ion Humulescu *a acordat* un adevărat festin școlarilor [...]“ ; „Simțea *transferarea* aceasta dintr-un univers foarte familiar lui într-o lume necunoscută [...]“ ; „Vîrsta de aur pe care nu o va putea *recupera* niciodată [...]“ ; „pentru bădița Vasile *posedă* un sentiment de adîncă prețuire [...]“ ; „Creangă datorează mamei sale învățătura pe care *a acumulat-o* [...]“.

Siguranța se dobîndește prin contactul cu contexte foarte variate din care vor reieși deosebirile de sens și de construcție, de particularitate stilistică, de pildă : *a recupera* se referă la cîștigarea unor bunuri valorificabile material; *a transfera* aparține stilului administrativ ; *a acumula* (= a aduna) se construiește de obicei cu pluralul etc.

Tot așa, nu ne putem bizui în cazul unor neologisme pe reguli de formare a cuvintelor, adînc intrate în conștiința noastră lingvistică. Cineva folosește greșit binecunoscutul cuvînt *talentat* în următorul context : „stilul talentat al marelui scriitor“. Adjectivul se alătură numelor de persoane : scriitor, poet, pictor etc. La fel se comportă și adjectivul *exuberant* (= care își manifestă sentimentele prin demonstrații exterioare foarte vii), deci nu se poate spune : „motocei mai exuberanți“.

Încheiem observațiile noastre asupra redactării compunerilor cu un sfat rezultat din experiența tuturor celor care au mînuit condeiul : fără trudă, fără încercări nenumărate, nimeni n-a reușit vreodată să scrie măcar o pagină care să-l satisfacă deplin.

Din activitatea unui cerc de folclor

Prof. CORNELIA DREJMAN
Liceul Industrial „Vulcan", București

În cadrul liceului nostru funcționează de mai mulți ani un cerc literar de folclor. Prin acest cerc am urmărit să dezvolt interesul elevilor pentru cunoașterea creațiilor populare și să le formez deprinderea de a culege folclor literar din satele de origine, de la părinți, rude și de la alți locuitori ai mediului rural. Cîteva recomandări prealabile au fost necesare : notarea cu exactitate a creației folclorice, precizarea numelui celui care culege și a celui ce înregistrează culegerea. În vacanțele școlare, tinerii folcloriști au cules literatură populară din Muntenia, Moldova, Ardeal, Țara Oașului, Banat etc., însumînd specii variate din toate genurile literare, de la doine, cîntece, bocete, strigături, proverbe și zicători pînă la balade și folclorul obiceiurilor : *Pluguşorul, Capra, Irozii.* Printre cei mai harnici folcloriști ai cercului din ultimii ani merită să fie menționați : Tina Murariu, Elena Pioară, Dumitru Șurleac, Dumitru Velișcu, Ion Bălănescu, Nicoleta Gulean, Nela și Nina Mihalache, Claudia Pop, Marian Sîrbu, Ionel Tănase. Citez cîteva texte culese de unii elevi din clasele a IX-a și a X-a : *Cîntec ostășesc,* cules de eleva Nicoleta Gulean (satul Maia, Jud. Ialomița) ; o doină de dragoste din Ardeal : *Frunză verde foi ca rugul,* culeasă de aceeași elevă, doina *Spumegă calu-n ocol* — culegător : Nela Mihalcea (comuna Poenari, jud. Giurgiu) ; o doină din Banat : *Bace, vince pace ;* un bocet : *Foaie verde sălcioară* — culegător : Nina Mihalache (satul Ulmi, comuna Poienari, jud. Giurgiu) ; strigături din Ardeal : *Horire-aș, horile-mi plac* și *De s-ar țese pînza-n baltă* — culegător : Nicoleta Gulean ; strigături din Țara Oașului : *Bine-mi taie cuțitul,* din Moldova și Muntenia — culegători : Ionel Tănase și Marian Sîrbu ; balade : *Jianul* și *Gruia lui Novac,* variante culese de Claudia Pop ; *Pluguşorul :* două variante culese de Ionel Tănase (com. Cornetu, jud. Giurgiu) și de Marian Sîrbu (com. Frumoasa, jud. Teleorman).

Culegerile de folclor ale elevilor au fost citate și selectate în cadrul ședințelor Cercului de folclor „Miorița" și au fost puse la dispoziția elevilor care le-au folosit la lecții (*Literatura populară,* cl. a IX-a, și *Miorița,* cl. a XI-a), în cadrul compunerilor, a testelor date în clasă sau la lecțiile de recapitulare. În cadrul cercului s-a prezentat lucrarea de sinteză : *Din culegerile de folclor ale elevilor de la Liceul Industrial „Vulcan"*, elaborată de elevele Camelia Ghinea și Anca Laslo (din cl. a IX-a E), lucrare clasată pe locul I la sesiunea științifică U.T.C. a elevilor din sectorul 5, în anul 1981.

Familiarizîndu-se cu folclorul, elevii au încercat apoi să descopere singuri elementele folclorice în operele scriitorilor români. Membrii cercului de folclor se străduiesc astfel să-și îmbogățească cunoștințele de literatură populară, să înțeleagă mai bine substratul folcloric al unor valoroase opere ale literaturii române.

Revista „Laboremus" (1926 – 1983)

Prof. PAVEL GALEA
Liceul „Ioan Slavici", Arad

O revistă şcolară este purtătorul de cuvînt al unei generaţii şi al unei şcoli. De aceea, o privire retrospectivă este un moment de mîndrie pentru elevi, profesori, foşti elevi ai liceului.

La 26 aprilie 1926, după multe încercări şi frămîntări ale unei generaţii de mare angajare intelectuală, apărea la Liceul „Moise Nicoară" din Arad, în prezent Liceul „Ioan Slavici" revista şcolară *Laboremus*, prin sîrguinţa profesorului Inocenţiu Langa şi a elevului Gheorghe Floru. Liceul făcea parte din cadrul instituţiilor de învăţămînt care purta numele unor cărturari din vestul ţării : Constantin Diaconovici Loga (Timişoara), Moise Nicoară (Arad) şi Emanuil Gojdu (Oradea), iar iniţiatorii revistei doreau să participe la efortul general al ţării, după cum se preciza în articolul editorial *Ce vrem noi ?* : „Vrem ca surplusul de energie tinerească ce avem în noi să-l întrebuinţăm în încercarea de a pune pe hîrtie un gînd sau o simţire ce ţîşneşte involuntar din sufletul nostru plin de entuziasm. Vrem să cunoaştem şi să facem cunoscut, în măsura puterilor noastre, un colţ din frumosul pămînt românesc. Vrem să sporim gloria românească într-un oraş mare [...], vrem cu o oră mai înainte să începem lupta grea ce ne aşteaptă mîine, pentru consolidarea şi întărirea frumoasei noastre ţări".

Apariţia revistei era, deci, legată de preocupările ştiinţifice şi literare ale primelor generaţii de elevi ai liceului, iar conţinutul ei relevă pe deplin preocupările literare, artistice, ştiinţifice şi culturale ale tinerilor, din rîndul cărora s-au ridicat cîteva personalităţi : acad. Tiberiu Popovici, acad. Mihai Beniuc, acad. Caius Iacob, acad. Valeriu Novac şi alţii, iar mai tîrziu scriitori şi critici literari de renume : Ştefan Augustin Doinaş, Paul Everac, Mircea Zaciu, Titus Popovici, Ion Vlad ş.a.

Revista are şi o valoare de document de istorie literară, deoarece aici a debutat poetul Mihai Beniuc cu traducerea din limba engleză a poeziei *Clopote* de Thomas Moore şi ziaristul transilvănean Vicenţiu Bugariu cu *Imnul elevilor*, devenit apoi imnul liceului.

Noua serie a revistei *Laboremus* apare din martie 1968, primele trei numere fiind litografiate, iar în continuare, tipărite. Numărul 19 al revistei, cel despre care vorbim, apărut în 1983, este coordonat de profesorul Pascu Ursu şi de inimosul colectiv de redacţie format din elevi. Cele patru rubrici : *Omagiu, Evocări, Pegas, Din activitatea cercurilor pe obiecte*, cuprinde materia de bază, la care adaugă un interesant *Mozaic*.

Reţinem din prima rubrică poezia *Cuvinte şi flori* a elevei Geta Bătălan (clasa a X-a B), *50 de ani de activitate revoluţionară* de Roxana Moldovan, secretara U.T.C., şi *Recunoştinţă* a elevei Sana Simion (clasa a X-a B).

Rubrica *Evocări* se axează pe marile evenimente ale anului : *90 de ani de la crearea P.S.D.M.R.*, articol semnat de eleva Emilia Nichici (clasa a XI-a C), şi *Aniversarea unui glorios jubileu*, de Diana Maria Craiu (clasa a X-a B), privind împlinirea a 35 de ani de la făurirea partidului unic al clasei muncitoare. Centenarul *Luceafărului* eminescian este sărbătorit prin articolele elevelor Simona Hoară (clasa a IX-a A) şi Mirela Tonenchi (clasa a XI-a A). Articolul elevului Radu Negrilă (clasa a IX-a A), *Hotarul, la cinci decenii*, bazat pe mărturisirile distinsului profesor eme-

rit Eduard Găvănescu, care a funcționat în urmă cu două decenii la liceul nostru, relevă importanța revistei care „însuși prin titlu își zugrăvește un simbol și o făgăduință printre cele mai de seamă publicații din Ardeal", după cum sublinia *Adevărul literar și artistic* (nr. 694, 1934).

Pegasul reține cîteva compoziții literare în versuri ale unor elevi care au mai semnat pînă acum în *Limba și literatura română*, *Orizont*, *Familia*, *Tribuna* ca Răzvan Andrei Bănescu (clasa a XII-a C), Radu Negrilă (clasa a IX-a A), Tiberiu Adelmann (clasa a XII-a C), precum și ale unor copii lansați de *Laboremus* ca Mihaela Blîndu (clasa a X-a B) și Narcis Budișan (clasa a X-a A), în simțirea și cugetul lor începînd să curgă modalități de expresie poetică originală.

Rubrica *Din activitatea cercurilor pe obiecte* grupează articole din domeniul literaturii despre Ștefan Augustin Doinaș (Răzvan Bănescu, clasa a XII-a C), despre Timotei Cipariu (Tiberiu Adelmann, clasa a XII-a C), o discuție asupra poeziei *Inscripție pe o piatră de hotar* de Geo Dumitrescu (Laura Mureșan, clasa a XII-a B) și un medalion *Louis Aragon, poet al Franței* (Ancuța Grigoriță și Alina Ionescu, clasa a X-a A). Urmează un articol din domeniul științelor sociale : *Dreptul internațional și sensul unui concept de dreptate*, al elevei Claudia Ignat (clasa a XII-a B), articolul *Monumentele naturii din județul Arad* (Coralia Ardelean, clasa a IX-a A) și articolul *Flora din cheile Tătarului* (Alina Ionescu și Simona Weiss, clasa a X-a A).

Matematica e reprezentată prin articole-probleme semnate de Simona Hoară, (clasa a IX-a A), Pavel Nicolae și Florin Turcuș (clasa a XI-a B), Sorin Hoară (clasa a XI-a A), Daniela Stanca (clsa a XII-a B), Adrian Măcean (clasa a XII-a B). Fizica este prezentă prin semnăturile elevilor Lucian Popescu (clasa a XI-a A), Florin Turcuș și Pavel Nicolae (clasa a XI-a B), Dan Filimon (clasa a XII-a B), iar chimia prin articolele semnate de Pava Călin (clasa a XII-a B) și Marius Bucur (clasa a XII-a B).

Rubrica *Mozaic* grupează diferite articole din domeniul muzicii : *Frumoase zile de tinerețe* (Marcela Cameniță, clasa a XII-a B), *Din activitatea sportivă* (Petru Sorin Bran, clasa a XI-a A), *Din domeniul biologiei* (Carmencita Cotreanți, clasa a VIII-a C), al geografiei, despre *Enigma triunghiului Bermudelor* (Alex. Mugur Roz) etc. În încheiere, se publică rezultatele concursurilor pe obiecte la faza locală, județeană și republicană.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Numărul omagial al revistei *Aspirații*, dedicat centenarului celui mai vechi liceu de pe pămîntul Dobrogei — Liceul „Spiru Haret" din Tulcea — constituie, fără îndoială, *un moment de sărbătoare* din drumul acestei prestigioase publicații școlare.

Conținut bogat și adecvat unei asemenea împrejurări, de bilanț (coordonator — prof. Cezar Calenic, directorul liceului), tehnoredactare realizată cu îndemînare și *viziune* de profesionist (prof. Nicolae Neda), grafică inspirată, atestînd un adevărat talent — plastic și poetic totodată —, care poartă numele Emanuel Berbeci, elev în clasa a X-a, totul, într-o unitate și armonie depline, constituie „cartea de vizită" a acestor *Aspirații* capabile să emoționeze profund pe oricare dintre cititori.

Deschizîndu-se cu un *omagiu* cald adus „bărbatului demn" din fruntea țării, conducătorului iubit al partidului și poporului, ctitor al învățămîntului românesc modern și al României socialiste, paginile revistei înserează, în continuare, un salut al profesoarei Lidia Virginia Catrinescu, inspector școlar general al județului Tulcea și un scurt istoric al Liceului „Spiru Haret", semnat de directorul acestuia, prof. Cezar Calenic, în care se afirmă că această școală, care a dat țării „aproape 7000 de absolvenți, mulți dintre ei ingineri, profesori, medici, navigatori, maiștri, muncitori, toți o a m e n i ce iubesc viața, munca, țara, neamul", se înfățișează, în momentul jubileului, ca „o unitate model a învățămîntului tulcean".

O suită de *mesaje* și *evocări* semnate mai ales de absolvenți ai școlii centenare (printre autori menționăm pe : Constantin Dinculescu, membru corespondent al Academiei R.S.R., poeta Emilia Căldăraru, actorul Dumitru Pîslaru, prof. dr. doc. C. Caloghera, prof. univ. dr. E. Minciu, șeful clinicii de neurologie din Timișoara, pictorița Mihaela Nica-Crăciun) colorează frumos, afectiv și instructiv, un număr important de pagini. Sinteza tuturor acestor calde petale de suflet pare s-o exprime proaspătul absolvent, Marian-Augustin Ioan, unul dintre tinerii care au constituit „mîndria liceului", care, într-un *Poem de învățătură*, afirmă : „Și-acum ieși din lăcaș cu o rază în palmă. / N-ai cum să te pierzi, o să-ți arate ea drumul. / Tu numai cată în urmă, să nu uiți învățătura primită ! / Și mergi...". De altfel, secvențele literare, mai ales cele poetice, datorate, între alții, lui Marian-Augustin Ioan, Emanuel Berbeci, Corneliu Calciu, Cătălin Beșleagă, Luminiței-Mirela Matei, Valentinei Stupineanu, Sabinei Munteanu, Simonei Ioniță, Sorinei Stan, Sofiei-Simona Radu constituie puncte de rezistență ale revistei. Într-una din poeziile ei, Sofia-Simona Radu, „o adolescentă de 15 ani, micuță și delicată", prezentată ca un „promițător talent", afirmă (fără îndoială, frumos !) :

„Soarele școlii e un templu al cuvintelor
Unde vin să ardă generații de pași.
Statui de glasuri te întîmpină, te răpesc
Să te ascundă într-o lume a lor !"...

Pentru ca într-o altă poezie, intitulată *Sărutul*, să ne îndemne :

„Să ascultăm *Miorița !* / E sărutul omului simplu, / Iubire-ncuiată în brazi. / Să ne-așezăm la umbra temnițelor albastre / Săpate de Dunăre în osul munților. / Să-nchidem ochii și să simțim sărutul lui Bălcescu, / Fierbinte și sincer, / Păstrînd în el toată România !". Poezii închinate țării, partidului, păcii, copilăriei, iubirii, existenței completează acest florilegiu. Interesante sînt, de asemenea, paginile care selectează aspecte valoroase din activitatea cercurilor științifice (de chimie, fizică, matematică, biologie, științe sociale) și emoționante, desigur, *imnurile* sau *cîntecele* dedicate merituosului liceu, căruia fie-ne îngăduit să-i adresăm și noi, pe această cale, calda urare : *La mulți ani !*

Revista *Arcade*, reprezentînd Liceul Industrial Nr. 2 din Slobozia, devenită „din ce în ce mai mult o stare de spirit", după cum afirmă directoarea liceului — profesoara Doina Duță — „încurajează, prin noul număr apărut (3, 1983), dincolo de satisfacția firească a continuității, bucuria unei maturități spirituale". Ilustrînd, după cum este firesc, profilul liceului — acela de construcții — revista publică mai întîi

o serie de materiale de specialitate, semnate deopotrivă de elevi şi de profesori. Nu lipsesc nici problemele de cultură, ştiinţă şi de creaţie literară. Am reţinut, între altele, un „sfat" al prof. univ. Solomon Marcus, pe care îl supunem atenţiei cititorilor : „Nu e totuna să studiezi în fiecare zi cîte 3 ore sau de două ori pe săptămînă cîte 10 ore. Creierul pretinde o anumită periodicitate, un anume ritm. O activitate intelectuală zilnică generează un mediu intelectual corespunzător, care va permite să ne familiarizăm cu obiectul supus studiului, să dezvoltăm nu numai înţelegerea lui raţională, ci şi cuprinderea lui intuitivă".

Preocupări, editată ca „supliment" al cunoscutei publicaţii *Revista noastră* a Liceului „Unirea" din Focşani, reprezintă colectivul „de peste o mie de elevi, ingineri şi profesori" ai Liceului Industrial Nr. 1 din aceeaşi localitate. Nr. 10 (decembrie, 1983) închină pagini documentate şi emoţionante marii sărbători a făuririi statului naţional unitar român, ca şi unor creaţii literare de excepţională valoare ale lui Eminescu şi Sadoveanu *(Glossa, Oda — în metru antic, Creanga de aur)*. Poezii, purtînd semnături ca : Dumitru Pricop, Paula Dediu, Rodica Bălan, Neli-Camelia Hristea, Mihai-Constantin Voicu, însemnări despre activitatea elevilor în producţie sau despre activităţile din cercuri ori din cadrul organizaţiei U.T.C., prezentări ale unor profesii (ca cea de sculer-matriţer) etc. completează paginile revistei.

Interesantă prin conţinut (bogat şi variat), ca şi prin prezentare (calitatea hîrtiei pe care este tipărită lasă doar de dorit), ne apare revista *Interferenţe*, editată de Liceul Agroindustrial din Ţăndărei. Remarcăm contribuţia deosebită (ca valoare şi cuprindere) a redactorului-şef al revistei — eleva Vasilica Ogrăzeanu, care semnează poezii, traduceri, mici eseuri, prezentări de cărţi, reportaje etc.

Salutăm cu bucurie apariţia unei noi publicaţii şcolare : *Încercări*, a Şcolii Generale Nr. 1 din Curtici, care înscrie o reuşită chiar cu primul său număr. Coordonată de profesorii Grigore Popescu şi Mircea Senic, revista publică, cu deosebire, „gînduri de copii", frumos potrivite însă în poezie şi proză (remarcăm contribuţiile elevilor : Florica Şerban, Cornelia Tăucean, Lavinia Butnar, Alina Ursu, Nicoleta Mangra, Mariana Şiclovan), dar şi articole cu diverse teme, însemnări despre activitatea cercurilor de elevi, comentarii literare, teste (interesante), glosare etc.

Am citit cu atenţie noi apariţii (numere valoroase, redactate cu grijă, cu talent, dovedind preocupare pentru cuprinderea unor aspecte cît mai variate din viaţa, munca şi creaţia elevilor, din aspiraţiile şi împlinirile lor) ale revistelor : *Tribuna viitorului economist* a Liceului Economic şi de Drept Administrativ Nr. 3 din Bucureşti, *Delfinul*, revista cenaclului literar al Şcolii Nr. 28 din Galaţi, *Generaţii*, editată de Şcoala Nr. 6 din Arad, *Lyceum*, revista Liceului Industrial Nr. 1 din Tecuci, *Pasiuni*, a Şcolii Generale Nr. 4 din Cîmpulung-Moldovenesc.

Am cercetat, de asemenea, şi le menţionăm cu deosebită satisfacţie, remarcîndu-le ca pe nişte reuşite de prestigiu : culegerea de versuri aparţinînd pionierilor constănţeni, membri ai cenaclurilor literare, intitulată *Omagiu* şi editată de Consiliul Judeţean Constanţa al Organizaţiei Pionierilor şi culegerea de poezie şi proză cu titlul *Vîrstele primăverii*, editată de Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei din Timişoara, ca şi un elegant şi plin de surprize (plăcute, firește) magazin al Clubului de anticipaţie *Helion*, din Timişoara, editat de Comitetul Judeţean Timiş al Uniunii Tineretului Comunist şi Casa Tineretului din Timişoara, cuprinzînd îndeosebi literatură de anticipaţie şi consideraţii pe marginea acesteia.

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BEIUȘ

Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, eveniment crucial în istoria poporului român, a fost sărbătorită în 1983 pe întreg cuprinsul țării. În seria acestor manifestări consacrate celei de a 65-a aniversări, s-a înscris și dezbaterea de la Beiuș, cu tema *Ideea de unitate națională în literatura română*, organizată de Ministerul Educației și Învățămîntului, Filiala Oradea a Societății de Științe Filologice și Inspectoratul Școlar al Județului Bihor. În cadrul dezbaterii, au luat cuvîntul criticul Mircea Iorgulescu, din partea Uniunii Scriitorilor, prof. univ. dr. ing. Iosif Tripșa, Secretar de stat în Ministerul Educației și Învățămîntului, acad. Ion Coteanu, prof. univ. dr. Dumitru Micu, prof. dr. Constanța Bărboi, inspector general, prof. dr. Ion Hangiu, secretarul Societății de Științe Filologice, și cercetător dr. Mircea Anghelescu. Despre vizita reprezentanților Ministerului Educației și Învățămîntului, ai Societății de Științe Filologice și ai inspectoratului Școlar la Liceul Industrial din Beiuș un corespondent al revistei noastre ne relatează următoarele :

Mă aflam în sala de lectură a liceului, cînd ușa s-a deschis larg și au intrat cei care ne vizitau. Tovarășul Iosif Tripșa a început să treacă pe la fiecare elev și să discute în legătură cu cele citite. Am fost întrebat ce citesc și ce am înțeles din ceea ce am citit. Emoționat, m-am ridicat și am răspuns că citesc articolul *Umflarea rapidă a pneurilor* din revista *Tehnium*.

După un scurt dialog referitor la conținutul articolului, am fost întrebat în ce clasă sînt, la ce școală am terminat ciclul gimnazial și care sînt obiectele mele preferate. Am răspuns că sînt elev în clasa a IX-a, profilul mecanic, am absolvit gimnaziul la Casa de Copii din Beiuș, iar obiectele care îmi plac cel mai mult sînt : istoria, limba și literatura română, tehnologia și studiul materialelor.

În dialogul ce a continuat cu distinsul oaspete mi s-au pus, printre altele, întrebări referitoare la revoluția lui Tudor Vladimirescu. Mulțumit de răspunsurile mele, tovarășul Iosif Tripșa m-a felicitat și m-a îndemnat să studiez în continuare cu temei, să-mi însușesc cît mai multe cunoștințe, căci țara are nevoie de cadre bine pregătite profesional și cu dragoste și interes pentru limba, istoria și cultura poporului român.

Acest moment unic din viața mea de elev va constitui un imbold în activitatea viitoare.

CRIȘAN RADU RĂDULESCU,
Liceul Industrial, Beiuș

DOLHASCA

Printre acțiunile organizate în cadrul cercului literar de la școala noastră se află și excursia literară la Putna, ctitoria lui Ștefan cel Mare, excursie condusă de profesoara Elena Secrieru.

Parcurgînd cu atenție bibliografia recomandată (*O samă de cuvinte* de I. Neculce, *Legende istorice* de D. Bolintineanu, *Scrieri alese*, vol. II de N. Iorga, *Serbările de la Putna* — M. Eminescu și I. Slavici, *Din zile mari* de Șt. O. Iosif), am înțeles

de ce „mîndrul soare" al Moldovei are atîta strălucire în literatura națională, de la primele însemnări ale celor dintîi cărturari, la marii clasici.

Aflat în fața mormîntului domnitorului, mi-au venit în minte cuvintele de fierbinte patriotism rostite de M. Eminescu : „La mormîntul lui Ștefan, fiii națiunii noastre își vor pleca genunchii și vor săruta fierbinte țărîna strămbunilor" (*Curierul de Iași*, 1870).

Ctitoriile marelui voievod de la Neamț, Voroneț și Putna reprezintă tot atîtea biruințe culturale ale timpului. În muzeul de istorie se păstrează valoroase cărți ferecate în aur și argint, cu miniaturi.

M-au impresionat țesăturile și broderiile pentru care s-a folosit aurul pentru fonduri și nimburi ; dintre culori predomină albastrul, verdele, violetul, alb-cenușiu în tonalități îmbinate cu mare artă.

Multe țesături sînt aduse din vestitele centre de țesături italiene și din Orient, brocarturi cu fir de aur și argint, țesături fine de mătase folosite la îmbrăcăminte și la decorarea interioarelor palatelor domnești.

La Putna am trăit, cu adevărat, întreaga măreție a istoriei românești aflată sub semnul permanenței noastre.

ROMEO PĂVĂLOAIA
Școala Generală Dolhasca,
jud. Suceava

HOTĂRANI, OLT

Cercul literar „Muguri" de la Școala Generală Hotărani, Comuna Fărcașele, Județul Olt, a organizat în acest an mai multe excursii interesante la Rîmnicu Vîlcea, la Roșiorii de Vede, la Pitești și în alte orașe ale țării.

Conduși de tovarășul profesor Vasile Corneliu, am participat anul trecut la o excursie literară în care am vizitat Casa memorială Liviu Rebreanu de la Valea Mare, Galeriile de artă și o expoziție de artă populară chineză din Municipiul Pitești.

Marele prozator Liviu Rebreanu a trăit ultimii săi 14 ani la Valea Mare — Pitești, unde a scris, printre altele, romanul *Răscoala*. Am avut posibilitatea să vedem biroul, biblioteca, manuscrise, ediții în limbi străine ale cărților scriitorului și am ascultat vocea sa înregistrată pe bandă de magnetofon. Colegul meu, Sorin Ionescu, a scris în cartea de impresii a muzeului.

Am aflat aici date noi, care ne vor ajuta să începem studiul serios și pasionat al literaturii române, să căutăm în biblioteci și în librării *Pădurea spînzuraților*, *Ion*, *Ciuleandra* etc.

Cercul nostru literar și-a propus să organizeze seri de diafilm, șezători literare, iar numărul de abonamente la *Limba și literatura română* sperăm să fie, în 1984, mai mare decît pînă acum.

MARIAN BĂLĂNOIU,
Școala Generală Hotărani, Județul Olt

CURTEA DE ARGEȘ

Sub îndrumarea tovarășilor profesori de limba română din școala noastră, Elena Groza, Mihaela Stan, Marian Mihăescu, a avut loc sîmbătă, 5 noiembrie 1983, o seară literară „Mihail Sadoveanu", de la a cărui naștere s-au scurs 103 ani.

A fost un bun prilej de a asculta cîteva dintre nemuritoarele pagini sadoveniene, dar şi de a prezenta modestele noastre încercări literare. Vocea marelui scriitor, păstrată pe disc, ne-a emoţionat şi ne-a încălzit sufletele. În vitrina cu cărţi a şcolii, în care sînt prezentate în permanenţă apariţiile editoriale destinate elevilor, au fost expuse cele mai cunoscute scrieri din opera lui Mihail Sadoveanu.

Adresăm şi celorlalţi elevi din ţară rugămintea ca, prin intermediul atît de primitoarei reviste *Limba şi literatura română*, să ne împărtăşească din experienţa lor în organizarea unor activităţi destinate cunoaşterii bogăţiei limbii şi literaturii române.

IULIANA ZARIOIU
Şcoala Generală Nr. 6, Curtea de Argeş

TECUCI

La noi, la Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci, jud. Galaţi, în cadrul Cenaclului literar „Ştefan Petică", în luna decembrie s-a dezbătut tema : „Idealul unităţii naţionale în literatura română", temă ce a fost susţinută, în prezenţa profesorilor de limba şi literatura română şi a directorului educativ, de elevii : Săndica Stan, Mitică Popa, Gabriela Vitoroiu, Nicoleta Penu, Mariana Tonu, Aurelia Nelepcu, Lenuţa Popa, C. Balotă, M. Manole ş.a.

Atmosfera din cenaclu a fost dominată de o puternică emoţie, rememorînd evenimentele ce au dus la împlinirea noastră ca stat şi la afirmarea ca naţiune acum 65 de ani, cînd, la 1 Decembrie 1918, se înfăptuia Marea Unire a Transilvaniei cu Ţara.

Preocupările variate şi interesante ale membrilor acestui cenaclu deschid un orizont larg cunoştinţelor în domeniul literaturii şi muzicii. Legat de actul Unirii, în cadrul cenaclului s-a evocat personalitatea lui Ciprian Porumbescu ; a fost cel care a înlocuit spada cu portativul şi buzduganul cu angajarea socială, care a mobilizat cu melodiile sale pe românii de pretutindeni la luptă pentru unitatea, demnitatea şi libertatea pentru care s-au jertfit înaintaşii. Muzica lui Ciprian Porumbescu nu e un simplu purtător al textului literar, deoarece ea a contribuit cu intensitate dramatică la reliefarea idealurilor românilor dintotdeauna.

Concepem cenaclul literar ca o şcoală de pregătire patriotică şi estetică. Activitatea este orientată şi în direcţia stimulării în mai mare măsură a interesului pentru cultivarea şi valorificarea aptitudinilor artistice ale elevilor, pentru viaţa cultural-artistică din liceul nostru, concretizată în simpozioane, medalioane literare, gazete de perete etc.

Creaţiile literare sînt prezentate şi discutate într-o atmosferă de lucru, de participare activă. Cele mai frumoase realizări artistice sînt valorificate în paginile revistei *Lyceum*, revista şcolii noastre. Aceste activităţi se desfăşoară sub îndrumarea profesorului Iordache Diaconiţă.

In toate şedinţele de cenaclu poezia se însoţeşte cu muzica. Cu nostalgia visurilor trecute şi cu certitudinea viitorului am ascultat muzica lui Ciprian Porumbescu. „Un dor fără saţiu" se simte în inimile elevilor noştri, care iubesc literatura, muzica şi care întind frăţeşte mîna colegilor mistuiţi de acelaşi dor de pe întregul scumpei noastre patrii — România.

MONICA MANOLE,
Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci

TINERE TALENTE

LAURA STĒRIAN

S-a născut la 4 noiembrie 1969 la Brăila. Este elevă în clasa a VIII-a la Liceul Pedagogic din același oraș. A obținut locul I la faza județeană a concursurilor de creație „Tinere condeie" și „Cîntăm acești ani de lumină" și o mențiune specială la etapa finală a Concursului „M. Eminescu", ediția 1983. A publicat în antologii pionierești județene și în ziarul județean *Înainte*.

Atomul

Mi-a surîs cu toți electronii săi
gravi, gravitînd pe-aceleași
meridiane ale tăcerii de gheață,
fugărindu-se pe banalele
poteci ale orbitelor.
M-a privit pașnic
și-n privirea sa am regăsit
un vis pe care uitasem să-l visez
cîndva, cînd florile mai înfloreau
în cireși și în gînduri,
cînd neutronii mai erau neutri
din punct de vedere sufletesc
și speranțele erau verzi
ca verdele abia răsărit al cîmpiei
și-albastre ca cerul și roșii
ca macii însîngerați de iubire.
... O, atomul mai iubește încă
din tot sufletul său pozitiv,
iar mîine-n sărutul nostru dintîi
vom regăsi o planetă albastră
și-o stea inundată de vis !

DEBUT

Dac-ar fi

MARIA DELCEA
Cenaclul literar „Speranțe"
Crîngeni, jud. Teleorman

Dac-ar fi să vorbesc despre ape
Dac-ar fi să vorbesc despre munți
Aș slăvi minunata cetate
Aș slăvi domnitorii cărunți
Aș simți bucuria aproape
Dac-ar fi să vorbesc despre ape...

Darc-ar fi să vorbesc despre crin
Darc-ar fi să vorbesc despre flori
Aș simți susurul cristalin
Tăinuit de izvoare în zori,
M-aș simți ca o floare de-april
Dac-ar fi să vorbesc despre crin ...

Dac-ar fi să vorbesc de lumină,
Izvorînd vertical, seculară,
Aș iubi reculegerea lină
Slobozită de Steaua Polară,
Aș simți bucuria deplină
Dac-ar fi să vorbesc de lumină ...

Dac-ar fi să vorbesc despre ape
Dac-ar fi să vorbesc despre crin
Aș simți bucuria aproape
M-aș simți ca o floare de-april.

Stare

MARIANA VISTERNICU
Siret, județul Suceava

Cerbii răniți de cuvinte banale
Pe-argint de mesteceni alunecă-n vis
Picură-a toamnă pe pumnul deschis
Spre cerbii răniți de cuvinte banale.

Dimineața

Sigilii de iederă încuie noaptea
dincolo de uitare.
Luceafărul plînge peste vîsle de piatră.
Colții pietrelor s-au topit și a crescut
peste ele trufașă iarba.
Ceasul din urmă se răstoarnă-n vînt
Vino !
S-a reîntors dimineața.

Cerul de altădată

ELA AANEI
Liceul Agroindustrial
Grumăzești, județul Neamț

Luna taie norii
Cu o seceră de aur
Și-i împarte în bucăți
Mai mari, mai mici.

Acolo, undeva,
În imensitățile cerești,
Ochii lunii veghează pămîntul
Ca mama copilul din leagăn,
Ca pasărea puiul încă mic.

Luna a adormit.
Norii se destramă, se rup.

Știu : cînd se va trezi soarele,
Îi va coase cu ață de foc,
Bucată cu bucată,
Și va fi din nou cerul de altădată.

Lumini din adîncuri

EMANUELA FELEA
Cercul literar „A.B.C."
Liceul Industrial „Avram Iancu", Brad

Din universul copilăriei mele, din trăirile anilor fragezi la Gurabarza, imaginea minerilor, harnici scotocitori ai adîncurilor, îmi va rămîne de-a pururea neștearsă.

Născută aici, unde stejarii bătrîni nu dorm, ci povestesc, aici, unde cîntecele de fluier se împletesc cu glasul vîntului și al izvoarelor, în acest ținut greu de legendă și istorie, unde, după spusa poetului, și „apa — cînd o bei — e vie", port și voi purta în mine fiorul unui falnic trecut și vraja unor neasemuite locuri.

Mi-aduc aminte, ca acum, cu cîtă emoție priveam prin geamul ferestrei noastre, seara, peste acoperișul caselor din colonie, dealul Stiurțului, cu panta-i abruptă, pietroasă, purtînd, pe vîrfu-i semeț, căciula unei pădurici de fag. Erau seri reci, cu cer senin, pe care clipeau încet, din timp în timp, stele, dar ochii mei cercetători, mereu îndreptați spre lume, se umpleau de încîntare, urmărind stelele mișcătoare ale zecilor de lămpi de carbid, care urcau dealul spre Barza, la schimbul de noapte. În legănarea lor ritmică, ele îmi păreau misterioase artificii, într-un joc tainic, neînțeles pentru mine pînă atunci. Siluete întunecate se profilau în zare, siluete masive, aplecate înainte, într-un mers cadențat, greoi. De lumea și munca minerilor se legau și se țeseau în mintea mea minunate frînturi de basm, nesfîrșite împărății subterane, cu palate mari, aurite, săli mari, luminate cu dărnicie, de-a lungul cărora auzeai pași tainici de zîne, cu mantii albe, lucitoare, dănțuind în ritmul unor melodii stranii ... cu ecouri ... fremătînde ... și cîte altele.

Cu trecerea anilor, vedeniile anilor fragezi s-au spulberat, am început a înțelege anumite fapte și rosturi. Aflam astfel că împărățiile subterane de la Barza sînt într-adevăr imense, că, în linie dreaptă, dacă ar porni cineva prin ele de la gura minei, s-ar pomeni la ieșire, hăt-departe, undeva pe la Călărași. Aflam că miile de mineri, care bocănesc zilnic pe asfaltul din Gurabarza, depun o muncă plină de răspundere, că pulberea de aur nu le mai produce obidă și lacrimi și că acele co-

mori pe care eu le vedeam cîndva adunate în grămezi strălucitoare reclamă trudă, dăruire, ba chiar sacrificii.

De atunci, mă postez adesea lîngă un colț de stradă, lîngă vreun castan primitor și privesc cu interes și admirație aceste chipuri grăitoare de „temerari ai adîncurilor", cum îi numise odată un profesor al meu. Mă impresionează statura lor falnică, figura lor dîrză, ce exprimă atîta gravitate și seriozitate prin cute adînc săpate pe obrazul lor sever, dur ca piatra pe care o sfredelesc. Mi-i imaginez străbătînd zilnic galeriile luminate și aerisite pînă la abataje. Acolo, mușchii lor dîrji brăzdează stînca în căutarea scînteierilor aurii și a florilor de mină. Acolo, sub pămîntul darnic, se scrie înălțătoarea epopee a muncii, în timp ce noi zburdăm după fluturi și flori, alintîndu-ne în generozitatea soarelui, plutind, fără griji, pe aripi de vis și bucurii.

De nenumărate ori, din zbenguiala primei copilării, privirile mi-au fost oprite și stîrnite la vederea uriașelor furnici metalice, care, fără odihnă și răgaz, cară harnic spre u z i n ă prețioasele sfărîmături de stîncă. Mă surprind și acum, uneori, studiindu-le mersul uniform de robot, minunîndu-mă cum „vietăți" aparent așa de mici pot duce în pîntecul lor cîteva mii de kilograme, fără efort, fără odihnă, acolo, pe sus, pe miraculosul fir metalic. Abia acum înțeleg că în ele se concentrează munca și efortul tenace al „temerarilor subpămînteni", că munca și entuziasmul lor asigură belșugul și frumusețea copilăriei mele.

Un zîmbet îmi înflorește chipul și un gînd plin de *caldă recunoștință* se îndreaptă atunci înspre cei ce populează misterioasele împărății subterane de la Barza-Brad.

Nu știu încotro mi se vor îndrepta pașii cu anii, dar un lucru știu sigur că — orice cărări va fi să străbat — voi purta mereu în suflet, ca pe un prețios medalion, imaginea „băieșilor de la Barza" și în tainițele sufletului meu voi păstra pentru ei, mereu, un gînd de pioasă recunoștință și admirație.

Aici, în locurile încărcate de rosturi, aureolate de focul luptelor pentru demnitate și dreptate, caratele *omeniei* dau strălucire aurului și strecoară, în sufletele fremătătoare ale frumoșilor noștri ani, gînduri luminoase, firești și posibile, smulse din poruncile istoriei și din prezentul durat în ritmul pios al muncii.

Vorbele calde ale celor ce ne îndeamnă ne strecoară sub gene vise mărețe, pe care promitem solemn să le realizăm, să ducem mai departe prestigiul și onoarea acestor locuri care au născut titani spre împodobirea și fericirea acestui colț de străveche vatră românească.

CUGETĂRI

„Înțelept e omul ce mai presus de orice grijă o are pe aceea de a se cunoaște pe el însuși [...], omul care se bucură mai degrabă de bucuria altora decît de ceea ce ar avea drept scop să-l bucure în special pe el, omul la care totul e cumpătare"

(Shakespeare).

„...În cîntece și proverbe, în colinde și basme, în cronicile și legendele naționale vom afla nu numai amărăciunea prin care am trecut și trecem, dar și întărirea credinței în viitor".

(Simion Mehedinți)

„A muri pentru un scop nobil, înseamnă a-ți smulge din viața ce erai să trăiești tot ce a fost rău, și a da tot ce putea fi mai bun într-însa deodată, într-o lumină de fulger"

(Nicolae Iorga)

„Acela care nu muncește e foarte aproape de a face rău ; omul muncitor n-are această putință"

„Lenea merge tot atît de încet, încît nu îi e greu sărăciei s-o ajungă"

(Franklin)

GEORGE CĂLINESCU

Enigma Otiliei

Tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de ION BĂLU
București, Editura Albatros,
Col. „Texte comentate", 1983, 162 p.

Seria „Texte comentate" a Editurii Albatros publică un interesant și util instrument de lucru pentru studierea literaturii române în școală : romanul *Enigma Otiliei* de G. Călinescu, în interpretarea lui I. Bălu care se vede pus în dublă ipostază, de critic și de profesor.

O necesară și disciplinată rigoare științifică ordonează materialul supus dezbaterii. După o completă și documentată biografie a romancierului, *Prefața* introduce pe cititor în universul propriuzis al romanului. Metodologia de lucru adoptată de I. Bălu urmează principiul sistematizării. El adună opinii din presa vremii, de la data apariției romanului (1938), pentru ca, sintetizîndu-le, să se detașeze cu observații personale, pe alocuri îndrăznețe : „Opera literară călinesciană confirmă și susține lipsa de imaginație a autorului" *(Prefață)*. Scopul tactic este în final demonstrarea interdependenței dintre creație și biografia romancierului : „Enigma Otiliei este un produs al imaginației reconstitutive". Astfel că exemplele selectate de autorul studiului converg spre ideea asimilării biografiei în roman : căsătoria lui Călinescu ipostaziată în *Cartea nunții* ; familia Căpitănescu, în mediul căreia a trăit Călinescu, se verifică prin familia Giurgiuveanu ; activitatea ca profesor la Iași cristalizează *Bietul Ioanide*, iar cea de la Institutul de Istorie și Teorie Literară, în *Scrinul negru*. Ceea ce observă I. Bălu este spiritul critic al romancierului, comentarea critică a vieții, încît scriitorul este secondat și vegheat de criticul Călinescu. De la experiență la creație nu e decît un pas. Și ambele realizează o unitate fecundă a artistului.

Formația spirituală a lui G. Călinescu i-a permis să adopte o tehnică narativă tipic realistă, cum a sesizat majoritatea exegeților călinescieni. În contextul literaturii universale I. Bălu stabilește analogii ale *Enigmei* cu romanele lui Balzac, Flaubert, Tolstoi. Autorul studiului vrea să convingă folosind afirmații fundamentale și susținute de mărturii și documente. I. Bălu reușește să-l desprindă pe Călinescu de un model, extrăgînd elementele originalității romancierului : „grefarea pe structura narativă a unei secvențe specifice genului dramatic" (procedeu continuat de Ramon Perez, Antonio Tacucchi), „prezența ambiguității personajelor", comportamentul Otiliei prin notații obiective și „renunțarea la omnisciență".

Analist și comparativist, I. Bălu dezvoltă „tipologia" personajelor care se conturează în roman. Ele sînt ordonate după relațiile pe care le contractează : relații antinomice (Aglae, Costache), intermediare (Stănică), simpatetice (Felix — Otilia — Pascalopol) și de indiferență (Titi, Aurica, Simion, Olimpia). *Prefața* capătă unitate prin aceeași demonstrație a dependenței dintre eroi și autorul lor : „vocile romanului", consideră I. Bălu, sînt „vocile simbolice ale lui G. Călinescu", obsesii ale propriei sale vieți.

Partea a doua a studiului, consacrată analizei pe text, oferă cititorului elementele necesare înțelegerii romanului. Notațiile din subsolul paginilor concretizează demersul critic din prima parte. Autorul păstrează și aici aceeași ținută intelectuală și grijă a ordonării. Există în notațiile sale o prudență a omului de știință. Acolo unde consideră că este necesar, el explică termenii științifici, neologici, aduce detalii despre personalități artistice sau mitologice prezente în roman. Din prima parte se prelungește și aici preocuparea de a puncta elemente care transpar din biografia romancierului. Se apelează la documentele vremii, la *Jurnalul literar* (1939), la articolele semnate în *„Cronica mizantropului"*. Bunăoară, recunoaștem în Felix, bun cunoscător al esteticii arhitecturale,

pe însuşi G. Călinescu, al cărui profil artistic s-a format la Şcoala Română de la Roma ; relaţiile apropiate dintre personajele romanului şi profesorul său ne trimit la prietenia dintre Călinescu şi profesorul său, Ramir Ortiz. În analiza pe care o întreprinde, I. Bălu consemnează şi procedeele pe care le foloseşte autorul : semnificaţia detaliului, a descrierii, a dialogului, a portretelor, a relaţiilor dintre elementele materiale şi structura caracterologică a personajului (camera dezordonată a Otiliei şi labilitatea ei psihico-comportamentală). La acestea se adaugă procedeul „discontinuităţii textului narativ", pe care îl surprinde I. Bălu la alţi prozatori ca M. Preda, Al. Ivasiuc, Aug. Buzura. Prin succinte comentarii, I. Bălu oferă şi o altă ipostază a lui G. Călinescu, aceea de estet şi critic, avînd plăcerea descrierii minuţioase a interiorului, care „are rolul de a individualiza mai adecvat personajul" (p. 79). Romancierul este dublat de exegetul lui Eminescu, alunecă uneori spre tehnica lui Odobescu sau Sadoveanu.

Aura pe care I. Bălu o atribuie condiţiei psihice, profesionale şi materiale a personajului călinescian (Felix) deplasează punctul de gravitaţie spre configuraţia lui G. Călinescu, încît asistăm la o demonstraţie uşor hazardată. Unele observaţii etichetează prea facil personajele romanului : „Stănică e un virtual estet" ! sau : „Otilia nu are nici o enigmă".

Dacă în studiul introductiv forţa persuasivă a discursului adoptă o atitudine analitică, a doua parte se constituie ca un material auxiliar la îndemîna cititorului. Credem că o reuşită înţelegere a romanului se putea face mai degrabă parcurgînd calea invers, de la comentariul operei la analiza ei pe structuri (chiar cartea ar fi putut urma această organizare). Dincolo însă de aceste ipoteze, îndemînarea cu care conduce investigaţia demonstrează că I. Bălu are aptitudini de critic competent şi de bun slujitor al şcolii.

CORNEL MUNTEAN

FLORIAN CRISTESCU

Familia Roademult

Ediţie îngrijită de STELIAN CRISTESCU
Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1983, 151 p.

Autorul acestei cărţi, Florian Cristescu (1884—1949), a fost un strălucit învăţător care, paralel cu activitatea la catedră, a publicat lucrări de specialitate şi beletristice. O parte din experienţa sa de dascăl a sintetizat-o în volumul *Scrisori către un învăţător tînăr*, lucrare utilă, scrisă, ca de altfel tot ce a lăsat autorul, într-un stil limpede şi cu însuşiri literare. Era activ şi în viaţa literară, căci publica în reviste importante ale epocii (*Viaţa literară* şi altele) şi frecventa cenaclul „Convorbiri critice", condus de Mihail Dragomirescu.

Cărţile pentru copii ale lui Florian Cristescu au făcut epocă, rămînînd în memoria generaţiilor de copii, îndeosebi acelea din ciclul epic „familia Roademult" (*Familia Roademult, Nepoţii Roademultulesei, Şcoala lui Chiţchiron, Familia Roadensec*), reeditate acum, prin grija fiului său, Stelian Cristescu. Pe lîngă acestea, mai sînt de reţinut titluri precum *Firicel Voinicul, Păsărele şi păpuşi, Moţodel*, izbutite cărţi pentru cei mici.

Ca autor de scrieri pentru copii, Florian Cristescu face parte din familia spirituală a dascălului şi povestitorului Ion Creangă, fericită îmbinare a învăţătorului de elită cu artistul cuvîntului. Povestirile sale sînt realiste. Prin această calitate, ele satisfac necesitatea copilului de a-şi apropia şi înţelege lumea adulţilor. Organizarea familiei şi a societăţii şoarecilor, relaţiile interşoriceşti parodiază organizarea societăţii umane şi relaţiile dintre oameni. Povestirile capătă, precum fabula, dreptul de a descrie şi chiar ironiza actele adulţilor, fără a încălca regulile bunei-cuviinţe. Evenimentele sînt relativizate, dramele, transpuse în planul existenţei şoricelor, pierd din intensitate, devenind accesibile sensibilităţii copiilor, netraumatizîndu-i (vezi de pildă scena „evacuării din ordin", după bombardament, sau scena rănirii profesorului Chiţchiron).

Acest scriitor realist nu este deloc lipsit de imaginație, numai că ea nu-l poartă în sferele fantasticului, ci spre „invenția" umoristică. Cel mai adesea, umorul său rezultă din ceea ce Bergson a numit „interferența de serii" — aici, interferența dintre lumea șoriceilor și cea umană. Pentru a nu avea indisciplină în cursul lecțiilor, profesorul Chițchiron îi pune pe șoriceii-școlari să-și țină... codițele pe spate, precum omologii lor umani — mîinile la spate. Chițchiron recomandă familiei Roademult pe violonistul Roadelini. La „audiție", cînd Chițchiron, cunoscător într-ale muzicii, strigă „Bis", șoriceii, spectatori neavizați, cred că a strigat „Pis !" și încremenesc de groază. Exemplele de atari interferențe cu efect umoristic sînt numeroase. Permeabil la sugestiile inovatoare ale pedagogiei timpului său (șoriceii învață cu ajutorul excursiilor, ca într-o veritabilă „école buissonnière"), Florian Cristescu are șansa de a fi și astăzi „modern". El oferă copiilor modele pozitive de conduită cu maximă probabilitate de a fi urmate, după regulile învățării prin observare. Distanța dintre copilul cititor și modelul oferit fiind mică, copilul va fi îndemnat să urmeze exemplul (ceea ce este posibil pentru un șoricel devine ușor de îndeplinit de către un copil). Clasicele fraze moralizatoare nu lipsesc din text, însă ele sînt servite cu finețe (nu se spune niciodată : „Așa trebuie să facă și copiii !", ci numai : „Bine a făcut acel șoricel !"). Pe lîngă aceasta, povestirile despre familia Roademult oferă micilor cititori o frumoasă și curată limbă românească, inspirată împreunare a limbii literare cu limbajul folcloric (al proverbelor, zicătorilor, ghicitorilor, cîntecelor populare și al folclorului copiilor).

Cartea lui Florian Cristescu are calități pentru care adultul obișnuit să citească literatură pentru copii o parcurge cu plăcere. Prima ar fi calitatea de moralist, creator de caractere (în felul moraliștilor clasici francezi) : tipul dascălului devotat meseriei (profesorul Chițchiron), tipul muzicianului talentat și vanitos (violonistul Roadelini), tipul mamei grijulii și iubitoare (Roademultuleasa), tipul șefului de familie parvenit (Rontbădie Roademultulescu), tipul cumnatei cîrcotașe (Rontișoara), tipul impostorului școlit în pripă la Paris (medicul Roadencet). Despre numele șoriceilor !... s-ar putea scrie multe și nu poate fi evitată apropierea de Caragiale, pentru priceperea autorului de a exprima prin onomastică opinia sa despre personaj. Evoluția numelor ține cont de cea socială. Astfel, copiii soților Roademult au devenit Roademultulescu. Discriminări sînt și între familia fratelui mare, Rontbădie Roademultulescu, și a celui mezin, Mezinchiț. Soția lui Rontbădie (fratele înstărit, cu pian și colecție de tablouri) se numește Chițanina, iar copiii : Chițmiruna, Chițișoara Roadenote, Chiț Botișor de Aur, Rontbădie Pianistul zis Lăbuță Fermecată. În familia lui Mezinchiț, pretențiile onomastice sînt mai modeste, conform statutului financiar, așa încît copiii lui se numesc Chițcodiță, Chițgheruță, Chițlăbuță, Rontalună, Rontcovor, Chițfasole și Rontalviță. Dar șoriceii din familia Roademult sînt cu toții șoricei de oraș ! Cei de la țară (Satul Chițchirenii din Vale), din familia Roadencet, sînt mai lipsiți de ambiții decît Mezinchiț. Ei și-au numit fiii Rontpapuc, Ronttîrlic și Rontopincă...

Florian Cristescu a scris o valoroasă literatură pentru copii, și e îmbucurător faptul că Editura Ion Creangă a avut inițiativa reeditării povestirilor sale celor mai reprezentative, exemplară îmbinare a virtuților literare cu deziderateie pedagogiei. Remarcabile, în sfîrșit, ilustrațiile, datorate Silviei Colfescu, expresive, aplicate la text și deci servindu-l, comprehensibile.

CARMEN-MARIA MECU

SERGIU DRINCU

Semnele ortografice și de punctuație în limba română.
Norme și exerciții

București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, 189 p.

Deși ortografiei i se acordă atenția cuvenită, culegerile de exerciții ortografice sînt încă rare. Astfel, în 1982 revista *Limba și literatura română* a editat pentru elevi și cadre didactice suplimentul *Ortografie, ortoepie, punctuație* de G. Beldescu, iar anul trecut Editura Științifică și Enciclopedică a oferit o nouă lucrare consacrată semnelor ortografice și de punctuație — norme și exerciții. Cartea lui Sergiu Drincu vine, de asemenea, în sprijinul cadrelor didactice și al elevilor, dornici și, deopotrivă, datori să-și perfecționeze continuu mijloacele de exprimare scrisă. Ea poate fi consultată cu folos de această categorie de cititori, atît în vederea instruirii generale, cît și în aceea a pregătirii unor examene sau concursuri.

Remarcăm, de la început, organizarea judicioasă a materialului cărții în două părți : prima consacrată enunțării și exemplificării normelor oficiale (p. 16—148), a doua dedicată unui corpus de exerciții, cu rezolvarea acestora (p. 148—175). O bibliografie a textelor și o bibliografie teoretică întregesc conținutul lucrării.

Atît ca structură, cît și ca metodă, cartea cercetătorului științific Sergiu Drincu corespunde unor intenții didactice. Astfel, autorul ilustrează diferite norme prin exemple de folosire corectă a semnelor ortografice și de punctuație, precum și prin exemple în care semnele sînt întrebuințate greșit. Procedînd în acest fel, el pune la îndemîna cititorilor „un mijloc mai eficient de fixare, prin contrast, a unor situații ortografice tipice și, implicit, a regulilor prin care ele pot fi explicate" (p. 10—11).

În paginile cărții, sînt discutate, teoretic și aplicativ, problemele utilizării următoarelor semne ortografice și de punctuație în limba literară : *virgula, linia de dialog, linia de pauză, cratima, apostroful, punctul, punctul și virgula, două puncte, punctele de suspensie, semnul întrebării, semnul exclamării, semnele citării* (ghilimelele), *parantezele*. La semnele cu dublă funcție, autorul indică normele care privesc ambele funcții, ortografică și de punctuație, „în scopul de a facilita o mai exactă sesizare a rolului pe care respectivele semne îl îndeplinesc în cadrul comunicării scrise" (p. 9).

Pornind de la complexitatea normelor de folosire a virgulei, în ideea de a oferi lectorului un minimum de reguli obligatorii, autorul propune o clasificare a acestora, după criteriul frecvenței și al importanței, în : reguli imperative, reguli prohibitive și reguli facultative, primele două fundamentale pentru corectitudinea scrierii. O atenție deosebită este acordată interpunctuației, adică folosirii combinate a mai multor semne de punctuație.

Exercițiile propuse spre rezolvare, grupate în patru categorii (I. *explicarea semnelor ortografice și de punctuație ;* II. *identificarea și explicarea greșelilor în text ;* III. *indicarea variantei corecte ;* IV. *marcarea semnelor ortografice și de punctuație în text*), oferă, pornind de la fapte frecvent întîlnite în practică, modalități diferite de formare a deprinderilor de scriere corectă, în funcție de tipul exercițiului.

Cartea lui Sergiu Drincu, alcătuită cu competență, rezultat al unei cercetări aprofundate, reprezintă un instrument de lucru prețios în mîna tuturor acelora care doresc să-și însușească temeinic principiile de bază ale ortografiei și punctuației în varianta cultivată a limbii noastre naționale.

DOINA BABEU

Curier

Scrisorile pe care le-am primit pînă la data de 10 decembrie 1983 se remarcă printr-o redactare foarte îngrijită și printr-un sincer efort pe care îl fac prietenii noștri pentru (cum spunea unul dintre ei) „a nu răpi în mod inutil timpul redactorilor". Și, într-adevăr, nici una dintre scrisorile primite de această dată nu ne-a răpit timpul în mod inutil.

Tatiana Zorilă din Drobeta Turnu-Severin, *Antoanela Moldovan* din Dej, județul Cluj, și *Corina Florea* din Cîmpina ne trimit mai multe poeme în proză care dovedesc un simț deosebit al mînuirii sintaxei și o bună ureche pentru ritmurile îmbinărilor de cuvinte, dar sînt scrise cu un vocabular restrîns și fără urmărirea gradată a tensiunii către punctul culminant. Deci, mai mult exercițiu !

Nu același lucru se poate spune despre încercările *Mihaelei Mirea* din Tîrgu Jiu. Schițele trimise au puterea de a crea un univers propriu, amintind atît de *Iluminările* lui Rimbaud, cît și de suprarealism, dar reușind să se constituie totuși într-un alt mod, foarte sugestiv, de a privi realitatea, și nu într-o proiecție a unei realități imaginare. Scena morții cîinelui „Urs" este de mare poezie și dramatism. Așteptăm și alte lucrări.

Ioana Consuela Ionașcu, clasa a VIII-a, Rîmnicu-Vîlcea : punctul tău tare este ușurința cu care creezi metafore (deși uneori recurgi la metafore uzate, cum ar fi „obrazul cerului") : *ghimpii soarelui, mușcătura norilor, glezna fumului* ș.a. Structura, arhitectura poemelor îți scapă însă de sub control. Sub acest raport, mai bine stai cu fabulele, care arată și o mare ușurință de versificare. Asta nu înseamnă totuși să scrii numai fabule, mai ales pentru că în poemele tale lirice există mai multă forță și originalitate. Deocamdată, însă, nimic publicabil.

Cenaclul literar „Speranțe" din Crîngeni, Teleorman : dintre poeziile trimise (de Dorian Zoescu, Glory Veronica Costea, Ion Velicu și Maria Delcea), toate dovedind un contact susținut și inteligent cultivat cu marea poezie a înaintașilor, am reținut ciclul semnat de Maria Delcea. Ne aflăm în fața unei sensibilități poetice autentice. Propunînd spre publicare poezia *Dac-ar fi* ... nu pot în același timp să nu sugerez Mariei Delcea să frecventeze cît mai des poezia modernă și contemporană.

Nicolae I., Liceul „Mihai Eminescu", Constanța : scrie-ne numele întreg, am dori să-ți publicăm unele versuri. Capacitatea ta de a introduce în ce scrii, cu ironie și haz, dar în același timp cu o gravitate reținută, cuvinte aparent străine de poezie amintește oarecum de poemele argheziene. Cel mai mult mi-a plăcut poezia *Harbuz*, al cărei ton este foarte apropiat de cel al lui William Carlos Williams sau al unui alt poet american cu vocația poeziei *obiective* : *„Harbuz.* Tăios, rece, metalic, hoțește parcă / Te-a secerat pumnalul / Ai țipat de durere, dar te-ai descătușat / Frînt, mi se-arată un soare în crepuscul / Inundat de toate polizaharidele din lume / Seva ta, sîngele tău vegetal, / E o simbioză atemporală de / Ramuri înflorite de meri / De arșiță, plus 40° / De căpșuni insinuante / De felii uriașe / În care însuși sîngele tău se adună, se încheagă / Parfum umed / Ca un sărut ... / Geoidule, semeni totuși cu mine, cînd aveam patru ani / Geoidule, ești prototip de frumusețe analfabetă / Altfel devii ridicol / Ridicol ca o gumă de mestecat".

Carla H., Sighet : scrisoarea ta începe astfel : „Continui să vă trimit din creațiile proprii, originale", iar prima dintre poeziile „tale" este o traducere nedeclarată a unui fragment din *Four Quartets* de T. S. Eliot. Ce să cred, atunci ? Că ești înclinată spre plagiat, adică spre furt literar ? Închipuiește-ți ce s-ar fi întîmplat dacă eu, fără să-mi dau seama, aș fi propus să se publice această traducere pe numele tău. Fără îndoială că unul dintre cititori ne-ar fi atras atenția asupra greșelii comise, iar atunci am fi publicat o notă înștiințînd pe toată lumea de furtul

produs. Oare la ce ți-ar fi folosit ? Faptul că îți apare numele sub o poezie nu înseamnă numaidecît că ești poet. Cu atît mai puțin cînd poezia nici nu-ți aparține. În altă ordine de idei, te rog ca în scrisoarea următoare să-mi scrii cine este autorul poeziei *De atîta tăcere ... :* e o poezie splendidă și am sentimentul că am mai citit-o undeva, dar nu mai știu unde.

Dorina Bărăscu, Pitești : ne scrii : „vreau să vă pronunțați mai clar asupra creației mele". Iată răspunsul ; poezia ta este încă proteică, neindicînd o direcție evolutivă suficient de bine delimitată. În ea se topesc influențe diverse, fără să acopere cu totul o anumită notă personală, dar și fără să fie complet strunite și asimilate. Structura ritmică tinde ușor spre manierism, spre osificare, de aceea paleta prozodică trebuie îmbogățită continuu, prin mult exercițiu. Ideile lirice par să se contureze mai degrabă în urma găsirii unor sintagme neobișnuite, de aceea lași de multe ori senzația că scrii de dragul scrisului, nu al comunicării. În concluzie, drumul pe care ai pornit — chiar dacă l-ai început de cîțiva ani — rămîne încă lung.

Cristina Emanuela Dascălu, clasa a VIII-a, Școala Generală Nr. 2, Tîrgu Neamț : o fetiță sensibilă, visătoare, îndrăgostită de culori, de dans și de întîmplările neobișnuite ale gîndului înaripat de o imaginație bogată — iată ce imagine emană din versurile trimise. Dacă am publica însă ceva, am face-o ținînd cont mai mult de vîrsta la care sînt scrise versurile, și mai puțin de valoarea lor intrinsecă. N-am dori însă să introducem acest criteriu, de aceea așteptăm și plicul viitor. Pînă atunci, citățm fragmentul cel mai semnificativ din tot ce am primit pînă acum : *„Caruselul :* Stelele și-au prins părul în / coadă de cal, / Și dansează twist, pe portativul de / ceară al lunii, / Florile s-au prins de grumazul / rîurilor, / Care devin adevărate torente la / capătul lumii / Și soarele dansează rock cu o / cometă. / Universule, nu te mai recunoaștem / [...] / Și cuvintele noastre sînt transmise de ecouri prelungi, / Și sîntem invitați la un blues".

Următorii prieteni ai rubricii noastre arată prin versurile trimise că și-au format deja o bună cultură poetică și că au un susținut exercițiu al scrisului ; poeziile lor cele mai bune le vom propune spre publicare : *Laura Sterian* din Brăila, *Luiza Argeșanu* din Constanța, *Ericha Mallinger*, *Cătălin Poșchină* din Tîrgoviște, *Capia* (?), *Veronica Constantin* din Craiova, *Vasile Andrei* din Țăndărei, *Ofelia Stan* din Ploiești, *autorul poeziilor „Captivitate" și „Speranței"* din Rîmnicu Vîlcea (vă rugăm nu mai uitați să semnați scrisorile !), *Mariana Pîrvulescu* din Rîmnicu-Vîlcea, *M. G.* din Călărași, *Violeta Vereștiuc* din Iași, *Lucreția Grofu* din Tulcea, *Magdalena Bratu* din Ploiești, *Valentina Jugănaru* din Brăila, *Daniela Oatu* din Vaslui, *Mariana Visternicu* din Siret, județul Suceava, *M. B.* din Călărași, *Ana Spînu* din Tîrgu-Bujor, județul Galați, *Lorelai Camelia Pitulice* din Constanța, *Marius Cloțan* din Copșa Mică, *Marcel Lucaciu* din Șimleul Silvaniei, *Loreda Dragomir* din Vălenii de Munte, județul Prahova, *Constantin Vraja* din Măldărești, județul Bacău, *Adela T. Roman* din Medgidia, *Anca Maria Văcariu* din Iași, *Lorelai* din Drobeta Turnu Severin, *Lupan Lucreția* din Satu Mare.

Înclinații către poezie, deși deocamdată scriu cu foarte multe stîngăcii, dovedesc și *Aurelian Eftimie* din Oltenița, *Adrian Munteanu* din Piatra-Neamț, *Renata Andrici* din București, *Corina G.* din București, *Ilarie Barbu* din Măldărești județul Bacău, *Sorina Doroftei* din Iași, *Enise Mustafa* din Constanța, *Andrei Dănuț* din Iași, *Tudorica Sîrbu* din Tîrgu-Bujor, județul Galați, *Maria Sanda Oprișor* din Slatina, *Cristea Constantinescu* din Tufeni, județul Olt, *Iuliana Marilena Nițulescu* din Drăgășani, *Cristina Soldan* din Iași, *Gabriela Fetea* din București, *Ștefania Sichim* din Călinești, județul Prahova, *Lăcrămioara Cană* din Brașov, *Alina Minescu* din Reșița, *Codrin Manea* din Bacău, *Ana Elena Zamfir* din Pitești, *Petru Bobițan* din Blaj, *Elena Enescu* din Constanța, *Camelia Popoiu* din Bîrlad, *Virgiliu Tureac*

din Rîmnicu-Sărat, județul Buzău, *Mariana Bratu* din Călărași, *Carmen Curelaru* din Bacău, *Daniela Alexa* din Botoșani, *Iuliana Amariei* din Fălticeni, *Cecilia Sîrbu* din Moinești, județul Prahova, *Maria Hălăciugă* din Farcașa, județul Neamț, *Valeria Marcu* din Orșova, județul Mehedinți, *Șerban Alexandrescu* din Roman, *Alina Croitoru* din Bacău, *Marilena Dolofan* din Pitești, *Maria Negrilă* din Măneciu-Ungureni, județul Prahova, *Gabriela Stănciulescu* din Brăila, *Mădălina Cosmulescu* din Constanța, *Sava Ritta* din Mihail Kogălniceanu, județul Constanța, *Constantin Moloce* din Gălănești, județul Suceava, *Marin Tecla* din București, *Camelia Florentina Georgescu* din București, *Ermina Ciubotaru* din Roman, județul Neamț, *Rodica Vîrgolici* din Tîrgu-Bujor, județul Galați, *Cristea Constantinescu* din Tufeni, județul Olt, *Casina Mangea* din Tîrgu Mureș, *Anca Ioana Moraru.*

Le urăm tuturor prietenilor noștri succes în continuare.

VASILE POENARU

DIN CALENDARUL CULTURAL-LITERAR 1984

15 februarie — 150 de ani de la nașterea lui V. A. Urechia (n. 1834 — m. 1901), profesor de istorie și literatură la Universitățile din Iași și București.

23 aprilie — 125 de ani de la nașterea filologului Lazăr Șăineanu (n. 1859 — m. 1934).

1 mai — 125 de ani de la nașterea lingvistului Alexandru Philippide (n. 1859 — m. 1933).

23 iunie — 150 de ani de la nașterea lui Alexandru Odobescu (n. 1834 — m. 1895), prozator și istoric al artelor.

31 iulie — 200 de ani de la moartea filozofului materialist, scriitor și estetician Denis Diderot (n. 1713 — m. 1784), fondator și redactor al *Enciclopediei.*

10 august — 100 de ani de la nașterea prozatorului Panait Istrati (n. 1884 — m. 1936), autorul unor valoroase romane scrise în limbile franceză și română.

23 August — 40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

20 septembrie — 125 de ani de la nașterea poetului muncitor D. Th. Neculuță (n. 1859 — m. 1904).

1 octombrie — 300 de ani de la moartea poetului dramatic Pierre Corneille (n. 1606 — m. 1684), reprezentant de frunte al clasicismului.

26 octombrie — 100 de ani de la moartea lui Ion Codru Drăgușanu (n. 1818 — m. 1884), autorul memorialului *Peregrinul transilvan.*

31 octombrie — 200 de ani de la răscoala țăranilor din Transilvania condusă de Horea, Cloșca și Crișan.

13 noiembrie — 100 de ani de la premiera comediei *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale.

27 noiembrie — 100 de ani de la nașterea lui Vasile Voiculescu (n. 1884 — m. 1963), poet, prozator și dramaturg.

* * * — 175 de ani de la nașterea poetului Vasile Cîrlova (n. 1809 — m. 1831), autor al unor versuri patriotice, între care *Marșul oștirii române.*

Din analizele publicate

A. Gh. Olteanu — *Mănăstirea Argeşului*, vol. I, 1972.

Gheorghe Şovu — Costache Negruzzi : *Sobieţki şi românii*, vol. II, 1973.

Nicolae I. Nicolae — Mihail Sadoveanu : *Hanu Ancuţei*, vol. II, 1973.

Ion Vasile Şerban — Octavian Goga : *Rugăciune*, vol. III, 1973.

G. G. Ursu — Mihai Eminescu : *Floare albastră*, vol. IV, 1973.

Mădălina Dumitrescu — Mihail Sadoveanu : *Lupta de la Vaslui*, vol. III, 1974.

Roxana Sorescu — Ştefan Augustin Doinaş : *Mistreţul cu colţi de argint*, vol. III, 1974.

Nicolae I. Nicolae — Nicolae Labiş : *Moartea căprioarei*, vol. IV, 1974.

Cornel Moraru — Ion Agârbiceanu : *Fefeleaga*, 1, 1975.

Pompiliu Marcea — Ioan Slavici : *Moara cu noroc*, 2, 1975.

Mihai Bujeniţă — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Hagi Tudose*, 2, 1975.

C. Otobâcu — Marin Preda : *Moromeţii*, 2, 1975.

Gheorghe Codreanu — Tudor Arghezi : *Testament*, 4, 1975.

Neacşu Alexe — Geo Dumitrescu : *Problema spinoasă a nopţilor*, 1, 1976.

Mircea Gheorghe — Alexandru Vlahuţă : *În Vrancea*, 2, 1976.

Augustin Macarie — Nichita Stănescu : *Noi*, 2, 1976.

Nina Preda — Şt. O. Iosif : *Cîntec sfînt*, 3, 1976.

Iordache Diaconiţă — Vasile Alecsandri : *Miezul iernei*, 4, 1976.

Florica Mitu — Gala Galaction : *La Vulturi !*, 4, 1976.

Rodica Negoescu — Al. Davila : *Vlaicu-Vodă*, 1, 1977.

Gheorghe Şovu — Marin Sorescu : *Astfel*, 1, 1977.

Ileana Oancea — Lucian Blaga : *Izvorul nopţii*, 2, 1977.

A. Gh. Olteanu — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Apus de soare*, 3, 1977.

Neacşu Alexe — Tudor Arghezi : *De ce-aş fi trist ?*, 4, 1977.

Stanca Chesaru — Nicolae Labiş : *Comunistului*, 4, 1977.

Stanca Chesaru — D. R. Popescu : *Mări sub pustiuri*, 2, 1978.

Mircea Gheorghe — Eugen Jebeleanu : *Stăpînul*, 3, 1978.

Roxana Sorescu — Tudor Arghezi : *Bună dimineaţa, primăvară !*, 4, 1978.

Magda Ursache — Nichita Stănescu : *Un pămînt numit România*, 4, 1978.

Cornel Moraru, Gabriel Angelescu — Mihail Sadoveanu : *Neamul Şoimăreştilor*, 1, 1979.

Liviu Grăsoiu — Vasile Voiculescu : *Imn muncii*, 1, 1979.

Valeria Mihai Ştefan — Zaharia Stancu : *Patria*, 2, 1979.

Roxana Sorescu — M. Sadoveanu : *Taine*, 3, 1979.

Ana Dumitrescu — Liviu Rebreanu : *Răscoala*, 4, 1979.

Teofil Răchiţeanu — Mihai Eminescu : *Sara pe deal*, 1, 1980.

Liviu Grăsoiu — Marin Sorescu : *Muzeul satului*, 2, 1980.

Victor Vişinescu — Geo Bogza : *Rarăul*, 3, 1980.

Mircea Gheorghe — Marin Preda : *O oră din august*, 4, 1980.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Din inițiativa Societății de Științe Filologice
și cu sprijinul revistei *Limba și literatura română*
urmează să apară în acest an la
EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
două importante lucrări din programul *Bibliografiei naționale retrospective a cărților și periodicelor românești :*

1. BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ (cărți : 1831—1918, vol. I, literele A.—C.) elaborată de Biblioteca Academiei R. S. România și prefațată de Gabriel Strempel ;

2. DICȚIONARUL PRESEI LITERARE ROMÂNEȘTI (periodice — ziare și reviste, 1790—1982) de I. Hangiu.

Prima lucrare *(B.R.M.)* se difuzează de către S.Ș.F. Prețul unui exemplar este de lei 150. Solicitanții (biblioteci școlare, profesori) vor depune c./v. în contul S.Ș.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București, prin mandat poștal, dispoziție de plată sau aviz de creditare și vor comunica în scris la adresa S.Ș.F., str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, codul 79.664, tel. 15.17.92, numărul actului de achitare a sumei și adresele exacte la care urmează să primească volumele.

Dicționarul presei literare românești (D.P.L.R.) se difuzează prin librării, care primesc, în acest scop, înscrieri. Dicționarul înregistrează peste 2000 de titluri de publicații periodice (ziare, reviste, anale, buletine și alte culegeri), apărute în perioada 1790—1982, prezentînd o imagine integrală a acestui domeniu de manifestare a spiritului de creație artistică și științifică a poporului român. El oferă cititorilor o mare cantitate de date inedite privind activitatea revuistică a scriitorilor și publiciștilor români sau din România. În dicționar sînt menționate : debuturi și colaborări, crezuri artistice, opere traduse și traducători, polemici, interviuri, necrologuri și alte informații literare, artistice și culturale. Toate acestea pot fi regăsite de cititori prin indici și trimiteri bibliografice.

Lucrarea reprezintă bilanțul unor cercetări de aproape un sfert de veac, fiind precedată de apariția în 1968 a antologiei *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1790—1948)* și în 1978 a sintezei *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, ambele epuizate.

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

2

1984

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XIII, nr. 2 (aprilie-iunie), București, 1984

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 41 695

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XIII, NR. 2 (APRILIE — IUNIE), BUCUREŞTI, 1984

Sumar

Gramatică, vocabular

AL. GRAUR — Nume terminate în „-iu". 3
MIOARA AVRAM — Accentuarea corectă a substantivelor feminine în „-i-e" 3
FLORA ŞUTEU — Despre diateză (I) 7

Stil, compoziţie

MIHAELA MANCAŞ — Limbaje funcţionale şi delimitări stilistice (II) . . 11
MARIA CVASNÎI — Dialogul 13
CAMELIA STAN — Valori stilistice ale verbului în textul literar (I) . . . 15

Analize, sinteze

ION ROTARU — Proza românească de după Eliberare (I) 19
GH. BULGĂR — Din tradiţiile limbii române literare : generaţia paşoptistă. 23
ION N. DINCĂ — Alexandru Davila : „Vlaicu-Vodă" 25
MARIUS POP — Vasile Voiculescu : „Imn muncii" 26

Miscellanea

GH. AFLOAREI — Unirea şi amintirea lui Moş Ion Roată 30
TUDOR OPRIŞ — Tudor Vianu, elev-poet 32
CORNELIU NISTOR — Centenarul unui roman : „Aventurile lui Huckleberry Finn" 33
IULIA HAŞDEU — Denis Diderot (1713—1784) 35
Interviul revistei. Constantin Noica la 75 de ani (Mircea Handoca) 37

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu" : etapa judeţeană . . . 41
Premianţii etapei judeţene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Suceava 42
ELENA DRAGOŞ — Concursul naţional „Tinere condeie", 1983 (cîteva concluzii) 47

Cenacluri, reviste

PETRE GH. BÎRLEA — Cenaclul literar-artistic „Armonii" 49

De la corespondenții noștri 50

Tinere talente

DOINA ADRIANA STAN — Eu cînt pentru pace. Glasul chemării 53

Debut

MIHAELA PROCA — Istorie 54
MARIANA VISTERNICU — Acuarelă 54
ȘTEFAN FARCAȘ — Pe colina timpului 54
DANIELA OATU — Nocturnă 54

Însemnări pe marginea cărților

VASILE ARVINTE, *Român, românesc, România — Studiu filologic* (A. Gh. Olteanu) ; ION DODU BĂLAN, *Țara omeniei* (Dumitru Anghel) ; CIPRIAN PORUMBESCU, *Colecțiune de cîntece sociale.* Ediția a II-a, cu un cuvînt înainte de NICOLAE CÂRLAN (Paul Leu) ; *Legende populare românești.* Ediție îngrijită de OCTAV PĂUN și SILVIU ANGELESCU (Petre Gh. Bîrlea) ; MIHAIL ANDREI, IULIAN GHIȚĂ, *Limba română. Fonetică, lexicologie, gramatică, stil și compoziție* (Melania Florea) ; VALERIU ANANIA, *Rotonda plopilor aprinși* (Ion M. Negreanu) 55

VASILE POENARU — Curier 61

Nume terminate în „-iu“

Acad. AL. GRAUR

Există în limba română un mare număr de nume de familie terminate în *-iu*. Multe dintre ele sînt de origine grecească : de la nume individuale ca *Gheorghios, Vasilios*, se formează genitivele *Gheorghiu, Vasiliu*, ceea ce înseamnă „al lui Gheorghe“, „al lui Vasile“. Accentul originar este pe *i* dinaintea lui *u*.

După modelul acesta s-au format nume de familie în *-iu*, fără ca rădăcina să fi avut un *i* final : *Constantiniu* de la *Constantin, Manoliu* de la *Manole* și așa mai departe.

În nordul țării aceste nume au fost înțelese greșit, ca formate cu un sufix românesc și de aceea sînt pronunțate cu *i* nesilabic și cu accentul pe *u* : *Gheor-ghiú, Va-si-liú*. Mai mult decît atîta, am auzit și nume de origine latină pronunțate în acest fel, de exemplu *Du-i-liú Zamfirescu*.

În schimb, în sudul țării se face greșeala inversă, adică nume moldovenești, terminate în *-iu*, unde *i* este semnul muierii consoanei dinainte, sînt pronunțate cu accentul pe *i*, ca și cum ar fi genitive grecești : *Boieríu, Covalíu, Moraríu*, care sînt formate de la singularele *boieri, covali* (adică „fierar“), *morari*, urmate de articolul *-u*, deci trebuie pronunțate *Bo-ié-riu, Co-vá-liu, Mo-rá-riu*.

A mai contribuit la încurcătură și faptul că în Transilvania s-a luat obiceiul să se adauge un *-iu* (oarecum latinesc, vezi numele *Duiliu* de mai sus) la numele de origine străină : *Bariț́iu* pentru *Bariț́, Daicoviciu* pentru *Daicovici, Petroviciu* pentru *Petrovici, Raț́iu* pentru *Raț* (acesta din urmă înseamnă „sîrb“ pe ungurește). Așa se explică pronunțarea, relativ curentă, *Răduț́iu, Vlăduț́iu* pentru diminutivele românești *Răduț́, Vlăduț́*.

În sfîrșit, un exemplu de altă origine : numele *Caragiu* ar trebui pronunțat cu accentul pe al doilea *a* și cu *i* nesilabic : este aromânesc și înseamnă „negriciosul“. După modelul genitivelor grecești, a ajuns să fie în general pronunțat *Ca-ra-gíu*.

Accentuarea corectă a substantivelor feminine în „-i-e“

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică, București

Printre cuvintele care au variante de accentuare în limba noastră și la care vorbitorii pot avea ezitări în privința accentuării corecte, una dintre categoriile formale bogat reprezentate este aceea a substantivelor feminine terminate la nominativ-acuzativ singular nearticulat în *-i-e* (articulat *-i-a*). Marea majoritate a substantivelor cu această structură se caracterizează printr-un singur mod de accentuare, care poate fi la unele

numai pe silaba penultimă, deci pe vocala *i* din finala *-i-e* (ca în *bucurie, felie, omenie, regie*), iar la altele pe silaba antepenultimă, anterioară deci lui *i* din *-i-e*, care rămîne neaccentuat (ca în *aşchie, corabie, salcie, excursie, familie, victorie*). Alături de acestea există substantive în *-i-e* cu variante de accent, aflate în diferite situaţii :

(a) Accentuări regionale opuse celor literare, fie la cuvinte vechi (*frînghie, gingie, lipie* şi chiar *hîrtie, piftie* au variantele regionale de accent *frînghie, gingie, lipie* şi *hîrtie, piftie*, iar *obîrşie* şi *podgórie* se accentuează în unele regiuni *obîrşie* şi *podgorie*), fie la neologisme (*fúrie, indústrie* şi chiar *artilérie, infantérie* cunosc variante regionale cu accentul pe silaba penultimă : *furíe, industríe, artileríe, infanteríe*).

(b) Accentuări învechite opuse celor (literare) actuale : *academie, ceremonie, mumie* au variantele ieşite din uzul general *académie, ceremónie, múmie*, în timp ce *ambrózie* are o variantă veche *ambrozíe*. Existenţa variantelor de accent de sub *(a)* şi *(b)* se explică de obicei prin conflictul dintre două surse etimologice (de exemplu, accentuarea *academíe* urmează accentuarea franceză, iar *académie* pe cea latinească şi rusă) sau dintre etimologie şi adaptare (de exemplu, *frînghie* e accentuarea originară din latină, iar *frînghíe* o accentuare analogică românească).

(c) Accentuări greşite, cu caracter mai mult sau mai puţin individual şi accidental, datorate, pur şi simplu, necunoaşterii cuvintelor în cauză, aplicării mecanice a unui model inadecvat. Numeroase cuvinte relativ rare — regionale, vechi, livreşti, tehnice — sînt rostite uneori cu accentul greşit plasat de către cei care le cunosc numai sub aspectul scris. Astfel, *ananghie, armie, astuţie, chinovie, cimotie, gubernie, injurie, mantie, năzbîtie, osîrdie, vipie, zavistie* apar accentuate incorect pe silaba penultimă (*ananghíe, armíe, astuţíe, chinovíe, cimotíe, gubernie, injurie, mantíe, năzbîtíe, osîrdíe, vipíe, zavistíe*) şi, invers, *bagdadie, chindie, custodie, năsălie, omilie, palie, peripeţie, politie* „oraş", *prerie, prozodie, semînţie* apar cu accentul greşit pe antepenultimă (*bagdádie, chíndie, custódie, năsălie, omílie, pálie, peripéţie, polítie, prérie, prozódie, semínţie*).

În pronunţarea pretinsă literară, din păcate chiar în stilul înalt şi în emisiunile radiofonice care ar trebui să constituie un model ortoepic, se înregistrează frecvent accentuarea oscilantă a anumitor cuvinte, deci greşeli de accentuare faţă de recomandările normelor ortoepice în vigoare. Pe de o parte, *amnistie, avarie, baterie, contumacie, hematie, hurie, pledoarie, stihie* apar la unii vorbitori cu accentul, neacceptat de norme, pe silaba antepenultimă (*amnístie, avárie, batérie, contumácie, hemátie, húrie, pledoárie, stíhie*), iar, pe de altă parte, *butélie, cochílie, efígie, minúţie* apar cu accentul, opus normei, pe silaba penultimă (*butelíe, cochilíe, efigíe, minuţíe*). Despre cele mai multe dintre aceste variante neliterare s-a scris şi s-a vorbit în repetate rînduri în contribuţiile de cultivare a limbii, dar greşelile persistă.

Pentru evitarea unor asemenea greşeli, în condiţiile în care nu se poate formula o regulă valabilă pentru toate substantivele feminine în *-i-e*, singura soluţie este consultarea lucrărilor normative, în speţă a *Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, a *Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuaţie*, ediţia a IV-a (1983), sau a lucrării *Ortografie, ortoepie, punctuaţie* de G. Beldescu, unde se indică accentuarea corectă a fiecărui cuvînt (prin procedee grafice diferite de la o lucrare la alta : punct dedesubtul vocalei accentuate sau accent propriu-zis, deasupra ei). Evident că, pentru a apela la un îndreptar, în prealabil este necesară

conștiința dubiului, a ezitării în privința corectitudinii. Dacă pentru problemele de scriere lucrările normative citate sînt, în general, consultate, se constată că aspectele pur ortoepice sînt mai neglijate și, în mod special, că sensibilitatea față de accent este scăzută. Faptul este regretabil, întrucît accentul, ca element de bază al pronunțării, poate contribui la marcarea exprimării corecte sau incorecte a unui vorbitor, avînd uneori implicații semantice și totdeauna implicații prozodice.

Este bine de știut că, dintre toate substantivele în *-i-e* cu accent oscilant, normele limbii literare actuale admit, în mod cu totul excepțional, două feluri de accentuare la substantivele *harpíe/hárpie* și *suburbíe/ subúrbie*.

La unele cuvinte, limba a profitat de existența variantelor pentru a specializa cele două accentuări pe anumite sensuri, fie că e vorba de cuvinte total diferite ca origine (de exemplu, *fólie* „foaie" și *folíe* „lucru extraordinar"), fie, mai des, de diferențierea unuia și aceluiași cuvînt, cînd dintr-un cuvînt unic la origine, pătruns la noi prin mai multe limbi, s-a ajuns la crearea unei perechi de cuvinte diferite și ca formă, și ca sens. În această situație se găsesc perechi ca : *armoníe*, substantiv abstract care înseamnă „concordanță" de diverse feluri, și *armónie*, substantiv concret, denumind un anumit instrument muzical ; *cavalérie* „parte a armatei" și *cavalerie* „ordinul cavalerilor" ; *colonie* „teritoriu și grup de persoane sau de animale" și *colónie* „apă de Colonia" ; *compánie* „unitate militară" și *companíe* „tovărășie, societate economică". (Atenție la pronunțarea corectă a ultimului substantiv citat, care apare adesea confundat cu omograful său !) De același tip este și perechea de substantive *comedíe* „operă literară, de obicei dramatică" și *comédie* „întîmplare ciudată, caraghioasă, ghidușie" sau „obiect vrednic de uimire" (vezi și expresia *Ei, comédie !*), la care accentul pe silaba penultimă din termenul literar *comedíe* se explică prin limbile greacă și franceză, iar cel de pe silaba antepenultimă din cuvîntul popular *comédie* prin italiană, turcă și rusă.

În legătură cu această ultimă pereche de cuvinte se poate discuta nedumerirea unor vorbitori referitoare la accentuarea corectă a titlului celebrei scrieri a lui Dante Alighieri. Problema este aici în ce limbă dăm acest titlu : în original sau în traducere ? Titlul italienesc al capodoperei lui Dante este *La divina commedia*, cu accentul pe *e*. Tradus în românește, el este *Divina comedie*, cu accentul pe *i*. Unii vorbitori culți, influențați de accentul italienesc, mențin și în traducerea românească accentuarea pe *e*, spunînd *Divina comédie*, dar această accentuare are dezavantajul de a aduce conotațiile cuvîntului românesc popular *comédie* „întîmplare caraghioasă etc.", cu care poemul lui Dante nu are nimic comun. Firește că el nu este nici o *comedíe* în sensul curent actual al cuvîntului, care desemnează o operă comică dramatică, dar cu accepțiile diferite ale acestui cuvînt în literatură sîntem obișnuiți și de la *Comedia umană* a lui Balzac. În conformitate cu poetica lui Dante, comedia — opusă tragediei — era o operă cu stil mediu, între cel umil și cel sublim.

Notarea în scris a accentului este permisă de normele ortografice în vigoare, sub forma accentului ascuțit (´), în cazurile în care se simte nevoia de evitare a confuziei între cuvinte, forme sau variante omografe, deci atît în situații ca acelea din ultimele două fraze ale alineatului pre-

cedent, unde *comedie*, *Comedía*, *comédia* au apărut cu accentul marcat pentru a li se preciza sensul, cît și în situațiile în care un scriitor folosește variante vechi sau regionale, care trebuie respectate ca atare.

Dacă în aspectul actual al limbii literare este obligatorie orientarea după normele în vigoare (chiar atunci cînd deprinderile sau preferințele personale se deosebesc de acestea), în lectura scrierilor mai vechi și, mai ales, a versurilor din orice perioadă este la fel de obligatorie respectarea accentului folosit de autor. În poezie accentul adecvat rezultă din ritm și rimă, chiar dacă el nu este notat grafic, și încălcarea lui poate strica frumusețea unui vers. Această regulă generală se aplică și în cazul substantivelor feminine în *-i-e* (și al formelor lor flexionare). La Eminescu, de exemplu, în *Scrisoarea II* trebuie accentuat *académii* la rimă cu *vremii* („Vai ! tot mai gîndești la anii cînd visam în academii / Ascultînd pe vechii dascăli cîrpocind la haina vremii"), iar în *Scrisoarea IV* ritmul cere accentuarea *múmii* („Și ca mumii egiptene stau cu toții-n scaun țepeni") ; la Arghezi, în *Cinci pisici*, trebuie citit *obîrșie* la rimă cu *duioșie* („Sînt tigrii mei, de veche obîrșie, / Și mă mîndresc cu neamul lor cel mare, / Și bărbătesc și blînd la duioșie / Și-ntr-adevăr țesuți ca pe covoare"), iar la Macedonski, în *Noaptea de februarie, industrie* la rimă cu *filantropie* („A ! Civilizare ! Secol de progres și industrie, / Ai mașini de aburi duse, și cu trăsnetul te joci, / Secol plin de prevedere, secol de filantropie, / Tu ai întrecut desigur ale Romei vechi epoci").

Într-un mod analog cu substantivele feminine comune în *-i-e*, prezintă variante de accentuare și unele substantive feminine proprii — nume de locuri sau de persoane — în *-i-e* sau *-i-a*. De exemplu, numele de țări *Rúsia* și *Túrcia* au variante vechi și populare accentuate pe *i* *(Rusía, Turcía)*, iar numele de localități românești *Orăștie, Șiria* sînt accentuate uneori greșit, de vorbitori din alte părți, pe silaba antepenultimă *(Orăștie, Șíria)*, după cum se neglijează și deosebirea de accent dintre toponimul *Alexándria* și omograful *Alexandría*, titlul cărții populare al cărei erou este Alexandru Macedon. Numeroase prenume feminine care, conform normelor limbii literare, se accentuează pe silaba penultimă, de exemplu *Coralía, María, Melanía, Ștefanía, Teodosía*, au variante accentuate pe antepenultimă *(Corália, Mária, Melánia, Ștefánia, Teodósia)* și, invers, prenume ca *Emília* cunosc variante accentuate pe silaba penultimă *(Emilía)*. Deși după normele limbii literare toponimul *Sófia* se accentuează diferit de prenumele *Sofía*, la unii vorbitori cele două omografe se confundă în pronunțare, prenumele avînd varianta *Sófia*. Ca și la substantivele comune, accentuarea numelor proprii trebuie să respecte normele existente (cuprinse, în mare parte, în anexele *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*), cu excepția lecturii unor texte

în care este marcată sau cerută de versificație altă accentuare : astfel, în *Prieteșugul și amorul* de Grigore Alexandrescu, trebuie respectată accentuarea *Emilie* la rimă cu *vecie* („O, ascultă-mă, dorită, / Scumpă, dragă Emilie ! / O zi bună, fericită, / E o parte din vecie"). Pe lîngă această excepție de natură filologică, în cazul special al accentuării numelor proprii de persoane se ține seama și de dorința purtătorilor lor, la fel ca în ce privește scrierea.

Despre diateză (I)

FLORA ȘUTEU
Institutul de Lingvistică, București

Articolul de față se adresează elevilor care, citind, pe lîngă manualul de română, și alte lucrări de gramatică școlară, au putut constata anumite diferențe și chiar contraziceri în problema definirii și descrierii diatezei. Am încercat să mă substitui acestor elevi și să sintetizez presupusele lor nedumeriri în cîteva întrebări la care cred că trebuie să se răspundă pentru ca problema diatezei să fie învățată cu folos, fără o memorare mecanică.

Înainte de a trece la întrebările pe care mi le-am imaginat, cred că este necesară o precizare. Elevii din clasele a VIII-a, precum și cei de la liceele pedagogice sau filologice, care continuă să învețe gramatică în școală, cu alte cuvinte mulți dintre presupușii mei interlocutori-cititori, se află, din punctul de vedere al studierii diatezei într-o situație dificilă. Ei se află în faza de tranziție, adică de trecere de la un fel de descriere a diatezei la altul, parțial diferit. Strădania mea principală va fi aceea de a-i face și pe elevii mici să înțeleagă ce este diateza și cum se recunoaște ea, iar pe cei mari, care sînt diferențele de interpretare între diferite concepții, care este justificarea lor și care sînt corespondențele ce se pot stabili între un mod de descriere și altul.

Ce este diateza ? Cea mai cuprinzătoare definiție trebuie raportată la gramatica limbii grecești vechi, în care apare pentru prima dată cuvîntul *diathesis* cu sensul de „fel de a fi al verbului", sens preluat din vorbirea obișnuită, în care *diathesis* însemna „fel de a fi organizat". Într-o gramatică modernă această definiție trebuie interpretată după principiile generale ale acesteia. Gramatica școlară românească de astăzi se bazează, ca și alte gramatici ale limbilor cu declinare și conjugare mai mult sau mai puțin bogată (nu toate limbile au această caracteristică !), pe următorul principiu care ne interesează aici : *felul de a fi* (din punct de vedere gramatical) al unei clase de cuvinte cum este verbul, adică al unei părți de vorbire, se recunoaște și se descrie pe baza organizării sensurilor gramaticale a acestor cuvinte. Organizarea sensurilor, la rîndul ei, se recu-

noaşte şi se clasifică, în primul rînd, după forma lor lingvistică. Deci prin *fel de a fi* înţelegem astăzi (ceea ce şi în trecut s-a înţeles, însă într-un mod inconsecvent) forma prin care se manifestă *unul sau mai multe sensuri* mai mult sau mai puţin specifice unei părţi de vorbire care sînt denumite sensuri gramaticale. In această formă se iau în considerare două tipuri de fenomene lingvistice : *(a)* morfologice şi *(b)* sintactice. Ca fenomen morfologic, forma are sensuri gramaticale exprimate prin mărci care apar în flexiune : terminaţii (sufixe şi desinenţe) sau chiar cuvinte cu rol de instrumente gramaticale. Aceste sensuri gramaticale din morfologie se numesc *categorii morfologice*. Clasificarea formei sintactice nu ne interesează aici, deoarece în limba română diateza este un fenomen morfologic, o categorie gramaticală a verbului, deci a unei părţi de vorbire. În acest articol, toată descrierea pe care o voi face porneşte de la acest punct de vedere, de altfel general în gramaticile şcolare. Ca atare susţin că diateza trebuie definită, în toate gramaticile de acest fel, după organizarea de înţeles care devine sesizabilă prin mărcile existente în flexiunea verbului, pe lîngă mărcile de *mod, timp, persoană* şi *număr* (celelalte categorii morfologice ale verbului).

În concluzie la această întrebare, definiţia generală a diatezei fiind aceea de *fel de a fi organizat al sensului unui verb*, în limba română, în care această organizare se manifestă în flexiunea verbului, definirea şi clasificarea diatezei trebuie să pornească de la mărcile formale prin care se manifestă această organizare a sensului.

Care sînt mărcile formale ale diatezei în limba română ? Dacă urmărim atent textele scrise din limba noastră constatăm că există o categorie numeroasă de verbe care se pot conjuga în trei feluri : *(a)* cu verbul auxiliar *a fi*, ele avînd formă de participiu acordat, *(b)* cu un pronume reflexiv neaccentuat în acuzativ sau dativ şi *(c)* fără nici unul din aceste adaosuri :

(a) a fi trezit(ă) (de cineva/ de ceva)
(b) a se trezi
(c) a trezi (pe cineva) ;

sau

(a) a fi amintit(ă) (cuiva)
(b) a-şi aminti
(c) a aminti (cuiva).

Această categorie de verbe ne permite presupunerea (chiar ne-o impune !) că atît verbul *a fi* însoţit de participiu acordat, cît şi pronumele reflexiv neaccentuat exprimă anumite sensuri gramaticale specifice. Dacă se examinează atent înţelesul acestor verbe în propoziţie în cele trei forme ale lor, se constată că fiecare formă în parte se raportează la cîte un subiect gramatical cu înţeles specific. Aceasta ne permite să presupunem că *pronumele reflexiv* şi *verbul auxiliar a fi* sînt mărcile formale ale diatezei româneşti interpretate ca o categorie morfologică. Existenţa a două mărci

diferite opuse absenței oricărei mărci ne obligă de asemenea să presupunem că limba română are trei diateze : una marcată prin zero (sau marcată negativ) și două marcate pozitiv. Deocamdată vom numi cele trei diateze, după trăsăturile lor distinctive formale : *diateza marcată prin zero, diateza cu auxiliarul a fi* și *diateza cu pronume reflexiv.*

O ultimă observație înainte de a trece la întrebarea următoare : existența mărcii zero (negativă) în expresia lingvistică este un rezultat al gîndirii lingvistice structurale. Prin opoziție cu o marcă (= semn distinctiv), lipsa unei mărci devine ea însăși o marcă și este numită marcă zero. Aceasta face ca în anumite lucrări școlare foarte recente diateza fără marcă să fie numită *nemarcată.*

Cum se definește diateza în gramatica noastră școlară ? Pentru a înțelege descrierea care urmează atrag atenția asupra unor cunoștințe indispensabile pentru elevi și asupra sensului cu care voi folosi în acest articol unii termeni.

În primul rînd trebuie să se știe că orice cuvînt (parte de vorbire cu înțeles de sine stătător) este o denumire pentru un fenomen din realitate. Folosesc aici termenul *denumire* într-un sens foarte larg prin care vreau să arăt că *un cuvînt* și *fenomenul din realitate* la care acesta trimite *nu trebuie confundate.*

În calitatea lor de părți de propoziție, cuvintele nu sînt numai denumiri, ci și forme de exprimare a relațiilor dintre fenomenele pe care le denumesc, așa cum apar acestea în conștiința vorbitorilor.

Pentru a înțelege ce exprimă diateza în limba română trebuie să facem distincția între partea de vorbire și realitatea denumită de ea, între partea de propoziție și relația din realitate pe care ea o descrie. Avem deci în planul limbii : *verb, subiect gramatical* și *complement necircumstanțial* (direct, indirect și de agent), iar în realitate : *acțiune, autor* și *obiect al acțiunii* (în unele gramatici neșcolare este numit prin acest ultim cuvînt complementul necircumstanțial, deci partea de propoziție și nu fenomenul din realitate, ceea ce nu se întîmplă în acest articol). Este important de reținut că în general fenomenele din realitate denumite prin cuvinte reprezintă *referința cuvîntului,* fiecare fenomen în parte fiind numit în general *referent* al unui cuvînt.

Diateza marcată prin zero se numește *diateză activă,* deoarece verbul arată, prin forma sa, că subiectul său gramatical denumește un fenomen care se prezintă ca autor al acțiunii și că deci acest *subiect* este din punct de vedere formal *activ : El cîntă. Mă doare capul. Îmi pare rău. Manualul de clasa a VII-a dă informații despre diateză. Am trezit toată casa cu vocea mea puternică. Amintesc acest lucru cu bucurie.*

Diateza marcată prin a fi și participiu acordat se numește *diateză pasivă,* deoarece verbul arată, prin forma sa, că subiectul său gramatical este obiectul asupra căruia se proiectează acțiunea, că deci el este *subiect pasiv.*

Nu există verbe care să apară numai la diateza pasivă, deci care să nu aibă o formă proprie pentru diateza activă. Se poate spune deci că diateza pasivă se obține de la un verb activ atunci cînd acesta denumește o acțiune pentru care nu este important autorul, ci obiectul care suferă această acțiune și de aceea se accentuează asupra lui : (activ) *Manualul pentru clasa a VII-a dă cunoștințe despre diateză.* (pasiv) *Cunoștințele despre diateză sînt date de manualul pentru clasa a VII-a. Au fost treziți de zgomot. Întîmplarea aceasta a fost mereu amintită de vorbitori.*

Diateza marcată prin pronume reflexiv se numește *diateză reflexivă,* deoarece pronumele folosit cu sensul său deplin și adăugat unui verb arată că subiectul gramatical al acestui verb este în același timp *activ* și *pasiv,* că el denumește un fenomen prezentat ca autor al unei acțiuni care revine (se reflectă) asupra sa, deci că el este un *subiect reflexiv* (autor și obiect al acțiunii în același timp).

În cazul diatezei reflexive sensul pasiv al subiectului gramatical nu coincide întru totul cu sensul pasiv al subiectului diatezei cu același nume. În cazul unui subiect reflexiv pasivitatea sa rezultă din faptul că acțiunea se reflectă asupra referentului său în mod *direct* sau *indirect,* specific diatezei reflexive. Acțiunea unui autor denumit prin subiectul reflexiv este orientată spre sine, fie pentru că arată interesul autorului în acțiune (autorul face o acțiune *pentru sine),* fie pentru că arată relația acestuia cu obiectul direct al acțiunii ca fiind o relație de posesie (autorul face o acțiune care se reflectă asupra sa în calitate de posesor — în sens foarte larg — al obiectului acțiunii): *Fata se privește (pe sine) în oglindă. Fata își privește chipul (său) în oglindă.*

După cum se va vedea în partea a doua a acestui articol, pe lîngă un verb conjugat cu pronume reflexiv nu apare întotdeauna un subiect reflexiv. În numeroase cazuri acest subiect poate să fie un subiect *pur pasiv* (obiect direct exprimat reflexiv) sau un subiect zero (inexistent în conținutul și în forma comunicării). Aceste situații se includ în gramatica școlară la diateza reflexivă pe baza unicității criteriului formal în primul rînd. O discuție mai detaliată a lor voi face în partea a doua a acestui articol, în care vor fi descrise toate valorile reflexive, pe care aici doar le enumăr : *obiectiv, reciproc, posesiv, dinamic, eventiv, participativ, factitiv, pasiv și impersonal.*

Pentru încheierea acestei prime părți a articolului, trebuie să se rețină, deocamdată fără argumentare, numai pe baza constatărilor și a explicațiilor din paginile anterioare, următoarea definiție a diatezei din limba română : *formă de conjugare prin care se exprimă felul în care referentul subiectului gramatical se comportă în raport cu acțiunea denumită de verb.* Din această definiție se poate deduce cu ușurință faptul că forma neaccentuată a pronumelui reflexiv nu este niciodată, ea singură, parte de propoziție, ci se analizează totdeauna împreună cu verbul din a cărui formă de conjugare face parte.

Limbaje funcționale și delimitări stilistice (II)

MIHAELA MANCAȘ
Universitatea din București

2 — 2' și *3 — 3'*. Caracterul individual al inovației în limbajele artistice nu are nevoie de comentariu, căci stilul înțeles ca expresivitate și alegere se definește tocmai prin statutul său individual și nerepetabil. Dimpotrivă, limbajele funcționale non-artistice sînt definite prin utilizarea unor sintagme și formule mai mult sau mai puțin fixe, care revin în contexte similare, avînd întotdeauna același sens și fiind utilizate de întreaga colectivitate care activează în domeniul funcțional respectiv. Aceasta este, în egală măsură, situația limbajelor științifice și a celui administrativ, caracterizate deopotrivă prin expresii-șablon și stereotipii ușor de identificat, fixate tocmai prin uzajul colectiv.

Oricine va recunoaște, de exemplu, în textul următor apartenența la stilul administrativ (varianta juridică), indiferent dacă îl va putea atribui sau nu cu precizie unui cod de legi anumit :

Art. 239. Insulta, calomnia ori amenințarea săvîrșită nemijlocit sau prin mijloace de comunicare directă, contra unui funcționar care îndeplinește o funcție ce implică exercitarea autorității de stat, aflat în exercițiul funcțiunii ori pentru fapte îndeplinite în exercițiul funcțiunii, se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la 2 ani.

Anticipînd asupra perechilor de trăsături pe care urmează să le comentăm, vom recunoaște în text cîteva particularități specifice stilurilor non-artistice : extrema simplitate a construcției sintactice — amplă, dar bazată în primul rînd pe raportul de coordonare, cu subordonări atributive curente și determinări apozitive dezvoltate ; proprietatea termenilor, imposibilitatea acestora de a fi substituiți prin sinonime, fie și parțiale, căci textul de lege n-ar mai putea funcționa, dacă ar da naștere unor dubii asupra sensului său exact ; redusa bogăție lexicală și, implicit, concentrația mare, decurgînd din repetarea într-un spațiu redus a acelorași termeni ori combinații de termeni *(în exercițiul funcțiunii)* sau a derivatelor de la același radical *(nemijlocit — mijloace, funcție — funcționar — funcțiune, exercitarea — exercițiul)* ; formula fixă a textului de lege poate fi și ea urmărită *(X, X', X"... se pedepsesc cu Y)*.

Aceeași este și situația stilurilor științifice, a limbajului matematic de exemplu. O teoremă nu poate avea, în nenumăratele sale apariții sau evocări, decît aceeași formă, concisă sintactic și caracterizată prin lipsa totală a ambiguității semantice. *Teorema lui Thales*, de pildă, va trebui întotdeauna citată în forma următoare :

O dreaptă paralelă la una dintre laturile unui triunghi împarte celelalte două laturi ale triunghiului în segmente proporționale.

Cea mai mică modificare lexicală sau de structură sintactică ar anula caracterul de adevăr etern valabil al formulării de mai sus. Remarcăm, ca și mai sus, simplitatea structurii sintactice, concentrația lexicală rezultată din revenirea acelorași termeni *(triunghi, laturi)* și stricta specializare a sensului, obligatorie pentru terminologia matematică *(paralel* sau *segmente proporționale* au, în matematică, un singur sens posibil).

De asemenea, în formulările și demonstrațiile matematice sînt atît de curente expresii sau combinații ca : *deducem că, ținînd seamă că, oricare ar fi, astfel încît, dacă și numai dacă* etc., încît de multe ori în tratatele de specialitate aceste formulări sînt înlocuite prin simboluri grafice specifice.

Prin opoziție, oricît ar fi de frecvente simbolurile poetice *noapte, ceață, brumă* „moarte" la Arghezi, nimeni n-ar putea considera această „stereotipie" individuală drept un loc comun al limbajului poetic.

4—4'. Bogăția lexicală a limbajelor artistice se opune concentrației lexicale a stilurilor științifice. Caracteristica se poate demonstra printr-o analiză statistică a vocabularului textelor diferit specializate. Stilul beletristic se situează pe primul loc din punctul de vedere al bogăției, fiind urmat de cel administrativ și de cel științific. Bogăția lexicală se manifestă, în textul literar, printr-o cît mai mică frecvență a aceluiași cuvînt-titlu, altfel spus prin evitarea repetării aceluiași termen cu același sens.

În ceea ce privește concentrația lexicală, situația se inversează : stilul științific ocupă primul loc, cel administrativ poziția intermediară, iar stilul beletristic se situează pe poziția ultimă. În cadrul său, poezia se individualizează (față de proză) prin cea mai mare bogăție și prin concentrația cea mai mică. Limbajele științifice se caracterizează, deci, prin repetarea aceluiași cuvînt de mai multe ori în același text și întotdeauna cu același sens. Concentrația lexicală, ca și a exprimării în genere, este specifică, de exemplu, limbajului matematic ; poetul Ion Barbu descria teorema „ca un text august, ca o inscripție al cărei laconism e însăși garanția durabilității ei".

5—5'. Ultima trăsătură paralelă definitorie se situează în strînsă legătură cu cele precedente. Sensurile figurate, multiple și variabile contextual, caracterizează limbajele artistice, în timp ce pentru limbajele științifice lipsa sensului unic ar distruge posibilitatea de comunicare. Dacă termenul *noapte* poate avea la Arghezi două sau trei sensuri contextuale situate la o distanță diferită de sensul denotativ, semnificația termenului *ipotenuză* sau aceea a determinării *echilateral* nu pot fi, în nici un caz și sub nici o presiune contextuală, decît unice în infinitele lor apariții.

§4. Am încercat să sistematizăm, în expunerea de pînă acum, diversele aspecte ale definirii și caracterizării limbajelor specializate, pledînd pentru identificarea unor trăsături formale care le deosebesc. Concluzia care se impune este că existența stilurilor funcționale actualizează una dintre numeroasele posibilități de *adecvare* a limbajului la condiții, în fond, extralingvistice, de ordin socio-cultural.

Limitarea teoretică a stilurilor limbii stabilită pînă acum este, însă, mult mai greu de urmărit în realizarea practică a limbajelor funcționale ; dacă anumite particularități sînt clar diferențiate între ele, ceea ce poate oferi — prin însumare — o serie de trăsături caracteristice pentru fiecare stil funcțional, multe altele aparțin cu mai puțină precizie unuia sau altuia dintre stiluri. Din această cauză, la care se adaugă fie tendința către o exprimare hipercorectă, fie lipsa de educație sau de intuiție lingvistică a vorbitorilor, apar în comunicare *interferențe între stilurile limbii literare.*

Tendința este dublă. Pe de o parte, un vocabular strict specializat pentru diverse domenii ale științelor exacte pare să se extindă asupra unor domenii care nu-i sînt proprii, cum ar fi de exemplu — în afară de exprimarea curentă — critica sau istoria literară. Această tendință către ștergerea limitelor funcționale ale limbajelor specializate se exercită, în limitele corectitudinii și ale unei parțiale metaforizări, asupra limbajului criticii ; astfel se explică apariția tot mai frecventă în studiile de critică și istorie literară a unor termeni ca : *valență, epurare (a epura, epurat), a decanta (decantat), a polariza (polarizat), concentrare* (și chiar *concentrație)* etc. Pe de altă parte, în limbajul științific se pot utiliza particularități proprii unei exprimări orale sau familiare (evident, situate în afara terminologiilor ori formulelor de strictă specialitate).

Aceste intersectări stilistice apar din cauză că vorbitorul mai puțin familiarizat cu problemele „cultivării" limbii nu este întotdeauna conștient de existența particularităților specifice exprimării în stiluri funcțional diverse și, deci, nici de necesitatea respectării delimitărilor stilistice dintre ele.

Dialogul

MARIA CVASNÎI
Universitatea din București

D i a l o g u l este, pe de o parte, modalitatea fundamentală de realizare a comunicării umane prin limbaj, iar pe de altă parte, un important procedeu de compoziție, specific pentru anumite specii literare.

Dialogul poate fi definit ca formă de comunicare prin *schimb de replici*, produse de *cel puțin doi parteneri*, care au, alternativ, rolul de *locutor* (vorbitor, emițător) și de *interlocutor* (destinatar și receptor al mesajului). *Replica*, cea mai mică parte componentă a dialogului, este formată, de obicei, din una sau mai multe unități sintactice — propoziții, fraze ; în mod curent, acestea sînt enunțuri eliptice, consecință a strînsei dependențe gramaticale și semantice care se stabilește între mai multe replici succesive. Uneori, „replica vorbită" este înlocuită, în întregime sau parțial, de o expresie mimică sau de un gest ; frecvente sînt gesturile de negație, de afirmație sau cele care indică, descriu, sugerează obiecte, personaje și acțiuni. (Ex. : „Mița (tăindu-i drumul) : Unde pleci, mizerabile ? Iordache : *(îi face semn că merge în bal să danțeze)*, I. L. Caragiale, *D'ale carnavalului.)*

Observațiile de mai jos vor fi restrînse la cîteva aspecte proprii dialogului din textele beletristice. Acest dialog de „ficțiune literară" este un procedeu de compoziție a textului dramatic, narativ și, mult mai rar, liric, care *imită* forma naturală, spontană de comunicare prin limbaj. Indiferent de genul sau de specia literară în care apare, dialogul este un mod de realizare a narațiunii și se distinge prin particularități gramaticale și stilistice bine conturate.

În general, reprezentarea dialogului implică prezența *stilului direct ;* fiecare replică în parte înseamnă, prin convenție, „reproducere textuală" a vorbirii personajelor, cu păstrarea intonației (afirmative, exclamative, interogative) și a mărcilor specifice de persoană la pronume și la verb (de ex., „eu—tu", „noi—voi" sînt așa-numitele „pronume de dialog", care fixează axa „locutor — interlocutor"). Stilul direct poate caracteriza însă și organizarea internă a unei replici. Avem în vedere situația particulară de „dialog în dialog", care constă în actualizarea în „stil direct", în interiorul unei replici, a altei (altor) replici dintr-un dialog anterior ; acest tip de replică se înregistrează atît în proza narativă, cît și în cea dramatică. (Ex. : „Chiriac : M-am dus eu la el chiar în persoană : *Z i c : pe ce bază nu vrei să vii mîine la ezerciț, domnule ? z i c e : sunt bolnav, domnule sergent, z i c e, de-abia mă țiu pe picioare, nu pot să merg nici pîn'la prăvălie, z i c e ; z i c : nu cunosc la un așa rezon fără motiv ; z i c e : aduc martori, domnule sergent, că am zăcut o lună de zile, z i c e* [...]", I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă.)*

(*1*) Dialogul din *p r o z a n a r a t i v ă* este una dintre posibilitățile de reproducere a vorbirii personajelor, alături de intervențiile redate în stil indirect, indirect liber, direct legat. În această categorie de texte, utilizarea stilului direct nu echivalează, obligatoriu, cu stabilirea relației de

dialog ; în varianta sa cea mai simplă, dialogul presupune existența a cel puțin două replici succesive ; deseori însă, în proza narativă, planul autorului este întrerupt de intervenția, în stil direct, a unuia dintre personaje, dar aceasta nu conduce la constituirea dialogului dacă : *(a)* nu urmează altă replică (altă suită de replici) ; *(b)* vorbirea interlocutorului este transpusă în stil indirect (liber). Pentru dialogul propriu-zis, încadrat în narația autorului (dar și pentru replicile izolate în stil direct), este importantă relația cu „verbele de declarație" *(a afirma, a declara, a grăi, a întreba, a mărturisi, a murmura, a spune, a ruga, a zice* etc.), care anunță intervențiile personajelor. Între aceste verbe și replică există raporturi de dependență semantică și de independență gramaticală (sintactică). (Ex. : „ — Doamne sfinte, cum cîntă flăcăul ăsta ! *murmură* mama uimită. Bine-rică e, nu-i așa, Tita ? *întrebă* ea cînd afară cîntecul nu se mai auzi", M. Preda, *Moromeții.)*

Cantitativ, raportul dintre planul autorului (narație, descriere) și cel al personajelor (dialog, monologuri) diferă în funcție de epocă, gen și specie literară, autor, temă etc. În unele specii de proză (descriptivă, mai ales) dialogul ocupă un spațiu restrîns, în timp ce alte compoziții, prin extinderea și prin sistemul de construcție a dialogului prezintă asemănări importante cu piesele de teatru (în literatura română, exemplul „clasic" este cel al schițelor lui I. L. Caragiale ; vezi *Petiție, Five o'clock, Căldură mare, Art. 214, Amici).*

Cronologic, în proza românească, introducerea și consolidarea dialogului ca procedeu de compoziție literară coincide cu începuturile romanului (D. Bolintineanu, I. Ghica, M. Kogălniceanu, N. Filimon).

(2) Dialogul din *textul dramatic* este, pentru structura piesei, modalitatea narativă de bază, frecvent unică (dacă personajele nu rostesc aparté-uri sau monologuri) ; dialogul este procedeul compozițional obligatoriu și dominant, constituind planul personajelor, angajate direct și continuu în procesul de comunicare verbală.

Structura dialogului din textul dramatic este foarte diferită de la o epocă la alta și de la un autor la altul. Două exemple în acest sens : la I. L. Caragiale, dialogul, foarte dinamic, creează o accentuată impresie de oralitate. În general, personajelor li se atribuie replici de mici dimensiuni, deseori eliptice, în care sînt simulate constant particularități ale conversației spontane : întreruperi de replici, reluări ale unor fragmente din intervenția interlocutorului, numeroase înlănțuiri de tipul „întrebare — răspuns". La alți autori, dialogul este pretextul care permite relatări, evocări ale unor evenimente anterioare sau dezbateri de factură filozofică. În acord cu acest tip de text, dialogul se modifică. Astfel, la Camil Petrescu, domină replicile de mari dimensiuni, tipice pentru piesele bazate pe confruntare de concepte, pe demonstrația argumentată.

(3) Pentru *poezie* dialogul este nespecific, utilizarea lui fiind restrînsă la anumite categorii de texte, cu precădere la cele care conțin secvențe epice (de ex., balada populară) ; pasaje dialogate se întîlnesc și în creația cultă : a se vedea, la M. Eminescu : *Făt-Frumos din tei, Revedere, Scrisoarea III, Luceafărul).* Uneori, în poezie, prin dialog se personifică un element al naturii : rîul, izvorul, pădurea, copacul etc.

*

Funcțiile dialogului. Ca genezâ (sursă) și ca funcție, dialogul este un element de oralitate. Parțial în proza narativă și total în cea dramatică, autorul se retrage, cedînd locul personajelor. Prin dialog, acestea se

auto(caracterizează), stabilesc relații cu ceilalți parteneri, contribuind la derularea și dezvoltarea narațiunii. Prin modul de formulare a enunțurilor care compun replicile, personajele pot fi situate în timp și în spațiu sau pot fi încadrate într-o anumită categorie socială. În acest sens și cu referire specială la limba „eroilor" lui I. L. Caragiale, T. Vianu demonstra capacitatea de *datare, localizare* și *tipizare* [1] a limbajului. Observația este valabilă în general și pentru dialogul din operele beletristice. Astfel :

— În romanele de inspirație istorică ale lui M. Sadoveanu, dialogul are o însemnată funcție de arhaizare ; vorbirea personajelor este unul dintre mijloacele de reconstituire a epocii evocate și conține numeroase elemente stilizate, de limbă veche românească : formule de adresare ceremonioasă, forme morfologice și termeni ieșiți din uz, structuri sintactice vechi. (Ex. : „— Luminate stăpîne, zise el, n-am uitat să lepăd la cuhnie hîrzoabele cu păstrăvi, pentru un prea slăvit cumătru și nînaș ca măria ta", *Frații Jderi.)*

— În scrierile lui I. Creangă, dialogul reflectă trăsături ale oralității populare, efect al valorificării a numeroase elemente fonetice, morfologice, sintactice și lexicale de factură populară sau regional-moldovenească. (Ex. : „ — Iea las'șaga la o parte, măi omule ; și mai bine vin'de-mi ajută să pun capătul ista, că vezi că-mi crapă inima de necaz", *Moș Nichifor Coțcariul.)*

În ceea ce privește noțiunea de *oralitate*, deseori asociată cu cea de dialog, se impune o precizare : — în sens larg, respectiv considerat ca formă de comunicare, dialogul din textul literar este un procedeu oral ; el simulează comunicarea reală, orală, prin limbaj, în care cel puțin doi vorbitori (își) transmit informații prin schimb alternativ de replici ; — într-o accepțiune mai restrînsă, „oralitatea" dialogului literar înseamnă un anumit tip de înlănțuire a replicilor și de organizare lingvistică a enunțurilor care le compun. Ca atare, „oralitatea" nu este o trăsătură comună tuturor dialogurilor reprezentate în literatura artistică. Ea depinde de transpunerea în opera de ficțiune a unor fapte de „limbă vorbită", cum ar fi : eliziunea, elipsa, anacolutul, expresiile populare sau familiare, repetiția, pauzele, sintaxa mai simplă, cu juxtapuneri, frazele exclamative și interogative, onomatopeele și interjecțiile etc. (vezi, de ex., dialogurile din operele lui I. L. Caragiale, I. Creangă, M. Preda, Eugen Barbu).

Prin diversitatea tehnicilor de reprezentare și a efectelor produse, dialogul constituie unul dintre cele mai importante moduri de expunere și de realizare a narației în textele beletristice.

Valori stilistice ale verbului în textul literar (I)

CAMELIA STAN
Liceul de Matematică-Fizică „N. Bălcescu", Rm. Vîlcea

Obiectul analizei stilului, într-un text literar, îl reprezintă *structurile lingvistice cu funcție expresivă*. Acestea sînt constituite pe baza anumitor procedee, atît în planul expresiei — la nivel fonetic, morfosintactic, lexical —, cît și în planul conținutului.

[1] Tudor Vianu, *Aspecte ale limbii și stilului lui I. L. Caragiale*, în *Studii de stilistică*, București, 1968, p. 244—262.

Fără a se considera faptele stilistice ca abateri sau devieri în raport cu limba literară normată, examinarea și interpretarea lor trebuie să țină seamă de această raportare.

Pornind de la aceste precizări vom încerca să indicăm, referindu-ne la verb și la construcțiile verbale, cîteva modalități și procedee stilistice frecvente. După nivelul limbii la care se manifestă funcția expresivă a verbului, vom grupa în continuare observațiile privitoare la aspectul fonetic, urmînd să ne ocupăm în viitor de cel morfosintactic și lexico-semantic.

Efectele stilistice înregistrate la nivel fonetic valorifică posibilitatea de a se comunica o anumită semnificație nu numai prin conținutul lexical al cuvintelor — în special verbe, substantive, adjective —, ci și cu ajutorul capacității de sugestie a însești sonorității acestora.

Expresivitatea și capacitatea de sugerare sînt, adesea, dependente de sensul lexical al complexelor sonore, de valoarea lor contextuală, de înțelesul global al frazei. De aceea, o tipologie mai generală se poate identifica — după cum urmează —, în special, privitor la procedee, efectele variind de la un context la altul.

(1) Utilizarea formațiilor onomatopeice și a derivatelor (verbale) de la onomatopee, deci a unor cuvinte, care, cu ajutorul sunetelor din componența radicalului, imită anumite zgomote : „rîsul său *gîlgîi* puternic și leneș" (M. Preda, *Moromeții,* II, p. 241 [1]) — *gîlgîi* < onomatopeea *gîl,* cu repetiție parțială *gîl-g[îl]* + *-îi.* Uneori, realizînd efecte auditive, procedeul contribuie la crearea umorului, a satirei etc., ca atitudini ale autorului față de personaj : „unde nu trîntește o brumă pe părești, de trei palme de groasă, de au început *a clănțăni* și ceilalți de frig, de sărea cămeșa de pe dînșii" (Creangă, *Povestea lui Harap-Alb,* I, p. 247) — *clănțăni* < *clanț,* onomatopee, + *-ăni ;* „Ilie Rogojinaru sfîrși, *gîfiind* de convingere" (Rebreanu, *Răscoala,* III, p. 197) — *gîfîi,* formație onomatopeică [2]. Sugestia sonoră, asociată cu aceea de mișcare, dinamizează imaginea : „Inima lui Ion *zvîcni* sălbatic de bucurie" (Rebreanu, *Ion,* II, p. 150) — *zvîcni* < *zvîc, onomatopee,* + -ni ; efectul este subliniat aici și de sensul epitetului *sălbatic.*

(2) Utilizarea cuvintelor (verbelor) cu simbolism fonetic. Acestea, datorită caracteristicilor acustice și articulatorii ale unor sunete sau ale unor grupuri de sunete pe care le conțin, sugerează cititorului diverse reprezentări (auditive, tactile etc.), pe baza analogiei cu sensul lexical al cuvîntului [3] : „Apoi începu să rîză ca un nebun *scrîșnind* din dinți" (Caragiale, *În vreme de război,* III, p. 190), „Ochii ei albaștri îi *molcomeau* zbuciumarea" (Rebreanu, *Ion,* II, p. 151).

---

[1] Cele mai multe exemple sînt reproduse după textele din manualele de liceu, cu trimitere la pagină și cu indicarea, prin cifre romane, a anului de studiu căruia îi este corespunzător manualul avut în vedere. Pentru exemple luate din ediții de opere, am făcut precizările necesare, între paranteze.

Etimologia formațiilor onomatopeice și a derivatelor de la onomatopee este aceea propusă în *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX),* București, 1975.

[2] Comicul se realizează, în cele două contexte de mai sus, nu numai prin intermediul verbului, ci și prin cel al altor elemente, de exemplu, expresia populară *a trînti o brumă,* comparația în stil popular „au început *a clănțăni* [...], de sărea cămeșa de pe dînșii", punerea în relație de cauză-efect a două noțiuni între care nu se poate stabili un raport direct *(a gîfîi* și *convingere).*

[3] Vezi definiția simbolismului fonetic la Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române,* București, 1975, p. 78 — 83 și la Marcel Cressot, *Le style et ses techniques. Précis d'analyse stylistique,* Paris, 1959, p. 19 — 20.

(3) Repetiția sunetelor la nivelul unui segment de expresie (grup de cuvinte).

(a) Omofonia părții inițiale a cuvintelor poartă numele de *aliterație* : „urcă *u*n *u*ruit greoi" (Geo Bogza, *Cartea Oltului*, IV, p. 137), „Prin *v*ulturi *v*ântul *v*iu *v*uia". (G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*, II, p. 50) ; efectul auditiv (obținut prin reluarea vocalei *u* și a consoanei *v*) completează, plasticizînd, reprezentarea pe care o realizează simpla numire : *uruit, vînt*. O formă a aliterației este așa-numita *figură etimologică* (punerea în sintagmă a două cuvinte din aceeași familie lexicală, de obicei pentru a se sublinia sensul noțional al radicalului lor comun : *„a știut* de *știrea* mea" (Creangă, *Amintiri din copilărie*, I, p. 233), *„poarte-ți portul"* (Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*, I, p. 246).

(b) Repetiția la finală de cuvînt creează *rima* (identitatea ultimelor sunete, începînd cu vocala accentuată, a două sau mai multe unități lexicale, aflate într-o relație oarecare) și *asonanța* sau „rima imperfectă" (numită astfel deoarece, potrivit definiției, este obligatoriu ca termenii să coincidă în privința vocalei accentuate, sunetele care urmează acesteia putînd fi diferite). Ca modalități de realizare a ritmului [4] și a expresivității poetice, rima și asonanța reprezintă obiecte ale analizei prozodice ; ele devin, însă, relevante pentru examinarea textului din punct de vedere stilistic, în măsura în care subliniază o anumită semnificație sau un anumit efect. Astfel, ele contribuie, uneori, la crearea structurilor de descîntec : „Și tot norul, jos, în noapte, / Ca o gîlcă *obrinti* / În țărînă *se trînti*, / *Înflori*, crăpă în șapte / Nori la fel" (Ion Barbu, *Domnișoara Hus*, în vol. *Poezii*, București, 1970, p. 209) sau la stilizare, pe baza principiilor simetriei și ale muzicalității, specifice povestirii populare [5] : „Și hai de-acum *să dormim*, mai acuș *să ne trezim*, într-un gînd *să ne unim*, pe Harap-Alb *să-l slujim* și tot prieteni *să fim* ; căci cu vrajbă și urgie raiul *n-o să-l dobîndim*" (Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*, I, p. 247). De asemenea, omofonia la sfîrșit de vers subliniază jocul de cuvinte : „Lungi zorzoane de *nebună* / [...] / Șterge-ți ochii, *te îmbună*" (Ion Barbu, *Domnișoara Hus*, în ed. cit., p. 207), cuvintele-cheie : „Să port — sub raze deget șters *înting* — / Un liniștit, un rar și tînăr *m u g u r* / Prin ger mutat, prin tufele de *zinc*, / La stîncile culcate : *s ă* le *b u c u r*" (Ion Barbu, *Steaua imnului*, în ed. cit., p. 169) etc.

(c) Indiferent de poziție (în structura cuvintelor), reluarea unui sunet sau a mai multor sunete, cu trăsături articulatorii asemănătoare, realizează, uneori, așa-numita „armonie imitativă" [6], creatoare de atmosferă (în concordanță cu sensul general al frazei). De exemplu, repetiția consoanelor *r, s, ț*, cu sonoritate oarecum stridentă și a vocalelor închise *u, î* conferă imaginii o notă de straniu, iar relatării, tensiune dramatică : „bufnițe țipă cuprinse de spaima morții" (Geo Bogza, *Cartea Oltului*, IV, p. 136). Frecvent în poezia romantică și în cea simbolistă (la Eminescu și la Bacovia, mai ales), procedeul (constînd în reluarea vocalelor închise *u* și *î* în poziție nazală) este utilizat pentru crearea atmosferei și pentru sublinierea ideii poetice : „Și dacă stele bat în lac / Adîncu-i luminîndu-l, / E ca

[4] Pentru precizarea sensului larg al noțiunii de ritm (principiu fonetic fundamental, constînd în simetrie) și pentru raporturile acestuia cu rima, aliterația și asonanța, a se vedea Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 90 — 97.

[5] Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 96 — 97.

[6] Marcel Cressot, *op. cit.*, p. 21—22.

durerea mea s-o-mpac / Înseninîndu-mi gîndul" (Eminescu, *Și dacă...*" I, p. 204), „De-atîtea nopți *aud* plouînd, / *Aud* materia plîngînd..." (Bacovia, *Lacustră*, III, p. 282). Repetiția insistentă în poziție atît inițială, cît și mediană a unui singur sunet — de obicei consonantic — (sau a două sunete asemănătoare din punctul de vedere al particularităților fonetice) generează o anumită dificultate a articulării cuvintelor și, corespunzător acestei dificultăți, impresia de non-eufonie : „*N*inge cu *n*imic în *n*oaptea vastă, *n*ing bancnote — / Numai vîntul singur plînge alte *n*ote..." (Bacovia, *Plumb de iarnă*, în vol. *Poezii*, București, 1980, p. 34). La Bacovia, acest tip de efect stilistic sugerează starea depresivă și dezechilibrul sufletesc.

(4) Utilizarea unor fonetisme aparținînd altor variante ale limbii decît cea literară. Între funcțiile acestui tip de elemente (la toate nivelele limbii, deci nu numai la cel fonetic), mai importante sînt datarea (plasarea în timp), localizarea (plasarea în spațiu) și caracterizarea personajelor. Primele două funcții se realizează, în special, cu ajutorul arhaismelor, respectiv al regionalismelor. În poezie, acestea contribuie, adesea, la figurarea cadrului ideal, mitic : „Clopotul vechi *împle* cu glasul lui sara" (Eminescu, *Sara pe deal*, I, p. 204) — varianta etimologică, a verbului *a umple*, cu vocala *î*, conservată în graiul moldovenesc, este atît regională, cît și arhaică. În comediile și în schițele lui Caragiale, frecvența neologismelor incorect adaptate fonetic reprezintă o modalitate de satirizare a inculturii personajelor (*depandă, enfluenseze, suspandăm* sînt împrumuturi din franceză, ale unor cuvinte de origine latină, pătrunse pe cale orală, deci într-o variantă mai apropiată de rostirea cuvîntului și nu de scrierea acestuia, așa cum este corect pentru a se asigura concordanța cu forma etimonului latin [7]).

Concluzii. Împreună cu unitățile din clasa substantivelor și a adjectivelor, verbele constituie principalul material lingvistic utilizat pentru crearea impresiilor acustice, în textul literar, pe baza unei varietăți de mijloace. Dintre acestea, am încercat să prezentăm mai sus cîteva, semnificative totodată pentru stilul unor autori recomandați în programele și în manualele școlare.

Astfel, efectele stilistice obținute cu ajutorul verbelor imitative și a celor cu simbolism sonor sînt mai frecvente în operele prozatorilor care valorifică elemente de limbă vorbită (Creangă, Caragiale, Rebreanu, Preda). Repetiția de sunete reprezintă un procedeu atît al poeziei (în special romantice și simboliste), cît și al prozei autorilor la care apar caracteristici ale stilului folcloric (Creangă) sau poetic (Sadoveanu, Geo Bogza). Tipul (c) de repetiție oferă posibilități largi de variere a efectelor, dată fiind lipsa unei restricții privitoare la poziția sunetelor (cu valențe de expresivitate) în structura cuvîntului. Creînd, de asemenea, efecte variate și interesante, procedeul (*4*) este utilizat de scriitori (în general, prozatori) aparținînd unor epoci, curente și stiluri literare diferite.

Individualitatea modalității stilistice — în ceea ce privește realizarea funcției expresive la nivel fonetic — este dată de preferința pentru un anumit procedeu și pentru un anumit tip de efect.

---

[7] Mihaela Mancaș, *Limbajul artistic românesc. Secolul al XIX-lea*, București, 1983, p. 282 și 296 ; Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 37 ; vezi formularea acestui principiu de adaptare a neologismelor și la Al. Graur, *Dicționar al greșelilor de limbă*, București, 1982, p. 36 (cuvîntul *dentist*), p. 59 (cuvîntul *pendent*).

Proza românească de după Eliberare (I)

ION ROTARU
Universitatea din București

Ca și în domeniul poeziei, proza românească a cunoscut, în ultimele patru decenii, trepte noi de dezvoltare, în continuarea capodoperelor genului din epoca interbelică. În primul rînd își continuă activitatea creatorii din vechea generație, Sadoveanu, în special cu romanul său istoric *Nicoară Potcoavă*, Camil Petrescu, autorul romanului *Un om între oameni* — evocare bizuită pe documente, avînd în centru figura marelui Bălcescu și revoluția de la 1848 —, G. Călinescu, cu *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru*, romane consacrate condiției intelectualului în noile împrejurări politice, acelea ale socialismului victorios.

Un loc deosebit, ca factură a prozei poetice și lirice, dar și prin tematică, aducînd pentru prima dată în literatura română figura țăranului din Cîmpia Dunării, îl ocupă Zaharia Stancu cu romanul *Desculț* și întreaga serie de romane următoare, de la *Rădăcinile sînt amare*, pînă la *Pădurea nebună* și *Ce mult te-am iubit*. Poet cel puțin tot atît de valoros pe cît este și prozatorul, fiul de țărani de la Omida Teleormanului pune în scrisul său o fervoare captivantă prin ineditul imaginilor care poartă în ele viața satelor de cîmpie din prima jumătate a secolului. „Să nu uiți, Darie !" este laitmotivul prin care *alter-ego*-ul povestitorului, eroul principal din *Desculț*, aduce o mărturie zguduitoare a răscoalelor din sîngerosul an 1907, al reprimărilor barbare cu care au fost înăbușite de autoritățile vremii, mărturia unei copilării și a unei tinereți spre care scriitorul „privește înapoi" cu încruntată mînie.

Celălalt teleormănean, Marin Preda, cu *Moromeții*, vol. I, urmează formula lui Liviu Rebreanu și dă o operă romanescă perfectă, înfățișînd drama țăranului mijlocaș din anii imediat premergători celui de al doilea război, roman ale cărui articulații se pot întrezări în povestiri și schițe ceva mai vechi, precum *Calul* sau *O adunare liniștită*. Marin Preda realizează însă un întreg ciclu „moromețian" : *Marele singuratic* și *Moromeții*, vol. II au în centru pe Niculae Moromete, copilul lui Ilie Moromete, devenit intelectual și activist de partid, luptător pentru cooperativizarea agriculturii. *Delirul*, de altă parte — roman rămas din păcate neterminat —, înfățișează aceeași familie a Moromeților de la Siliștea-Gumești în împrejurările războiului și ale dictaturii fasciste. În nuvela *Desfășurarea*, de asemeni, Marin Preda, prin personajul său Ilie Barbu, abordează tema socializării agriculturii, înfățișînd cu mare finețe ezitările sufletești ale țăranului în fața noilor perspective, dar și dorința lui pentru o viață mai bună, pentru dreptate, omenie și echitate socială. În *Intrusul* și *Risipitorii*, cu o punte de trecere marcată deja prin *Marele singuratic* și *Delirul*, Marin Preda încearcă, și izbutește, în cea mai mare măsură, să scrie proză de anvergură consacrată intelectualului și vieții citadine. Încercarea îi va izbuti pe deplin în ultimul și cel mai „complet" (nu și de valoarea artistică a *Moromeților*, vol. I) roman al său, „trilogia" intitulată *Cel mai iubit dintre pămînteni*. Eroul principal de aici, tînărul filozof și asistent

universitar Victor Petrini, este martorul și raportorul, cel mai veridic și mai realizat artisticește din cîți avem pînă acum, al „obsedantului deceniu". Romanul se constituie dintr-un lung memoriu, așternut pe hîrtie de eroul însuși cu puțin timp înainte de sentința ce trebuia să se pronunțe asupra lui, sentință ce putea fi aceea a condamnării la moarte, acuzat fiind de crimă, în realitate el aflîndu-se în legitimă apărare. Iubirea, iubirea între bărbat și femeie, iubirea dintre oameni în general, toleranța, înțelegerea aproapelui, lupta împotriva prostiei, ignoranței și orbului dogmatism politic, frumusețea vieții simple și a minții umane atotbiruitoare, acestea ar fi, pe scurt, temele principale ale ultimului roman ieșit din condeiul celui mai mare prozator român din anii noștri. În *Imposibila întoarcere* și în *Viața ca o pradă*, alte două cărți capitale ale lui Marin Preda, aflăm mărturisirile directe ale omului și scriitorului, înfățișate limpede, cursiv, indispensabile pentru înțelegerea adîncă a operei propriu-zise și a epocii care a produs-o.

Cel mai productiv dintre prozatori este Eugen Barbu, autorul *Gropii* (roman de răscruce în dezvoltarea fenomenului artei cuvîntului românesc după Eliberare : a apărut în 1957, la doi ani după *Moromeții*, vol. I și *Bietul Ioanide*, romanele lui Marin Preda și, respectiv, G. Călinescu, menite, prin chiar forța lor artistică să dea primele lovituri mortale dogmatismului de pînă atunci), al nuvelelor și schițelor excepționale din *Prînzul de duminecă* și al romanului *Șoseaua Nordului*, frescă a luptei pentru Eliberare, a insurecției armate de la 23 August 1944 și a întoarcerii armelor împotriva fascismului hitlerist. Tema va fi reluată, mult mai amplu, mai detaliat, în cine-romanul *Incognito* (1975—1980). Eugen Barbu este un stilist din familia lui Mateiu Caragiale, atent la specificul local, balcanic, descoperit cu deosebită ascuțime în lumea periferiei bucureștene de altă dată, a muncitorilor ceferiști de la atelierele Grivița, a „hoților" adăpostiți în groapa Cuțaridei, ultime rămășițe ale haiduciei de altă dată, oameni înrăiți de o viață grea, încercînd a-și face singuri dreptate, mahalagii în drum spre parvenire, precum cîrciumarul Stere etc. Romanul *Groapa* se constituie dintr-o serie de secvențe cu caracter nuvelistic, aproximativ independente, în sine luate. Cu totul remarcabile rămîn și nuvelele propriu-zise *(Prînzul de duminecă, O canistră cu apă, Patru condamnați la moarte* etc.), excepționale ca ascuțime a observației caracterologice și a notației limbajului oamenilor simpli. Cu *Princepele* (1969) și *Săptămîna nebunilor* (1981) Eugen Barbu explorează lumea fanariotă de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea, nu fără intenția clară — pentru cine știe să-l citească cît de cît competent — de a o contrapune realităților noastre de azi. Izvoarele îi sînt documentele vremii, printre acestea cronicile în proză și versificate ale unor Hristache Pitarul, Dionisie Eclesiarhul, Naum Rîmniceanu sau Zilot Românul. Princepele și „messer" Ottaviano, o dată cu alte personaje de plan secund din primul roman, ca și Hrisant Hrisoscelu, cu toți cei din anturajul său, în cel de al doilea, reprezintă tot ce poate fi mai hidos, mai respingător sub raport moral-omenesc, într-o perspectivă istorică îndepărtată și totuși încă prezentă în memoria colectivității noastre etnice. De un real interes, pentru înțelegerea acestor două romane în special, dar și pentru înțelegerea întregii opere a lui Eugen Barbu, este seria de volume intitulată *Caietele Princepelui*, conținînd note felurite, eseuri dintre cele mai variate, memorii, reflecții asupra lecturilor romancierului etc. Din aceleași preocupări pentru veacul fanariot și din atracția pentru coloritul balcanic, în descendența unor Anton Pann, Ion Ghica, cei doi Caragiale, Ion Barbu,

mai apoi Arghezi și chiar G. Călinescu, au rezultat la Eugen Barbu și unele scenarii de filme mult gustate de public. Cum tot dintr-un scenariu de film (de fapt, un serial pentru televiziune intitulat *Un August în flăcări*) a crescut romanul *Incognito*, compus după metoda „montajelor" documentare, deocamdată cel mai amplu ciclu romanesc închinat istoricului eveniment de la 23 August 1944 din cîte avem, sugerînd puternic starea de spirit a momentului, strîngerea energiilor vitale ale întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, „forța nevăzută" la suprafața întîmplărilor, dar „simțită" tot timpul.

Un stilist și un povestitor înnăscut, un prozator artist al cuvîntului îndelung cizelat și un poet — pe urmele lui Panait Istrati și M. Sadoveanu — al părților de est ale Bărăganului, în preajma Brăilei, este Fănuș Neagu, cu nuvelele și schițele din culegerile *Ningea în Bărăgan* (1959), *Somnul de la amiază* (1960), *Dincolo de nisipuri* (1962), *Cantonul părăsit* (1964), *Vară buimacă* (1967), multe bucăți repetîndu-se de la un volum la altul, cu romanele *Îngerul a strigat* și *Caii albi ai orașului București* (1967—1968) care sînt, în fond, tot niște povestiri, mai dezvoltate sau fragmentate. Singur se mărturisește ca un „om al pămîntului", cu sufletul mișcat de fluxul anotimpurilor, de amintirea meleagurilor natale, cu oameni aprigi și buni (Che Andrei), nefericiți, urmăriți de nenorocul celor săraci și nelacomi pentru averi (Ion Mohreanu) — eroii principali din *Îngerul a strigat* — cu intelectuali nostalgici, cum sînt mulți în povestirile din volumele enumerate mai sus, ca și în romanul *Caii albi ai orașului București*. Povestitorul și poetul în proză Fănuș Neagu este cunoscut și din cronicile lui sportive, cele mai multe dintre ele adevărate jocuri de artificii metaforice.

Afirmat foarte categoric și, relativ, de timpuriu, prin romanele *Străinul* (1955) și *Setea* (1958), revenind în arenă numai pentru scurt timp cu nuvela *Moartea lui Ipu* (1970) — povestirea unui episod legat de evenimentul Eliberării și al întoarcerii armelor împotriva fascismului hitlerist, la 23 August 1944 — Titus Popovici s-a remarcat ulterior mai ales ca autor de scenarii de filme : *Dacii* (1967), *Columna* (1968), *Mihai Viteazul* (1969), *Puterea și adevărul* (1973, acesta din urmă provenit dintr-o piesă de teatru cu același titlu). *Străinul* are în centru figura adolescentului și intelectualului în devenire Andrei Sabin, în conflict cu autoritățile școlare, eliminat din liceu, asistînd și chiar participînd ulterior la evenimentele din timpul Eliberării, ajungînd să înțeleagă rolul comuniștilor la organizarea insurecției armate de la 23 August 1944 și la întoarcerea armelor împotriva fascismului cotropitor, la readucerea între hotarele teritoriului nostru național al Transilvaniei de nord, înstrăinată vremelnic prin Dictatul de la Viena din 1940. *Setea* este de asemenea unul dintre romanele închinate Eliberării și întoarcerii armelor, cu prelungire însă și asupra evenimentelor istorice ulterioare : sfîrșitul războiului, împroprietărirea țăranilor și exproprierea marilor moșieri, victoria Partidului Comunist în luptă cu rămășițele partidelor zise istorice (țărănist și liberal), ca și asupra rămășițelor legionare. În centrul cărții stă figura lui Mitru Moț, țăranul din Lunca, întors de pe front, însetat de dreptate și de pămîntul pe care nu-l are și pe care ar dori să-l aibă, ca să scape de sărăcie și de datoriile la chiaburul Cloambeș. Romancierul urmărește cu deosebită minuție, atent la procedeele lui Liviu Rebreanu, învățînd însă și din încercarea, izbutită numai pe jumătate, a marelui Sadoveanu, cu *Mitrea Cocor* (roman consa-

crat tot sfîrșitului războiului și împroprietăririi țăranilor), comportamentul eroului său în împrejurările date. Capitală ne apare influența comunistului Ardeleanu asupra lui Mitru Moț, mai ales în momentul cînd eroul — devenit președintele comisiei de împroprietărire din satul Lunca — hotărăște să se dea pămînt și moților, muncitorii, aproape iobagi, de pe moșia baronului Papp de Zerind. Cu totul notabile ca realizare artistică sînt și figurile de intelectuali, de diferite nuanțe, negative sau pozitive. Astfel învățătorul George Teodorescu, ofițer de rezervă, fost prizonier în U.R.S.S., înrolat apoi în Divizia Tudor Vladimirescu, rănit pe frontul din vest, devenit membru al Partidului Comunist. Mai problematic, oscilant, traversat de grave contradicții, este Suslănescu, fostul profesor al lui Andrei Sabin, personajul principal din *Străinul* (cele două romane constituie un ciclu).

Unul dintre cei mai prolifici scriitori de astăzi (prozator și dramaturg în același timp) este Dumitru Radu Popescu. După o serie de schițe și povestiri, cum ar fi *Zilele săptămînii* (1959), *Umbrela de soare* (1962), *Fata de la miazăzi* (1964) și romanul *Vara oltenilor* (1964), urmat de alte volume *(Somnul pămîntului, Dor)* — unanim apreciate de critică pentru semnificațiile fantasticului și oniricului în noul context literar, dar și pentru notația acută a realului, în prelungirea lui Slavici, Agârbiceanu și Rebreanu — nuvela *Duios Anastasia trecea* (1967) a fost considerată drept punct de radicală cotitură în creația lui. Într-un orășel de pe Dunăre, fasciștii prind și împușcă un partizan sîrb, refugiat dincoace de fluviu, expunînd apoi cadavrul în piața publică, spre intimidarea lumii. Anastasia, singură — în ciuda fricoșilor defetiști, între care și iubitul ei Emil și tatăl acestuia, colaboraționistul Costaiche, care o sfătuiește să stea la locul ei — săvîrșește ritualul sacru al înmormîntării, omenesc și creștinesc, după o minimă cuviință, admirată, poate, pe furiș, de ceilalți. Apoi fata este omorîtă de dușmani, nu oricum — din teama de a nu face din ea o eroină — ci înecată ca din întîmplare în privata din curtea școlii. Inspirat de realități concrete, trăite, personajul are ceva din măreția tragică a Antigonei, cum au remarcat criticii și cum însuși autorul ne lasă să înțelegem. Elemente de tragedie antică grecească au fost detectate și în alte povestiri și romane ale lui D. R. Popescu, unele dintre ele superioare bucății asupra căreia ne-am oprit un moment. Așa, în lunga nuvelă *Dor* sau în romanul (avînd ca temă înfrățirea dintre poporul român și cel maghiar, în condițiile convietuirii pașnice a țăranilor dintr-un sat din Ardeal) *Cei doi din dreptul Țebei* (1973), apoi în *F* (1969) și în întregul ciclu care gravitează în jurul acestui roman — un roman al justiției pe care tînărul procuror Tică Dunărințu, în cursul unor lungi, interminabile anchete, încearcă să o restabilească împotriva spoliatorilor, însetaților de putere și torționarilor politici de tot felul din timpul „obsedantului deceniu" și al colectivizării forțate a țărănimii : *Vînătoarea regală* (1973), *O bere pentru calul meu* (1974), *Ploile de dincolo de vreme* (1976), *Împăratul norilor* (1976). Ciclul atît de prodigiosului romancier are, s-a mai spus, un caracter „poliplanic", cu întoarceri și reveniri numeroase, cu intersectări în momentele cele mai neașteptate, cu treceri de la oniric la fantastic și din nou în real, cu multe elemente de suspens polițist și criminalistic-senzațional. Aceeași rupere cu tiparele tradiționale ale epicii se poate observa și în următorul ciclu romanesc al lui D.R. Popescu : *Viața și operele lui Tiron B.*, vol. I, *Iepurele șchiop* (1980), vol. II, *Podul de gheață* (1982).

Din tradiţiile limbii române literare: generaţia paşoptistă

GH. BULGĂR
Universitatea din Bucureşti

Lupta de idei, care a pregătit momentul revoluţionar de la 1848, a întărit tendinţele modernizării şi îmbogăţirii limbii noastre literare, pentru că aspiraţiile, controversele, programele înnoitoare, generoase, umaniste, impuneau, pe măsura realităţii istorice, progresului culturii şi dezvoltării conceptelor reformatoare, *termeni noi, formule noi, stiluri diverse*, cu un cuvînt un registru mai amplu al mijloacelor de exprimare prin limbă. Generaţia paşoptistă a moştenit de la *Şcoala Ardeleană*, din mediul şcolar al lui Gh. Lazăr, sentimentul puternic al demnităţii şi libertăţii, luptînd pentru progres, făcîndu-şi din istorie şi din limbă aliaţii drepturilor noastre istorice.

Nu trecuseră două decenii de la *Gramatica lui Heliade* (1828), de la dezbaterile aprinse în jurul normării, modernizării şi îmbogăţirii limbii, promovate prin discuţii şi analize erudite, pertinente şi atît de fertile, de către literaţii tuturor provinciilor româneşti, cînd momentul exploziv de la 1848 a reclamat o nouă solidaritate şi o dinamică afirmare a *romanităţii, originalităţii şi expresivităţii limbii noastre literare*. C. Negruzzi, V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, C. Bolliac, D. Bolintineanu, M. Kogălniceanu se străduiseră să publice cărţi, articole, studii, să-şi afirme crezul în reviste, simbolizînd prin titlu chiar unitatea, continuitatea şi romanitatea acestei limbi : *Curierul românesc*, *Gazeta de Transilvania*, *Dacia literară*, *Organul luminării*, *România literară* etc. Prin presă s-au difuzat (mai mult decît se crede şi decît o făceau cărţile) ideile noi, cuvintele necesare acestor idei, neologisme latino-romanice, construcţii stilistice subtile, diferite şi mereu mai rafinate. Şansa limbii de a se moderniza, înnobila şi fixa în norme logice a stat în participarea foarte constructivă a scriitorilor şi filologilor la elucidarea căilor de perfecţionare, de cultivare a limbii noastre : toate forţele intelectuale din Muntenia, Moldova, Transilvania au contribuit la „creşterea limbii româneşti", voind parcă să dea viaţă testamentului lui Ienăchiţă Văcărescu. Dar generaţia paşoptistă gîndea şi se exprima la un nivel superior, conştientă de puterea limbii în difuzarea ideilor şi în cristalizarea formelor progresului, stimulînd continuu forţele morale, factorii de creaţie şi aspiraţiile europene ale poporului nostru. Fundamentul dezvoltării acestei limbi fusese aşezat de Heliade : „A cultiva o limbă va să zică a o curăţi... de tot ce nu este al său şi nici nu poate simpatiza cu dînsa ; a pune tot lucrul şi toată vorba la locul său, a boteza fiecare idee cu numele său, a o scăpa de tot ce poate să fie echivoc şi a o face să esprime aceea ce se gîndeşte cineva, iar nu alta". Practic însă erau multe dificultăţi pentru a putea realiza modelul limbii literare : clară şi bogată, expresivă şi nouă, mai ales sub raport *calitativ*, căci neologismele tot mai numeroase ofereau *cantitate* considerabilă de termeni latino-romanici, indispensabili exprimării moderne a ideilor. Cu dreptate scria Bălcescu lui

Ghica : „Cele mai multe dezbateri s-au ţinut asupra limbei". Iar Alecu Russo, anticipînd crezul lui Maiorescu („uzul trebuieşte primit ca lege superioară"), scria : „...sunetul şi forma, pînă şi noima, adecă sufletul cuvintelor este dreptul scriitorilor şi a neamului, mare plămăditor de limbi şi de cuvinte, iar nu a gramaticilor ce sînt numai arhivişti". Bolintineanu, avînd experienţa poetului în valorificarea şi rafinarea tezaurului limbii, considera că poezia adevărată „trebuie să unească trei condiţii ca să fie perfectă : să fie cu putere cugetată, cu adîncime simţită, cu eleganţă exprimată", ceea ce însemna de fapt sinteza subtilă a cugetării, afectului şi a artei cuvîntului, „căutat şi lucrat", după formula lui Arghezi.

S-ar putea spune că Alecsandri a fost adevăratul *spiritus rector*, un ghid spiritual, deci, al generaţiei paşoptiste pe calea cultivării limbii naţionale : poet, prozator, dramaturg, publicist, gramatician (dovadă a sa *Grammaire roumaine*, Paris, 1863), Alecsandri a fost considerat şi de Maiorescu, în „Junimea" de acum un secol, un adevărat dascăl de bună limbă românească : era o sărbătoare cînd poetul intervenea la Societatea amintită în problemele controversate de limbă, de estetică a poeziei. Scrisul lui, încă de la 1840, cînd, împreună cu Negruzzi şi Kogălniceanu, conducea Teatrul Naţional din Iaşi, a fost un îndreptar de limbă literară : „Limba este tezaurul cel mai preţios pe care-l moştenesc copiii de la părinţi, depozitul cel mai sacru lăsat de generaţiile trecute şi care merită să fie păstrat cu sfinţenie de generaţiile ce-l primesc. Ea este cartea de noblеţe, testimoniul de naţionalitate al unui neam". Opera acestui clasic rămîne o dovadă vie a ataşamentului, a talentului şi a muncii de înnobilare a limbii noastre literare, conservînd fondul istoric-popular de mare originalitate şi adăugîndu-i noi valori expresive prin cantitatea şi calitatea elementelor noi, atît de bogate în opera lui. Astfel de elemente originale de expresivitate, de precizie şi de claritate există deopotrivă la Kogălniceanu, care mărturisea şi el : „Sîntem pentru dezvoltarea limbei ; ... am scris despre reglarea şi purificarea ei ; sîntem pentru adevăratul progres. Urîm confuziile babilonice, urîm ignoranţa şi mediocritatea ascunse sub cuvinte răsunătoare, dar seci de simţ".

Un militantism nobil, cu aceleaşi principii realiste de cultivare a limbii, s-a manifestat constant şi la scriitorii munteni, mai ales la Bălcescu, Ghica, Odobescu, Bolintineanu, Bolliac, Grigore Alexandrescu, dar şi în Transilvania, unde G. Bariţ s-a alăturat, ca şi Andrei Mureşanu, poziţiei scriitorilor clasici citaţi mai înainte, iar T. Cipariu, fondatorul filologiei noastre moderne, autor al unor cărţi erudite de lingvistică, scria, în preajma lui 1848, în revista sa *Organul luminării* : „A scrie, dar, o limbă cît se poate după împregiurări mai curată ; a reînsufleţi moartele, uitatele forme, însemnări şi cuvinte ; a lepăda slavonismii etc. şi în locul lor a reintroduce termini luaţi, cînd alte fîntîne ne vor lipsi, din dialectele romane ; a le întocmi după formele şi exemplele ce ne înfăţişază structura limbei, iar nu după uşurătatea buzelor, plăcutul urechilor, — aceste ne sunt propusul, scopul şi principiele din partea limbei".

Generaţia paşoptistă, asociind erudiţia cu arta, în respectul acelor nobile elanuri ale emancipării şi modernizării ideilor de progres şi de creaţie, a aşezat un solid fundament pentru afirmarea spiritualităţii noastre într-o limbă cu infinite resurse expresive.

Alexandru Davila: „Vlaicu-Vodă"

Prof. ION N. DINCĂ
Liceul Militar „Tudor Vladimirescu", Craiova

Drama *Vlaicu-Vodă* a fost reprezentată pe scena Teatrului Național din București în seara zilei de 12 februarie 1902, cînd autorul ei împlinea 40 de ani de viață.

În evoluția dramei istorice tradiționale, inaugurată de Bogdan Petriceicu-Hasdeu, prin *Răzvan și Vidra*, și de V. Alecsandri, prin *Despot-Vodă*, piesa lui Al. Davila reprezintă, alături de *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu-Delavrancea, momentul ei de culminație.

Drama reconstituie un episod al luptei pentru putere și pentru independența țării în timpul lui Vlaicu-Vladislav al IV-lea, fiul și urmașul lui Alexandru Basarab, întemeietorul statului independent Țara Românească, acțiunea desfășurîndu-se pe la 1370. Înfruntarea se produce între Vlaicu și doamna Clara, mama sa vitregă și soția de-a doua a lui Alexandru Basarab, unealta statului maghiar în Țara Românească și, totodată, susținătoarea expansiunii catolicismului la noi. Conflictul real este determinat de coroana maghiară, care se folosește de doamna Clara și de propaganda catolică pentru consolidarea vasalității Țării Românești. De fapt, țara a fost închinată de Clara după ce a retras din Ardeal o parte din armatele române conduse de craiul Nicolae, domn al țării și frate mai mare al lui Vlaicu, în momentul în care acestea înregistraseră cîteva victorii asupra adversarilor. Consecințele, așa după cum îi reproșează Vlaicu doamnei Clara, au fost triste : craiul Nicolae a fost omorît, țara a fost supusă, drept garanție a credinței și supunerii au fost trimiși ca ostatici la curtea maghiară sora și cumnatul lui Vlaicu, Cristina și Strașimir, iar în capitala țării, Curtea de Argeș, tronează Clara, păzită și sprijinită de oștile conduse de Kaliany ; s-a intensificat astfel propaganda și expansiunea catolicismului în țară.

Compozițional, drama cuprinde cinci acte. Primul act debutează cu prezentarea cuplului Anca — Mircea și cu o adunare a boierilor într-o poiență, în mijlocul unei păduri din apropierea capitalei, spionați de Pala, sluga doamnei Clara. Tot în actul I se conturează conflictul, care evoluează crescînd, generînd o puternică tensiune dramatică. Este un conflict complex, avînd în centrul lui disputa pentru putere dintre Vlaicu și doamna Clara, dispută mascată din partea lui Vlaicu la început printr-o deosebită artă a disimulării, pentru ca apoi să se manifeste deschis. Conflictul dramatic angajează însă și alte forțe : boierii patrioți în frunte cu banul Miked, spătarul Dragomir, și grupul doamnei Clara, boierii care nu intuiesc tactica și țelurile patriotice ale domnului, pe care-l acuză de supunere slugarnică față de Clara și Kaliany.

Obligat să recurgă la tactica supunerii aparente față de doamna Clara, pentru a cîștiga timpul necesar atingerii obiectivelor sale : salvarea sorei și cumnatului, închegarea alianțelor cu țările ortodoxe din sud. în vederea scuturării jugului străin, Vlaicu acordă mînă liberă, depline

puteri doamnei Clara în conducerea țării. Ea dispune arestarea sau înlăturarea de pe scena politică a unor boieri patrioți, potrivnici țelurilor ei, și acționează în interesul coroanei statului maghiar.

Bănuitoare și amenințătoare, doamna Clara încearcă să împiedice alianțele lui Vlaicu cu Serbia, pe care domnul ar fi vrut să le consolideze prin căsătoria Ancăi cu kralul acesteia, Simon Stareț, atîță ura lui Mircea împotriva lui Vlaicu și-l atrage de partea sa, anunțînd curții căsătoria Ancăi cu Mircea.

Unii boieri, care nu înțeleg tactica domnului, consideră atitudinea sa drept slăbiciune și slugărnicie și se îndoiesc de el (actele I—IV), așa după cum avea să le-o reproșeze, în ultimul act, Vlaicu : „Toți v-ați îndoit de mine, toți m-ați renegat vreodată". Aflați în derută, acești boieri trec de partea doamnei Clara; dar hotărîrea acesteia de a-l pierde pe Vlaicu îi îndepărtează de ea.

Conflictul evoluează în mod ascendent, începînd cu actul al II-lea, atingînd punctul culminant în actul al IV-lea, cînd confruntarea devine deschisă și dramatică : „Doamna Clara : Însuți, hotărîndu-mi ura, înarmat-ai brațul meu ! / Vlaicu : Ah ! te-aștept ! Într-o capcană bine-întinsă vei pica".

În actul al V-lea, subiectul evoluează spre deznodămînt, fără a fi însă lipsit de tensiune dramatică. Acțiunile doamnei Clara sînt anihilate, ea însăși fiind surghiunită la mînăstirea Snagov, deși mulțimea cerea condamnarea ei la moarte ; este expulzat și Kaliany. Mircea, însă, orbit de dragostea pentru Anca, îl atacă pe Vlaicu în sala tronului, dar este salvat de Grue cu prețul vieții lui. Mircea regretă fapta și este, pînă la urmă, iertat de domn, cu condiția să îndeplinească rolul pe care l-a jucat Grue, de apărător al domnului și al țării : „Vlaicu : Mi-ai ucis pe Grue, pavăza și brațul meu ! / Mă pricepi ! Fii... ce-a fost Grue ! / Mircea : Te-nțeleg și jur !".

În finalul piesei, după ce conflictul se rezolvă în favoarea sa, Vlaicu apare triumfător, cu deplină autoritate și ca singur domn al Țării Românești, întrunind deplina adeziune a poporului la acțiunile sale.

Mesajului patriotic — ca idee dominantă a piesei — i se asociază alte idei, care-i accentuează actualitatea, printre care :

(a) sentimentul frăției muntenilor cu moldovenii și grija față de soarta Moldovei, ajunsă pe mîna unei alte slugi a coroanei maghiare, domnitorul Lațcu : „Costea : Mi-ați întins cu ea, frăția, mîna voastră românească. / Vlaicu : Bine — Costeo, Grozo, dragii mei... / Mergeți la Moldova, sora, pentru mîntuirea ei" ;

(b) dorința de pace, specifică dintotdeauna poporului român : „...Pîn-acuma goarna tace... / Dar vreau liniște, Mikede, — cum o vrei și tu — vreau pace !".

Dacă în ceea ce privește reconstituirea trecutului Nicolae Iorga și alții i-au adus reproșuri lui Al. Davila, meritul piesei rezidă în reflectarea culorii epocii — în evocarea istorică — și în modul în care evoluează pe scenă personajele și mai ales cei doi protagoniști, Vlaicu-Vodă și doamna Clara.

Vlaicu-Vodă, eroul central al dramei, este tipul domnului patriot, cu dragoste de țară și de popor, cu un caracter complex : viteaz, s-a încununat de fapte strălucite în luptele din Ardeal ; trădat de doamna Clara, este nevoit să recurgă la tactica disimulării : aparent, este smerit, supus față de doamna Clara și de coroana maghiară, în timp ce, în ascuns, ia toate măsurile pentru scuturarea vasalității impuse. O face însă cu multă prudență, avînd nevoie de timp pentru a-și salva sora și cumnatul din captivitate și pentru a nu stîrni bănuielile lui Kaliany și ale Clarei. Intuind în „smerenia" lui vodă o adevărată mască a sa, moș Neagu afirmă : „Dar din umbră și tăcere vodă face și desface...", iar Costea Mușat remarcă și el : „Nu se poate : se preface. Tace, rabdă, dar pîndește / Și așteaptă cu credință ceasul tainic ce sosește".

Răbdător și cu mult tact, domnitorul îi convinge treptat pe boieri de adevăratele sale sentimente și intenții : dragostea de țară și de popor, în interesele cărora acționează : „Sfînt se face orice mijloc pentru-a țării apărare ! / Și că țara mi-am scăpat-o jur aici păcatul mare."

Inteligenței și clarviziunii sale politice și diplomatice i se adaugă arta de a ieși din încurcătură, viclenia procedurală, dar și spiritul de acțiune, tenacitatea. Astfel, domnul, aparent supus, slugarnic și fără personalitate, de la începutul piesei, se dovedește dinamic și aprig cu doamna Clara, căreia îi dezvăluie în fața sfatului țării toate acțiunile dușmănoase și-i dejoacă planurile. Demn, i se adresează lui Kaliany astfel : „Tu la Ludovic vei merge ; îi vei spune craiului / Că n-a fost și nu e vodă Vlad vasalul lui ; / Că nu mai domnește sluga lui în Țara Românească, / Ci eu, care-am ars în flăcări Alba Iulia crăiască ; / C-amîndoi ne-om înțelege după placul meu și-al lui ; / De-o vrea pace, pace fie ; iar de-o vrea război...". Aceste ultime versuri sună ca un avertisment și ne amintesc de *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu.

Patriotismul lui Vlaicu-Vodă se manifestă și în respectul pe care îl acordă obiceiurilor străbune și datinii, în lumina admirabilei definiții date de spătarul Dragomir : „...Datina e legătura / Sfîntă dintre domn și tine...".

Opusă lui Vlaicu, doamna Clara închină țara regelui maghiar, ale cărui interese le slujește, accentuează dependența țării și lezează sentimentele poporului, susținînd propaganda catolică în Țara Românească. Nelipsită de însușiri politice, le subordonează țelurilor ei, pretextînd modernizarea rapidă a țării și negînd tradiția. Energică, dîrză, perseverentă, cu o voință de fier, doamna Clara se manifestă exploziv, își comunică ambiția și își exteriorizează dîrzenia printr-un limbaj plin de trufie : „Eu vreu, eu poruncesc...", înscriindu-se în galeria unor tipuri feminine voluntare ca Vidra sau doamna Chiajna. Trufașă și orgolioasă, lipsită oarecum de tact și cu mai puține însușiri diplomatice decît Vlaicu, în sensul că-și deconspiră mai ușor planurile, deoarece nu dispune de iscusința și de arta de disimulare a domnului, știe să-și aleagă mijloacele de luptă împotriva lui Vlad. Crudă și autoritară, violentă chiar, prin intrigi bine întreținute, caută să-l piardă pe Vlaicu, speculînd deruta boierilor și sentimentele lui Mircea pentru Anca.

Rumân Grue, deşi nu rosteşte un cuvînt pe scenă, este simbolul unui popor întreg. Nelipsit din preajma domnului, eroul dovedeşte devotament, dragoste faţă de domn şi faţă de ţară şi putere de sacrificiu, specifică dintotdeauna poporului român.

Merite are piesa şi prin modul în care zugrăveşte, în mod diferenţiat, grupul boierilor. Dacă unii sînt foarte hotărîţi (banul Miked, spătarul Dragomir, Groza, Costea Muşat ş.a.), cei mai mulţi sînt şovăitori, prin atitudinea lor făcînd jocul doamnei Clara. Învăluit într-o aură enigmatică şi romantică ne apare tînărul Mircea, diametral opus eroului prezentat de Mihai Eminescu în *Scrisoarea III*, ceea ce s-ar putea explica prin tinereţea lui.

Drama *Vlaicu-Vodă* se impune şi prin calităţi poetice, chiar dacă versificaţia suferă de unele imperfecţiuni. Versul este lung, de 15—16 silabe, în general retoric şi patetic, dar unele replici sînt scurte, sentenţioase, chiar dure. Vocabularul este bogat, expresiv, cu un colorit uşor arhaic, subordonat necesităţii realizării tentei istorice şi mesajului înălţător al dramei.

Vasile Voiculescu: „Imn muncii"

Prof. MARIUS POP
Şcoala Generală Nr. 15, Ploieşti

Poezia a fost scrisă în anii imediat următori primului război mondial şi face parte din volumul *Pîrgă*, apărut în 1921, fiind înrudită tematic cu altele : *Ţară, Ţării mele, O ţară*. Versurile lui V. Voiculescu exprimă aici adeziunea declarată a poetului la idealurile de propăşire ale ţării sale, în al cărei viitor a crezut statornic şi cu un optimism pilduitor.

Din cele mai vechi timpuri, omul a luptat să-şi supravieţuiască sieşi, angajîndu-se într-o permanentă luptă cu efemerul clipelor ce i-au marcat existenţa. Omul poate învinge timpul prin muncă, prin activitate constructivă. El piere ca fiinţă biologică, dar valorile materiale şi spirituale create de el rămîn.

Această idee se materializează cu ajutorul cuvintelor-cheie : *Munca* (apare de 7 ori), *Omul* (de ouă ori), *Ruina* (o singură dată). Mesajul mobilizator al versurilor se face cunoscut încă din titlul poeziei şi din versurile de început : *„Viteji ostaşi ai Muncii, un glas obştesc ne cheamă / La luptă cu Ruina atotcotropitoare"*, în care apare simbolul central al poeziei, *Munca*. În continuare, acest simbol se divide în simboluri particulare, care configurează spaţiul vital al omului.

Munca agricultorului este elogiată în versuri cu caracter sentenţios : *„De n-ar pica sudoarea pe cîmp, n-ar creşte grîul"*. Munca intelectuală este prezentă în arderea ei continuă, neistovită : *„Robacea Muncă-i firul pe care-n sîrg aleargă / În plin să se descarce scînteia cugetării"*... Munca lucrătorului din fabrică este văzută cu toate implicaţiile ei : *„Unealta e sfin-*

țită de mîna care-o poartă / Și binecuvîntată atîta cît clădește", supremul ei scop fiind zidirea, construcția, jertfa.

Osmoza muncă fizică — muncă intelectuală susține uriașul efort creator al omenirii, ea însăși purtătoare a progresului social. Ultimele trei strofe cumulează într-o perfectă simetrie cele trei simboluri particulare și, prin extinderea simbolului central, simplifică hiperbolic ideea de Muncă-Ordine supremă în Univers : „*Ca pe-un copil ea crește pe om și îl alintă / Îi cîntă și îi trudește, ne-ntrerupîndu-și mersul / Și fără să se-ndoaie, purtîndu-l către țintă / Pe umerii-i atletici ea duce Universul*".

Straturile lexicale ale poeziei au în vedere :

(a) lexicul limbii vorbite : *glii, sudoare, sîrg, gîlgîie, tină, zace, fără preget* etc. ;

(b) lexicul neologic : *pulsul, ancorează, cadență, atletici ;*

(c) termeni și forme regionale : *robacea* (provenit din verbul slavonesc *robu* care în românește a dat substantivul *rob) ; zbucni,* astăzi rar folosit (derivînd de la bg. *isbukna,* care a dat în românește verbul *a izbucni) ; spulber* (derivat din lat. *expulverare,* care în dacoromână a căpătat forma literară *a spulbera* ; prezența lui în versul „*Trec veacurile-n spulber și anii pier în spume*" exprimă mai sugestiv curgerea vijelioasă a timpului). Materialul poetic e dens, tensiunea versurilor crescînd pînă la culminația din final.

Substantivul și verbul dețin ponderea în structura morfologică a textului, denumind noțiuni active, dinamice, ori acțiuni de amploare care sugerează efortul creator al omenirii. Verbele sînt folosite fie la imperativ : *porniți, apuc-o,* fie la conjunctiv cu sens imperativ : *să curgă,* fie la indicativ prezent : *crede, iubește, speră, urzește, înalță, creează* (sinonimie lexicală).

De reținut metafore sugestive ca : *ostași ai muncii, rana pămîntului, scînteia cugetării, lumea-Atelier,* comparația : *Să curgă sîngele... ca rîul ; Ca pe-un copil ea crește pe om și îl alintă,* epitetul „ruină *atotcotropitoare*", „stăruitoare *îndemnuri*", „stropi *rodnici*", „vast *Atelier*", inversiunea : „*Robacea Muncă-i firul pe care-n sîrg aleargă / În plin să se descarce scînteia cugetării.*

Simbolurile adiacente simbolului central : *Vitejia, Unealta, Visătorii, Omul, Taină, Lege, Lume, Atelier, Născut, Pămînt, Cer, Universul,* realizează larga perspectivă spațială din finalul poeziei în care *Munca* devine factorul ordonator al haosului în univers, al formării și evoluției condiției umane.

Ca și alte creații — populare, precum balada *Monastirea Argeșului* (cl. a VII-a) sau culte, ca *Hunedoara* de Traian Coșovei (cl. a VII-a), *Noi* de Nichita Stănescu (cl. a VIII-a) — poezia *Imn muncii* constituie un emoționant elogiu adus muncii constructive a omului, strădaniei sale de a se desprinde de condiția efemeră și de a se înscrie prin faptele sale în galeria marilor făuritori de frumos ai umanității.

Unirea și amintirea lui Moș Ion Roată

Prof. GH. AFLOAREI
Miercurea Ciuc

Ori de cîte ori se pomenește de „ziua cea mare a veacului trecut", Unirea Moldovei cu Muntenia, revine în amintirea și pe buzele tuturor numele lui Moș Ion Roată, deputatul țărănimii vrîncene, al „pontașilor din județul Putna" în Divanul ad-hoc al Moldovei, luptător neînfricat pentru înfăptuirea mărețului act de la realizarea căruia s-au scurs 125 de ani.

Imortalizat de pana lui Ion Creangă în *Moș Ion Roată și Unirea* și *Moș Ion Roată și Vodă Cuza*, precum și de Mihail Kogălniceanu în celebrele-i discursuri închinate Unirii, chipul țăranului din Cîmpurile Vrancei a intrat în istorie ca un personaj de legendă. Cea mai vie amintire însă, care întregește mărturiile istorice, i-o păstrează tradiția orală a sătenilor din Cîmpuri, îndeosebi cei din Gura Văii, unde Moș Ion Roată a văzut lumina zilei, a muncit și a luptat pentru o viață mai bună a țărănimii clăcașe.

Într-una din numeroasele drumeții literare pe care le-am întreprins împreună cu membrii Cercului literar-artistic „Mihail Sadoveanu" al elevilor din Miercurea Ciuc, aflîndu-ne pe plaiurile Sovejei, unde s-a plămădit acea „nepereche" perlă a folclorului românesc, *Miorița*, am poposit cîteva ore și la Casa memorială „Moș Ion Roată", inaugurată în anul 1962, casă simplă și modestă ca aspect și proporții, pe fațada căreia chiar de la intrare se află o placă comemorativă din marmoră albă, pe care citim : „Aici a locuit Moș Ion Roată, reprezentant al țărănimii clăcașe în Divanul ad-hoc al Moldovei". În fața portiței de la intrare, sîntem întîmpinați de Maria Năstase, una din nepoatele lui Moș Ion Roată, care ne conduce printr-o tindă scundă și întunecoasă în cele două odăi strîmte și cu lut pe jos, în care sînt expuse blide, mobilier, îmbrăcăminte, reproduceri și fotocopii după tablouri și fotografii, citate despre Unire și din diferite cuvîntări ținute în Divanul ad-hoc etc., dintre care se remarcă sarica și costumul de deputat, două reproduceri după tablourile pictorilor Hatmanu (Divanul ad-hoc al Moldovei) și D. Stoica (Moș Ion Roată și Vodă Cuza), un tablou în ulei reprezentîndu-l pe Ion Roată de Eugen Ispir și o fotocopie mult mărită după vestita „Jalbă" a celor 15 deputați ai țărănimii obijduite, prezentată Divanului ad-hoc al Moldovei la 26 octombrie 1857, numită de Kogălniceanu „adevărată plîngere a unui întreg popor", pe care Ion Roată și-a pus degetul muiat în cerneală, căci carte nu știa. Citesc cu glas tare acest zguduitor document al luptei țărănimii noastre, accentuînd pasaje semnificative, pe care elevii le ascultă plini de emoție :

Cîtu-i Dunărea de mare și de lată, curge rîul sudorilor noastre, se duce pe mări și peste hotare, acolo se preface în rîuri de aur și de argint... iar noi nici rînduială, nici dreptatea nu am avut... Cînd ne-am jăluit, cînd ne-am tînguit păsurile, cînd ne-am spus nevoile... ispravnicu ne-a bătut, privighetorul ne-a bătut, zapciul

ne-a bătut, jandarmul ne-a bătut, vechilul ne-a bătut, posesorul ne-a bătut, boierul ne-a bătut [...] Treapta lăcuitorilor pontași cere ca pe viitorime săteanul să fie și el pus în rîndul oamenilor, să nu fie ca pînă acum asămăluit cu dobitoacele cuvîntătoare [...] ; bătaia, care atîta timp ne-a umilit și ovilit... să se ridice pentru totdeauna de-asupra noastră... birul pe cap să fie pentru totdeauna oborît, să se pună un singur bir pe averea fiecui fără osebire în țară, iar nu ca pînă acum... ; dorința cea mai mare este căderea boierescului. Vroim să scăpăm, să ne răscumpărăm de robia în care sîntem [...]. Să fie deci o adunare obștească, unde să avem și noi oamenii noștri, să se ceară și să se dezbată drepturile boierilor și drepturile noastre...

Răspunsul marilor proprietari la Divanul ad-hoc se cunoaște : „1. Această propunere introduce principiile unei teorii subversive și aţiţă discordia și ura între proprietari și țărani. 2. Nici stilul, nici tendințele comunistice, din citata tînguire, nu se pot imputa deputaților săteni care se văd subscriși în ea, rămînînd numai compuitorii ei"... Divanul a fost dizolvat, iar deputații pontași s-au întors pe la casele lor „cu deznădejdea în inimă și blestemul pe buze".

Am stat de vorbă cu mai mulți dintre bătrînii satului, urmași ai celor ce l-au cunoscut pe „deputatul lor". Ne-au povestit cu amănunte fapte și întîmplări din viața dîrzului luptător pentru cauza Unirii, despre traiul chinuit al țăranilor răzeși din Cîmpuri și împrejurimi, jefuiți de pămînturi de către boieri, vechili și arendași.

Ne-au vorbit, apoi, plini de însufleţire, despre viața nouă și fericită pe care o trăiesc în prezent : comuna are o puternică cooperativă agricolă de producție, cămin cultural, școală, unități sanitare, casă memorială și conducători „harnici și buni".

În semn de recunoștință, venerație și pioasă amintire, căminul cultural, cooperativa agricolă, școala generală și biblioteca comunală poartă numele lui Moș Ion Roată. Am vizitat apoi și cimitirul satului, unde își doarme somnul de veci legendarul luptător pentru Unire, pe al cărui monument de marmură albă stă scris cu litere aurite : „Aici odihnește

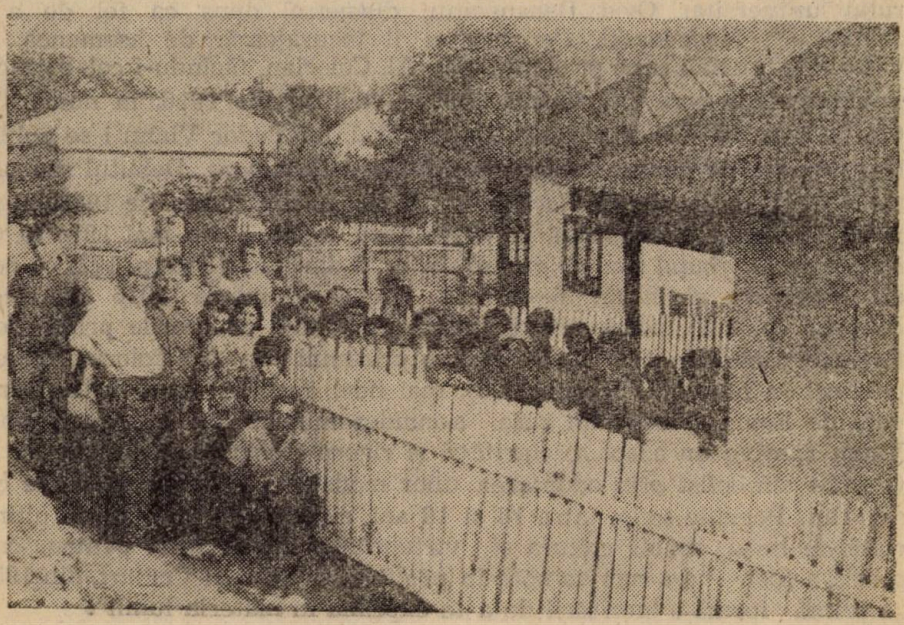

Moș Ion Roată, deputatul țărănimii în divanurile ad-hoc din 1857, decedat la 20 februarie 1882, în etate de 76 de ani. Această cruce s-a ridicat spre veșnică amintire în anul 1909. Țăranii din Cîmpuri".

Tudor Vianu, elev-poet

Prof. dr. TUDOR OPRIȘ
Liceul „Gheorghe Lazăr", București

În vara anului 1912, după absolvirea clasei a III-a gimnaziale la Giurgiu, Tudor Vianu se mută la București, înscriindu-se în toamna anului 1912 — așa cum arată matricolele școlare — în clasa a IV-a a Liceului „Gheorghe Lazăr". Un rol deosebit în formarea sa literară l-a jucat profesorul de latină Hildebrand Frollo, „admirabil dascăl de limbă și literatură, al cărui curs se împărtășea dintr-o cultură atît de întinsă și din spontaneitatea unor idei atît de bogate, încît elevii puteau primi din învățămîntul lui cunoștințe și idei care depășeau cu mult prevederile programului" (T. Vianu : *Hildebrand Frollo,* în *Monografia Liceului „Gh. Lazăr"*, editată cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la înființarea școlii).

Începînd din anul 1913, împreună cu nedespărțiții săi prieteni Simion Bayer și Al. Colorian, Tudor Vianu frecventează cenaclul „Literatorul" din strada Dorobanți, unde trona Macedonski în mijlocul discipolilor și admiratorilor săi. Vianu a citit versuri la cenaclul „Literatorul", fiind elogiat. De altfel, Macedonski după o lectură îi dăruiește fotografia sa cu o dedicație măgulitoare, aflată azi în păstrarea Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București.

Elevul Tudor Vianu era atras nu mai puțin și de figura profesorului universitar Ovid Densusianu, diametral opus ca fel de a fi „magului" Macedonski. Densusianu îl încurajează, de asemenea, pe viitorul estetician și pe prietenul său, Al. Colorian, făcîndu-i colaboratorii publicației pe care o conducea. Astfel, la 1 aprilie 1916, în numărul 2 (an. XII, p. 58—59) al revistei *Viața nouă*, lui Tudor Vianu i se publică două sonete de factură simbolistă : *Norii* și *Iluminare*. Debutul său poetic a avut loc în revista *Flacăra*, an. V, nr. 24 din 26 martie 1916, cu sonetul *Cuvîntul*. Colaborează la *Viața nouă*, în nr. 3 din mai 1916 (p. 95) cu poezia *O, gîndul meu de aseară*, în nr. 5 din iulie 1916 (p. 173) cu poezia *Nemurire* și în nr. 6—8 din august-octombrie 1916 cu elegia *Moartea* (p. 227), poezie antirăzboinică, inspirată de ororile primei conflagrații mondiale. Spre deosebire de prietenul său Al. Colorian (care a publicat în numerele 1, 3 și 6—8), mai fidel doctrinei simboliste promovate de Ervin (pseudonim care ascundea numele lui O. Densusianu), Vianu rămîne un adept al clarității și rigorii clasiciste, cărora le dă un veșmînt simbolist prin adoptarea unor modalități artistice specifice curentului. Poeziile scrise între 18 și 19 ani, cînd Vianu era elev în ultima clasă de liceu, denotă cultura și virtuozitatea unui tînăr pentru care poezia a fost — așa cum va nota în postfața la volumul *Versuri*, din 1958, „o primă formă a încercării de a te exprima în materia lumii".

Debutul său de critic și estetician îl va face la 15 iunie 1916 în revista *Viața literară* din Craiova (an. II, nr. 10—11) cu un articol ocazional, prilejuit de moartea marelui critic francez Émile Faguet.

Biblioteca Centrală Universitară a înregistrat în anul 1967, sub numărul 1777, Caietul nr. 1 cu versuri ale lui Tudor Vianu (1914—1917), depus după moartea acestuia (1964). Caietul cuprinde pentru această perioadă, pe care o putem intitula „școlară", o serie de poezii, printre care *Cuvîntul*, *Norii*, *Iluminare*, *O, gîndul meu de aseară*, *Ascetul*, *Desăvîrșire*, *Către amurg*, *Nemurirea* etc., în parte publicate, cîteva inedite. Unele au fost reproduse și în volumul Tudor Vianu : *Versuri*, cu postfața autorului (București, E.S.P.L.A., 1958) și Tudor Vianu : *Opere*, I *(Scrieri literare*, București, Editura Minerva, 1971).

Centenarul unui roman: „Aventurile lui Huckleberry Finn"

CORNELIU NISTOR
Universitatea din Timișoara

Cunoscut în întreaga lume prin cărți ca *Inocenții în străinătate* (1869), *Prinț și cerșetor* (1882), *Viața pe Mississippi* (1883) și *Un yankeu la curtea regelui Arthur* (1889) — mult gustate de cititorul de toate vîrstele, îndeosebi de cel adolescentin —, scriitorul american Mark Twain (1835—1910) este autorul a două romane ce și-au confirmat, de-a lungul unui veac, dimensiunea universalității : *Aventurile lui Tom Sawyer* (1876) și *Aventurile lui Huckleberry Finn* (1884). Cuprinzînd în paginile lor experiențe proprii de viață, dublate firesc de o subtilă notă nostalgică, cele două creații semnifică totodată marele pas pe care îl realiza literatura americană, în a doua jumătate a secolului trecut, înspre un realism viguros și de certă coloratură națională. Nu întîmplător, referindu-se la cele două romane, un critic marxist ca Jean Kanapa constata odată că „Mark Twain este primul mare romancier american care transpune în mod american o realitate specific americană, o realitate americană populară".

Utilizînd cu multă forță sugestivă posibilități oferite de bogăția limbajului vorbit din Middle West în reflectarea textuală a aspectelor fundamentale ale existenței americanului de rînd din miezul veacului al XIX-lea, Mark Twain, alături de Walt Whitman în poezie, este considerat creatorul unui m o d e l care a eliberat literatura americană atît de tutela celei europene (de expresie engleză, bineînțeles), cît și de experiențele artificiale ale unui romantism întîrziat.

Universul celor două mari romane, avînd un pronunțat caracter autobiografic mărturisit de scriitor în prefața *Aventurilor lui Tom Sawyer*, reflectă atît experiențele „de viață" ale copiilor de pe malurile lui Mississippi, cît și aspecte specifice ale existenței oamenilor maturi din același mărunt orășel fluvial numit de scriitor St. Petersburg. Treptat, printr-o acumulare rapidă de evenimente ce culminează, în *Aventurile lui Tom Sawyer*, cu moartea lui Joe Indianul și cu descoperirea comorii de către cei doi ștrengari, Tom și Huck, textul romanesc devine o autentică f r e s c ă d e m o r a v u r i a lumii americane provinciale din epoca de dinainte de războiul de secesiune. Astfel, malurile fluviului sînt populate

de fermieri și meșteșugari, de un cler și o funcționărime aflate și ele într-o fază incipientă de organizare, de bandiți și de tot soiul de oameni fără căpătîi, cultivînd cu toții o mentalitate „patriarhală" și avînd o imaginație copios alimentată de numeroase superstiții de natură folclorică. În această lume, care poartă pecetea convenționalismelor provinciale, își desfășoară căutările și neliniștile vîrstei cei doi protagoniști-copii : Thomas Sawyer și Huckleberry Finn. Oscilînd între nostalgie și o ironie bine disimulată, scriitorul se eliberează însă, de-a lungul fluxului narativ, de tutela autobiograficului (atît de accentuată în primul roman), lăsînd personajele să-și urmeze propria lor traiectorie existențială, generînd — mai ales prin Huckleberry Finn — una dintre cele mai populare și convingătoare figuri ale literaturii americane moderne.

În *Aventurile lui Huckleberry Finn* — roman publicat în primă ediție în 1884 și care continuă, într-un fel aparte, romanul din 1876 —, dimensiunea autobiografică scade simțitor în favoarea fanteziei scriitoricești, personajul Huck fiind un produs independent, cu o stare civilă și spirituală proprie, un adolescent care se *maturizează*, urmînd, împreună cu fluviul, marele drum al cunoașterii. Cadrul exterior al acestei creații este asigurat și de astă dată de un firesc proces de rememorare scriitoricească a anilor în care Mark Twain însuși, în calitate de pilot pe vetustele vapoare cu zbaturi, a cunoscut măreția și capriciile marelui fluviu. *Bildung*-ul care i-a fost pe-atunci propriu scriitorului se transmite acum, în parte, încărcat de evidente valențe generalizatoare, personajului Huck, textul dobîndind astfel și dimensiunea de *Bildungsroman*.

Prin amplul spațiu acordat călătoriei cu pluta pe apele impunătorului fluviu, călătorie întreprinsă de Huck în compania negrului fugar Jim, *Aventurile lui Huckleberry Finn* depășește cu mult romanul anterior, atît ca forță metaforică (conferită de *picaresc*), cît și ca factură realistă a inciziilor psihologice. Scris la persoana întîi, într-un stil confesiv eliberat de orice canon, romanul „citește" *din interior* evenimentele, filtrîndu-le prin perspectiva sensibilității adolescentine a lui Huckleberry Finn. În călătoria cu pluta spre Sud, fugind din fața unor experiențe dramatice personale și îndreptîndu-se spre altele, neștiute, Huck cunoaște și trăiește întregul registru de tare ale omului american atins de „civilizația" veacului său : violența și cruzimea, furtul și impostura, mizeria și gloria, sublimul și ridicolul, mîndria și umilința, bunăstarea și sărăcia, libertatea și sclavia — toate concretizate, la nivelul textului, prin tablouri reprezentative, cu valoare sintetizatoare în ce privește societatea americană de la mijlocul secolului al XIX-lea. Evadînd în mijlocul naturii pentru a se elibera de tirania convențiilor provinciale și de cea a unui tată brutal și alcoolic, Huck ajunge în mod paradoxal să înțeleagă și mai bine „lumea" oamenilor : aspectele inumane ale sclaviei din statele sudice ale S.U.A., practicile necinstite ale escrocilor de profesie, ignoranța și naivitatea majorității semenilor săi, exterminarea sîngeroasă dintre clanurile de fermieri antrenați în conflicte tragice și absurde totodată, pericolul permanent la care e expusă viața omenească într-un univers în care vînătoarea de oameni devenise lege.

Roman al copilăriei și roman-frescă de moravuri, roman picaresc și *Bildungsroman*, roman de călătorie și roman satiric, *Aventurile lui Huckleberry Finn* devine implicit un roman al dragostei de libertate, așa cum se definește aceasta în avatarurile lui Huck, dar și în cele ale lui Jim. Actul evadării ambilor eroi pe apele fluviului Mississippi îi atribuie roma-

nului calitatea de uriaș simbol al libertății și comuniunii dintre destinele oamenilor și cele ale naturii, călătoria și întîmplările trăite *împreună* fiind contextul cimentării unei profunde prietenii : dintre negrul Jim și albul Huck. Primul mare roman american modern devine astfel, implicit, o puternică diatribă a democratului și umanului Mark Twain la adresa oricărei viziuni segregaționiste în genere.

Aventurile lui Huckleberry Finn este o operă literară despre adevărurile fundamentale ale omului, o amplă meditație metaforică asupra raporturilor dintre condiția umană funciară și deziderateie „civilizației". Este, în același timp, un text care inaugura la 1884, pentru americani, o formulă artistică de o incontestabilă autenticitate, formulă exploatată mai apoi de alți mari prozatori realiști ca Stephen Crane, Sherwood Anderson, William Faulkner, John Steinbeck și Ernest Hemingway. Semnificativă este și afirmația pe care o făcea mai tîrziu Hemingway, în volumul său *Green Hills of Africa* (1935) : „Întreaga literatură americană modernă izvorăște dintr-o carte a lui Mark Twain intitulată *Huckleberry Finn*" — elocventă mărturie a afinității nutrite de o strălucită generație de prozatori față de creația înaintașului lor.

Denis Diderot (1713 – 1784)

IULIA HAȘDEU
Institutul de Lingvistică, București

Specialiștii și publicul larg îl descoperă azi pe Diderot ca pe un fenomen francez de o valoare mondială. Exegeza operei sale continuă să fie o sursă a multor lucrări — monografii, eseuri. Articolul de față este prilejuit de împlinirea, în luna iulie a.c., a două sute de ani de la moartea lui Diderot, propunîndu-și să întregească profilul omului și al scriitorului, ca pe al unuia din cei mai incontestabili gînditori și artiști ai tuturor vremurilor.

Fiul tocilarului din Langres învață la colegiul din orașul natal, continuă să studieze la Universitatea din Paris filozofia, teologia și dreptul.

În 1745 Diderot publică o traducere liberă a lucrării *Essais sur le mérite et la vertu* a lui Shaftesbury în care include și unele reflecții proprii privind problemele morale. Mult mai personale, *Pensées philosophiques* (1746), exprimă poziția filozofică a lui Diderot și refuzul categoric al religiei. În 1762 scrie *Additions* la aceste *Pensées*, care vor apărea în 1770 și care vor marca evoluția lui Diderot spre materialismul ateu. Atitudinea sa față de religie este prezentă și în *Promenade du Sceptique* (redactată în 1747 și publicată în 1830). În *Bijoux indiscrets* (1748), pe lîngă aluziile făcute vieții de la curte, găsim numeroase idei în domeniile gîndirii, moralei și artei. Cu *Lettres sur les Aveugles à l'usage de ceux qui voient* (1749) filozoful francez se îndreaptă spre o concepție materialistă, edificată pe

baze empiric-senzualiste, considerînd că idealiștii sînt atinși de deficiență senzorială, comparîndu-i cu orbii. Această lucrare servește drept pretext arestării sale : Diderot este închis la Vincennes timp de trei luni în toamna anului 1749.

Între timp însă, Diderot și-a asumat sarcina de a conduce giganticul proiect al *Enciclopediei* franceze pe care scriitorul, sacrificîndu-și aproape trei decenii de viață, îl duce la bun sfîrșit în ciuda tuturor dificultăților. Vasta lucrare enciclopedică (35 de volume) constituie un monument al filozofiei iluministe. La elaborarea ei au contribuit numeroși filozofi și savanți progresiști care au supus unei critici raționaliste instituțiile și ideologia feudală, religia și concepțiile retrograde, avînd un rol de seamă în pregătirea ideologică a Revoluției Franceze. Extrem de ocupat cu redactarea unor articole și cu tipărirea, tom cu tom, a *Enciclopediei*, Diderot își face totuși timp și pentru a scrie *Lettre sur les Sourds et Muets* (1751), care conține păreri originale în diverse probleme de filozofie și estetică. Asupra filozofiei științelor Diderot revine în *De l'Interprétation de la Nature* (1753) în care, într-o ordine nu chiar logică, apar idei geniale și surprinzător de avansate în raport cu nivelul științelor din acea epocă, recomandînd știința experimentală fără a neglija rolul imaginației. În acest sens Mihai Ralea scria în *Cele două Franțe* : „Dar Diderot merge și mai departe. Pe lîngă senzații și gîndire, mintea omenească mai întrebuințează și un al treilea mijloc de cunoaștere, care este verificarea experimentală ori cea practică".

Principalele opere care marchează evoluția filozofică a lui Diderot, situîndu-l printre cei mai mari filozofi ai secolului, dacă nu cel mai mare, sînt *Entretien entre d'Alambert et Diderot, Le Rêve de d'Alambert* și *Suite de l'entretien* (compuse în 1769 și publicate în 1830) ; ele constituie o sinteză mecanicistă a ultimelor achiziții științifice din epocă, prin care Diderot, situat pe o poziție monistă anticarteziană, încearcă să demonstreze imanența absolută a unei materii capabile de a evolua datorită calității sale intrinseci, sensibilitatea, pînă la structura complexă (înțeleasă, inevitabil, la modul filozofic) a ființei omenești.

Deplina măsură a geniului realist al lui Diderot se oglindește în opera sa de povestitor și romancier. Pe cît era dramaturgul de moralizator, de lacrimogen și de monoton, ca în *Le Fils naturel* (1757), *Le Père de Famille* (1758), pe atît e de variat, de caustic și de emoționant romancierul. Opera de prozator a lui Diderot înseamnă un moment culminant în istoria realismului francez și, fără îndoială, în cea a literaturii mondiale. Ea este cunoscută și din ce în ce mai apreciată pentru arta extrem de modernă a narațiunii, pentru ideile sugestive pe care le emite în fiecare clipă și pentru caracteristicile umane care sînt proiectate de scriitor. *La Religieuse*, scrisă în 1760 și publicată în 1796, este cel dintîi mare roman al lui Diderot, constituind un manifest anticlerical și o proclamație a drepturilor femeii. Iar *Le Neveu de Rameau*, compus și revăzut între 1761—1772, ocupă un loc de frunte. Vorbind despre filozofia veacului al XVIII-lea, Engels a definit „romanul" *Le Neveu de Rameau* „o capodoperă de dialectică". Dialectică este într-adevăr dedublarea conștiinței lui Diderot în cele două atitudini ale eului său : Diderot — filozoful materialist, moralistul virtuos și Diderot — Rameau, cinicul vulgar și necruțător. Prin dialogul lor incendiar, Diderot atinge o culme a realismului francez, anticipînd formula romancierilor veacului ce avea să vină, a lui Stendhal sau a lui Balzac. Diderot ne oferă cu *Jacques le Fataliste et son maître* (scris în 1773 și publicat în 1796) „un festin enorm, extrem de delicat, servit cu multă inteligență"

(Goethe, *Jurnal*, 1780), o capodoperă scînteietoare care nu se constituie dintr-o povestire propriu-zisă, ci o „dîră" (J. Derrida), fiind o premeditare asupra formelor : o operă se compune şi se descompune sub ochii noştri, unde folosirea maximală a posibilităţilor discursului, de o modernitate uimitoare, exprimă sinteza şi culmea romanescă a epocii. Ironia lui Diderot constă în faptul că omul care se crede liber (le maître) este aproape un abulic, cel care este „fatalist" (Jacques) e liber să facă ce-i place. Înzestrat cu calităţi deosebite, Jacques e într-adevăr stăpînul stăpînului său.

Lui Diderot i se mai datorează apariţia în Franţa a criticii de artă. La *Salons* (prezentări de expoziţii de pictură şi sculptură făcute la Luvru între anii 1759 şi 1781) trebuie adăugate lucrările sale de estetică şi articole din *Encyclopédie* (*Beau* etc.), în care el pledează pentru realism.

Prin geniul gîndirii sale situate în proximitatea dialecticii hegeliene, prin arta scriitoricească, prin originalitatea ideilor şi culturii sale, Diderot constituie o personalitate prodigioasă a epocii Luminilor care şi-a depăşit veacul, fiind, alături de Rousseau, spiritul cel mai modern al vremii sale.

Interviul revistei.
Constantin Noica la 75 de ani

Prof. MIRCEA HANDOCA
Liceul Industrial „D. Bolintineanu", Bucureşti

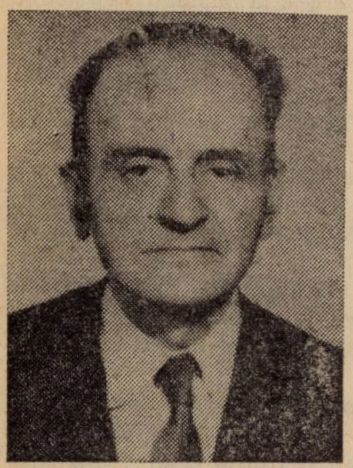

Savant, spirit original, eseist remarcabil, erudit poliglot, căruia îi sînt familiare limbile greacă, latină, germană, engleză şi franceză, stăpîn al tainelor matematicii, subtil estetician, filozof, istoric şi critic literar, Constantin Noica împlineşte la 24 iulie 1984 venerabila vîrstă de 75 de ani, dintre care aproape 60 consacraţi scrisului românesc.

Constantin Noica a debutat cu versuri şi articole în revista şcolară *Vlăstarul* a Liceului „Spiru Haret" din Bucureşti, al cărui eminent elev a fost, continuînd să colaboreze la această revistă şi în vremea studenţiei. Una dintre primele poezii, intitulată *Meşterul Manole*, este dedicată lui Lucian Blaga [1]. Ulterior Noica îi va consacra lui Blaga numeroase articole şi studii. În articolul *O filozofie a sufletului românesc*, referindu-se în special la *Spaţiul mioritic*, Noica sublinia prospeţimea, îndrăzneala şi originalitatea scrisului lui Blaga : „Nu am întîlnit pînă acum multe lucrări asupra formelor de viaţă ale sufletului românesc care să ni se impună cu atîta hotărîre ca ultima lucrare a d-lui Blaga. D-sa poate avea cărţi mai interesante, sub raportul pur filozofic decît aceasta ; poate avea lucrări mai bine puse la punct, mai bine echilibrate ; nu are însă nici o carte mai tulburătoare pentru o minte românească decît cartea de faţă" [2].

[1] Vezi *Vlăstarul*, an. IV, 1928, mai-iunie, nr. 7—8, p. 2.
[2] C. Noica, *O filozofie a sufletului românesc*, în *Vremea*, an. IX (1937), ianuarie 3, p. 4.

Debutul editorial al lui Constantin Noica s-a produs cu volumul *Mathesis sau despre bucuriile simple* (1934), critica literară apreciind în mod deosebit perfectul echilibru interior, puterea de subtilă analiză și originalitatea autorului care nu împlinise încă 25 de ani. Comparîndu-l cu Henri Poincaré, genialul filozof matematician, Șerban Cioculescu conchidea : „Îmi este o aleasă bucurie să o recomand ca pe un îndreptar de gîndire. Niciodată în scrisul românesc spiritul geometric nu s-a prelungit ca în *Mathesis*, în pură poezie“ [3]. Eseu și totodată tratat filozofic, *Mathesis* este una dintre cărțile de gîndire românească cele mai frumos scrise. Urmează *Schiță pentru istoria lui Cum e cu putință ceva nou* (1940), *Jurnalul filozofic* (1945) și numeroase traduceri din Descartes, Kant, Hegel, Platon și Aristotel.

În ultimii 15 ani, Constantin Noica a publicat cărți fundamentale : *Douăzeci și șapte de trepte ale realului* (1968), *Lysis sau despre înțelesul grec al dragostei de oameni și lucruri* (1969), *Rostirea filozofică românească* (1970), *Creație și frumos în rostirea românească* (1973), *Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești* (1975), *Despărțirea de Goethe* (1976), *Sentimentul românesc al ființei* (1978), *Povestiri despre om* (1980), *Devenirea întru ființă* (1981).

Filozof al culturii, demn continuator al lui Lucian Blaga, Constantin Noica este preocupat în majoritatea scrierilor sale de specificul spiritualității românești. Comentariile filozofice pe marginea *Luceafărului* și basmului *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte* (din volumul *Sentimentul românesc al ființei*) sînt exemple de analize literare magistrale.

Constantin Noica pledează (cu competență, cu emoție și înflăcărare) pentru editarea integrală a celor 44 de caiete rămase de la Eminescu.

Cele peste 60 de volume publicate de Constantin Noica nu sînt un rezultat numai al scînteii geniului său, ci și al muncii temeinice, îndîrjite, sistematice și fără de odihnă, fiind pentru noi un exemplu strălucit. De aceea, la împlinirea vîrstei de 75 de ani, i-am adresat rugămintea de a răspunde la cîteva întrebări. Domnia sa a considerat instructiv să ne dea un singur răspuns.

Răspuns la o singură întrebare

Dintre cele zece întrebări pe care mi le pune prof. Mircea Handoca în vederea unui interviu, cer îngăduința de a răspunde doar la ultima : „Ce sfaturi și îndemnuri ați dori să adresați celor aproape 150.000 de cititori ai revistei *Limba și literatura română* ?“

— Nu cred că am căderea să dau sfaturi și îndemnuri celor aproape 150.000 de cititori ai revistei. În schimb aș da cîteva sfaturi celor dintre dînșii care vor să devină *cărturari*, în particular celor ce nu au trecut de 25 de ani.

Viața unui cărturar mai deosebit (întocmai vieții unui artist) se decide între 15 și 25 ani. Cîteva ecuații sau probleme de fizică rezolvate *în plus*, cîteva verbe neregulate din limbile clasice sau o limbă străină însușite iarăși în plus, o lectură nouă sau o experiență proprie în natură, o bună *mirare* ce poate trezi și susține o vocație, toate acestea pregătesc cuiva alt buletin decît cel cenușiu. Cine n-a ieșit din statistică (inclusiv premianții) între 15 și 25 de ani, va rămîne în statistică pentru restul vieții. Va ascuți nuiele pentru cei care trag cu arcul. Este din plin nevoie de primii, firește, ba încă în foarte mare număr ; dar societatea se afirmă și sporește prin cei care trag cu arcul.

[3] Șerban Cioculescu, *Operele premiate ale scriitorilor tineri needitați*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an. I (1934), septembrie, p. 658.

Există în lumea românească trei exemple de tinerețe, excepțională prin vrednicie, nu numai prin învrednicire.

Primul este cel al lui Eminescu. Tinerii care vor să devină cărturari și chiar creatori ar face bine să răsfoiască manuscrisele lui Eminescu. Majoritatea sînt fotocopiate, la Biblioteca Academiei, iar fotocopiile se dau spre citire. Hîrtia lor este groasă, ca de clișeu, astfel că tinerilor care le vor răsfoi, uimiți, le vor sîngera poate degetele. Să le sîngereze !

Al doilea exemplu este cel al lui Iorga. Orice tînăr de la noi ar trebui să citească primul volum din *O viață de om*, spre a vedea ce înseamnă tumultul unui început. Poate, după aceea, ar face bine să vadă și ce înseamnă un destin de cărturar, răsfoind în picioare, vreo oră și jumătate, cele două fișiere cu lucrările lui Iorga, aflate tot la Biblioteca Academiei.

Al treilea exemplu de vrednicie tînără, o vrednicie care merge pînă la delirul culturii, va fi cel al lui Mircea Eliade. N-a ieșit încă la iveală decît o mică parte din vîlvătaia unei tinereți, dar și atît este de ajuns spre a isca un incendiu în cîteva cugete tinere.

Dacă însă vreun tînăr cu chemare cărturărească ar spune că împrejurările vieții proprii, condițiile exterioare, ba chiar ceasul istoric îl împiedică să se împlinească pe măsura înzestrării sale, atunci nimeni nu-i poate da un sfat. Îl îndemnăm, cel mult, să consulte bacteriile și virușii care au fost atacați de sulfamide pînă la desființare, dar care au știut să se adapteze, să se refacă și să sfideze pe Luminăția Sa, omul.

Din lucrările lui C. Noica

„Un cuvînt e un arbore. Că s-a născut pe pămîntul tău ori a căzut ca o sămînță din lumea altora, un cuvînt este, pînă la urmă, o făptură specifică. A prins rădăcini în huma țării tale, s-a hrănit din ploile ei, a crescut și s-a resfirat sub un soare ce nu e nicăieri același, iar așa cum este nu poate fi lesne mutat din loc, transplantat, tradus... Rostirea aceasta a omului are ea însăși rosturi și funcții felurite, dincolo de funcția comunicării. Rostirea putea fi expresie a mitului și gîndirii mitice, sau alteori a gîndirii magice, expresie a gîndirii religioase, ca oracolul, a vieții morale, ca porunca și norma, a relațiilor juridice, ca lege, a gîndirii filozofice, ca logos, așa cum putea fi expresia gîndirii științifice de dinaintea științei de simboluri și semne, a cunoașterii și narațiunii istorice, sau expresia gîndirii literare și poetice care uneori reușește să le cuprindă pe toate și să regăsească începuturile. De fiecare dată cuvîntul e altul decît cel obișnuit ; sau e același, cu altă funcție."

(Creație și frumos în rostirea românească)

„Cultura noastră a avut în trecut trei mari gînditori care să-și fi pus problema ființei : limba, un poet și un sculptor.

Problema ființei are două fețe, una mai întunecată, ținînd de greutatea lucrurilor de pe pămînt și din cerul generalităților de a obține ființa ; alta mai luminoasă, a ființei privită în universalitatea ei. Limba și Eminescu ne-au dat, în cele ce preced, fața dintîi. Tot limba și în chip surprinzător un sculptor, Brâncuși ne vor arăta fața cea luminoasă...

Cineva a adus, totuși, bucuria. A fost sculptorul acela al zborului și al esențelor, Brâncuși. El singur spunea, cu îndrăznirea simplității, că vrea să aducă oamenilor bucurie. Alt nume nu-i dădea — dar ne este limpede astăzi, privindu-i opera, că era vorba despre bucuria *așezării în ființă*. Brâncuși descrie *ce e durabil*, chiar cînd face portrete de ființe reale, căci le înscrie și lor chipul printre esențele generale... Iar Coloana ? Cine nu știe nimic despre românească devenire întru ființă,

adică despre răspunsul pe care l-am putea sugera — dar firește sugera, numai — întrebării de veacuri a lui Aristotel (ce este „ființa ca ființă"), ar trebui să se uite atent la Coloana fără sfîrșit. Dacă vrea mecanicul, are acolo cea mai splendidă desfășurare mecanică ; dacă vrea organicul, vede din plin creșterea nod cu nod, vertebrarea și organicul propriu-zis, dacă, în fine, vrea imaginea spiritului, găsește acolo cea mai perfectă reacție în lanț a gîndului. Vrea cumva infinitul ? Dar e tocmai ce i se oferă, incapsulat acolo. Iar toate acestea sînt cu putință pentru că Brâncuși s-a apucat să sculpteze ființa ca ființă."

(Sentimentul românesc al ființei)

Cuprinderea lui Călinescu este extraordinară, judecățile lui parțiale sînt fără echivalent și adesea fără drept de apel, totuși el a vorbit într-atît de bine despre imaginile felurite ale lui Eminescu încît n-a mai putut, cu toată marea sa vocație de critic, să dea o imagine unică, totalizatoare.

Este în schimb altcineva, care n-a privit cu ochi de „alexandrin" fenomenul Eminescu. Este Nicolae Iorga, singurul, poate, care a știut să dea cuvîntul potrivit, pe care nu-l mai rostea nici Maiorescu după trecerea anilor. El a vorbit despre poet ca fiind, în realitate, „expresia integrală a sufletului românesc". Și a spus lucrul acesta, care poate lămuri cît de cît miracolul poetic eminescian, dar poartă în ultimă instanță asupra altcuiva decît Poetul ; a spus despre opera acestuia că reprezintă cea mai vastă sinteză făcută de vreun suflet de român... [Eminescu] omul acesta mare, ce copia pe curat locuri și aproape cărți întregi, care scria cu voluptate în litere grecești și slavone (așa cum desena Goethe litere arabe), poetul genial, dezordonat, și fără studii, care pe zeci de pagini transcria un tratat de fizică și pe 117 file mari o gramatică slavonă — te învață ceva dincolo de orice genialitate : binecuvîntarea cantității...

Un om de cultură care nu folosește firesc cîteva limbi străine nu-și merită numele. Un om care n-a citit autori întregi și nu simple cărți n-a citit cu adevărat. Cine n-a acoperit cîteva culturi nu poate spune nimic adînc despre cultura sa. Numeroși cercetători tineri de calitate sînt permanent angajați în cultura poporului nostru. Dar, dacă nu știu slavonă și greacă, nu fac nici o treabă deosebită în cultura veche românească, iar dacă n-au acoperit cîteva culturi, ca un Călinescu ori un Vianu, nu vor fi decît contabili și arhivari ai culturii românești...

Nu se poate teme nimeni că aceste caiete eminesciene vor face diletanți. Dimpotrivă, vor face specialiști mai buni. Un lucru însă *nu* vor face. Nu vor face poeți. Căci vor dovedi oricărui poet pe bază de simplă inspirație juvenilă, care anume e *subsolul* poeziei adevărate. Vor reaminti că toți marii poeți ai lumii au fost — nu știm bine pentru ce — mari oameni de cultură, și că poezia lui Eminescu este floarea aleasă a unei grădini, iar nu una a cîmpului.

Dacă e vorba de lecția fără de capăt pe care o poate da un *uomo universale* în versiune românească, este o lecție pentru oameni de cultură adevărați, creatori sau specialiști. E adevărat : imperfecțiune este, în cele șapte sau opt mii de file ale lui Eminescu, dar este una care strivește, cu masivitatea și deschiderea ei, orice conștiință de specialist sau nespecialist care o înfruntă...

Darul ce ni s-a făcut prin Eminescu ? A apărut în lumea noastră un om care-a înțeles să fie om deplin. Cineva care n-a voit să fie al doilea.

(Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești)

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu": etapa judeţeană

Etapa judeţeană a celei de-a XXVII-a ediţii a Concursului de limba şi literatura română „M. Eminescu" a avut loc în ziua de 4 martie 1984. Publicăm, în numărul de faţă, subiectele obligatorii pentru etapa judeţeană, formulate de comisia centrală şi listele elevilor premiaţi, cu drept de participare la etapa finală de la Suceava.

Subiecte

Clasa a IX-a

1. Susţineţi, cu argumente referitoare la conţinut şi la valoare literară, actualitatea creaţiei cronicarilor şi a reprezentanţilor Şcolii Ardelene.

2. Comentaţi versurile *Stejarul şi cornul*, din volumul *Poezii populare ale românilor* de V. Alecsandri.

Clasa a X-a

1. Demonstraţi de ce drama *Apus de soare* de B. Şt. Delavrancea îşi păstrează actualitatea.

2. Comentaţi un fragment (imaginea horei) din *Nunta Zamfirei* de G. Coşbuc.

Clasa a XI-a

1. Pe baza textelor literare studiate, susţineţi afirmaţia lui Titu Maiorescu despre Mihai Eminescu : „Pe cît se poate omeneşte prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, şi forma limbei naţionale, care şi-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmîntului cugetării româneşti".

2. Comentaţi versurile lui Eminescu : „Porni luceafărul. Creşteau / În cer a lui aripe, / Şi căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe. / Un cer de stele dedesupt, / Deasupra-i cer de stele. / Părea un fulger nentrerupt / Rătăcitor prin ele."

Clasa a XII-a

1. Pe baza textelor literare studiate, relevaţi valoarea artistică a creaţiei lui Lucian Blaga.

2. Comentaţi fragmentul începînd cu versul „O, cine ştie ? — Poate că" pînă la versul „gorunule din margine de codru" din poezia *Gorunul* de Lucian Blaga.

Premianții etapei județene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Suceava

ALBA. Clasa a IX-a : *Delia Maria Petra*, Liceul Industrial, Sebeș. Clasa a X-a : *Carmen Covaci*, Liceul Industrial, Ocna Mureș ; *Maria Hațegan*, Liceul „Horia, Cloșca și Crișan", Alba Iulia. Clasa a XI-a : *Elena Petra*, Liceul Industrial, Sebeș : *Eutalia Teompa*, Liceul „Horia, Cloșca și Crișan", Alba Iulia. Clasa a XII-a : *Daniela Gădălean*, Liceul Industrial Nr. 4, Alba Iulia.

ARAD. Clasa a IX-a : *Adriana Mesaroș*, Liceul Industrial Nr. 8, Arad ; *Monica Szárics*, Liceul „I. Slavici", Arad. Clasa a X-a : *Florica Hornoi*, Liceul „I. Slavici", Arad ; *Cecilia Diana Lucaci*, *Laura Savu*, Liceul Industrial Nr. 13, Arad.

ARGEȘ. Clasa a IX-a : *Crenguța Bozan*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; *Mihaela Isbășoiu*, Liceul de Filologie-Istorie, Cimpulung. Clasa a X-a : *Luminița Eremia*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; *Irena Matei*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; Clasa a XI-a : *Liliana Marin*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; *Constanța Neagu*, Liceul Sanitar, Pitești. Clasa a XII-a : *Mirela Robu*, Liceul Industrial Nr. 8, Pitești ; *Claudia Tița*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești.

BACĂU. Clasa a IX-a : *Cristina Coteanu*, Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Carmen Huluță*, *Anca Petrilă*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Carmen Tătărășanu*, Liceul „Lucrețiu Pătrășcanu", Bacău. Clasa a X-a : *Gheorghe Bacalu*, Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Ioana Burduja*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Teodora Craus*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; Clasa a XI-a : *Roxana Băisan*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Lăcrămioara Lazăr*, Liceul „L. Pătrășcanu", Bacău ; *Lavinia Șeitan*, Liceul Pedagogic, Bacău. Clasa a XII-a : *Gabriela Asmarandei*, Liceul Industrial, Buhuși ; *Elisabeta Cuculescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej ; *Tatiana Ursu*, Liceul Pedagogic, Bacău.

BIHOR. Clasa a IX-a : *Adriana Botici*, Liceul Sanitar, Oradea ; *Anca Bradu*, *Liliana Deak*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea. Clasa a X-a : *Claudia Bobar*, Liceul Sanitar, Oradea ; *Alice Bodiu*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Simona Ungur*, Liceul Pedagogic, Oradea. Clasa a XI-a : *Livia Ciotea*, Liceul Pedagogic, Oradea ; *Liana Dragoș*, Liceul „E. Gojdu", Oradea. Clasa a XII : *Dorina Costea*, Liceul Industrial, Beiuș ; *Sorina Rotar*, Liceul Pedagogic, Oradea.

BISTRIȚA. Clasa a IX-a : *Liana Goga*, *Codruța Pop*, Liceul „L. Rebreanu", Bistrița. Clasa a X-a : *Simona Botean*, Liceul Metalurgic, Beclean ; *Carmen Pop*, Liceul Industrial Nr. 1, Bistrița. Clasa a XII-a : *Alina Ardelean*, Liceul Pedagogic, Năsăud ; *Doina Vertic*, Liceul „G. Coșbuc", Năsăud.

BOTOȘANI. Clasa a IX-a : *Larisa Hoidrag*, Liceul Pedagogic, Botoșani. Clasa a X-a : *Cristi Bădiliță*, Liceul „A.T. Laurian", Botoșani. Clasa a XI-a : *Doinița Adumitroaie*, Liceul Sanitar, Botoșani ; *Greta Pasat*, *Siminica Țuca*, Liceul Pedagogic, Botoșani. Clasa a XII-a : *Mariana Scripcaru*, Liceul Industrial, Bucecea.

BRAȘOV. Clasa a IX-a : *Ioana Letcă*, Liceul „A. Șaguna", Brașov ; *Nicoleta Orlandea*, Liceul „Unirea", Brașov. Clasa a X-a : *Minerva Muscalu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Brașov ; *Mircea Itul*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Anca Porojan*, Liceul „A. Șaguna", Brașov ; *Andreea Stoie*, Liceul „Unirea", Brașov. Clasa a XI-a :

Ovidiu Brînză, Liceul „Radu Negru", Făgăraș ; *Gabriela Dinu*, Liceul „Unirea", Brașov. Clasa a XII-a : *Mihaela Bucă*, Liceul „A. Șaguna", Brașov ; *Caius Dobrescu*, Liceul „Unirea", Brașov.

BRĂILA. Clasa a IX-a : *Florentina Arghiropol*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Clasa a X-a : *Magdalena Dudaș*, Liceul Industrial Nr. 4, Brăila. Clasa a XI-a : *Adriana Stănescu*, Liceul Industrial Nr. 5, Brăila. Clasa a XII-a : *Reveica Dobre*, Liceul Sanitar, Brăila ; *Mihaela Ilie*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila.

BUZĂU. Clasa a IX-a : *Mihaela Grozea*, *Mirela Paraipan*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a X-a : *Liliana Drăgan*, Liceul Pedagogic, Buzău ; *Vasilica Oancea*, *Feliciana Vidu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a XI-a : *Viorica Constantinescu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a XII-a : *Liliana Roșu*, Liceul Pedagogic, Buzău ; *Florin Zamfira*, Liceul Industrial Nr. 6, Buzău.

CARAȘ SEVERIN. Clasa a IX-a ; *Emilia Ancuțici*, Liceul Economic, Reșița, Clasa a X-a : *Cristina Lerch*, Liceul de Matematică-Fizică, Reșița. Clasa a XI-a : *Aurora Nemeș*, Liceul Pedagogic, Caransebeș ; *Daniela Silvășan*, Liceul Industrial Nr. 5, Reșița. Clasa a XII-a : *Valy Ceia*, Liceul de Matematică-Fizică, Reșița.

CĂLĂRAȘI. Clasa a IX-a : *Ileana Popescu*, Liceul „N. Bălcescu", Călărași. Clasa a X-a : *Daniela Costela Radu*, Liceul Agroindustrial, Călărași ; *Theodor Nițu*, Liceul „Al. Sahia", Oltenița ; *Cerasela Sprîncenatu*, Liceul „N. Bălcescu", Călărași.

CLUJ. Clasa a IX-a : *Dana Galiș*, Liceul „N. Bălcescu", Cluj-Napoca ; *Korina Nemecz*, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; *Laura Pavel*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca. Clasa a X-a : *Mihaela Mureșan Pop*, Liceul Industrial, Cîmpia Turzii ; *Mircea Naidin*, *Ariadna Rebreanu*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Ioana Șchipor*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca. Clasa a XI-a : *Andaluna Borcilă*, *Marta Orban*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Doina Pîrv*, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; *Loredana Românu*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca. Clasa a XII-a : *Sanda Cordoș*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Dana Pop*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca ; *Mircea Țicudean*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.

CONSTANȚA. Clasa a IX-a : *Adina Brădeanu*, Liceul Industrial Nr. 3, Medgidia ; *Teodor Dobrin*, Liceul Industrial Nr. 2, Constanța ; *Gloria Tănăsescu*, Liceul Industrial Nr. 2, Mangalia. Clasa a X-a : *Otilia Ceauș*, Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Camelia Feșteanu*, Liceul Pedagogic, Constanța. Clasa a XI-a : *Adriana Andronic*, *Carmen Codreanu*, Liceul Industrial Nr. 6, Constanța. Clasa a XII-a : *Ecaterina Alexandru*, *Gheorghița Dinescu*, Liceul Pedagogic, Constanța.

COVASNA. Clasa a X-a : *Tatiana Aitean*, *Mioara Cerchizan*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu Gheorghe ; *Silvia Fadgyas*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu Gheorghe. Clasa a XI-a : *Daniela Boriceanu*, Liceul Industrial, Întorsura Buzăului. Clasa a XII-a : *Mirela Bulat*, *Iuliana Nemeș*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu Gheorghe.

DÎMBOVIȚA. Clasa a IX-a : *Iordanca Irimescu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a X-a : *Anca Platcu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a XI-a : *Adrian Davidoiu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a XII-a : *Laurențiu Avram*, Liceul Industrial Nr. 2, Găiești ; *Adrian Negreș*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște.

DOLJ. Clasa a IX-a : *Mihaela Cotelici, Elena Gavrilă*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Georgeta Ivan*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Irina Vespan*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova. Clasa a X-a : *Carmen Aldumitri*, Liceul Pedagogic, Craiova ; *Gabriela Gonţan, Monica Joiţa*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova. Clasa a XI-a : *Gabriela Vilara, Stela Vilău*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova. Clasa a XII-a : *Silvia Martin*, Liceul Pedagogic, Craiova ; *Florea Nae*, Liceul Militar „Tudor Vladimirescu", Craiova.

GALAŢI. Clasa a IX-a : *Violeta Trandafir*, Liceul Industrial Nr. 2, Tecuci. Clasa a X-a : *Nineta Dragomir*, Liceul „V. Alecsandri", Galaţi ; *Panaite Corneliu*, Liceul Industrial Nr. 12, Galaţi. Clasa a XI-a : *Violeta Chiscop*, Liceul Industrial Nr. 12, Galaţi ; *Cerasela Ene*, Liceul Industrial Nr. 7, Galaţi ; *Ecaterina Prunea*, Liceul Pedagogic, Galaţi. Clasa a XII-a : *Silviu Lupaşcu*, Liceul „V. Alecsandri", Galaţi ; *Veronica Toader*, Liceul Industrial Nr. 12, Galaţi.

GIURGIU. Clasa a IX-a : *Cristina Hari*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu. Clasa a X-a : *Niculina Palea*, Liceul Industrial, Bolintin Vale. Clasa a XI-a : *Nicoleta Bălan*, Liceul „I. Maiorescu", Giurgiu. Clasa a XII-a : *Gabriel Antonescu*, Liceul Industrial Nr. 3, Giurgiu ; *Nela Stancu*, Liceul Industrial, Bolintin Vale.

GORJ. Clasa a IX-a : *Maria Miron*, Liceul „T. Vladimirescu", Tîrgu Jiu. Clasa a X-a : *Constantin Buzera*, Liceul Economic, Tîrgu Jiu. Clasa a XI-a : *Claudia Calotă*, Liceul Industrial, Novaci. Clasa a XII-a ; *Ion Buzera*, Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu Jiu.

HARGHITA. Clasa a IX-a : *Liliana Ungureanu*, Liceul Pedagogic, Odorheiu Secuiesc. Clasa a X-a : *Daniela Pop*, Liceul Industrial Nr. 2, Topliţa. Clasa a XI-a : *Liliana Prodan*, Liceul Pedagogic, Odorheiu Secuiesc ; *Ilona Simon*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc. Clasa a XII-a : *Carmen Ardelean*, Liceul „Dr. Petru Groza", Odorheiu Secuiesc ; *Margareta Lakatos*, Liceul Industrial Nr. 3, Miercurea Ciuc.

HUNEDOARA. Clasa a IX-a : *Cristian Nicoară, Horaţiu Tiruţă*, Liceul „Decebal", Deva. Clasa a X-a : *Adela Popescu*, Liceul Pedagogic, Deva ; *Daniela Slovenszky*, Liceul de Matematică-Fizică, Hunedoara. Clasa a XI-a : *Simona Sora*, Liceul Sanitar, Hunedoara. Clasa a XII-a : *Irinel Krausz*, Liceul de Matematică-Fizică, Petroşani ; *Cristina Müller*, Liceul Sanitar, Hunedoara ; *Georgeta Roşian*, Liceul Agroindustrial, Haţeg.

IALOMIŢA. Clasa a IX-a : *Loredana Badea*, Liceul Agroindustrial, Ţăndărei. Clasa a X-a : *Anca Alecu*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia. Clasa a XI-a : *Luminiţa Linteş*, Liceul Angroindustrial, Slobozia ; *Viorica Pană*, Liceul Industrial Nr. 1, Slobozia. Clasa a XII-a : *Georgeta Apolozan, Alina Mărculescu, Gabriela Moise*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia.

IAŞI. Clasa a IX-a : *Carmen Barbărasă, Laura Briotă, Mona Pavelescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi. Clasa a X-a : *Carmen Buruiană*, Liceul de Informatică, Iaşi ; *Irina Creţu*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi ; *Carla Vasiliu*, Liceul G. Ibrăileanu", Iaşi. Clasa a XI-a : *Sergiu Ailenei, Monica Broos*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi ; *Antoniu Petriş*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi. Clasa a XII-a : *Eugenia Bobîrnat*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi ; *Elena Borşer, Mihaela Hrincă*, Liceul Sanitar, Iaşi.

MARAMUREȘ. Clasa a IX-a : *Constantin Buchet*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Liana Dîrjan*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare. Clasa a X-a : *Cristina Cupșa*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Rodica Dulf*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare; *Liliana Grumaz*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare. Clasa a XI-a: *Rodica Frenț*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Ana Maria Fernea*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare. Clasa a XII-a : *Carmen Pavel*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare.

MEHEDINȚI. Clasa a IX-a : *Mirela Bălțățeanu*, Liceul Industrial, Strehaia. Clasa a X-a : *Florentina Nedelușî*, Liceul Industrial Nr. 5, Drobeta-Turnu Severin. Clasa a XI-a : *Alietti Muscalu*, Liceul Industrial Nr. 6, Drobeta-Turnu Severin. Clasa a XII-a : *Magdalena Marișescu*, Liceul „Șt. Plavăț", Orșova ; *Claudia Mihalcea*, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu Severin.

MUREȘ. Clasa a IX-a : *Adrian Cismaș*, *Diana Singeorzan*, Liceul Industrial Nr. 1, Tîrnăveni. Clasa a X-a : *Anca Fleșariu*, Liceul „J. Haltrich", Sighișoara ; *Corina Szenes*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș ; *Daniela Vrîncean*, Liceul Pedagogic, Tîrgu Mureș. Clasa a XI-a : *Rozalia Simo*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș. Clasa a XII-a : *Claudia Iurian*, *Luminița Mosora*, Liceul Sanitar, Tîrgu Mureș.

NEAMȚ. Clasa a IX-a : *Simona Costea*, Liceul „Petru Rareș", Piatra Neamț ; *Liliana Nicorescu*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț. Clasa a X-a : *Gabriela Budocă*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț ; *Dalila Leonescu*, Liceul „Petru Rareș", Piatra Neamț. Clasa a XI-a: *Daniela Mitrofan*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț ; *Gabriel Stupu*, Liceul „Roman Vodă", Roman. Clasa a XII-a : *Steluța Boboc*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț ; *Paulina Steinbergher*, Liceul Industrial Nr. 6, Piatra Neamț.

OLT. Clasa a X-a : *Oana Bărbulescu*, Liceul „Ion Minulescu", Slatina ; *Cristian Neacșu*, Școala Potcoava. Clasa a XI-a : *Cezar Ienei*, Liceul Agroindustrial, Slatina. Clasa a XII-a : *Floriana Bașică*, Liceul Agroindustrial, Caracal : *Mihaela Cioponea*, Liceul Pedagogic, Slatina.

PRAHOVA. Clasa a IX-a : *Diana Nuțiu*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploiești. Clasa a X-a : *Gabriela Barnea*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Alina Drumeanu*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești. Clasa a XI-a : *Gabriela Deaconu*, *Daniela Zeca*, Liceul „C. Dobrogeanu Gherea", Ploiești ; *Roxana Marcu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești. Clasa a XII-a : *Petruța Andrei*, Liceul „N. Iorga", Vălenii de Munte ; *Liliana Bădoiu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Viorica Moraru*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Diana Crizantema Trandafir*, Liceul „C. Dobrogeanu Gherea", Ploiești.

SATU MARE. Clasa a IX-a : *Loredana Boja*, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; *Monica Fărcaș*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare. Clasa a XI-a : *Dorina Olariu*, Liceul Industrial Nr. 6, Satu Mare ; *Maria Ster*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare. Clasa a XII-a : *Dolores Kruszlics*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare ; *Mariana Rus*, Liceul Industrial Nr. 7, Satu Mare.

SĂLAJ. Clasa a IX-a : *Mihaela Huban*, Liceul Industrial, Jibou ; *Diana Pușcaș*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleul Silvaniei. Clasa a X-a : *Ioana Costelaș*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleul Silvaniei ; *Crin Teodorescu*, Liceul Industrial Nr. 3, Zalău.

Clasa a XI-a : *Voichița Răblău*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău. Clasa a XII-a : *Ana Lavrincic*, Liceul Agroindustrial, Șimleul Silvaniei ; *Marcel Lucaciu*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleul Silvaniei.

SIBIU. Clasa a IX-a : *Simona Sopa, Gabriela Stuparu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a X-a : *Mihaela Artimon*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Daniela Drăghiciu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a XI-a : *Liliana Floca*, Liceul „Axente Sever", Mediaș ; *Elena Poplăceanu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a XII-a : *Eva Babinszki, Ramona Neamțu*, Liceul „O. Goga", Sibiu.

SUCEAVA. Clasa a IX-a : *Cecilia Bahrincean*, Liceul „E. Hurmuzachi", Rădăuți ; *Gabriela Savischi, Dana Șotropa*, Liceul Pedagogic, Suceava. Clasa a X-a : *Carmen Dumitriu*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; *Brîndușa Frunză*, Liceul „N. Gane", Fălticeni ; *Mihaela Herciu*, Liceul „Petru Rareș", Suceava ; *Leontina Lobodan*, Liceul „N. Gane", Fălticeni ; *Mirela Șlai*, Liceul Pedagogic, Suceava. Clasa a XI-a : *Dana Gavriloaia*, Liceul „N. Gane", Fălticeni ; *Cristina Platon*, Liceul „Petru Rareș", Suceava ; *Simona Sandiuc*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava. Clasa a XII-a : *Paul Alexandru*, Liceul Militar, Cîmpulung ; *Aurelian Crăiuțiu*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; *Carmen Guliciuc*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Cătălin Misoagă*, Liceul Militar, Cîmpulung ; *Maria Panțiru*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Antonela Ruști*, Liceul Industrial Nr. 2, Suceava ; *Camelia Șandru*, Liceul „Dragoș Vodă", Cîmpulung ; *Otilia Ungureanu*, Liceul Pedagogic, Suceava.

TELEORMAN. Clasa a IX-a : *Mihaela Avram*, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele. Clasa a X-a : *Lorena Ilinca*, Liceul Industrial, Zimnicea ; *Laura Nicolescu*, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele. Clasa a XI-a : *George Valeriu Cațan*, Liceul Industrial Nr. 2, Alexandria ; *Cristian Nițulescu*, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele. Clasa a XII-a : *Liliana Marincea*, Liceul „Al. I. Cuza", Alexandria ; *Tania Stoica*, Liceul Agroindustrial, Drăgănești Vlașca.

TIMIȘ. Clasa a IX-a : *Liliana Badea, Mirela Biriescu*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Alexandra Ciocîrlie*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Beatrice Ciucu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara. Clasa a X-a : *Ondina Bleier, Simona Făgărășanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara. Clasa a XI-a : *Camelia Bistriceanu*, Liceul Pedagogic, Timișoara ; *Dorina Popescu, Lucia Robitu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara. Clasa a XII-a : *Mirela Radu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Marcel Roma*, Liceul „N. Lenau", Timișoara ; *Maria Subi*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

TULCEA. Clasa a IX-a : *Lăcrămioara Visterneanu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a X-a : *Atena Kander*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a XI-a : *Daniela Mocanu*, Liceul Industrial, Măcin. Clasa a XII-a : *Gabriela Sotir*, Liceul Industrial Nr. 5, Tulcea.

VASLUI. Clasa a IX-a : *Laurențiu Constantin*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui. Clasa a X-a : *Sorin Rotariu*, Liceul „Cuza Vodă", Huși. Clasa a XI-a : *Anca Bleoju*, Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad ; *Oana Iurașcu*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui : *Letiția Carmen Modreanu*, Liceul „Al. Vlahuță", Bîrlad. Clasa a XII-a : *Mihaela Vrînceanu*, Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad.

VÎLCEA. Clasa a IX-a : *Corina Buică*, Liceul Industrial Nr. 8, Rîmnicu Vîlcea ; *Ileana Comănescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea. Clasa a X-a : *Viorel Moțoc*, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea. Clasa a XI-a : *Elena Șoșoi*, Liceul Industrial

Nr. 3, Rîmnicu Vîlcea. Clasa a XII-a : *Tudor Iosifaru*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea.

VRANCEA. Clasa a IX-a : *Anca Chirilă*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a X-a : *Otilia Dragomir*, Liceul Industrial, Adjud ; *Carmen Ion*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a XI-a : *Ramona Merluşcă*, Liceul „Al. I. Cuza", Focşani ; *Aurelia Voineag*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a XII-a : *Camelia Budeanu, Carmina Corbeanu*, Liceul Economic, Focşani.

BUCUREŞTI. Clasa a IX-a : *Dana Augustin*, Liceul „Gh. Lazăr" ; *Mircea Bătănoiu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Diana Flintaşu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Ana Florescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Ioana Iorgulescu*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Oana Negulescu*, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Crenguţa Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Oana Crina Vijulie*, Liceul „N. Bălcescu". *Clasa* a X-a : *Liliana Bîrlă*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Corina Chelaru*, Liceul Pedagogic ; *Georgeta Drăghici*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Liliana Mitroi*, Liceul Industrial „Timpuri Noi" ; *Codruţa Moş*, Liceul „Mihai Viteazul" ; *Mihai Vlad Niculescu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Liviu Popescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Anda Preda*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Emilia Stach*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Cornelia Tîriş*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3. Clasa a XI-a : *Alexandru Baltag*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Mona Grădescu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1 ; *Sorin Manole*, Liceul „Gh. Şincai" ; *Mihaela Mihăiţă*, Liceul Sanitar ; *Ioana Neagu, Minerva Ocolişan, Cristina Pîrvulescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Marieta Ronea*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Bogdan Stănescu*, Liceul „Gh. Lazăr". Clasa a XII-a : *Adriana Dicu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Mihaela Duca*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Mihaela Dumitrescu, Antoaneta Folea*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Isabela Ghörfi*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Irina Movilă*, Liceul „I. L. Caragiale" ; *Irina Rebedea*, Liceul „Gh. Şincai" ; *Aura Taras*, Liceul Industrial Nr. 36 ; *Maria Vasilescu*, Liceul Pedagogic.

Concursul naţional „Tinere condeie", 1983

(cîteva concluzii)

ELENA DRAGOŞ

„Tinere condeie", concurs de creaţie literară afiliat din 1977 Festivalului Naţional „Cîntarea României" şi aflat la a 15-a ediţie pentru pionieri şi a 11-a ediţie pentru liceeni, s-a desfăşurat la Bucureşti, în lunile iunie—iulie 1983, şi a întrunit 2065 de pionieri şi 262 de liceeni din Bucureşti şi 35 de judeţe ale ţării.

Juriul condus de scriitorul Mircea Sântimbreanu, secretarul Secţiei de literatură pentru copii şi tineret din cadrul Uniunii Scriitorilor şi directorul Editurii „Albatros" a decernat 218 premii şi menţiuni pentru pionieri (82 la poezie, 132 la proză, 4 la dramaturgie) şi 43 de premii şi menţiuni pentru liceeni (22 la poezie, 20 la proză, 1 la dramaturgie).

O noutate a acestui concurs a constituit-o premierea diferenţiată pe genuri în cadrul prozei, unde s-au separat ca specii deosebite literatura ştiinţifico-fantastică şi reportajul, ţinîndu-se seama de specificitatea lor estetică care impune o diversificare a criteriilor de evaluare.

Analizînd bilanțul concursului, juriul a rămas plăcut impresionat de frumoasa activitate cenaclistică și de bunele rezultate obținute de școlile generale din județele Maramureș, Timiș, Mureș, Harghita, Arad, Călărași, Vaslui, Botoșani, reținînd pasiunea profesorilor îndrumători de cenacluri din Moisei și Borșa — Maramureș, Guranda — Botoșani, Borsec — Harghita.

Municipiul București a obținut, ce e drept, cel mai mare număr de premii (37 din 218), dar prezentînd la concurs peste 600 de concurenți (mai mult de o pătrime din numărul total).

În ceea ce-i privește pe liceeni, capitala țării s-a detașat net (23 laureați din 43 pe toată țara) datorită lotului omogen și valoros prezentat de cenaclul „Săgetătorul", cenaclu cu o bogată tradiție, care cultivă cu pricepere și perseverență cele mai reprezentative talente din liceele bucureștene. O notă bună pentru elevii liceelor „Gheorghe Lazăr" (11 laureați) și „Zoia Kosmodemianskaia" (4 laureați), membri ai cenaclului reprezentativ al Capitalei.

Nu pot fi lansate prognoze în legătură cu talentele pionierești. Juriul de poezie a remarcat din masa amorfă a unei poezii mimetice, confecționate, prea adesea festiviste, cîteva voci lirice proaspete, autentice : *Cristina Cimpeanu* — Drobeta-Turnu Severin, *Andreea Drăgan* — Alba Iulia, *Angela Buzură, Maria Mihali* — Borșa, *Tomoioagă Maria și Gheorghe, Nița Gajda* — Moisei, *Tamara Oțet* — Jibou-Sălaj, *Livia Elcu* și *Gabriela Bașagă* — Guranda, *Carmen Soare* — Călărași, *Mariana Gîdea* — Roșiori de Vede, *Irina Vespan* — Craiova, *Simona Danciu* — Deva, *Adriana Doina Stan* — Galați, *Ioana Ciocîrlan, Irina Egli, Letiția Bucur, Cristina Zărnescu, Rodica Năstase, Manuela Boatcă, Beatrice Tutunea, Maria Stănescu, Ileana Despa*, București, demne de a fi ocrotite și îndrumate în continuare.

Proza, mai slabă ca la alte ediții, are meritul de a propulsa cu mai multă vigoare și chiar cu ceva mai multă pricepere ca altădată literatura științifico-fantastică, expresie a spiritului născocitor, tehnic al tinerei generații ; dar și a unei tendințe de desprindere din realitatea înconjurătoare. Se pare că cenaclurile S. F. iau în multe școli și licee un deosebit avînt.

Atît poezia, cît și proza liceenilor ating pe alocuri cote remarcabile ; creațiile unor laureați la poezie ca *Adriana Lefter, Elena Cochia, Mircea Loteanu, Constantin Radu, Iulia Voinea, Raluca Sălișteanu* din București, *Mihaela Craiu* din Bacău, *Ana Maria Elges* din Cluj-Napoca, *Ioan Augustin* din Tulcea și prozatori ca *Radu Antonescu* și *Marlene Alexandrescu* din București, *Mioara Bădescu* din Alexandria, *Diana Ramona Cristurean* din Cluj-Napoca pot face față cu succes, așa cum se exprima și scriitorul Mircea Sântimbreanu, președintele juriului, oricărui concurs de editură și merită să fie publicate în orice revistă de prestigiu. Și proza unor autori de S. F. ca *Ana Maria Popescu* sau *Cristian Teodorescu* din București atinge pe alocuri exigențele genului.

Cele mai izbutite creații ale pionierilor vor fi cuprinse în antologia „Vis de pace", editată de Consiliul Național al Pionierilor și Șoimilor Patriei, iar cele ale liceenilor în „Excelsior XIV", editată de C.C. al U.T.C., ambele culegeri fiind redactate de același vechi animator al acestor publicații, prof. dr. Tudor Opriș.

Rămîne în continuare să se manifeste aceeași grijă pentru ca aceste talente să nu se piardă, să li se asigure o continuitate a vieții de cenaclu în mediu studențesc, să fie îndrumate să nu neglijeze revistele și concursurile literare, să nu uite să-și lărgească orizontul de cunoștințe literare, indiferent de profilul liceului sau facultății îmbrățișate după absolvirea cursului general sau liceal.

Cenaclul literar-artistic „Armonii"

Prof. PETRE GH. BÎRLEA
Casa Personalului Didactic, Tîrgoviște

Întemeiat în anul 1976, cenaclul literar-artistic „Armonii" de la Liceul Agroindustrial Băleni își desfășoară activitatea sub semnul aceleiași pasiuni care îi caracterizează pe toți cei ce, depășind cadrul strict al obligațiilor profesionale, înțeleg să-și valorifice sub această formă energia și talentul.

În cartea de membru a cenaclului se precizează că acesta este un loc de întîlnire a artelor puse în slujba manifestărilor patriotice... și a amplei treceri în revistă a posibilităților creatoare și interpretative reunite sub genericul „Cîntarea României", iar ședințele, organizate lunar, sînt dedicate unor evenimente social-politice și culturale din viața poporului nostru.

Luîndu-și numele de la revista „Armonii" editată de Alexandru Vlahuță la Tîrgoviște în perioada profesoratului la școlile dîmbovițene, cenaclul oferă membrilor săi un cadru plăcut pentru prezentarea unor creații literare proprii, pentru dezbateri și evocări, fiind totodată un stimulent pentru culegătorii de folclor din această zonă cu bogate tradiții cultural-artistice.

În afara acestor activități cu caracter permanent, merită consemnată inițiativa vizionării periodice a unor filme inspirate din operele literare (din patrimoniul literar național și universal), precum și activitatea unui grup permanent de recitatori și a unei brigăzi artistice. Dintre acțiunile organizate în ultima vreme reține atenția medalioanele Sadoveanu și Macedonski, întîlnirea cu ziaristul și poetul George Coandă, vizita de documentare la Muzeul Literaturii Române, întîlnirea cu regizorul Mircea Daneliuc, precum și dezbaterile pe teme ca „Specificul *Cronicii Bălenilor* în contextul cronicilor muntenești", poezia obiceiurilor din zona Băleni, literatura călătoriilor, poezia anotimpurilor etc.

Pornind de la tema centrală, activitatea organizată în cadrul unei ședințe de cenaclu se diversifică, de fiecare dată, prin intervenții pe cît de spontane, pe atît de apreciate, astfel încît calitatea și varietatea manifestărilor sînt în cîștig, cu fiecare ședință în plus.

Întîlnirile cu cenaclul „Vasile Cîrlova" al Casei Științei și Tehnicii pentru Tineret din Tîrgoviște sau cu cenaclul „Ienăchiță Văcărescu" al Casei Personalului Didactic au oferit, evident, noi sugestii pentru îmbogățirea activității tinerilor elevi, dintre care nume ca Mioara Bucur, Elena Bolovan, Marian Roman, Dan Diaconescu, Ioana Lixandru, Gelu Olteanu ș.a. s-au afirmat cu consecvență în ultimii ani.

Ca și în cazul altor cenacluri, elevii de la Liceul Băleni își valorifică creațiile atît în presa locală, în publicațiile pentru tineret, cît și printr-o gazetă proprie, *Luceafărul*, în care apar lunar versuri, tablete, mici comentarii, recenzii, semnale, miniaturi satirice etc. De reținut și faptul că membrii acestui cenaclu lucrează în prezent la alcătuirea unei culegeri de folclor literar.

Sufletul acestui cenaclu este, bineînțeles, un profesor de limba și literatura română, entuziastul și talentatul Lucian Grigorescu, el însuși condeier discret, vechi gazetar și fin prozator, prezență activă în viața spirituală a județului.

BUZĂU

În cadrul „Lunii culturii buzoiene", elevi din licee și școli generale au participat la întîlniri cu scriitorii.

La Liceul „M. Eminescu" din Buzău au fost prezenți Corneliu Sturzu, redactor-șef al revistei *Convorbiri literare*, și Grigore Ilisei, de la aceeași publicație, precum și studentul Dumitru Pană, redactor al revistei *Opinia studențească* din Iași. La întîlnirea avînd ca temă „Literatura și tineretul" au fost în mijlocul elevilor și buzoienii Gheorghe Andrei și Constantin Petcu. Din partea elevilor au luat cuvîntul la dezbatere Elvis Claudiu Săftoiu și Viorica Constantinescu, care fac parte din cenaclul liceului, îndrumat de profesoarele Doina Mănoiu și Viorica Nebel.

Cu prilejul lansării cărții *Zmeele copilăriei* de Bucur Chiriac, la Școala Nr. 10 și la Liceul Pedagogic, elevii s-au întîlnit cu Marin Sorescu, Gh. D. Vasile, Gheorghe Andrei, Mircea Lerian, Constantin Petcu și cu pictorii Teodor Bogoi și Gheorghe Ciobanu. Dialogul cu scriitorii a fost interesant, agreabil, fiind ilustrat cu piese muzicale interpretate de corul liceului.

Cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea creatorului liricii române moderne, Vasile Cîrlova, la școala din Zorești, elevii și profesorii i-au avut ca oaspeți pe Marin Sorescu, Gh. D. Vasile, Bucur Chiriac, Gheorghe Andrei, Mircea Lerian și pe pictorul Teodor Bogoi. Despre opera poetului au vorbit Marin Sorescu, îngrijitorul unei ediții critice Cîrlova și Al. Oproescu, cercetător al literaturii buzoiene. Au citit versuri patriotice Marin Sorescu, Bucur Chiriac, Gh. D. Vasile, Gheorghe Andrei. S-a vizitat casa memorială din localitate. Au recitat membri ai cercului literar : Adrian Geambașu și Daniela Șandru, precum și bătrînul Gheorghe Cîrstea. Pionierii au prezentat un montaj literar-muzical pe versurile lui Vasile Cîrlova. O întîlnire similară a avut loc și la Școala Zărnești.

Sînt numai cîteva manifestări de cultivare a patriotismului elevilor.

Prof. AURELIA ANDREI

COSTEȘTI, ARGEȘ

Cercul literar „Magda Isanos" de la Liceul Industrial din orașul Costești are o activitate de peste 15 ani. A rămas de-a lungul anilor ca o constantă a muncii noastre strădania de a cultiva la elevi dragostea pentru limbă și literatură și de a-i forma ca buni cititori.

Ne vom referi, în corespondența de față, la acțiunile mai importante întreprinse în anul școlar 1983/1984. Astfel, s-a organizat o întîlnire a elevilor cu redactori ai revistei *Argeș*, care au făcut expuneri asupra preocupărilor prezente și viitoare ale publicației, precum și asupra literaturii române contemporane. Elevii dobîndesc aici noțiuni suplimentare de teorie, critică literară și estetică, despre

tehnica procesului de creație, își lărgesc orizontul cunoașterii prin dialog direct cu scriitori și critici literari argeșeni, între care : Mihail Diaconescu, Ion Lică-Vulpești, Dan Rotaru, Ludmila Ghițescu, Otilia Nicolescu, Corneliu Marcu, S. I. Nicolaescu și N. Oprea.

Cercul nostru a prezentat spectacole de poezie și muzică cu versuri originale de elevilor, sub genericul „Uniți în cuget și simțiri", „Nemurirea țării", „Glasul păcii".

La Casa de cultură a orașului s-a desfășurat un concurs pe tema „Literatura Marii Uniri", dedicat zilei de 1 Decembrie 1918. Printre cîștigători se numără elevii Tatiana Diaconescu și Nicolae Teodorescu. Omagierea Unirii a prilejuit participarea membrilor cercului literar la simpozionul „Unirea-i rodul luptelor de veacuri ale poporului român", realizat în colaborare cu cercul de istorie din liceu, cu referate ca : „Întoarcerea lui Blaga în Ardeal" (Maria Popescu, clasa a XII-a B), „V. Alecsandri — bard al Unirii" (Veronica Iordache, clasa a X-a B), „Ideea Unirii în opera lui N. Bălcescu" (Valeria Noja, clasa a X-a B).

Cenaclul nostru este preocupat să realizeze o culegere literară dedicată sărbătoririi a 50 de ani de la înființarea liceului.

Rezultatele obținute de-a lungul anilor în cercul literar „Magda Isanos" ne dau speranțe și ne obligă totodată să lărgim cadrul de stimulare și de manifestare a energiilor creatoare.

Prof. DUMITRU ANGHEL
Liceul Industrial, Costești

CRÎNGENI, TELEORMAN

În anul 1969 am înființat în cadrul Școlii din Crîngeni un cerc de creație, pe care elevii l-au intitulat „Speranțe".

Avînd menirea de a cultiva dragostea pentru limba română, cercul a atras încă din primii ani interesul elevilor. N-am intenționat să îi fac poeți sau prozatori, ci să îi ajut să înțeleagă că, indiferent de profesia aleasă, însușirea limbii române este o datorie patriotică. Și acest obiectiv important al cercului a fost atins în cei peste 15 ani de activitate. Alegerea cadrului de ținere a ședințelor lunare ale cercului — în școală sau în afară de școală —, organizarea unor excursii la case memoriale, între care „Tudor Arghezi" la Mărțișor, „Ion Creangă" la Humulești, „M. Sadoveanu" la Vînători, Neamț, „M. Eminescu" la Ipotești, Botoșani, „V. Alecsandri" la Mircești, „O. Goga" la Rășinari, Sibiu, „I. H. Rădulescu, Gr. Alexandrescu și V. Cîrlova" la Tîrgoviște, vizitarea Muzeului Literaturii Române din București și a altor instituții de cultură au constituit momente de neuitat în activitatea cercului „Speranțe". Au fost prezentate ediții nou apărute ale scriitorilor clasici și în special cele ale prozatorilor teleormăneni : Gala Galaction, Zaharia Stancu și Marin Preda. Elevii s-au întîlnit cu Mihai Negulescu, redactor-șef al revistei *Cutezătorii*.

Bilanțul celor 15 ani poate fi considerat rodnic : la concursurile republicane de creație „Tinere condeie" am obținut patru premii I : Gabriel Ivănică, Ion Velicu, Viorel Peșu și Clory-Veronica Costea ; cinci mențiuni : Aurelia Alecu, Viorel Alecu,

Rodica Predică, Adrian Popescu, Georgeta Alecu. În revista *Cutezătorii* au publicat Ion Velicu și Clory-Veronica Costea ; în culegerea *Crisalide*, editată de C.N.O.P. București, Gabriel Ivănică, în culegerea *Cîntec din inimi tinere*, Clory-Veronica Costea, Adrian Zoescu, în ziarul *Teleormanul*, Adrian Popescu.

Dintre foștii elevi ai școlii, Lică Pavel este în prezent reporter la emisiunea „Pentru patrie", iar Elena Ilie și Rozalia Vasilache sînt profesoare de limba și literatura română.

Cercul „Speranțe" dintr-o școală din mediul sătesc poate pregăti cadre la nivelul exigențelor actuale.

Prof. ALEXANDRU GHERGU

ORBEASCA DE SUS, TELEORMAN

Recent am primit pe adresa redacției noastre o scrisoare semnată de eleva Camelia Andrei de la Școala Generală din Orbeasca de Sus în legătură cu o afirmație din manualul de limba română pentru clasa a VI-a, ediția 1983, afirmație care a dat naștere unor aprinse discuții în cadrul cercului literar „Flori de primăvară". Este *Scrisoarea III* de M. Eminescu o operă epică, cum se spune în manual ?

Mulți elevi au afirmat că „este o operă lirică în versuri" și că „modurile de expunere (dialog, descriere, narațiune), folosite de genialul nostru poet în această capodoperă, au valoare simbolică, o întrebuințare lirică". Eleva Camelia Andrei ne roagă să publicăm un articol pe această temă. Apreciind spiritul critic al elevilor din cercul „Flori de primăvară", le promitem un răspuns autorizat în numărul viitor al revistei și îi îndemnăm și pe alți elevi să ne scrie în asemenea situații.

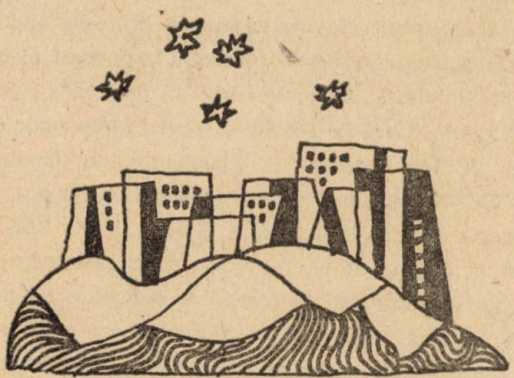

DOINA ADRIANA STAN

S-a născut la 9 ianuarie 1969 în comuna Mitoc, județul Botoșani. Este elevă a Liceului Sanitar din Galați, la al cărui cenaclu literar și folcloric, „Miorița", activează. A publicat în *Viața nouă*, *Pagini dunărene*, *Apărarea patriei*, *Cutezătorii*. A obținut premiul I la concursul „Din stejar, stejar răsare" (Galați, 1981), premiul pentru cele mai tinere valori la concursul „Baladele Dunării (Galați, 1981), premiul II la concursul „Autori, copiii" (Iași, 1982), premiul III la concursul „Florile independenței" (Calafat, 1983), mențiune specială la concursul „Eroica'83", premiul I la concursul „Tinere condeie", faza națională 1983.

EU CÎNT PENTRU PACE

Cîntecul meu e din iubirea de pace.
Începe din pîine, din vise, din dor,
Din mîini ce trudesc pentru glie și soare
În foșnet de mugùri, de viață și zbor.

Cînt pentru țară — ea-mi leagănă visul,
Mi-l poartă spre stele, pe drum de tărie,
Mă-nvață să fiu neclintit în furtună
Prin freamăt de codru, prin glas de cîmpie.

Înalț cîntul muncii iubirii de oameni
Din inima mea, eternă vioară,
Din flori și luceferi, din spicul de grîu
Eu cînt pentru pace, eu cînt pentru țară!

GLASUL CHEMĂRII

Mă cheamă Dunărea
Cu fața ridată de veșnicie,
Desculță călcînd peste pietrele moi
Să-i simt sărutarea în dorul de maluri,
Căci Dunărea-i eternul iubirii din noi.

Mă cheamă balerine albastre
Cu pletele-n care se strîng pescărușii
Să le mîngîi fruntea în zori
Și călcînd peste iarba cea verde de-acasă
Să-ți închin, mamă-țară, iubirea
Purtată în valuri, în muguri, în flori.

ISTORIE

MIHAELA PROCA
Liceul Pedagogic, Cîmpulung Muscel

Aici,
s-au topit lacrimile soarelui
ţintuit în cuie prăfuite
pe pleoapele cerului.
Mai apoi,
au răsărit vulcanii galbeni
cu soarele prăbuşit
pe piept.
Aici,
a curs lava albastră
de la porţile raiului
şi a plouat cu rouă
în ochii pămîntului.
Aici,
au ţipat inimile rupte în două
şi soarele s-a împietrit
de sărutul lor
înfrigurat.
Şi, tîrziu, tăcerile sîngerînde s-au aşezat
ca macii în floare.
Am deschis ochii
şi am văzut
că a nins cu pene de lebădă.

ACUARELĂ

MARIANA VISTERNICU
Siret, judeţul Suceava

În coapsa înserării cresc ferigi de miere
Caisul pare-o însingurată velă
Luciri de stea la cumpăna fîntînii
Desen bizar. Suavă acuarelă...

PE COLINA TIMPULUI

ŞTEFAN FARCAŞ
Şcoala Generală Nr. 36, Bucureşti

Sus, pe colina timpului tresar
Mii de fîntîni cu sufletul în floare ;
Străfulgerînd luceferi, codrii de stejar
Sînt albatroşi şi peregrini spre mare.

Prin noi luminile-nfloresc
Doinind a grîu de nouă primăvară
Şi-n versuri vii cuvinte izvorăsc
În cîntecul iubirilor de ţară.

NOCTURNĂ

DANIELA OATU
Liceul Industrial Nr. 4, Vaslui

Stelele sufletului
în pomul eternităţii
fac popas.

Pe ramuri astrale
luceferii gîndului
se deschid în vocale.

Cum se scutură
silabele-nstelate
în primăvara nocturnă !

E tîrziu
suspină prin crengi
roadele poeziei.

Cînd luna-şi umezeşte
buzele în roua cuvintelor.

VASILE ARVINTE
Român, românesc, România — Studiu filologic
București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, 240 p.

O excelentă idee valorifică Vasile Arvinte într-un studiu, deopotrivă erudit și patriotic, cu titlul de mai sus. E vorba, așadar, de o carte în care autorul abordează problema istoriei — urmărită din diverse unghiuri de vedere : etimologic, dialectal, semantic, derivativ etc. — a etnonimului *român*, a adjectivului *românesc* și adverbului *românește*, a numelui propriu *România*. Un studiu de lexicologie, dar nu asupra oricăror elemente lexicale, ci asupra unora a căror importanță pentru viața oricărei comunități lingvistice este covîrșitoare. Cum subliniază însuși Vasile Arvinte într-un *Cuvînt înainte*, „ele aparțin acelei categorii de fapte lingvistice care constituie nu numai o reflectare parțială a istoriei comunității lingvistice respective, ci care, la rîndul lor, prin intermediul întregii energii spirituale a unui popor [...], îi imprimă acestuia o putere mereu activă în modelarea întregii existențe".

Cartea lui Vasile Arvinte este o sinteză care era de așteptat dacă avem în vedere interesul pe care aceste cuvinte l-au stîrnit, de-a lungul timpului, în rîndul lingviștilor și istoricilor români sau străini, dînd naștere unui număr însemnat de referințe sau studii cu acest subiect, cum rezultă din *Bibliografia* pe care autorul o așază, nu întîmplător, chiar la începutul cărții sale. Această bibliografie este supusă unui examen critic minuțios în capitolul introductiv al cărții. Conținutul propriu-zis al lucrării, rezolvările și clarificările propuse se desfășoară în primele trei capitole : *Numele etnic român (rumân) ; Denumiri geografice (țări, regiuni) în limba română* și *Procesul lingvistic de creare a denumirii România*. Cartea mai cuprinde două capitole : *Numele poporului, al limbii și al țării locuite de români, în limba germană* și *Numele poporului, al limbii și al țării locuite de români, în limba franceză*, pe autor interesîndu-l — după cum constatăm din aceste titluri — și contribuția străinilor la cristalizarea respectivelor elemente lexicale.

În primul capitol, sînt cercetate diferitele aspecte ale temei, precum baza dialectală a cuvintelor *român — rumân*, rolul curentului latinist în impunerea variantei *român*, păstrarea numai în limba română a numelui latinesc *romanus*, a adjectivului latinesc **romaniscus* și a adverbului latinesc **romanisce*, care, afirmă Vasile Arvinte, „au avut un rol istoric de o însemnătate capitală în conservarea entității etnice românești".

În următoarele două capitole, este examinat, din variate perspective lingvistice (fonologic, lexical, semantic, onomasiologic, dialectal, cultural etc.), numele geografic *România*, pentru a se ajunge la concluzia că nu poate fi explicat nici printr-un împrumut din franceză, nici prin reluarea vechii denumiri latinești *România* (sau grecești : *Rumunia)* și nici, cu atît mai puțin, prin creația personală a unor savanți străini (ca Dimitrie Daniel Philippide sau Martin Flemer). Numele geografic *România* s-a născut din substanță lingvistică proprie, autorul cercetînd și argumentînd morfologia semantică — în sincronie sau diacronie — a apelativului *românie*, de la sensul „iobăgie" (în varianta *rumânie)* la acela de „limbă românească" sau „limbă română literară", de la „românism", „spirit românesc", „sentimentul național al românilor" la „românime", „totalitatea românilor". În același scop, e urmărită folosirea numelui *România* pentru a denumi provinciile românești : în primul rînd, „Țara Românească", „Muntenia", apoi : România Mică („Oltenia"), România austriacă („Transilvania"), Moldo-România (numai „Moldova"), Moldo-România („Moldova" + „Muntenia"), România („Moldova" + „Muntenia", după unirea din 1859) și, în fine, România („țara tuturor românilor",

„statul național românesc", evident, după unirea din 1918). Puternic susținute de baza dialectală, deci inclusiv de limba vorbită, cuvintele *român, românesc, România* s-au păstrat, s-au îmbogățit și s-au cristalizat de-a lungul secolelor, astfel că, așa cum notează Vasile Arvinte în *Concluziile* cărții sale, „numele modern al țării locuite de români a reușit să exprime concentrat romanitatea românilor, unitatea lor lingvistică și etnică, idealurile lor politice, statale, culturale". Pentru că toate aceste valori sînt cuprinse în radicalul *român* și pentru că la crearea numelui geografic și-au adus contribuția toate provinciile românești, „se poate spune, fără exagerare, că noul nume al patriei, *România*, le-a conferit tuturor românilor conștiința deplină a identității proprii".

A. GH. OLTEANU

ION DODU BĂLAN

Țara omeniei

București, Editura Militară, 1983

După cum mărturisește autorul, noua carte este dedicată demnității istorice a patriei, definită printr-o metaforă, sentimentul patriei însemnînd o coordonată a demnității : „Sentimentul patriotic nu este un sentiment de ocazie și de împrumut, el face parte integrantă din ființa sufletească și nimeni nu se poate dispensa de el decît dacă se desfigurează moral, dacă se ignoră și se trădează pe sine și îi trădează pe ai săi. Progresul social și dezvoltarea civilizației nu anihilează sentimentul patriotic al maselor populare, ci, dimpotrivă, îl întăresc și îl nuanțează mai mult".

În *Țara omeniei*, ca și în alte cărți scrise de I. D. Bălan, sînt prezente valorile esențiale ale spiritualității românești, vorbindu-ni-se despre patrie și poezie, despre scriitori și patrie sau despre oameni care au fost și au rămas în conștiința națională. Această senzație o ai citind evocarea unui trecut mai îndepărtat sau mai recent din secțiunea *Valori românești... oameni care au fost și au rămas în conștiința oamenilor.* Din cîteva trăsături, I. D. Bălan, ca un maestru al portretului spiritual, ne prezintă fizionomia unor mari literați patrioți ca : *Gh. Șincai — patriot și umanist, Andrei Mureșanu* (și *Deșteaptă-te, române*), *I. H. Rădulescu — un ilustru educator, M. Kogălniceanu — un precursor, V. Alecsandri — poet național și popular, C. Negruzzi — ctitor al nuvelei românești, I. Slavici* (și *omenia din bătrîni*), *G. Coșbuc — o ipoteză a sufletului național, Șt. O. Iosif sau cîntecul elegiac, Al. Davila și tragedia eroică.* Arta portretului moral facilitează judecata de valoare istorico-literară în cazul paginilor dedicate operelor lui M. Eminescu, O. Goga, T. Arghezi, L. Blaga. Numai secretul acestei arte putea să dea dimensiuni reale personalității lui *Titu Maiorescu* cel din *jurnal*, „omul adevărat intim", în al cărui suflet se zbuciumă furtuni neîmpăcate și arde flacăra tuturor dorurilor omenești.

Meritul principal al cărții îl constituie mesajul ei educativ : *Țara omeniei* se adresează mai ales tineretului, căruia i-o recomandăm cu căldură.

DUMITRU ANGHEL

CIPRIAN PORUMBESCU

Colecțiune de cîntece sociale

Ediția a II-a, cu un cuvînt înainte de NICOLAE CÂRLAN

Editată de Muzeul Județean Suceava, 1983, 36 p.

După mai bine de un veac, s-a repus în circuitul culturii naționale actul de naștere al *Imnului de Stat al Republicii Socialiste România : Colecțiunea de cîntece sociale* de Ciprian Porumbescu, pe care prestigioasa revistă *Convorbiri literare*, din 1 mai 1880, o considera ca fiind o realizare meritorie și o recomanda „tuturor studenților de pe la universitățile din țară și străinătate", deoarece placheta afirma cu tărie ideile de unitate, libertate și neatîrnare a românilor de pretutindeni.

Apariția celei de a doua ediții era cu atît mai necesară cu cît din *Colecțiunea de cîntece sociale pentru studenții români, compuse și dedicate Junimei academice române* de Ciprian Porumbescu, tipărită la Viena, în 1880, foarte puține

exemplare se păstrează, ca piese de muzeu, în cîteva instituții de cultură din țară.

Cîntecul tricolorului, devenit *Tricolorul*, ecou al luptelor de la 1877, a avut și are o profundă rezonanță în conștiința și viața poporului nostru, fiind indisolubil legat de eforturile pentru unitate, neatîrnare și libertate ale românilor. Melodia este, în epoca actuală, ridicată la rangul de partitură muzicală a *Imnului de Stat al R. S. România*. Această melodie continuă să vehiculeze, împreună cu textul adaptat, permanențele conștiinței noastre naționale, să înaripeze cele mai îndrăznețe visuri și aspirații de viitor ale contemporaneității socialiste românești.

Imnul unirii (Pe-al nostru steag), imn al Societății „România jună", care își avea sediul la Viena, a însuflețit masele românești aflate sub dominație străină și a mobilizat pe luptătorii de la Oituz, Mărăști și Mărășești pentru desăvîrșirea unității naționale. Populara compoziție este nelipsită și în zilele noastre de la manifestările prilejuite de diverse aniversări, iar nu demult melodia a fost adoptată ca *Imn al Frontului Democrației și Unității Socialiste* din România.

Prin compozițiile *Cîntecul gintei latine, Imnul unirii, Cîntecul tricolorului, Inimă de român, Hora, Gaudeamus igitur* ș.a. Ciprian Porumbescu a urmărit înfăptuirea unității moral-politice a tineretului studios sau, cum preciza el în *Prefață*, „înaintarea și prosperarea spiritului social între studenții români", prin cîntecele vesele, de petrecere, cu caracter anacreontic *(Nu-i viață mai plăcută, Hai să ciocnim, Bericica cristalină, Frați la masa asta-ntinsă, Quo usque tandem, Să ciocnim, Anacreon cînta să bem, Dragoș-Vodă cel vestit, Pîn-era cioroaica barză* și *Țiganii se sfătuiră)*. El a voit să atragă pe studenți la acțiunile social-politice și culturale ale Societății Academice Social-literare „România Jună", iar prin includerea melodiilor folclorice : *Leliță de la Munteni, Tu, Ileană dintre brazi* și *Frunză verde de piper*, artistul de la Stupca a intenționat să sublinieze specificul național al primei antologii de cîntece social-militante românești din care s-a născut și imnul patriei noastre [1].

Încrederea în viitorul fericit al conaționalilor săi irumpe juvenil-patetic și în versurile create de el compozițiilor *Cîntecul tricolorului, Hora* ș.a. Semnificative în acest sens sînt cele din *Inimă de român*, ce definesc crezul artistului cetățean Porumbescu : „Ca român în piept nutresc / Simțul nobil românesc / Pentru patrie, națiune / Și virtuțile străbune..."

Placheta are atît valoare documentară, cît și istorică. Prin *Colecțiunea* sa, Porumbescu rămîne în panteonul culturii românești, întocmai ca și Claude Rouget de Lisle, creatorul *Imnului de Stat* al Franței.

PAUL LEU

Legende populare românești

Ediție îngrijită de OCTAV PĂUN și SILVIU ANGELESCU. Studiu introductiv de OCTAV PĂUN. Postfață de SILVIU ANGELESCU

București, Editura Albatros, 1983, 286 p.

În contextul interesului crescînd față de editarea vechilor colecții și a studiilor de folclor literar românesc, Editura Albatros dă la iveală, în utila și serioasa colecție *Lyceum*, o culegere de legende populare românești. Lucrarea are, prin însăși structura impusă colecției, o dublă valoare. În primul rînd, antologia de față selectează circa o sută douăzeci de legende extrase din marile colecții intrate în istoria folcloristicii, din publicații greu accesibile publicului larg (de ex., Lucian Costin, *Legende*, Timișoara, 1927 ; revistele *Poșta română, Izvorașul, Graiul nostru, Ion Creangă* etc.) sau chiar din manuscrisele aflate în arhivele cercetătorilor S. Fl. Marian, N. Densușianu etc. În al doilea rînd, aparatul critic care însoțește corpusul de legende antologate

[1] Vezi și I. Hangiu, *Poezia patriotică și cîntecul național*, în *Limba și literatura română*, nr. 3 și 4/1975.

reușește să îmbine rigorile unei lucrări de înaltă ținută științifică cu respectarea principiului accesibilității, astfel încît întreaga carte este un bun instrument de lucru atît pentru cititorul care-și propune să se edifice mai aprofundat în privința statutului legendei populare românești (și universale), cît și pentru tinerii care vor să-și completeze informațiile date de manualele școlare.

Prima parte a lucrării, semnată de Octav Păun, este o substanțială *Introducere* în problematica legendei, privită ca o categorie aparte în cadrul prozei populare (basmul, legenda, povestirea, snoava). Autorul studiului ia în considerare cele două direcții în cercetarea originii poveștilor populare, *poligeneza*, adică apariția lor independentă în diverse zone culturale și, respectiv, *difuziunea*, adică răspîndirea lor în mai multe arii culturale, după ce s-au născut într-un singur loc, fiecare dintre teoriile formulate în cadrul celor două direcții (de către autorități în materie, ca frații Grimm, Th. Benfey, M. Gaster, N. Iorga, B. P. Hasdeu, A. van Gennep, M. Eliade etc.) fiind prezentată cu meritele și scăderile sale. În continuare, O. Păun analizează criteriile de clasificare a legendelor, luînd în discuție caracteristicile celor patru mari tipuri de legende propuse în 1963 de către Societatea Internațională de Cercetare a Narațiunilor Populare: *(a) Legendele etiologice*, care explică facerea lumii, geneza lucrurilor, a animalelor, a formelor de relief etc. ; *(b) Legendele istorice*, în care date ale istoriei reale (evenimente, personalități etc.) se împletesc cu invenția epică a povestitorului și cu motive și simboluri mitice ; *(c) Legendele religioase* — singura categorie pentru care s-a folosit de la început termenul de legendă ; *(d) Legendele mitologice*, „cele mai numeroase și cu încărcătură poetică deosebită", care, prin unele particularități de construcție și prin personajele mitice (ursitoare, strigoi, zmei, balauri ș.a.), se situează la granița dintre basm și legendă. Autorul studiului subliniază trăsăturile specific naționale, românești, ale fiecărei categorii, analizînd apoi structura și încorporarea legendelor populare în operele marilor scriitori români.

Studiul *Poetica legendei*, realizat de Silviu Angelescu, pornește de la constatarea că termenul *legendă* este folosit numai de către cercetători, căci în mediile folclorice toate narațiunile — basmul, snoava, povestirea — au, așa cum a arătat Ovidiu Bîrlea în lucrarea *Folclorul românesc*, 1981, același nume : *poveste*. După o încercare, foarte „strînsă" și convingătoare, de definire a legendei prin raportare la genul proxim și diferența specifică (într-o perioadă cînd, parcă, cercetătorii au uitat valoarea logico-didactică a acestui tip de definiție, propunînd cele mai sofisticate și dezarmante caracterizări definitorii), Silviu Angelescu procedează la o metodică analiză a specificului estetic și funcțional al legendei, prin comparație cu basmul și povestirea. Polemizînd, oarecum, cu lucrările care expediază prea ușor problemele legate de statutul legendei, autorul studiului de față trece în revistă formulele, expresiile specifice ale legendei, limbajul, motivele epice, timpul evenimentelor epice etc., conchizînd că „legenda rămîne o specie distinctă de povestire", presupunînd un sistem propriu de *elemente interne* și un *mod specific de organizare* a acestora, prin care se ajunge la un *efect estetic specific* (p. 252). Aparatul critic este completat cu extrase din lucrări de referință în folcloristica literară (*Aprecieri critice*, p. 256—277) și cu o *Bibliografie*, cuprinzînd culegeri și antologii de valoare, precum și studiile unor specialiști clasici și moderni.

În *Comentarii la legenda Meșterului Manole*, Mircea Eliade sublinia faptul că folclorul reprezintă supraviețuirea unui anumit stadiu de cunoaștere al omenirii, iar într-un studiu ulterior, citat de editorii culegerii în discuție aici, revine asupra valorii sale instructive, inițiatice — la un anumit nivel. Dacă adăugăm la aceasta valoarea estetică și etică a legendei, apariția culegerii de față își dovedește din plin meritele.

PETRE GH. BÎRLEA

MIHAIL ANDREI, IULIAN GHIȚĂ

Limba română. Fonetică, lexicologie, gramatică, stil și compoziție (în sprijinul cadrelor didactice și al elevilor)
București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983, 327 p.

După o *Culegere de exerciții lexicale, fonetice, gramaticale și stilistice* (Editura Didactică și Pedagogică, 1971), autorii ne pun la dispoziție o lucrare caracterizată prin preocuparea permanentă pentru aspectul aplicativ, pentru precizarea normei. Aceste noi sinteze de limba română, pe lîngă fonetică, vocabular, morfologie și sintaxă (incluse și în volumul citat), mai cuprind probleme legate de stil și compoziție, fiecare capitol fiind completat cu o serie de exerciții. S-au avut în vedere programele școlare, dar lucrarea nu s-a limitat la acestea, firesc, pentru că scopul său declarat este de a fi un compendiu, și nu un manual școlar. Problemele de ortografie și de punctuație nu sînt discutate separat, ci în strînsă legătură cu noțiunile teoretice și faptele de limbă prezentate. Merită remarcat efortul autorilor de a ține seama de cele mai noi lucrări normative și în special de *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, Editura Academiei R.S.R., 1982, care aduce unele precizări.

Secțiunea dedicată foneticii (autor: Mihail Andrei) urmărește obiectul de studiu al foneticii și al fonologiei, mecanismul de producere a sunetelor, definirea fonemului și funcțiile sale, clasificarea vocalelor și a consoanelor, descrierea diftongilor și a triftongilor, alternanțele fonetice, silaba, accentul, intonația, mai multe paragrafe fiind destinate ortografiei și ortoepiei.

Secțiunea de lexicologie (Iulian Ghiță) este structurată în același mod: scurte paragrafe privind definirea unor noțiuni ca *vocabular, unitate lexicală, semnificație, sens*. În legătură cu sensurile figurate, sînt puse în discuție *metafora, metonimia, sinecdoca, eufemismul, ironia, hiperbola*, ca procedee de îmbogățire a sensurilor unui cuvînt. Autorul se ocupă îndeaproape de structura lexico-semantică a cuvîntului, de schimbările semantice ori de relațiile semantice dintre sensurile cuvintelor. Cum era firesc, un spațiu larg a fost acordat mijloacelor interne (derivarea prin prefixare sau sufixare, compunerea, abrevierea, formațiile analitice și conversiunea) și externe (împrumutul, calcul lingvistic) de îmbogățire a vocabularului, precum și raportului dintre vocabularul fundamental și masa vocabularului. Ultima parte din această secțiune se referă la vocabular, sub aspect stilistico-funcțional, și la noțiuni de lexicografie. Ni se pare remarcabilă grija pentru aspectul strict aplicativ, chestiunile de ortografie referindu-se la probleme diverse legate de derivare și compunere, scrierea cu majuscule, ori regulile de ortografiere a numelor proprii străine etc.

Cele mai ample secțiuni sînt rezervate structurii gramaticale a limbii române. Morfologia și sintaxa sînt tratate separat, fiecare de alt autor, deși nu lipsește în prima parte și o încercare de abordare din perspectivă morfosintactică (limitată însă adesea la funcțiile și la relațiile sintactice ale părților de vorbire).

Capitolul de morfologie (Iulian Ghiță) debutează astfel cu un tabel al claselor morfologice, întocmit după criterii semantice, morfologice și sintactice, ceea ce face ca definirea acestora să fie mai complexă și mai nuanțată. Sînt apoi discutate pe rînd părțile de vorbire (definiții, clasificări, categorii gramaticale, funcții sintactice, valori expresive). S-ar fi putut aborda cu mai mult curaj și alte aspecte, ceea ce ar fi fost în acord cu ultimele programe de limba română (de care autorii vor beneficia la o nouă ediție). Ar fi trebuit să se insiste mai mult asupra regulilor de formare a pluralului substantivelor, ori a genitiv-dativului substantivelor feminine, de exemplu. Uneori descrierea se oprește la simpla prezentare a paradigmei, și nu la comentarea ei. Este dezavantajul abordării distincte a morfologiei și a sintaxei, ceea ce face ca descrierea formelor să nu fie întotdeauna completată cu condițiile sintactice în care apar aceste forme. Astfel, la pronumele personal, se înregistrează

toate formele accentuate și neaccentuate, dar nu se amintește (pentru că nu ține de morfologie) în ce condiții apar formele accentuate (cu prepoziții, în enunțuri independente, în combinație cu semiadverbe) ori formele neaccentuate (obligatorii în structuri cu verbe). Dintre numeroasele forme neaccentuate, unele se combină cu prezentul, altele cu perfectul compus, cu forma afirmativă sau negativă a imperativului etc. S-ar fi putut astfel preciza topica acestora față de verb, condițiile în care apar *mi, ți, i, ni, vi, li*, ortografierea lor etc., cu exerciții mai variate. Facem asemenea sugestii pentru că secțiunea de morfologie, amplă și densă, aducînd în discuție numeroase aspecte interesante, ar putea fi astfel completată.

Secțiunea de sintaxă (Mihail Andrei), bine structurată, are în vedere și părți de propoziții ori propoziții care lipsesc din programele școlare : complementul și propoziția de agent, complementele și propozițiile circumstanțiale instrumentale, sociative, de relație, cumulative, opoziționale, de excepție, elementul predicativ suplimentar și predicativa suplimentară, atributul circumstanțial. Este înregistrat și un complement circumstanțial consecutiv ca echivalent al circumstanțialei consecutive, acolo unde Gramatica Academiei vorbește doar de un complement de mod consecutiv. Materialul este expus clar și concis. Uneori segmentarea problemelor pe paragrafe ar putea fi reorganizată : în loc să se precizeze prin ce se exprimă relațiile sintactice, în general, ar trebui să se aibă în vedere prin ce se realizează fiecare relație sintactică în parte. Astfel nu s-ar mai pierde din vedere că la nivel propozițional subordonarea se realizează și cu ajutorul prepozițiilor (vezi p. 108 — 110). Adverbele predicative sînt incluse doar printre predicatele verbale, deși cele care admit copula sînt predicate nominale (p. 113).

Interesante și utile ni se par a fi problemele din secțiunea de stilistică (Mihail Andrei) și de compoziție (Iulian Ghiță). Partea de stilistică grupează un material bogat referitor la limba literară și raportul ei cu limba populară, calitățile generale și particulare ale vorbirii cultivate, specificul limbajului poetic, figurile de stil (realizate la nivel fonologic, morfematic și sintactic), prezentarea stilurilor funcționale ale limbii române, resursele expresive ale limbii etc. Ea este completată cu informații privind compoziția și modurile de expunere compozițională, modalitățile de redare a vorbirii, compunerile și rolul lor în acțiunile de cultivare a limbii în școală.

Abordînd întregul domeniu al limbii române contemporane, receptivi la noutăți, fără complexe în fața unui material extrem de bogat, evitînd aspectele controversate pentru a oferi o imagine generală în buna tradiție didactică (chiar dacă uneori aceasta duce la o oarecare pedanterie), permanent preocupați de latura aplicativă, autorii au reușit să realizeze un volum foarte util și interesant de care vor beneficia în egală măsură cadrele didactice și elevii.

MELANIA FLOREA

VALERIU ANANIA

Rotonda plopilor aprinși

București, Editura Cartea Românească, 1983

Scriitorul Valeriu Anania ne oferă un volum de certă valoare documentară și mai ales o carte scrisă cu pasiune. Poet de sensibilitate și viziune, romancier cu profunde implicații în analiza psihologică, dramaturg de autentică autoritate și bogat palmares : *Mioriția, Meșterul Manole, Du-te, vreme, vino, Steaua Zimbrului, Poeme cu măști, Greul pămîntului,* Valeriu Anania prezintă, în *Rotonda plopilor aprinși*, amintiri despre Tudor Arghezi, Victor Papilian, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Anton Holban, Gala Galaction, Marin Preda și Ion Luca. Volumul se deschide cu pagini consacrate lui Tudor Arghezi, care este „marele" său „prieten", autorul mărturisind : „Nu cred că printre scriitorii de acum, încă în viață, să fie un altul care să-l fi cunoscut mai bine pe Arghezi, un altul [...]

față de care poetul să-și fi deschis sufletul mai larg. Nu mulți îl vor fi văzut pe Arghezi plîngînd, nu mulți vor fi fost martorii disperărilor lui" (p. 8).

Amintirile și evocările acumulate în decursul anilor aduc date noi asupra fondului sufletesc al lui Arghezi, asupra poziției omului și scriitorului : „Vorbea foarte rar și foarte puțin de experiența lui scriitoricească intimă. Provocat, ocolea subiectul, îi era parcă rușine, ca un copil constrîns să spună că a furat. Îi era silă să facă pe mentorul. Nu mi-a îngăduit niciodată să-i spun «maestre», ci, simplu «domnule Arghezi»" (p. 9).

Referitor la valoarea propriei creații, Arghezi cerea să se păstreze cea mai curată obiectivitate : „Literatura pretinde un stagiu intim de așteptare, de luni de zile și uneori ani. Sertarul e un fel de purgatoriu, de unde pagina pleacă în veșnicie sau neant"... (p. 78). Arghezi a fost o conștiință scriitoricească care a refuzat tot ceea ce în literatură e superficialitate, confuzii, grabă și lipsa focului sacru : inspirația. Evocarea lui T. Arghezi de către V. Anania e, mai presus de orice, o judecată de valoare, dublată de pasiunea cunoașterii.

Profesorului și scriitorului Victor Papilian îi rezervă pagini încărcate de emoție. Nu-i scapă din evocare cenaclul literar condus de Victor Papilian la Sibiu și la Cluj.

Pagini substanțiale dedică, în aceeași notă de admirație și respect, scriitorul Vasile Voiculescu, împletire originală de izolare, candoare și asceză. În atitudinea acestuia nu era un dezgust de viață, ci o singularizare contemplativă, creatoare... „Într-adevăr, [...] sufletul său avea o bunătate atotcuprinzătoare..." (p. 242) ; „Avea un fel de a-și citi poeziile pe dinlăuntru, cu rezonanța simplității" (p. 243). Scriitorul și-a găsit refugiul în visare cu o filozofie stoică, de sihastru.

Valeriu Anania a simțit o atracție deosebită pentru profesorul său și scriitorul Anton Holban, și nu întîrzie să-și exteriorizeze frumusețea sentimentelor trăite. Despre Lucian Blaga autorul notează : „Aș îndrăzni să cred că poetul era înzestrat cu o hipersensibilitate pe care nu mulți oameni o au ; el a izbutit nu numai să gîndească misterul, ci să trăiască întru mister, că luciditatea lui avea uneori acces la celălalt tărîm, al vestirilor inefabile" (p. 77).

Cîteva pagini sînt rezervate lui Marin Preda, despre care Valeriu Anania scrie: „Cărțile lui îmi creaseră imaginea unui intelect mai degrabă robust decît ager și a unui talent care asudă din greu asupra paginii născînde" (p. 227).

Lectura volumului *Rotonda plopilor aprinși* de Valeriu Anania ne îndeamnă la reflecție, la ceea ce mărturisea cunoscutul filozof și poet spaniol Miguel de Unamuno : „Nu gîndesc decît cu creionul în mînă".

ION M. NEGREANU

Curier

În acest număr răspundem la scrisorile sosite la redacție pînă la 10 martie 1984. Doresc, în primul rînd, să mulțumesc, în numele meu personal și al întregii redacții, tuturor celor care ne-au trimis felicitări.

Daniela Roman, București : dacă dăm la o parte primele 8 versuri din poezia trimisă, care reprezintă nivelul anecdotic, prozaic, neinteresant, ajungem la o structură lirică sugestivă. În acest sens trebuie să-ți îndrepți căutările.

Marcel Tristan (pseudonimul lui Marcel Lucaciu) din Șimleul Silvaniei : intensitatea trăirilor este veritabilă și nu rareori se lasă exprimată în versuri de mare frumusețe. M-am jucat înlănțuind din versurile tale tot ce părea de prisos și am avut surpriza să ajung la un grupaj de scurte poezii pe care le-aș putea numi „Aproape haiku-uri" („aproape", pentru că în realitate un haiku, pe lîngă faptul că aparține unui spațiu cultural foarte diferit de al nostru, celui japonez, are și o formă

fixă : el trebuie să cuprindă 17 silabe grupate în trei versuri, astfel încît primul și al treilea vers să aibă cîte 5 silabe, iar versul al doilea 7). Iată cîteva dintre ele : „Tăcerea și picăturile de ploaie / Numără abia perceptibil / Nuanțele nopții" ; „Singurătatea / S-a așezat la masa mea / Și-mi bea cerneala din rînduri" ; „Artificiile și clopoțeii, / Ca o pînză de păianjen, / Au cuprins Universul" ; „Alergați, corăbii de frunze / Prin mările verzi / Spre fructul mereu nenăscut" ; „Tremură / Pe geana nopții / Luna" (aici am folosit „tremură" în loc de „stă", cum era în versul tău, întrucît verbul pe care ți l-am sugerat ne trimite cu gîndul la tremurul lacrimii, de unde și posibilitatea unei apropieri a imaginii lacrimii de cea a lunii). Te rog să compari aceste versuri cu cele care, părîndu-mi-se neîmplinite, forțate sau artificiale, le-am lăsat deoparte.

Carmen Roșiu, Medgidia : frumoase sînt *Metamorfoză* și *Căutare* ; au limpezime, coerență, echilibru. Totuși, nu le-ai adus la o formă fără cusur : unele versuri șchioapătă, apar prea multe conjuncții etc. Mai așteptăm.

Helga Heinrich, Buzău : vocația ta poetică este certă. Folosești cu deosebită abilitate o prozodie complexă și plină de efecte neașteptate, într-un registru clasic, uneori amintind de Bolintineanu sau Alexandrescu, Coșbuc sau Goga. Este important de asemenea că ai puterea de a struni ideile și de a le prezenta aproape metodic, strîns înlănțuite. Voi propune spre publicare *Destin* sau *Vinul eternității*, prima poezie fiind o elegie, iar a doua o meditație lirico-filozofică pe marginea conceptelor de timp, materie, spațiu și mișcare. Totuși, cred că este nimerit ca, înainte de debut, să te rog să parcurgi cu atenție volume de poezie modernă și contemporană (ți-aș sugera deocamdată poezii de Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Bacovia, Labiș, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu). Sper ca această experiență să te ajute să te apropii tot mai mult de vocea ta adevărată, astfel încît versurile tale să nu mai pară ușor vetuste prin faptul că pe plan prozodic se aseamănă cu poezia premodernă...

Cristina Bucoveanu, Slobozia : o voce poetică puternică și, la numai 16 ani, o siguranță și o maturitate neașteptate, dar binevenite pentru poezia de meditație gravă pe care o scrii. Fiecare poem are viața sa proprie, o căldură aparte, care te invită să recitești totul cu atenție. Te sfătuiesc să perseverezi pe drumul nesfîrșit, presărat la fiecare pas cu iscusite capcane, drumul creației adevărate.

Daniela Oatu, Vaslui : mă bucur să aflu că dorești să urmezi cursurile Facultății de Filologie și, judecînd după scrisorile și versurile trimise, pot adăuga că atît talentul, cît și inteligența, puterea de analiză, luciditatea de care dai dovadă te vor ajuta. Poeziile trimise de curînd, dintre care multe se nasc din întrebări asupra esenței și rostului scrisului, sînt schițate în tonuri variate. Voi propune cîteva spre publicare.

Doina Adriana Stan, Galați : ești o bună realizatoare de poezii patriotice — și trebuie să știi că acesta este un lucru rar, întrucît poeziile patriotice sînt printre cele mai greu de scris. Voi propune spre publicare pe cele mai realizate : *Eu cînt pentru pace* și *Glasul chemării*.

Delia Cornelia Antonesi, Gura-Humorului : citez din *Norii* : „Cîțiva cîlți / au evadat / dintr-un sac / și s-au agățat / de cer. / Uneori se iau / la întrecere / transpirînd pe umbrele / și țesînd apoi / liniștite pînze / de gheață..." Un desen în alb-negru, trasat rapid, ca în joacă : poezie de notație, a străfulgerării de moment, dovedind disponibilități mult mai mari.

Roxana Dinu, București : îți mulțumesc pentru urări. Poeziile aparțin unei specii mai rar cultivate la noi, pe care englezii o numesc „humourous and nonsense verse", poezie a paradoxului, a absurdului sau pur și simplu cu efecte umoristice ; ca exemplificări ale acestei specii lirice pot servi poemele introduse de Lewis Carroll în cărțile sale despre minunata *Alice*. Am citit întregul tău ciclu cu plăcerea cu care

poți urmări un caleidoscop plin de cele mai diverse culori. Versurile sînt însă inegale ca valoare și deocamdată nu m-am putut decide ce să selectez din „grădina / cu galaxii a stelelor / de mare", plină de „cenușa / fînului albastru / de pe planeta / pașilor roz." Mai trimite !

Ronald Gasparic și *Donald Gasparic*, Brăila : doi frați, amîndoi înzestrați în egală măsură cu har poetic. Poeziile nu sînt toate interesante, dar unele sînt deosebit de bogate în sugestii. Întrucît în acest număr nu mai avem spațiu, însă, vă rugăm să ne mai trimiteți și alte poezii, însoțite de cîte o fotografie și o prezentare mai amănunțită, pentru rubrica „Tinere talente" dintr-un număr viitor al revistei. Pînă atunci, mult succes !

Poezii pline de miez, dovedind înclinațiile deosebite spre visare și sensibilitatea autorilor lor, ne-au mai trimis și alți prieteni ai revistei noastre. Spațiul, din păcate, nu ne îngăduie să le oferim cîte un răspuns separat, deși fiecare dintre ei l-ar merita. Ei sînt : *Mioara Circel* din Vaslui (care ne scrie ori de cîte ori „se stinge lampa așteptării" — frumos spus !), *Bianca Anițulese* din Rădăuți, *Cristina Tutoveanu* din Panciu, județul Vrancea, *Claudia Băjenaru* din Ploiești, *Daniela Visternicu* din Siret, județul Suceava, *Cătălina Prună* din Tîrgu-Mureș, *Daniela Perța* din Hunedoara, *Georgiana Arambașa* din București, *Ioana Dinu* din București, *Rita Sava* din Constanța, *Petrina Armie* din Hunedoara, *Monica Magoș* din Galați, *Emanuela Pîrvulescu* din Cîmpina, județul Prahova, *Mihaela Mălăianu* din Sadu, județul Gorj, *Sanda Maria Oprișor* din Slatina, *Daniela Bunea* din Sibiu și *Ioana Adriana Hunyadi* din Bistrița. Le dorim tuturor mai mult succes cu creațiile viitoare !

Versuri meritorii, uneori descoperite sporadic într-un noian de cuvinte, alteori strîngîndu-se într-un număr chiar mai mare, se află și în scrisorile trimise de *Cristina Costin* din Roman, județul Neamț, *Viorica Ciorobă* din Valea Seacă, județul Bacău, *Flor Marinescu* din Satu Mare, *Liliana Munteanu* din Iași, *Gabriela Elena Vasilică* din Cîmpina, județul Prahova, *Felicia Georgescu* din Constanța, *Emma Vernescu* din Brașov, *Mihaela Grigoriu* din Focșani, *Elena Zaharia* din Fălticeni, județul Suceava, *Simona Nicoleta Lazăr* din Bacău, *Lăcrămioara Loghin* din Suceava, *Daiana Voinescu* din Calafat, județul Dolj, *Aron (?)* din comuna Ciocadia, județul Gorj, *Anișoara Tău* din Bistrița, *Mihaela Vasile* din satul Cucuieți, județul Teleorman, *Mariana Petrărescu* din Cernavoda, *Valentin Ancuț* din Cîmpulung-Muscel, județul Argeș, *Oana Ghilezan* din București, *M. G.* din Medgidia, *Tudorica Sîrbu* din *Tîrgu Bujor*, județul Galați, *Emil Hangan* din comuna Mihai Viteazu, județul Cluj, *Cornelia Mîndrilă* din Bacău, *Cristian Biru* din Galați, *Roxana-Claudia Anghelescu* din Galați, *Mihaela Pulbere* din Galați, *Emilia Pantelimon* din Iulia, județul Tulcea, *Florin Șalar* din Suceava, *Cornel Lupu* din Tîrgu Neamț, *Liliana Pușcaș* din Aiud, județul Alba, *Victor Cătălin Vischi* din Baia Mare, *Ramona Lăcrămioara Manole* din comuna Suraia, județul Vrancea, *Mihaela Mureșan Pop* din Cîmpia Turzii, *Mihai St. Florin* din Ploiești, *Nicoleta Crușoveanu* din Corabia, județul Olt, *Daniela Cojocar* din Rădăuți, *Adrian Eugen Dumitru* din comuna Tătărani, Dîmbovița, *Elena Filip* din Bîrlad, *R. F.* din Oradea, *Carla H.* din Sighetu-Marmației, *Laurența Sandu* din Galați, *Venera Comănescu* din Tîrgu Jiu, județul Gorj, *Valentin Stancu* din Cîmpulung-Muscel, județul Argeș, *Camelia Popoiu* din Bîrlad, județul Vaslui, *Mariana G.* din sectorul agricol Ilfov, *Daniela Gelepu* din Turcinești, județul Gorj, *Sanda Nicucie* din București, *Liliana Bălășoiu* din București, *Ana Elena Zamfir* din Pitești, *Mihaela Fănică* din București, *Laura Stănescu* din Ploiești, *Nicoleta Văcărețeanu* din Moreni, județul Dîmbovița, *Luciana Protopopescu* din București, *Luci Trache* din Topoloveni, *Mihaela Stanciu* din Gheorghe Gheorghiu-Dej. Vă așteptăm din nou, cu poezii mai îngrijit redactate.

Încercări în proză, de un nivel destul de modest (dar proza cere exerciţiu de mi şi ani de zile!) ne-au trimis *Cecilia Sîrbu* din Moineşti, judeţul Prahova, *Teodora M.* din Luduş, *Maria Bulgaru* din Satu Mare, *Nicoleta Cruşoveanu* din Corabia, judeţul Olt, *Luminiţa Bandrabur* din Panciu, judeţul Vrancea şi *Iulian Bănică* din Constanţa.

Cristiana Niţă, Bucureşti : vă mulţumim pentru frumoasa scrisoare şi aşteptăm versurile promise.

VASILE POENARU

„Cînd vezi un stil natural, eşti pe de-a-ntregul uimit şi încîntat, fiindcă te aşteptai să vezi un autor şi descoperi un om." (PASCAL)

„Dorinţa de a străluci şi de a spune într-un chip nou ceea ce s-a mai spus e izvorul expresiilor originale şi al cugetărilor meşteşugite." (VOLTAIRE)

„A învăţa vocabule latine pe dinafară, fără a fi pătruns de acel adînc spirit de adevăr, de pregnanţă şi de frumuseţe a antichităţii clasice, a învăţa regule gramaticale fără a fi pătruns acea simetrie intelectuală a cugetării antice este o muncă zadarnică, e literă fără înţeles. Fixat o dată pentru totdeauna, nemaiputîndu-se schimba, căci aparţine unor timpi de mult încheiaţi, spiritul antichităţii e regulatorul statornic al inteligenţei şi al caracterului şi izvorul simţului istoric." (M. EMINESCU)

„Acea dibăcie de a-ţi strecura cu o potrivită mişcare, în versul preludiului etern, potrivita ta invenţie melodică de cîteva tacte, acea virtuozitate, este aceea ce numim stilul."

(CARAGIALE)

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR ȘI A ELEVILOR

Revista *Limba și literatura română* a publicat comentarii la următoarele texte prevăzute în programa clasei a VIII-a :

Patria, Zaharia Stancu, nr. 2/1979 și 1/1984
Țara. Poporul, Alexandru Vlahuță, nr. 3/1982
Dobrogea ! Dobrogea !, Geo Bogza, nr. 3/1977 și 3/1983
Miorița, nr. 3/1980 și 4/1982
Mai am un singur dor, M. Eminescu, nr. 2/1982
Vara, G. Coșbuc, nr. 2/1976 și 4/1982
Singur, C. Hogaș, nr. 1/1977 și 3/1981
Rapsodii de toamnă, G. Topîrceanu, nr. 4/1979
La Vulturi !, Gala Galaction, nr. 4/1976
Amintiri din copilărie (fragmente), I. Creangă, nr. 4/1975 și 2/1982
Vlaicu-Vodă, Al. Davila, nr. 1/1977 și 2/1984
Neamul Șoimărești lor (fragment), M. Sadoveanu, nr. 1/1979 și 1/1982
Plugarii, Octavian Goga, nr. 2/1983
Imn muncii, V. Voiculescu, nr. 1/1979 și 2/1984
Mări sub pustiuri, D.R. Popescu, nr. 2/1978
Comunistului, N. Labiș, nr. 4/1977
O oră din august, M. Preda, nr. 4/1980
Astfel, M. Sorescu, nr. 1/1977
Noi, Nichita Stănescu, nr. 2/1976

Se pot face comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) pentru nr. 4/1982.

De asemenea, se mai primesc comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) la vol. *Ortografie, ortoepie, punctuație ;* prețul unui exemplar : 15 lei.

Cei interesați se pot adresa redacției în scris sau la telefonul 15.17.92, orele 8—15.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Cu sprijinul revistei *Limba și literatura română* urmează să apară în acest an la

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ

două importante lucrări din programul *Bibliografiei naționale retrospective a cărților și periodicelor românești :*

1. BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ (cărți : 1831—1918, vol. I, literele A—C) elaborată de Biblioteca Academiei R. S. România și prefațată de Gabriel Ștrempel ;

2. DICȚIONARUL PRESEI LITERARE ROMÂNEȘTI (periodice — ziare și reviste, 1790 — 1982) de I. Hangiu.

Prima lucrare *(B.R.M.)* se difuzează de către S.Ș.F. Prețul unui exemplar este de lei 150. Solicitanții (biblioteci școlare, profesori) vor depune c./v. în contul S.Ș.F. nr. 45.11.09.5 la C.E.C., Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București, prin mandat poștal, dispoziție de plată sau aviz de creditare și vor comunica în scris la adresa S.Ș.F., str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, codul 79. 664, tel. 15.17.92, numărul actului de achitare a sumei și adresele exacte la care urmează să primească volumele.

Dicționarul presei literare românești (D.P.L.R.) se difuzează prin librării, care primesc, în acest scop, înscrieri. Dicționarul înregistrează peste 2000 de titluri de publicații periodice (ziare, reviste, anale, buletine și alte culegeri), apărute în perioada 1790—1982, prezentînd o imagine integrală a acestui domeniu de manifestare a spiritului de creație artistică și științifică a poporului român. El oferă cititorilor o mare cantitate de date inedite privind activitatea revuistică a scriitorilor și publiciștilor români sau din România. În dicționar sînt menționate : debuturi și colaborări, crezuri artistice, opere traduse și traducători, polemici, interviuri, necrologuri și alte informații literare, artistice și culturale. Toate acestea pot fi regăsite de cititori prin indici și trimiteri bibliografice.

Lucrarea reprezintă bilanțul unor cercetări de aproape un sfert de veac, fiind precedată de apariția în 1968 a antologiei *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1790—1948)* și în 1978 a sintezei *Reviste și curente în evoluția literaturii române,* ambele epuizate.

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

3
1984

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
Anul XIII, nr. 3 (iulie-septembrie), București, 1984

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 31 858

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XIII, NR. 3 (IULIE — SEPTEMBRIE), BUCUREŞTI, 1984

Sumar

Gramatică, vocabular

Al. GRAUR — Accentul în frază 3
FLORA ŞUTEU — Despre diateză (II) 4
RODICA POPESCU — Interdependenţe morfosintactice : diateza pasivă — complementul de agent 8

Stil, compoziţie

NICOLAE MECU — Limbajul literaturii (II) 11
VASILE POENARU — Elementele compoziţiei descriptive 13
VISTIAN GOIA — Planul simplu şi planul dezvoltat 15

Analize, sinteze

ION ROTARU — Proza românească de după Eliberare (II) 20
NICOLAE CONSTANTINESCU — Literatura populară (II) 22
ROXANA SORESCU — M. Eminescu : „Scrisoarea III“ 25

Miscellanea

FLOAREA STANCIU — 175 de ani de la naşterea lui Vasile Cîrlova 29
ION DODU BĂLAN — Panait Istrati 30
ALEXANDRA EMILIAN — Pierre Corneille (1606—1684) 33
CONSTANTIN GHEORGHE — Horea în operele scriitorilor români 35

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României“. Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu“, ediţia a XXVII-a. Concursurile de limbi şi literaturi materne (maghiară şi germană), ediţia a XV-a
I. HANGIU — Alba Iulia şi Suceava 39
RADA MOCANU — Limba română — prima disciplină a şcolii noastre 40
ION DODU BĂLAN — Identitatea noastră spirituală 41
DUMITRU SĂVULESCU — Cultivarea limbii române în şcoală 42
NICOLAE CIOBOTĂ — Succes deplin concurenţilor ! 42
TRAIAN GÎRBA — Coordonate sucevene 43
ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA — La olimpiada de literatură 45
CONSTANŢA BĂRBOI — Suceava, 1984... 45
GABRIELA IRIMIAŞ — Sub semnul tinereţii 46

GH. GAFENCU — Gînduri pentru oaspeți 46
IOAN ILIEȘ — Olimpiada suceveană 47
MIRCEA DINESCU — Această primăvară 48
MIRCEA MUTHU — Condeie tinere 48
FLORIN MANOLESCU — A fi în viață 48
PETRE GHELMEZ — Vîrful și baza piramidei 49
Premianții etapei finale 50

Cenacluri, reviste

GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 56

De la corespondenții noștri 58

Tinere talente

SIMONA-SOFIA RADU — Sărutul. Oameni și cetăți. 61

Insemnări pe marginea cărților

ION NECULCE, *Letopisețul Țării Moldovei*, precedat de *O samă de cuvinte*. Antologie, tabel cronologic, prefață, note, referințe critice și bibliografice de ION DIANU (Cornel Munteanu) 61

VASILE POENARU — Curier 62

Accentul în frază

Acad. AL. GRAUR

După cum se știe, în unele limbi accentul este fix, pe aceeași silabă în toate cuvintele : în maghiară și în cehă pe prima, în polonă pe penultima, în franceză pe ultima. În felul acesta, nu pot fi diferențiate cuvintele formate din aceleași sunete. În românește, unele cuvinte sînt deosebite între ele numai prin locul accentului : *véselă* înseamnă „bucuroasă, bine dispusă", iar *vesélă*, „totalitatea vaselor din bucătărie". *Tórturi*, cu accentul pe *o*, este pluralul de la *tort*, iar cu accentul pe *u*, de la *tortúră*.

În afară de aceasta, în toate limbile mai există și un accent al frazei : se apasă pe un cuvînt, dîndu-i-se importanța principală printre celelalte. Asupra acestui amănunt nu s-a atras pînă acum atenția în mod suficient. Îl voi marca prin litere spațiate : *p l e c acasă* înseamnă „nu mai stau aici", iar *plec a c a s ă*, „nu merg în altă parte în oraș, ci acasă".

Din neînțelegerea textului pe care îl citim poate rezulta plasarea accentului pe alt cuvînt decît cel pe care se cuvine. Îmi aduc aminte de două poezii, pe care colegii mei, cînd eram elev, le pronunțau greșit :

Pe drumul de costișe, ce duce la Vaslui,
Mergea un om, cu jale zicînd în gîndul lui :
Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă,
Aș vrea să zbor și rana din *p u l p ă* nu mă lasă.

Astfel, în loc să se înțeleagă „nu pot să merg repede din cauza rănii din pulpă", se avea impresia că rana nu-l lasă pe vorbitor să iasă din pulpă.

Acest exemplu nu strică chiar atît de grav înțelesul ; mai rău se transformă textul al doilea prin deplasarea accentului :

Vine ploaia ; las' să vie ;
De ce-i bună *p l o a i a* știe
Iarba arsă din cîmpie
Las' să vie !

Înțelesul corect este „iarba arsă știe pentru ce e bună ploaia", deci „las' să vie ploaia". Așa cum se citea, însă, cu accentul pe *ploaia* din al doilea vers, textul se transforma în „ploaia, ea însăși știe pentru ce este bună" și deci „las' să vie iarba arsă din cîmpie".

Acum vreo douăzeci de ani, am auzit pe un reputat actor recitînd la radio poezia *Dan, căpitan de plai :* Ursan vine la Dan ca să-i spună că au năvălit tătarii, care distrug tot, trebuie deci să mergem să-i combatem. Iar Dan îi răspunde : *Dar ! să m e r g e m !* Aici *dar* este întrebuințat, așa cum se făcea încă în secolul trecut, cu înțelesul de „da", prin urmare accentul principal trebuie să fie pe el ; totuși, actorul îl punea pe *mergem,* ceea ce strica rostul frazei, pentru că sensul devenea „haide odată !".

După o săptămînă l-am auzit pe același recitînd *Baba Novac* și zicînd

El un fecioraș avea
Și *t o t* așa îi zicea...

Se poate înțelege că „tot Baba Novac îi zicea" ; dar *baba*, cuvînt turcesc, înseamnă „moș", iar feciorașului nu i se putea în nici un caz spune așa. Accentul în frază este pe *așa*, căci urmează ceea ce îi spunea mereu Baba Novac fiului său.

Din exemplele pe care le-am citat rezultă marea importanță a accentului frazei, căruia va trebui să-i dăm atenția cuvenită.

Despre diateză (II)

FLORA ȘUTEU
Institutul de Lingvistică, București

După ce am prezentat, în numărul trecut al revistei, problemele generale ale diatezei așa cum pot fi ele cuprinse în gramatica școlară, mă voi opri în această a doua parte a articolului exclusiv la diateza reflexivă, deoarece conjugarea verbului cu pronume reflexiv a dat naștere în ultimii douăzeci de ani tuturor controverselor în această problemă devenită astăzi, în mod nu întru totul justificat, după părerea mea, o problemă spinoasă de gramatică școlară.

Care sînt valorile diatezei reflexive ? Am arătat că verbele care se conjugă însoțite de un pronume reflexiv trebuie considerate ca aparținînd diatezei reflexive pe baza unicității mărcii gramaticale, reprezentate, în cazul în speță, de pronumele reflexiv în forma sa neaccentuată. Am atras atenția asupra faptului că, din punctul de vedere al caracterului lor reflexiv, aceste verbe nu se prezintă unitar. Aceasta face ca în cadrul diatezei reflexive să fie delimitate diferite valori. Voi enumera toate valorile aduse în discuție, în diferite lucrări, în legătură cu reflexivul, deși, după cum se va vedea, ele pot fi grupate în trei tipuri mari :

1. *Reflexivul obiectiv* este o valoare a verbului la diateza reflexivă care se caracterizează prin faptul că subiectul gramatical este un subiect reflexiv propriu-zis, adică un subiect care denumește atît autorul, cît și obiectul acțiunii. Această valoare poate fi exemplificată prin una din cele două propoziții pe care le-am citat, în prima parte, pentru diateza reflexivă în general : *Fata se privește (pe sine) în oglindă*. În această propoziție substantivul *fata* ca subiect gramatical denumește autorul și obiectul direct al acțiunii. Acest obiect direct este exprimat în propoziție și prin pronumele reflexiv în formă accentuată, *pe sine*, pe care l-am pus în paranteză, deoarece folosirea lui pe lîngă verbe la diateza reflexivă este relativ rară. Atunci cînd este folosit, acest pronume reflexiv în formă accentuată de acuzativ este o parte de propoziție. În exemplul de mai sus, el este complement direct. Trebuie reținut însă faptul că, în asemenea forme de exprimare, complementul direct și subiectul au același referent („o fată cunoscută, despre care s-a mai vorbit"). Despre părțile de propoziție care pot fi exprimate prin formele accentuate ale pronumelui reflexiv voi vorbi mai pe larg în partea a III-a a acestui articol, în numărul viitor al revistei.

Tot cu valoare de reflexiv obiectiv sînt și verbele care se conjugă cu un pronume reflexiv în dativ, subiectul gramatical fiind în același timp autor și obiect indirect al acțiunii : *Tînărul își reproșează (sieși) cele întîmplate*. Observațiile făcute mai sus cu privire la *pe sine* sînt valabile aici pentru *sieși* (forma accentuată de dativ a pronumelui reflexiv de persoana a III-a) cu singura deosebire că acesta din urmă este complement indirect, nu direct.

Deoarece s-a observat că în asemenea situații pronumele reflexiv neaccentuat poate fi înlocuit cu un pronume personal, atunci cînd autorul și obiectul direct al acțiunii nu coincid *(Fata îl privește (pe fratele ei) în oglindă. Tînărul îi reproșează (prietenului său) cele întîmplate)*, s-a considerat, în anumite lucrări, că pronumele reflexiv neaccentuat este o parte de propoziție de același fel cu pronumele personal. Pe această bază, verbele conjugate cu pronume reflexiv neaccentuat înlocuibil cu pronume personal au fost interpretate ca fiind la diateza activă. Pronumele reflexiv în formă neaccentuată a fost considerat și el, ca și pronumele personal, parte de propoziție și anume complement direct (cel în acuzativ) și indirect (cel în dativ). Aceste verbe conjugate cu pronume reflexiv considerate ca avînd diateză activă au fost numite *verbe active pronominale*. După cum se va vedea imediat, și alte valori ale diatezei reflexive au fost considerate ca aparținînd așa-numitelor verbe active pronominale. Înainte de a le descrie pe acestea, țin să atrag atenția asupra faptului că în această interpretare nu s-a ținut seama de diferența existentă între un subiect al unui verb la diateza activă și cel al unuia conjugat cu pronume reflexiv cu valoare obiectivă. S-a acordat o mai mare importanță unei anumite asemănări pur formale între comportamentul sintactic al acestor două feluri de verbe : posibilitatea de a avea unul și același complement direct sau indirect exprimat de două ori : *se... pe sine ; își... sieși*, ca în *o... pe el / pe ea ; îi... lui / ei*. Important pentru diateză, categorie morfologică, deci formă de conjugare, este faptul că prin *se* și *își* se exprimă o identitate referențială *(subiectul gramatical = „autor" + „obiectal acțiunii")* pe care nici pronumele personal și nici o altă parte de vorbire nu o poate exprima.

Următoarele trei valori ale diatezei reflexive, tratate în general independent de așa-numitul reflexiv obiectiv (= cu valoare obiectivă) sînt, după cum se va vedea, variante ale acestuia. Într-o formă sau alta, aceste verbe cu diateză reflexivă arată că acțiunea exprimată de verb „se reflectă" asupra autorului denumit prin subiectul gramatical, astfel încît *autorul* este fie *și obiect direct*, fie *și obiect indirect*, fie și *posesor al obiectului direct*.

(a) Reflexivul reciproc (subiectul gramatical = „autor și obiect direct / indirect") : 1° *El s-a întîlnit cu un prieten (= Un prieten s-a întîlnit cu el) ;* 2° *Ei își scriu zilnic (unul celuilalt) (= Unul îi scrie celuilalt și celălalt îi scrie de asemenea) ;* 3° *Ei s-au salutat (unul pe / cu altul) (= Unul l-a salutat pe celălalt și celălalt l-a salutat pe primul).*

Se poate observa că subiectul gramatical denumește un autor care este în același timp obiect direct sau indirect, dar nu prin reflectarea propriei sale acțiuni asupra sa, ci prin acțiunea unui alt autor care la rîndul său suferă și el proiectarea aceleiași acțiuni asupra sa din partea primului.

Este de remarcat că verbul conjugat cu pronumele reflexiv neaccentuat poate exprima această valoare fie prin acuzativ, fie prin dativ, dar pentru pronumele în dativ subiectul trebuie să fie întotdeauna la plural sau este un subiect multiplu, în timp ce pentru pronumele în acuzativ această condiție nu este obligatorie.

Verbele reflexive reciproce sînt și ele interpretate, în lucrările care dau altă interpretare diatezei decît cea pe care am expus-o aici, verbe active pronominale, deși interpretarea formelor neaccentuate ale pronumelui reflexiv drept complemente directe, respectiv, complemente indirecte nu se mai poate justifica în același fel ca în cazurile discutate mai sus la *1*. Reflexivul reciproc nu permite dublarea formei neaccentuate a pronumelui prin forma sa accentuată. Formulele de completare ale unor ase-

menea verbe sînt totdeauna formule cu sens adverbial sinonime cu adverbul *reciproc : unul pe / cu altul, unul altuia, între ei.*

(b) Reflexivul posesiv (subiectul gramatical = „autor al acțiunii și posesor al obiectului direct") : *Elevul își scoate din geantă caietele (= Elevul scoate din geantă caietele sale).* Reflexivul posesiv nu poate fi exprimat decît prin pronume reflexiv în dativ.

Și aceste verbe sînt clasificate printre activele pronominale, iar pronumele este interpretat ca atribut pronominal în dativ. Interpretarea respectivă nu este lipsită de temei : pronumele reflexiv în dativ cu sens posesiv poate fi înlocuit printr-un pronume personal în același caz atunci cînd autorul acțiunii denumit prin subiectul gramatical nu este și posesor al obiectului direct : *Elevul îi scoate caietele din geantă (= Elevul scoate din geantă caietele cuiva).* Esențial pentru cei care au contestat acestor forme verbale diateza reflexivă a fost faptul că prin orice pronume în dativ cu sens posesiv se arată aceeași referință : complementul direct denumește un obiect al acțiunii care se află în posesia cuiva. Pentru interpretarea diatezei pe care am dat-o aici însă, esențial este că, și cu această valoare, pronumele reflexiv neaccentuat arată că subiectul gramatical al verbului este un subiect reflexiv, întrucît autorul se identifică cu obiectul direct al acțiunii prin relația de posesie (obiectul direct este al autorului acțiunii denumit prin subiect). Mai clar reiese această relație dacă privim comparativ sensul aceluiași verb la diateza reflexivă în două variante de exprimare sinonime : *Copilul se spală pe mîini = Copilul își spală mîinile.* În prima variantă reflexivul este obiectiv propriu-zis cu complement indirect *(pe mîini),* în cea de a doua reflexivul este posesiv, iar complementul indirect devine complement direct. Ambele variante înseamnă „copilul spală mîinile sale". Deci se poate admite că reflexivul posesiv este o variantă a reflexivului obiectiv în care „reflectarea" se produce prin sensul de posesie.

(c) Reflexivul dinamic (subiectul gramatical denumește un autor care își proiectează acțiunea asupra sa sub forma implicării sale intense în ea) : *Elevul se teme (pentru sine) de examen ;* sau *Elevul își închipuie (pentru sine) multe lucruri frumoase despre vacanță.* Denumirea acestei valori se bazează pe observația că subiectul gramatical denumește un autor intens activ (= viu, dinamic).

Aceste verbe sînt considerate ca aparținînd diatezei reflexive în acele lucrări care interpretează reflexivele obiective, reciproce și posesive ca verbe avînd diateza activă (pronominală).

Următoarele două valori trebuie interpretate independent de reflexivul obiectiv. Justificarea includerii lor la diateza reflexivă necesită o discuție mai amplă, pe care o voi face în răspunsul la ultima întrebare din această a doua parte a articolului, precum și în numărul viitor al revistei.

2. Reflexivul pasiv (subiectul gramatical denumește numai obiectul direct al acțiunii, nu și pe autorul ei) : *La Nufărul rufele se spală cu mașina (= La Nufărul rufele sînt spălate cu mașina).* Această valoare a diatezei reflexive nu poate fi exprimată decît prin pronumele reflexiv neaccentuat în acuzativ.

Lucrările care delimitează categoria verbelor active pronominale consideră această valoare pasivă ca argument destul de puternic pentru a include aceste verbe la diateza pasivă, nu la cea reflexivă. Ea este numită diateza pasivă-reflexivă, fiind considerată o variantă formală a diatezei pasive. Întrucît, după cum am mai spus, pentru categoriile morfologice primul criteriu de clasificare este cel formal, în școală se atribuie această

valoare tot diatezei reflexive, ceea ce din toate punctele de vedere este preferabil.

3. *Reflexivul impersonal* (subiectul gramatical nu există). Verbul este formal la persoana a III-a, dar nu se acordă cu un subiect unic care să poată fi precizat mental ; *se* este uneori echivalent cu *cineva, oricine*. Lipsa subiectului se explică prin cauze diferite : 1° autorul nu poate fi numit, fiindcă verbul denumește un fenomen natural ; 2° autorul este necunoscut ; 3° autorul este nedeterminat, el fiind de fapt o totalitate : 1° *Vara se înserează tîrziu ;* 2° *La ora nouă se sună de ieșire de la lecții ;* 3° *Se merge rău pe acest drum.*

Verbele active tranzitive care au diateza reflexivă impersonală sînt urmate de o propoziție subiectivă : *Se spune că răbdarea este mama înțelepciunii.* Cînd aceste verbe au subiect, ele sînt reflexive cu valoare pasivă : *Multe asemenea adevăruri se spun, s-au spus și se vor spune.* Reflexivul impersonal se exprimă numai prin acuzativ.

Reflexivul impersonal este cea de a doua valoare a diatezei reflexive recunoscută de lucrările care admit clasa verbelor active pronominale.

Ce se înțelege prin reflexive eventive, participative și factitive ? Cele trei denumiri sînt folosite pentru anumite valori ale diatezei reflexive care reprezintă sensuri secundare ale celor trei valori principale descrise mai sus.

Eventivul arată că subiectul gramatical denumește un fenomen care suferă o transformare : *Mara s-a îmbogățit (= Mara s-a îmbogățit (pe sine) = Mara a devenit bogată).* Se observă că avem a face cu un reflexiv obiectiv. Eventiv este și reflexivul impersonal *a se înserа* pe care l-am amintit printre exemplele de mai sus. În acest caz transformarea exprimată de verbul reflexiv este a naturii, ceea ce gramatical se exprimă prin subiect zero.

Participativele sînt și ele la origine reflexive obiective (cu dativul) : *El și-a construit sieși un apartament.* Uneori acest sens obiectiv este de tip dinamic : *Ei trebuie să-și asume răspunderea.*

Factitivul, numit și *cauzativ,* numește categoria verbelor care conține ideea de „a face sau a lăsa ca acțiunea să se producă" : *El se tunde la frizer (= El lasă să fie tuns de frizer).* După cum se poate observa, factitivul exprimat prin reflexiv se grefează pe (se împletește cu) valoarea pasivă a acestuia, pe care trebuie să o considerăm principală, deoarece are o sferă mult mai largă de cuprindere.

Sensuri *eventive* și *factitive* pot să aibă și verbele cu diateză activă : *El a slăbit mult (= El a devenit foarte slab) ; Brutarul coace pîinea în cuptor (= Brutarul lasă să se coacă pîinea în cuptor).*

Ce se înțelege prin unicitatea unei mărci gramaticale ? După cum o arată și numele, această caracteristică a unei mărci gramaticale constă în faptul că ea este singura *(unica)* apță să exprime un anumit sens gramatical. Pronumele reflexiv este în această situație. El este unica marcă apță să exprime existența unui subiect gramatical reflexiv. În absența acestei mărci, reflexivitatea subiectului nu se poate exprima. Mai mult decît atît, prin pronumele reflexiv uneori se atribuie *un anumit specific de înțeles reflexiv atît pasivului, cît și impersonalului,* problemă asupra căreia voi insista ceva mai mult în numărul următor. Pînă atunci vă recomand să reflectați asupra diferențelor de înțeles pe care le puteți observa între următoarele propoziții : *Ușa s-a deschis din cauza vîntului. Ușa a fost deschisă de vînt.*

Interdependențe morfosintactice: diateza pasivă – complementul de agent

RODICA POPESCU
Universitatea din Timișoara

Complementul de agent, parte de propoziție neglijată multă vreme de manualele școlare, dar care este prevăzută de noua programă de limba română, reprezintă un element sintactic complex, motivat prin fenomenele gramaticale pe care le implică : diateza, tranzitivitatea, omonimia și sinonimia gramaticală. Fiind condiționat de valoarea morfologică a elementului regent, ca orice unitate sintactică necircumstanțială, are posibilități reduse de combinare, apărînd numai ca determinant pe lîngă structuri verbale cu valoare pasivă : pasive marcate cu auxiliarul *a fi*, pasive reflexive, participii pasive :

Tu să nu știi *de cine-au fost trimise.* (*O sută de ani de sonet românesc*, 1973, p. 98.)

Lumea *se preface de mintea* ta în gînd, precum florile *se prefac de trupul* minunat al albinei în miere. (Nicolae Iorga, *Cugetări*, p. 138.)

Să recunoști pe fiece grăunte
al grîului, *de soare arsa*-ți frunte. (Tiberiu Utan, *Versuri*, 1975, p. 33).

Fiind un indice gramatical al valorii pasive a verbului, îl putem numi *complement al pasivului*. Verbele intranzitive nu au capacitatea de a guverna un astfel de complement :

[...] în locul bisericii Sfîntului Lazăr fusese altă biserică, [...] *făcută* și *înzestrată* cu moșie de Vasile Lupu-Voievod (Ion Creangă, *Opere*, 1972, p. 267).

Limitarea semantică a verbului explică și frecvența mai redusă a complinirilor verbale pasive. Acestea au importanță mai ales în anumite împrejurări :

1. (a) Cînd pasivul marcat cu *a fi* intră în relație de *omonimie* cu alte forme verbale analitice, alcătuite din auxiliarul morfologic *a fi* și participiul verbului de conjugat : *(aș fi chemat ; a fi chemat ; voi fi chemat).*

(b) Apariția acestui complement pe lîngă pasivul analitic evită și confuzia omonimică dintre un predicat verbal la pasiv și unul nominal, alcătuit din copula *a fi* și numele predicativ (un participiu cu valoare adjectivală) :

Înaintea examenului *a fost emoționată.*

Azi-dimineață, întreagă strada Fidelității *a fost* viu *emoționată de* o senzațională *dramă* pasională. (I. L. Caragiale, *Opere*, I, 1971, p. 457).

(c) O marcă gramaticală obligatorie devine complementul de agent și pe lîngă structurile verbale reflexiv-pasive, în vecinătatea cărora complementul de agent are rolul de a evidenția valoarea pasivă și de a deosebi reflexivul pasiv de celelalte verbe reflexive omonime :

Aceste diagrame, aceste grafice...

Se stabilesc de către săraci... (Ilarie Voronca, *Poeme*, în românește de Saşa Pană, 1961, p. 28).

Coexistența, într-un context, a aceluiași verb, la diateze diferite (o dată la diateza reflexivă și altă dată la diateza pasivă) este posibilă numai

prin prezența celor două compliniri specifice, dînd posibilitatea de a marca opoziția gramaticală între cele două diateze :

[...] nu jucătorii *s-au convocat p e ei* înșiși la echipa națională, ci *au fost convocați de antrenori.* (*Flacăra*, nr. 42 (1975), 1981, p. 24.)

Din acest exemplu se observă că valoarea reflexivă (reflexivul obiectiv) a primei construcții se marchează prin dublarea reflexivului printr-o formă accentuată de pronume, iar valoarea pasivă a celei de a doua construcții este marcată prin prezența complementului de agent. Fără aceste determinante recunoașterea funcțiilor și a valorii reflexivului ar fi neclară. Se evidențiază astfel marea bogăție și varietate a structurii diatezelor românești, suplețea la care limba noastră ajunge în mînuirea diatezelor, interferența dintre sistemul morfologic și cel sintactic al limbii române.

2. Prezența complementului de agent este *obligatorie* cînd el devine regent al unui atribut sau al unei atributive :

Căci vrăjiți sînt trandafirii
De-*un cuvînt* al *S f i n t e i V i n e r i.* (M. Eminescu, *Poezii*, 1958, p. 59).

Judecata morților se face pe pămînt *de acei c a r i n u a u î n m î n a l o r n i c i r a i u l ș i n i c i i a d u l.* (N. Iorga, *Cugetări*, p. 123).

Accentuarea complementului de agent în context este marcată și prin anumite determinări adverbiale cu valoare intensivă :

S-a observat *chiar d e s e r v i t o r i* aerul plouat al vizirului. (I. L. Caragiale, *Opere*, I, p. 496).

Am găsit o temperatură incapabilă de a putea fi suferită *mai ales d e c o p i i* (*ibidem*, p. 488).

Prezența agentului este *facultativă*, dacă verbul este repetat în același context, în cele două variante pasive :

Cunosc diferența dintre cel care poruncește *să se taie capete* și cel al cărui cap riscă *să fie tăiat.* (Octavian Paler, *Viața pe un peron*, 1981, p. 246).

Mai rar apare complementul de agent în texte ce aparțin stilului științific, filozofic, politic, administrativ, al presei, în formularea definițiilor, a convențiilor, în proverbe și zicători, care presupun un grad mare de generalitate, neinteresînd agentul :

Trenul *se pune în mișcare.* (I. L. Caragiale, *Opere*, I, p. 427).

Cercetătorii au vorbit, în acest caz, despre un complement de agent nedefinit.

Cu toate că se constată o scădere progresivă a construcțiilor pasive amplificate printr-o determinare specifică, pe măsură ce ne apropiem de etapa actuală a limbii noastre [1], prezența obligatorie a complementului de agent, în situații destul de numeroase, amintite de noi, ne îndreptățește

[1] Ne întemeiem afirmația pe o analiză statistică a determinantului pasiv în trei opere ce aparțin unor etape diferite ale evoluției limbii române : Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, Editura Științifică, 1967 ; I. L. Caragiale, *Opere*, I ; Marin Preda, *Marele singuratic*, București, Editura Cartea Românească, 1972 (cîte 100 de pagini din fiecare). Astfel, pasivele însoțite de complemente reprezintă 21,7% în textul cronicarului moldovean, 12,4% în opera lui Caragiale și ajung la 6,6% în romanul lui M. Preda. Ne explicăm acest lucru prin aceea că omonimiile gramaticale sînt mai clar înlăturate astăzi de context și de prezența altor determinări suplimentare.

să-l considerăm ca pe un mijloc sigur de recunoaștere și de diferențiere a unor structuri verbale omonime.

Deși echivalează logic cu un subiect (provenind din subiectul unei construcții active), din punct de vedere gramatical are valoarea unui complement, exprimat printr-un nume în acuzativ, precedat de prepoziția *de*, cînd agentul nu este o persoană :

Precum corăbii negre se leagănă *de vînt*
. . . . . .
Trec gîndurile mele ... (M. Eminescu, *Poezii*, p. 545).

Prepoziția compusă *de către* precedă mai ales un nume de persoană :

[...] cheltuielile de întreținere se suportă *de către locatarii* celorlalte apartamente. (*Flacăra*, nr. 12 (1398), 1982, p. 27.)

Rar, agentul în acuzativ este subordonat pasivului prin alte prepoziții, slăbindu-i valoarea pasivă și interferînd-o cu una instrumentală :

Colo-n astă dumbravă, copacii urieși
Sînt locuiți, se spune, *cu suflete* de leși. (Vasile Alecsandri, *Poezii*, 1974, p. 474.)

Aceleași elemente prepoziționale însoțesc și pronumele și adjectivele relative sau nehotărîte în acuzativ care introduc subordonata de agent :

[...] adevărul [...] este ignorat *de cine* nu te aștepți. (*Flacăra*, nr. 32 (1418), 1982, p. 1.)

Luați cu vorba *de cîte* minuni vin spre noi dinspre micul ecran, mai că trecem cu vederea pericolul (*Flacăra*, nr. 26 (1464), 1983, p. 30.)

Este posibilă prezența mai multor complemente de agent, raportate la același regent, pentru că nu se supun restricției acordului cu verbul :

[...] *depunîndu-se* fel de fel de murdalîcuri *de către vecini* și *de trecători*. (I. L. Caragiale, *Opere*, I, p. 477.)

Agentul multiplu poate fi exprimat printr-un cuvînt și o propoziție echivalentă valoric :

Să fiu lovit în buze și în coaste
De întuneric și *de ce mă doare*. (Adrian Păunescu, *Iubiți-vă pe tunuri*, 1981, p. 96.)

Fiind o construcție strict circumscrisă sintactic, care servește la recunoașterea diatezei pasive, complementul de agent a fost pe nedrept neglijat de manualele școlare în uz încă. Includerea lui în noua programă de învățămînt completează un gol pe care noile manuale îl vor înlătura, impunînd o viziune unitară asupra sistemului morfologic și sintactic al limbii noastre.

Limbajul literaturii (II)

NICOLAE MECU
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"

În numărul trecut ne-am referit la caracterul *figurat* și *sugestiv* al limbajului literaturii, prin raportare la limbajul științelor, care este *propriu* și *precis* (în sensul că *numește* un lucru, dîndu-i la iveală toate înțelesurile). Spunînd însă că limbajul literaturii este sugestiv și ambiguu, nu trebuie să înțelegem că scriitorul lucrează mai puțin precis ; în creația marilor autori, nimic nu este întîmplător. Ne-am referit numai la efectul acestui limbaj asupra cititorului.

În cele ce urmează, ne vom opri la alte însușiri ale literaturii, privită din unghiul limbajului.

Să pornim de data aceasta de la matematică ; rezolvăm următoarea identitate trigonometrică :

$$\sin^4 x - \cos^4 x = \sin^2 x - \cos^2 x.$$

Avînd în vedere formula fundamentală $\sin^2 x - \cos^2 x = 1$, vom obține :

$$(\sin^2 x - \cos^2 x)(\sin^2 x + \cos^2 x) = (\sin^2 x - \cos^2 x) \cdot 1 = \sin^2 x - \cos^2 x.$$

Ce constatăm ? Două expresii matematice (deci diferite ca expresii) posedă același conținut. Rezolvarea identității dovedește tocmai faptul că sub expresii diferite se ascunde același conținut.

Să luăm acum o altă expresie, de pildă : $a \cdot b = c$. Pot rescrie (în virtutea comutabilității înmulțirii) această expresie astfel : $b \cdot a = c$. Constatăm că identitatea a rămas, conținutul e același (faptul e mai evident în exemple numerice : $2 \cdot 3 = 6$, dar și $3 \cdot 2 = 6$).

Să ne întoarcem acum la exemplul nostru din Eminescu :

> Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare,
> Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare.

și să modificăm expresia, de pildă așa :

> Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare
> Care *vine cu iuțeală*, calcă totul în picioare.

Constatăm că modificînd, cît de puțin, expresia, am modificat și conținutul versului al doilea. Substituind repetiția „vine, vine, vine" cu „vine cu iuțeală" am păstrat numai unul din înțelesurile ei : viteza extraordinară. Am pierdut însă imaginea apropierii gradate, accelerate și nimicitoare ca o stihie. Apoi, renunțînd la repetarea verbului „vine", am pierdut și imaginea auditivă — de vuiet, ca al unei furtuni — obținută de poet prin repetarea consoanei *v* (aliterație).

Un efect asemănător obținem dacă schimbăm ordinea elementelor componente ale unei opere. Descriind dezastrul oștirii otomane, Eminescu spune în *Scrisoarea III* : „Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri". Să ne luăm libertatea de a interveni în ordinea cuvintelor, de exemplu așa : A dușmanilor șiraguri se-mprăștie risipite. La prima vedere, nu s-a schim-

bat nimic în conținutul relatării. Recitind însă versul eminescian, constatăm că „risipite" nu e pus întîmplător la începutul versului, ci pentru a accentua starea de dezordine și dezorientare care a cuprins oastea turcească în urma năvalei oștirii lui Mircea. Schimbînd topica, noi am făcut să dispară acest accent, care este un element de conținut. Am introdus în schimb un element de noutate : nu *cum* se împrăștie șiragurile scoate în evidență versul, ci faptul că acestea sînt *ale dușmanilor* (nu ale lui Mircea). Din punctul de vedere al conținutului, cele două expresii (versuri) nu sînt echivalente ; în opera literară, „comutarea" schimbă și fondul.

În literatură, orice schimbare a expresiei (formei) atrage după sine schimbarea conținutului (fondului). *C e* se exprimă este strîns determinat de *c u m* se exprimă.

Încă un exemplu : Ne aducem aminte că în *D-l Goe*, Caragiale pune în gura eroului său cuvîntul „mariner". Să schimbăm această formă incorectă prin cea literară : „marinar". Observăm că s-a schimbat nu numai forma, ci și conținutul : Un Goe vorbind corect n-ar mai fi școlarul leneș, nici copilul răsfățat și încăpățînat și nici nepotelul și fiul celor trei „doamne" inculte. Modificînd expresia, am modificat și conținutul personajului. Să admitem că, tot în *D-l Goe*, autorul nu ar fi început cu :

Ca să nu mai rămîie repetent și anul acesta, *mam'mare*, *mamițica* și *tanti Mița* au promis tînărului Goe să-l ducă-n București la 10 mai,

ci s-ar fi exprimat astfel :

Ca să nu mai rămîie repetent și anul acesta, *bunica*, *mama* și *mătușa* lui Goe i-au promis...

În fraza lui Caragiale, cuvintele subliniate aparțin eroului, lui Goe ; așa se exprimă el. Autorul le preia și se preface că sînt ale lui (procedeul se numește „stil indirect liber"), pe de o parte pentru a ne introduce în atmosfera de familie a grupului, iar pe de alta spre a simula că el își privește cu simpatie eroii (însă tocmai în această simulare constă efectul ironic și satiric al schiței). Transformînd fraza, noi am făcut să dispară toate acestea ; conținutul ei (nu numai forma) s-a modificat substanțial, deși aparent nu s-a schimbat nimic ca înțeles. Spunînd *altfel*, am spus altceva.

Din acest specific al limbajului literaturii (sudura dintre conținut și formă) rezultă că, o dată încheiată de autorul ei, o operă literară nu mai poate fi „îmbunătățită" (în acest fel, ea ar deveni *altceva*). Ea este un „unicat".

2. La „buletinul meteorologic" ni se comunică : „În această noapte, temperaturile minime vor coborî sub — 15° C.". Ca ascultător, înțeleg „informația" transmisă de meteorologul de serviciu în limbajul său specializat, dar nu-mi dau seama, din cuvintele sale, de atitudinea lui față de fenomenul respectiv.

Citesc apoi în pastelul *Miezul iernei* de Vasile Alecsandri primele versuri :

În păduri trosnesc stejarii ! E un ger amar, cumplit !
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit.

Aparent, ambele comunicări au același conținut : este vorba de un ger ieșit din comun. Dar, recitind versurile lui Alecsandri, îmi dau seama că, pe de o parte, poetul exprimă în imagini plastice și concrete ceea ce meteorologul exprima abstract, iar, pe de alta, din relatarea lui deduc și atitudinea

sa față de fenomenul natural respectiv. În primul vers, întîlnim două semne de exclamare ; firește, acestea nu sînt întîmplătoare, ci exprimă starea de mirare înspăimîntată a poetului față de stihia iernii geroase. Apoi, gerul e „amar, cumplit", ceea ce ne întărește observația că autorul poeziei este îngrozit de fenomenul hibernal. Limbajul său ne lasă să bănuim și atitudinea creatorului față de cele descrise. În timp ce omul de știință prezintă fenomenul așa cum este acesta, fără a ne dezvălui reacția sa în legătură cu respectivul fenomen, scriitorul ne dă o imagine *subiectivă* a acestuia. *Așa a simțit Alecsandri iarna.* Limbajul său exprimă și acest conținut afectiv. Poetul de la Mircești preferă să privească stihia iernii prin fereastra camerei sale încălzite, cu gîndul la „dulcea" primăvară. El este, așa cum a arătat critica literară, un meridional, îndrăgostit de căldură și lumină. Iarna e pentru el un anotimp al bătrîneții și al morții.

Pe măsură ce vom studia alți poeți, vom vedea că iarna (așadar același fenomen) dă naștere la alte atitudini. Pentru Blaga, de pildă, zăpada nu va mai fi „oceanul" care amenință pe om cu sufocarea, ci simbolul unei curățiri, al unei purificări. Pentru Voiculescu, zăpada abundentă și gerul nu însemnează încremenire, căci sub nemișcarea superficială se ascunde, mocnind ca jarul sub spuză, viața neamurilor de jivine.

Mulți scriitori, și îndeosebi romancierii, au tins către un limbaj obiectiv, care, adică, să nu „trădeze" prezența autorului în text și atitudinea lui față de personaje și evenimente. Cu toate acestea, în cea mai „obiectivă" operă literară, limbajul ne îngăduie să întrezărim situarea autorului față de cele relatate. Aceasta pentru că opera literară este produsul unei subiectivități, al unei sensibilități anume, care vibrează în fața universului artistic prezentat. Limbajul artistic reflectă tocmai acest mod particular al sensibilității. De aceea, unul și același fenomen sau unul și același colț de natură pot apărea în imagini diferite la diferiți autori. În timp ce, pentru mai mulți chimiști, compoziția apei din Marea Neagră poate fi aceeași, și, în tot cazul numai una va fi cea adevărată, mai mulți pictori sau poeți vor da tot atîtea imagini diferite ale Mării Negre (la fel de „adevărate").

Pe de altă parte, datorită relației sale strînse cu subiectivitatea, limbajul literaturii se adresează subiectivității, adică stării afective a cititorului, care poate varia după moment, vîrstă, pregătire literară. Și la 10 ani, și la 20 sau 40, doi și cu doi fac pentru mine tot patru, în timp ce aceeași poezie de Eminescu îmi va comunica mereu altceva, în funcție de starea mea psihică, de lecturi, de pregătirea mea filozofică și literară.

Elementele compoziției descriptive

VASILE POENARU

Numim descriere modalitatea de a prezenta un obiect (ființă, lucru, peisaj, fenomen al naturii, stare de spirit etc.), prin referiri la trăsăturile lui : mărime, formă, culoare, gust etc., așa cum se prezintă acestea simțurilor noastre. Într-o operă literară sau într-o compunere, descrierea îndeplinește funcții variate. Prin ea putem înfățișa personajele sau unele aspecte ale acestora, care pun mai bine în evidență rostul lor într-o acțiune ; putem face mai vie prezența contextului, putem sugera o întreagă atmosferă sau o stare afectivă. Într-un cuvînt, descrierea ne ajută să-l cîștigăm efectiv pe cititor, dîndu-i sentimentul veridicității și al participării nemijlocite, al luării de contact direct cu realitatea operei.

Dintre tehnicile de compoziție, descrierea se apropie cel mai mult de pictură. Ca și pictorul, scriitorul respectă o anumită *perspectivă* și ține cont de detalii ale spațiului propriu obiectului sau obiectelor descrise. De aceea, cele mai multe descrieri respectă o *ordine spațială* (să ne amintim că în narațiune se ia în considerație *ordinea cronologică* a evenimentelor). Autorul sugerează sau indică punctul unde se află plasat observatorul (autorul însuși sau un personaj) și felul cum își deplasează el atenția. Prin diverse adverbe de loc înfățișează configurația spațiului, dimensiunile celor zugrăvite. De multe ori, situarea la o distanță mare de un obiect de dimensiuni gigantice este utilă pentru cuprinderea ansamblului. Să ne amintim frumoasa descriere pe care o face Nicolae Bălcescu Ardealului : autorul se străduiește să vadă întregul teritoriu dintr-o dată. Alteori, mai ales în operele literare în care perspectiva autorului se identifică cu cea a personajului, distanța dintre observator și obiectul de descris este echivalentă cu cea naturală. În *Mări sub pustiuri* de Dumitru Radu Popescu, de exemplu, sînt descrise numai acele elemente ce intră în cîmpul de observație al personajului principal, relevîndu-se numai detaliile care îi atrag lui atenția sau îi influențează șirul gîndurilor, fără să se încerce o distanțare nefirească, nenaturală.

Apropiind descrierea de pictură, trebuie să păstrăm în minte cel puțin două elemente importante. Mai întîi, scriitorul — sau cel ce alcătuiește o compunere — are la dispoziție mai mult decît culoarea și perspectiva : el se poate referi (și trebuie să se refere) și la caracteristicile obiectului care se adresează celorlalte simțuri, nu numai văzului. Din acest punct de vedere putem afirma că posibilitățile descrierii literare / verbale sînt infinit mai largi și mai variate decît cele ale picturii ; se cuvine, deci, să folosim cuvintele cu mare grijă dacă vrem să surprindem esențialul și să structurăm un întreg, pentru că putem „picta" și sunete, și mirosuri, și gustul obiectului, precum și senzația produsă la atingerea obiectului cu mîna. Mai mult, cuvintele pictează și în întuneric, și obiecte care nu se văd...

În al doilea rînd, ca și în pictură, într-o descriere nu este suficient să prezentăm pur și simplu obiectele, fotografic, ci trebuie să trecem dincolo de această prezentare, dublînd-o cu un comentariu sugestiv, uneori ascuns, sau cu o interpretare care să stea în spatele detaliilor și să le confere o funcție, unindu-le totodată într-un întreg armonios. Descrierea unui loc, a unei persoane, a unui lucru sau a unei scene trebuie să se facă prin alegerea acelor detalii care dau un efect central, totalizator. Efectul se traduce în impresia dominantă pe care o produce o anumită caracteristică a obiectului asupra simțurilor noastre. Această impresie dominantă lasă loc meditației, stimulează contemplarea și oferă toate conexiunile pe care descrierea trebuie să le aibă cu restul operei literare considerate.

Descrierea este prin excelență tehnica cel mai des folosită în realizarea poeziilor lirice, iar poeții mari sînt maeștri în crearea impresiei dominante. Ei nu denumesc obiectele de dragul obiectelor, ci pentru simbolizarea stării pe care prezența acestor obiecte o declanșează. Întrucît aceasta presupune o largă varietate de conexiuni de idei, descrierea lirică cere folosirea mai multor figuri de stil. Uneori poetul simte nevoia să inventeze obiecte care aparțin prin excelență spațiului liric, și așa se ajunge la metafora complexă, cu mai multe interpretări posibile, a poeziei de astăzi. Dar oricît de plină de figuri de stil ar fi o descriere, valoarea ei este totuși dată de capacitatea de a surprinde unicul, esențialul, de a declanșa un

singur efect, atotcuprinzător, fie că acesta ține de frumusețe sau urîțenie, de fericire sau tristețe, de mișcare sau de rigiditate, de bucurie sau de melancolie.

Din cele spuse rezultă că este foarte important să gîndim echilibrat arhitectura unei descrieri. Cîteva recomandări nu mi se par de prisos. Cînd alcătuiți o descriere, reflectați mai întîi la efectul pe care doriți să-l produceți în mintea cititorului. Urmăriți apoi cu atenție toate caracteristicile obiectului și alegeți pe aceea sau pe acelea care sînt de natură să producă cel mai direct efectul respectiv. Ordonați și celelalte trăsături în măsura în care ele aduc ceva nou la închegarea unicității urmărite. Țineți seama de faptul că prea multe amănunte pot să-l împiedice pe cititor să-și formeze o impresie unitară.

Dacă detaliile sînt bine alese, iar spațiul descris și perspectiva din care se descrie sînt bine cumpănite, descrierea va căpăta în mod natural o profundă unitate de construcție. De aceea, vă sfătuim să începeți descrierea cu o propoziție mai generală, care să surprindă impresia dominantă, urmînd să aduceți detaliile ca exemplificări ale acestei afirmații ; puteți face și invers, adică să ordonați detaliile în așa fel încît afirmația mai generală să aibă funcția unui punct culminant. Oricum ați scrie, compunerea (textul scris) trebuie să ducă la o impresie dominantă. La obținerea acestei impresii dominante contribuie o bună selecție a vocabularului, folosirea sinonimelor sau a cuvintelor din aceeași familie lexicală. Descrierea ne oferă prilejul să arătăm cît de bine putem mînui epitetul, comparația, metafora, hiperbola etc. Nu vă recomandăm să abuzați de aceste figuri de stil : folosiți-le numai atunci cînd ele ajută cu adevărat la exprimarea impresiei dominante urmărite.

Planul simplu și planul dezvoltat

VISTIAN GOIA
Universitatea din Cluj-Napoca

Activitatea de întocmire a planului de idei este, în multe cazuri, cel mai răspîndit procedeu de studiere a textului literar în clasele V—VIII. Ea se desfășoară, de obicei, după lectura operei și explicarea cuvintelor necunoscute, avînd ca principal obiectiv pregătirea reproducerii orale sau scrise a conținutului bucății respective. De aceea, cele două activități trebuie privite în interdependență și diferențiate în funcție de specificul textului.

Privit din altă perspectivă, planul de idei constituie pentru elevii din gimnaziu un mijloc de înțelegere a textului și de degajare a esențialului din conținutul său. El va fi rezultatul muncii elevilor asupra operei literare, o activitate semiindependentă, supravegheată și direcționată de profesor.

E aproape o certitudine faptul că de justețea împărțirii logice a textului în așa fel încît fiecare fragment să constituie o unitate și în același timp o parte a întregului text, de formularea mai mult sau mai puțin fericită a componentelor planului depinde calitatea reproducerii de către elevi a conținutului operei.

Să lămurim cei doi termeni : *plan* și *idee*. În accepțiunea care ne interesează, planul echivalează cu distribuirea metodică a diferitelor părți din care este alcătuită o lucrare literară sau științifică, chiar o expunere, pentru că și marii oratori aveau un ghid, fie scris, fie mintal, după care își orientau

discursul. *Idee*, a avea idei însemnează a avea cunoștințe, a fi informat despre ceva și a fi capabil, la rîndul tău, să informezi pe altcineva și nu oricum. De aici s-a simțit nevoia planului de idei — tocmai pentru a structura, firesc și limpede, un conținut, reducîndu-l la ce este absolut necesar de reținut.

Dacă scriitorii au avut în elaborarea operei un plan, implicat în structurarea compozițională a materialului, în studiul la clasă al textului se procedează la o operație inversă, de defalcare a părților, a ideilor „înlănțuite" într-un model specific în fiecare operă în parte. De aici cerința firească de a evita șablonul, adică întocmirea în aceeași manieră a planului.

Cînd ne propunem să cuprindem numai ideile principale din text, atunci întocmim un „plan simplu", reclamat de lecturile mai ușoare, cu un singur filon epic.

În cazul textelor al căror conținut este mai bogat și mai complicat, și nu poate fi ușor reținut, sîntem nevoiți să alcătuim un „plan complex" sau „dezvoltat", care, pe lîngă ideile principale, cuprinde și ideile secundare, subordonate primelor. Prin activitatea de alcătuire a planului complex, pătrundem și mai în profunzimea operei literare. Ideile secundare luminează aspecte, nuanțe din text care au fost doar enunțate prin ideile principale.

Care este suita de operații pe care o parcurgem în elaborarea planului ? [1]

— lectura integrală, corectă și fluentă a textului ;

— delimitarea unităților logice, așa cum reies din context ;

— citirea cu atenție a fiecărui fragment ;

— reproducerea orală a conținutului unității respective și încercarea de a-l concentra într-o propoziție sau într-o frază scurtă.

— notarea ideilor în ordinea fragmentelor studiate.

Cum e bine să fie formulate ideile planului ? Avînd în vedere că planul simplu și planul complex sînt procedee de studiere a textelor narative în special, ideile vor fi expuse sub forma propozițiilor enunțiative. Aceasta pentru că succesiunea de întîmplări, evenimente, relatări etc. proprii genului epic poate fi sintetizată cel mai bine prin propoziții enunțiative, care se pot continua una pe alta și pot fi cu ușurință dezvoltate într-o reproducere orală sau scrisă a textului.

Oferim mai jos cîteva exemple de planuri, diferențiate în funcție de text și de obiectivul pe care îl urmărim ; plan simplu, plan al momentelor subiectului, plan dezvoltat :

Domnu' Trandafir de Mihail Sadoveanu

(cl. a V-a)

(plan simplu)

Ideile planului	*Citate*
(1) Scriitorul se întoarce după mulți ani în tîrgușorul natal.	„Din ziua cînd m-am întors aici în tîrgușorul nostru cel vechi, n-am stat o clipă. Am cutreierat în lung și în lat locurile cunoscute, în care au rămas vii pentru sufletul meu întîmplările copilăriei..."

[1] Vezi manualul *Limba română* (cl. a V-a), 1983, p. 73—74 și 207—208.

(2) Dintre locurile văzute, îl emoţionează în mod deosebit cel pe care se găsea altădată şcoala.	„Şi cîte şi cîte lucruri m-au înfiorat şi m-au bucurat ! Pe toate le-am văzut. Totuşi, nici unul nu m-a mişcat aşa de mult, frate dragă, ca locul — numai locul a rămas — unde odată era şcoala.“
(3) Amintirea şcolii îi reînvie chipul drag al fostului său dascăl, domnu' Trandafir.	„Era un om bine făcut, puţin chel în vîrful capului, cu ochii foarte blajini. Cînd zîmbea, se arătau sub mustaţa tunsă scurt nişte dinţi lungi, cu strungă mare la mijloc.“
(4) Nefiind obişnuit cu controlul superiorilor în acel colţ de ţară, dascălul este surprins de vizita unor inspectori.	„De-aceea, domnu' Trandafir al nostru a rămas foarte mirat cînd, într-un rînd, în cei din urmă ani de dăscălie, a primit vizita unuia din cei de sus“.
(5) La rugămintea acestora, învăţătorul ţine o lecţie obişnuită, dar impresionantă.	„Şi domnu' face o lecţie, uite aşa, cum o făcea el totdeauna. Întreabă pe băieţi, vorbeşte şi el ; spune lucruri care şi pe el îl mişcă şi-i ajung la inimă“.
(6) Domnu' Trandafir avea o mare dragoste pentru elevi şi pentru meseria lui.	„Nu, domnu' nostru nu ne-a învăţat niciodată din pricină că se temea de cei mari. Îi era drag să ne înveţe, şi parcă eram copiii lui, — asta am simţit-o totdeauna, cît am fost sub privegherea lui“.
(7) Preţuindu-şi dascălul, scriitorul a venit să vadă locurile care îi amintesc de el.	„....eu m-am dus să văd locul gol unde a fost o odaie scundă, în care ne era cald vara şi frig iarna. În locul acela, odată, a trăit un om“.

Planul poate avea în vedere şi modurile de expunere, pentru a ne obişnui să le observăm şi să le comentăm.

Un om năcăjit de Mihail Sadoveanu

(cl. a VI-a)

(plan simplu)

Enunţuri	*Titluri*	*Moduri de expunere*
(1) Scriitorul înfăţişează natura la început de primăvară, pe malul Siretului.	Descrierea naturii.	— descrierea
(2) În continuare îl prezintă pe Niculăeş şi-i face portretul fizic.	Portretul copilului.	— portretul
(3) Din convorbirea autorului cu Niculăeş, aflăm necazurile copilului.	Supărările lui Niculăeş.	— dialog (cu elemente de naraţiune)
(4) Povestitorul îşi aminteşte de mama acestuia, care-i fusese colegă de şcoală.	Chipul mamei.	— naraţiune (crîmpeie de monolog interior)
(5) Niculăeş devine vesel pentru că mioara bolnavă i se însănătoşise.	Bucuria copilului.	— dialog — descriere — naraţiune

Nu de puține ori, narațiunile întîlnite parcurg așa-numitele momente ale subiectului, care marchează nu desfășurarea liniară a acțiunii (fabulosului), fără suișuri și coborîșuri, ci ea cunoaște o curbă ascendentă și apoi descendentă [2].

Dan, căpitan de plai de Vasile Alecsandri

(cl. a VII-a)

(plan al momentelor subiectului)

(1) Expoziţiunea	*(1)* Bătrînul Dan, care trăiește „ca șoimul singuratic" la granița Moldovei, află că au năvălit din nou tătarii pentru a-i cotropi țara.
(2) Intriga	*(2)* Eroul se hotărăște să pornească la luptă.
(3) Desfăşurarea acţiunii.	*(3)* Dan îl caută pe Ursan și, împreună, pleacă la luptă împotriva cotropitorilor.
(4) Punctul culminant	*(4)* Dan cade prizonier și, pentru a-i cruța viața, hanul Ghirai îi propune să-și părăsească legea strămoșească și să accepte credința tătărească.
(5) Deznodămîntul	*(5)* Românul refuză trădarea legilor strămoșești și, după ce sărută pămîntul țării sale, se întoarce și moare în cortul lui Ghirai, impunînd respect dușmanului său.

La Vulturi ! de Gala Galaction

(cl. a VIII-a)

(plan dezvoltat)

Idei principale	*Idei secundare*
(1) Sus, în munți, pe valea Iablanicioarei, viața păstorilor e mereu o luptă cu vitregiile naturii și ale istoriei.	*(a)* Natura, deși pitorească, e aspră și zbuciumată ca viața oamenilor.
(2) Din mijlocul muntenilor se desprinde chipul lui moș Dănilă, starostele ciobanilor.	*(a)* În tinerețe, Dănilă a fost călcat de trei ori de urgia turcilor, hotărîndu-l să se stabilească în munți. *(b)* Aci, prin hărnicia și priceperea sa, ajunge fruntașul ciobanilor.
(3) Vestea mișcării lui Tudor Vladimirescu răscolește viața lui Dănilă și a celor din jurul său.	*(a)* La optzeci de ani, starostele nu mai poate sluji ca pandur. *(b)* De aceea, îi trimite să lupte sub steagul lui Tudor Vladimirescu pe ginerele său, Păun Ozun, și pe încă zece voinici, dornici de libertate.
(4) În gospodăria lui Păun Ozun, de la marginea satului, soția sa, Agripina, și cei trei copii duc o viață liniștită.	*(a)* Natura înconjurătoare : păduri de brad cu „aripile negre", muntele, cu „gurile de secure" — prevestesc parcă tragedia familiei.
(5) Prin venirea turcilor, în „cuibul de vulturi" se produce panică și groază.	

[2] Vezi manualul *Limba română* (cl. a VI-a), 1983, p. 87.

(6) Agripina își ia copiii și se încumetă să urce muntele la stîna tatălui ei.

(7) Poposesc cu toții în poiana de sub coasta Brăcinelului și-l lasă pe Păunaș în căpița de fîn.

(8) Agripina cu copiii, Măriuca și Vlad, ajung la moș Dănilă și la ceilalți ciobani.

(9) Dispariția lui Păunaș capătă semnificații simbolice pentru aspirațiile colectivității.

(a) Nedumeriți, copiii se agită și plîng.

(b) Urcînd pieptiș muntele, mama e copleșită de efort și de frica turcilor.

(a) Peste natura împăcată se roteau amenințători vulturii.

(a) Sleită de puteri, fiica lui Dănilă se îmbolnăvește.

(b) Ciobanii se hotărăsc să coboare pentru a-i alunga pe turci.

„Puterea imaginației, focul expresiei, bogăția închipuirilor sînt daruri ale firei ; bunul gust, mulțimea și lămurirea ideilor, curățenia limbei sînt calități ce le dau numai studiul."

„În perioadele cele mai mari ale culturii omenești, scriitorii cei buni au fost luminătorii operelor lor ; ei au scris pentru oamenii din timpul lor ; au scris ca să fie pricepuți de dînșii, și numai astfel au reușit chiar a face ca razele răspîndite de ei în timpul vieții să se resfrîngă și asupra depărtatei posterități."

(Al. Odobescu)

„Limba, alegerea și cursivitatea espresiunii în espunerea vorbită sau scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii.

Maturitatea culturii publice a spiritului poporal se manifestă cu deosebire în limba sa, și între culții unui popor se numără numai aceia cari au suit înălțimea și domină terenul întreg.

Comoara și puterea limbistică, felul stilului și a espresiunii la un popor se reflectă și se manifestează în literatura sa națională : ea este izvorul din care să ieie fiecare."

(M. Eminescu)

„Conștiinta noastră e cea mai bună carte : s-o consultăm cît mai mult."

(Pascal)

„Dacă un popor n-are o tinerime entuziastă, cultă și cu dor de țară, este pierdut pentru totdeauna. Aceste vlăstare ale tinereții tin pe umerii lor viitorul, precum odinioară Atlas ținea pămîntul."

(Vasile Conta)

Proza românească de după Eliberare (II)

ION ROTARU
Universitatea din București

Urmînd cît de cît firul cronologic, între numeroșii prozatori care se afirmă în deceniul al șaptelea — pe care l-am putea numi deceniul ivirii impetuoase al celui „de al doilea val" al prozei noastre contemporane — o mențiune specială (potrivită spațiului restrîns pe care ni-l impunem aici) trebuie acordată lui Alexandru Ivasiuc. În mai puțin de zece ani (1967—1976) — scriitorul murea în floarea vîrstei, victimă a cutremurului din 4 martie 1977 — Ivasiuc a scris zece cărți, între care deosebit de valoroase ne apar romanele *Vestibul*, *Interval*, *Păsările*, *Apa*, *Iluminări* și *Racul*, dar și povestirile și nuvelele din *Corn de vînătoare* și *Cunoaștere de noapte*. În continuarea lui Camil Petrescu, Ivasiuc este un reflexiv, un constructor lucid, preocupat de idei și cu deosebire de problemele intelectualului. Romanele lui (povestirile și nuvelele mai puțin), cu o puternică tentă autobiografică, sînt consacrate de regulă descendenților vechii burghezii ardelene, văzuți în contextul social de după Eliberare. Forma adoptată de prozator este aceea a romanului eseu și a monologului interior (de care se va abuza ulterior). Atent la observațiile criticii, pentru evitarea monotoniei, începînd cu *Păsările*, scriitorul încearcă să se obiectiveze, izbutind din plin creionarea unor personaje revelatoare : Liviu Dunca, Dumitru Vinea, Margareta, soția celui din urmă, Mateescu, Victoriția, Domide ș.a. De altă parte, în *Racul*, imaginează parabola setei de putere și a totalitarismului politic. Ivasiuc este unul dintre primii prozatori actuali care pun în centrul preocupării lor „obsedantul deceniu". Liviu Dunca, vlăstar al unei familii de veche burghezie dintr-un oraș din nordul Transilvaniei, fost aviator, geolog și inginer, fost mai apoi deținut și muncitor la Canal, victimă a dogmatismului politic din anii '50, este urmărit în evoluția lui ulterioară, în modul cum se integrează într-un colectiv de muncă, respingînd compromisurile, rupînd cu vechile tradiții de familie, alegînd fără ezitare riscul, singurul mod de manifestare a libertății conștiinței.

De aici înainte, proza — romanul îndeosebi — de evocare polemică, proza politică și proza-eseu, consacrată „obsedantului deceniu", va prolifera incredibil, peste orice prevederi. La polul opus, stilistic vorbind, lui Alexandru Ivasiuc, Ion Lăncrănjan, alt ardelean, după ce scrie *Cordovanii* (în 3 volume, apărute în 1963) — roman de cotitură, putem spune, în ceea ce privește reflectarea veridică a momentului istoric al începutului socializării agriculturii — continuă cu *Drumul cîinelui*, *Caloianul*, *Suferința urmașilor*, *Fiul secetei* etc., consacrate aproximativ acelorași probleme politice, dar situîndu-se cu precădere din unghiul de privire al țărănimii. Deosebit de reliefat, șocant chiar, ne apare tragismul cu care sînt înfățișate personajele-pivot (țărani sau muncitori, intelectuali ș.a. proveniți din rîndurile țărănimii) în *Caloianul*, *Suferința urmașilor* și *Fiul secetei*, respectiv scriitorul Alexandru Ghețea, țăranul Simion Moldovan (Monu) și activistul de partid Vasile Pozdare. Lăncrănjan se înscrie în stilul tradițional al ardelenilor, al lui Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu ș.a., chiar cu un plus bine marcat de asprime în sunetul frazei, deschis, curajos, pe înțelesul tuturor, polemizînd, în subtext, cu inovațiile inspirate din modele străine. Indiferent

la módele și modelele spectaculoase, interesat în chipul cel mai acut de aspectele politice, ne apare și Dumitru Popescu cu romanul său *Pumnul și palma* (3 volume, apărute în 1980, 1981 și 1982), consacrat în chipul cel mai direct reflectării vieții a doi activiști de partid — Vladimir Cernea și Manole Suru — urmăriți în cariera lor de-a lungul cîtorva decenii. În aceeași linie tematică se înscrie Dinu Săraru, cu romanele *Clipa* și *Dragostea și revoluția*, după ce dăduse remarcabilul *Niște țărani*, variantă oltenească și originală a *Moromeților* lui Marin Preda, care-i este maestrul.

Inovatorii deceniului al șaptelea în romanul românesc — atenți la scrisul postdostoievskienilor occidentali, americani și sudamericani (Camus, Sartre, Musil, Joyce, Virginia Woolf, Kafka, Faulkner, Marquez ș.a.m.d.) — sînt numeroși și au publicat, în ultima vreme, o serie de opere cu totul remarcabile, semn indubitabil al necesității sincronizării cu marile realizări pe plan mondial în arta cuvîntului. Nici o istorie literară nu va putea să nu comenteze (și va veni, indubitabil, timpul cînd nici programele școlare nu le vor putea ignora) romane precum *Biblioteca din Alexandria* de Petre Sălcudeanu, *Galeria cu viță sălbatică* și *Însoțitorul* de Constantin Țoiu, *Lumea în două zile* și *Ucenicul vrăjitor* de Constantin Bălăiță, *Cartea Milionarului* de Ștefan Bănulescu, romanele lui Nicolae Breban, Sorin Titel, Vasile Rebreanu, Octavian Paler, Corneliu Ștefanache, Bujor Nedelcovici, Virgil Duda, Norman Manea, Ileana Vulpescu, Maria Luiza Cristescu, Dana Dumitriu și, nu printre cei din urmă, Augustin Buzura, cu analizele lui profunde și amănunțite, răbdătoare, meticuloase, din *Absenții, Fețele tăcerii, Orgolii, Vocile nopții, Refugii.*

Venind vorba de școală și de trebuința unor lecturi de bună calitate artistică, avînd în același timp un conținut de idei bogat în ceea ce privește educația cetățenească și patriotică, nu putem trece cu vederea operele unor scriitori deja cunoscuți în rîndurile elevilor și tinerilor încă interesați de beletristică, în ciuda răspîndirii mass-mediei : *Cireșarii* lui Constantin Chiriță, prozele de science-fiction ale lui Ion Hobană ori prea bine cunoscutele, excelent scrise, cu grija nuanței și umorului fin, povestiri pentru cei mai mici ieșite din condeiul unui meșter precum Mircea Sântimbreanu. Aproximativ în aceeași categorie — lectură extrașcolară destinată tineretului — pot fi trecute și cărțile de evocare istorică, precum cele din ciclul închinat lui Mihai Viteazul de către Radu Theodoru : *Brazdă și paloș* (2 vol., 1954—1956) și reluarea din tetralogia *Vulturul (Anul 1595, Planul bizantin, Magna Valachia* și *Il Valacho)*, apărută între 1973 și 1982. Dar există și o relativ bogată proză de evocare istorică, scrisă tot în deceniul al șaptelea, cu pretenții mai înalte, cu o arie tematică inedită pînă acum, deși înscrisă în aceeași tradiție sadoveniană bine cunoscută. Ar trebui citat aici Paul Anghel, cu cele nouă sau zece volume (opera nu este încă încheiată) din „romanul fluviu" *Zăpezile de acum un veac (Scrisoare de la Racova, Te-Deum la Grivița, Noaptea otomană, Popasuri între arme, Noroaiele, Ieșirea din iarnă* etc.), închinat Războiului de Independență de la 1877, reconstituire amănunțită și pasionată, făcută strict după documente, o vastă frescă a epocii și necesară prelungire a operei romanești a lui Duiliu Zamfirescu. Și tot aici ar mai trebui amintit Mihail Diaconescu, cu *Culorile sîngelui* (roman apărut în 1973, frescă a epocii lui Constantin Brîncoveanu, avînd în centru pe vestitul zugrav Pîrvu Mutu), *Adevărul retorului Lucaci* (1977, evocare a epocii Movilești lor și a Academiei de la Putna), *Marele cîntec* (1980, reconstituire a vieții muzicianului, compozitor și organist bine cunoscut în Transilvania secolului al XVII-lea, Ioan Căianu-

Valachus), *Călătoria spre zei* (1982, imaginarea unui amplu episod din viața vechii Dacii din vremea regelui Burebista) etc.

Pentru a se evita o nedorită stridență între ceea ce predăm în școală și ceea ce tinerii văd în librării (în mare fugă, pentru că, se știe, cărțile bune, sau numai de senzație, se vînd imediat și se întîmplă ca tocmai tinerii de multe ori să le cumpere mai întîi și să le citească), trebuie atrasă atenția asupra prozatorilor noi, cei mai mulți relativ tineri, care dau semnele reluării — la alt nivel, desigur — a procedeelor avangardiste și ale absurdului urmuzian. În fruntea tuturor, deja notoriu, se înscrie însă un artist al cuvîntului din generația mai veche, tîrgovișteanul Mircea Horia Simionescu, cu seria sa din *Ingeniosul bine temperat* (1968 — 1976), cu *Nesfîrșitele primejdii* (1978) și *Învățături pentru delfin* (1979), *Breviarul (Historia calamitatum)* (1980), *Ulise și umbra* (1982) sau mai recent apăruta *Toxicologia* (1984). Parodia plină de toate capcanele ironiei livrești, stilul lucrat al frazei, în cea mai exactă tradiție caragialiană, îi sînt principalele caracteristici. De altminteri, în jurul lui Mircea Horia Simionescu s-a „format" deja ideea unei așa-numite „școli de la Tîrgoviște", din ea făcînd parte și alți doi prozatori mult apreciați în vremea din urmă : Radu Petrescu, cu romanul său „sentimental" *Matei Iliescu* (1970) și Costache Olăreanu, „umoristul" din *Ficțiune și infanterie* și *Fals manual de petrecere a călătoriei,* cărți apărute în 1980 și, respectiv, în 1982. Între prozatorii cei mai tineri, care se încadrează aproximativ manierei practicate de Mircea Horia Simionescu, un prim loc îl ocupă, credem, Mircea Nedelciu, cu volumele *Aventuri într-o curte interioară* (1970), *Efectul de ecou controlat* (1981), *Amendament la instinctul proprietății* (1983), *Zmeura de cîmpie* (1984) etc. O dată cu alți tineri din generația lui (Sorin Preda, Nicolae Iliescu, George Cușnarencu, Constantin Stan, Hanibal Stănciulescu, Gheorghe Crăciun, Emil Paraschivoiu ș.a. colaborează la *Desant '83 (Antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri),* volum apărut în 1983 la Editura Cartea Românească și prezentat de criticul Ov. S. Crohmălniceanu. Manierismul apare îndeajuns de evident, în certe cazuri, însă proza celor mai tineri autori nu trebuie deloc neglijată, după părerea noastră, tocmai pentru că tinerii sînt citiți întîi și întîi tot de tineri. Îndatoririle școlii și, în primul rînd, ale profesorilor de limba și literatura română sînt să atragă atenția elevilor din clasele mai mari asupra tuturor apariților noi, să le evalueze, să le discute, să le recenzeze, eventual, în cercurile de literatură și în cenacluri. Acesta ar fi modul optim al armonizării cunoștințelor despre marii clasici cu cele mai noi cuceriri din literatura prezentului ; un mod optim de formare de cititori competenți de literatură bună, de formare a spiritului critic necesar oricărui cetățean de mîine, care se respectă și se cere respectat, într-o societate înalt civilizată, în care interesul pentru arta cuvîntului și pentru umanistică trebuie să-și aibă locul său bine precizat.

Literatura populară (II)

NICOLAE CONSTANTINESCU
Universitatea din București

Basmul, ca specie a prozei populare, tratează teme de o extraordinară arhaicitate, cunoscute în mare măsură tuturor popoarelor lumii. În ciuda vechimii sale considerabile, basmul a continuat să fie povestit și ascultat cu interes de generații și generații de oameni. În linii generale, basmul este

o narațiune amplă, pluri-episodică, înfățișînd de regulă conflictul dintre *bine*, reprezentat de *Făt-Frumos, Prîslea cel voinic, Greuceanu, Țugulea, Drăgan Cenușă* etc. și *rău*, reprezentat de *zmei, balauri, uriași, Muma Pădurii* și alte ființe monstruoase. Obiectul disputei îl constituie fetele de împărat, Ileana Cosînzeana, merele de aur, soarele și luna furate de răufăcători și duse pe tărîmul celălalt. În lupta lui eroul este ajutat de tovarășii năzdrăvani (Gerilă, Setilă, Ochilă, Fugilă etc.), de vietățile (albine, furnici ; pești ; păsări ; pui de vulpe, de lup, de urs) tratate de el cu blîndețe și omenie. El este adesea însoțit și sfătuit de calul năzdrăvan care îl poartă în zbor, „ca vîntul și ca gîndul", dintr-o împărăție în alta, de pe un tărîm pe altul. Adesea eroul este trădat chiar de frații săi, este prigonit de falsul erou (țigan, vizitiu, bucătar), dar, împreună cu ajutoarele sale, reușește să învingă toate piedicile, să elibereze fetele de împărat, să readucă soarele și luna pe cer, să-i pedepsească pe dușmani, fiind în cele din urmă recompensat cum se cuvine. Finalul basmului este de regulă optimist, aducînd eroului fericirea : el se căsătorește cu fata cea mai frumoasă, este înscăunat împărat, dobîndește mari bogății. După cum se vede, lumea pe care o înfățișează basmul este o lume deosebită, care iese din limitele realului : animale vorbitoare, metamorfoze spectaculoase, viteze ametitoare, lumi subpămîntene, palate care la o pocnitură de bici se transformă în nuci sau mere de aur, argint sau aramă etc. După G. Călinescu, „basmul este o operă de creație literară cu o geneză specială, o oglindire în orice caz a vieții în moduri fabuloase". În ciuda numeroaselor elemente care țin de fantastic, de fabulos, de supranatural, basmului nu-i lipsesc notele realiste și sociale : sărăcia unora dintre personaje, dragostea fraternă sau maternă, omenia eroului etc. În fond, basmul propune un model uman ideal, eroul întruchipînd trăsăturile fizice și morale cele mai prețuite de popor : frumusețe, vitejie, generozitate.

Înrudită cu basmul prin epicitate, *balada* este o narațiune versificată în care se povestesc faptele de vitejie ale unor personaje emblematice pentru spiritualitatea românească. Cel mai aproape de eroul din basme stă Toma Alimoș, dar asemănători cu el sînt și Iovan Iorgovan, Doicin bolnavul, Badiul, Corbea, Miu haiducul, Radu lu' Anghel, Pintea și mulți alții. Adversarii lor pot fi ființe supranaturale, ca în basme (zmei, balauri, șerpi), sau ființe umane supradimensionate (arapul buzat) sau reprezentanți ai claselor suprapuse (domnitor, boieri, potera). Eroii baladelor luptă singuri sau ajutați de tovarăși, de ceata de haiduci. Calul, tovarăș nedespărțit, îl ajută pe Corbea să iasă din captivitate și îl poartă pe Toma Alimoș în urmărirea perfidului Manea, ducîndu-i la îndeplinire, după săvîrșirea sa din viață, ultimele dorințe.

Un alt personaj plin de semnificație propune balada *Meșterul Manole*. Protagonistul nu mai este, de data aceasta, un luptător, ci *un creator*, dar *eroismul* său nu este mai puțin emoționant decît al altor eroi ai cîntecului bătrînesc. Manole nu ezită să-și sacrifice, în numele idealului său de artist, soția credincioasă, copilul abia născut și, în final, să se jertfească pe sine însuși. Lupta e aici mai mult o luptă interioară, între sentimentul meșterului, între dragostea lui față de soție și copil, pe de o parte, și dorința de a-și desăvîrși creația, pe de altă parte.

În sfîrșit, între eroii baladelor românești se distinge efigia luminoasă a ciobanului mioritic. Nici el nu înfruntă cruzimea, perfidia sau pofta de mărire a adversarilor din baladele eroice, nici egoismul domnului feudal, ca meșterul Manole, ci el se confruntă cu amenințarea morții, cu iminența

sau cu posibilitatea de a fi ucis. Prevenit de mioara năzdrăvană că tovarășii lui au hotărît să-l omoare, tînărul cioban se gîndește, în primul rînd, la destinul său, în eventualitatea morții. El se îngrijește ca, în cazul că va fi omorît, cei rămași (oaia năzdrăvană, în primul rînd) să-i facă toate cele de cuviință în astfel de cazuri, inclusiv nunta la care tînărul cioban nu ajunsese încă. Moartea lui apare astfel, în testamentul pe care îl lasă mioriței, ca o nuntă cosmică, în mijlocul naturii protectoare, sub forma acelei preafrumoase alegorii. Emoționantă este, de asemenea, dragostea lui pentru măicuța bătrînă, căreia ar vrea să i se ascundă adevărul morții, spunîndu-i-se aceeași poveste a căsătoriei sale cu „o fată de crai". Frumusețea fără seamăn a *„Mioriței* eterne" îl făcea pe marele scriitor M. Sadoveanu să scrie : „În toată structura ei, această baladă este așa de artistică, plină de o simțire așa de înaltă pentru natura eternă, încît eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru".

Prin lirismul său, *Miorița* are atingere cu bocetele și cu cîntecele ceremoniale de înmormîntare, precum și cu cîntecele lirice propriu-zise. De o varietate extraordinară, universul *liricii populare* acoperă toate sferele vieții individuale și colective, prin cîntec oamenii dînd glas sentimentelor lor de dragoste și de ură, de bucurie și tristețe, de nădejde și de jale. Anumite ocupații (agricultura, păstoritul), anumite evenimente (cătănia, războiul), anumite stări sociale (haiducia, răscoalele) au generat cîntece speciale, multe dintre ele avînd pentru noi astăzi valoarea unor adevărate documente. Ce importanță au avut cîntecele în viața oamenilor se vede chiar din așa-numitele cîntece „despre cîntec" : „Doină, doină, cîntic dulce / / Cînd te-aud nu m-aș mai duce ! / / Doină, doină, viers cu foc / / Cînd răsuni eu stau în loc !" ; „Cine-a zis dainu, daina / / Arsă i-a fost inima" etc.

Deși în popor producțiile lirice de acest tip sînt cunoscute mai mult sub numele de „cîntec" sau „cîntare", în colecții și în manualele școlare se folosește adesea termenul „doină", care a devenit sinonim cu „cîntec". Dar nu toate cîntecele (lirice) sînt, cel puțin din punct de vedere muzical, doine. Mai mult, același text poetic se poate cînta în unele zone pe o melodie de doină, în altele pe o melodie de cîntec propriu-zis, uneori chiar pe o melodie de joc.

Ca texte *literare*, cîntecele lirice au dezvoltat imagini poetice de o mare frumusețe, între care metaforele pentru *dor* ocupă un loc principal. Dorul este provocat de dragoste, de despărțire, de singurătate, de înstrăinare etc. Omul își găsește alinarea în mijlocul naturii protectoare, în codru, la izvor, pe cîmp, în grădină. Sentimentul naturii îl degajă cu o egală vigoare cîntecele de ciobănie și cîntecele de haiducie. „Primăvara, mama noastră" este așteptată cu nerăbdare de plugar și de păstor, ca și de haiduc. Nostalgia după locurile natale, după sat, după grădinile cu flori, după fetele din șezători domină cîntecele de înstrăinare zămislite de cei plecați în străini, fie prin căsătoria în alte sate, fie prin plecarea la lucru la oraș, fie, mai ales, prin luarea la oaste, în cătănie, cu precădere în Transilvania. Cîntecul liric se află, cum se vede, într-o relație directă cu realitatea imediată, cu stările de suflet generate de evenimentele și întîmplările vieții zilnice. El se înnoiește o dată cu oamenii care îl creează și îl perpetuează. Există astăzi o largă categorie de cîntece inspirate din viața nouă a oamenilor de pe acest pămînt. Noi ca tematică (bucuria muncii, elogiul vieții libere, dragostea față de patrie și față de partid), cîntecele din folclorul contemporan păstrează multe dintre elementele (structură, versificație, imagini) liricii tradiționale.

În sfîrșit, un loc aparte în literatura noastră orală îl ocupă așa-numitele „specii scurte" sau „genul aforistic și enigmatic" — *proverbele* și *ghicitorile*. În proverbe creatorii populari concentrează, într-o formulă lapidară, scurtă, adesea metaforică, o experiență de viață, o cugetare cu valoare generalizatoare, din care se degajă o învățătură : „Buturuga mică răstoarnă carul mare" ; „Cine se scoală de dimineață departe ajunge" ; „Corb la corb nu-și scoate ochii" ; „Meseria e brățară de aur" ; „Nu iese fum fără foc" etc. Asemenea *sentințe* pot fi aplicate în varii împrejurări de viață, fie pentru a sintetiza situația respectivă, fie pentru a o comenta, fie pentru a-i da mai multă culoare, expresivitate. La rîndul lor, *ghicitorile* încifrează în metaforă obiecte, ființe, fenomene ale naturii, stări sufletești etc., propunînd ascultătorilor un joc de inteligență : descoperirea sensului care se află în spatele unor metafore precum „Curelușă unsă sub pămînt ascunsă" (Șarpele), „Șervețel vărgat peste mare aruncat" (Curcubeul), „Căciula fîrtatului în mijlocul satului" (Soarele), pentru a ne limita doar la cîteva exemple simple. Ineditul combinațiilor, asocierilor sporesc dificultatea ghicitului, dar dau o satisfacție și mai mare celor care izbutesc să pătrundă sensul acestei poezii pe cît de simplă, pe atît de dificilă.

Scriitorii noștri au descoperit de la început acest „izvor pururea reîntineritor" (M. Eminescu) care este literatura populară și au recurs adesea la undele lui cristaline pentru a-și împrospăta propria creație, pentru a o înnoi și învigora. Ce ar fi fost, altfel, poveștile lui Creangă fără basmul popular, *Luceafărul* lui Eminescu fără *Fata în grădina de aur*, *Nunta Zamfirei* și *Moartea lui Fulger* de G. Coșbuc fără obiceiurile populare de la nuntă și înmormîntare ? Toți marii noștri scriitori au găsit în folclor un filon neprețuit pentru îmbogățirea și înnoirea propriilor lor creații, de la cronicari la Alecsandri și Negruzzi, de la aceștia la Eminescu, Creangă și Coșbuc, și mai departe, la Arghezi și Blaga, la Sadoveanu și Rebreanu, pînă la cei mai reprezentativi poeți și prozatori contemporani. Literatura română nu ar fi atins piscurile pe care a ajuns dacă nu ar fi avut ca punct de plecare, ca model original, ca sursă inepuizabilă de inspirație creația de veacuri a neștiuților făuritori de frumos de pe această „gură de rai" care este pămîntul românesc.

M. Eminescu: „Scrisoarea III"

ROXANA SORESCU
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"

Întrebarea adresată revistei *Limba și literatura română* de elevii clasei a VI-a a unei școli din țară, în legătură cu clasificarea în limitele unui anumit gen literar — epic sau liric — a *Scrisorii III* eminesciene se situează în plină (și aprinsă) discuție contemporană în legătură cu drepturile la existență și criteriile de clasificare a vechilor noțiuni poetice de gen și specie literară. Poeticienii moderni (cei francezi îndeosebi) au reluat astăzi, pe temeiul conceptelor teoretice recente privind elementele din care se compune un text literar, ideea necesității de *a încadra* structura particulară a unei opere în structura mai generală a unei categorii superioare (specie, gen). Discuția propusă de elevii clasei a VI-a a ales unul dintre cele mai interesante exemple oferite de literatura română, aceea a unui *poem liric* în care se încadrează un vast episod epic, care conține, la rîndul lui, o înfruntare dramatică (aceea dintre Mircea și Baiazid) și o expresie

rică atribuită unuia dintre personajele epice (scrisoarea fiului de domn către soția sa).

Analiza din acest punct de vedere a *Scrisorii III* pune toate problemele esențiale ale teoriei genurilor, și în primul rînd : *(a)* chestiunea criteriilor după care conferim unei opere atributele de epică, lirică, dramatică, urmată de *(b)* problema ierarhiei care se stabilește între diferitele componente (fragmente) ale operei și a criteriilor acestei ierarhii.

Criteriul esențial al definirii unui gen literar îl constituie *raportul stabilit între scriitor și opera sa, raport evidențiat prin anumite trăsături formale specifice unui grup de opere.* Cele două atitudini extreme posibile — considerarea fiecărei opere în sine ca reprezentînd un gen posibil și considerarea tuturor operelor ca aparținînd aceluiași gen — au fost sintetizate de Tzvetan Todorov, unul dintre cei dintîi teoreticieni moderni care au reluat discuția asupra clasificărilor posibile în literatură : „Genul se definește drept conjugarea mai multor proprietăți ale discursului literar, judecate ca fiind importante pentru operele pe care le întîlnim ; presupunem totdeauna că facem abstracție de diferite trăsături divergente, considerate puțin importante, în favoarea altor trăsături — care rămîn identice și sînt dominante în structura operei. Dacă abstracția e egală cu zero, fiecare operă reprezintă un gen particular [...] ; în gradul maxim de abstracție considerăm toate operele literare ca aparținînd aceluiași gen. Între acești poli se situează genurile cu care ne-au obișnuit poeticile clasice [epic, liric, dramatic, n.n.], ca și multe altele pe care aceste poetici nu le-au descris" (*Poétique — Poetica*, în *Qu'est-ce que le structuralisme ? — Ce este structuralismul ?*, 1968).

Genul liric, care desemnează totalitatea operelor literare constituite pe baza categoriei estetice de liric, categorie prin care se definește faptul că *eul creator își exprimă în opera de artă în chip nemijlocit reacția față de fenomenele lumii exterioare și față de propriile metamorfoze interioare* reprezintă o achiziție teoretică destul de recentă a gîndirii literare (cam de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea), deși opere cu caracter liric (imnuri, elegii, ode) au fost create din primele timpuri ale exprimării artistice umane.

Luînd în considerare *totalitatea, integralitatea* poemului *Scrisoarea III*, și nu numai prima lui parte, devine evident că textul nu poate fi plasat decît în cadrul genului liric. Poemul este conceput cu intenția evidentă de a pune în lumină prin expresie directă, nemijlocită, reacția scriitorului față de realitatea istorică, politică, spirituală a unui prezent decăzut. Cea de a doua parte a poemului, un pamflet virulent la adresa contemporaneității, reprezintă o culme a gîndirii politico-istorice eminesciene, exprimată cu o excepțională limpezime a precizării pozițiilor. Caracterul profund liric al acestui pamflet marchează întregul poem și-i determină clasificarea. Prima parte, episodul eroic al înfruntării dintre Mircea și Baiazid, episod relatat epic (epopeic) are, față de sensul general al poemului, un rol subordonat : funcția lui este de a pune în evidență, prin contrast violent marcat, personalitatea eroică a strămoșilor față de caricatura, de lipsa de conținut a comportării politice contemporane poetului.

Am pus în discuție, astfel, cel de al doilea principiu esențial în clasificarea pe genuri : acela al *ierarhiei funcțiilor* într-o anumită operă literară. Funcția esențială a poemului este aceea de a exprima direct și pregnant resentimentele scriitorului față de corupția contemporană și, pentru a pune mai bine în evidență propriile sale reacții, Eminescu are nevoie de un element de opoziție : acesta este reprezentat de viziunea trecutului

eroic, relatat într-un episod epic. Opoziția prezent/trecut se corelează la Eminescu cu opoziția liric/epic, dar *funcția elementului epic este de a evidenția reacția lirică*, de aceea îl putem considera subordonat lirismului esențial al poemului [1].

Un alt exemplu de ierarhizare a funcțiilor expresive îl avem chiar în cadrul episodului epic : elementele dramatice (dialogul celor doi conducători de oști) și cele episodic lirice (scrisoarea, la persoana I, bineînțeles, aparținînd fiului de domn) sînt subordonate evocării epopeice a eroismului oștirii române. Funcția acestei scrisori episodice, inspirate din lirica populară de dragoste, este însă deosebit de importantă în economia poemului : ea reprezintă o scrisoare în scrisoare, o emblemă a speciei căreia îi aparține poemul în ansamblu și apare atunci cînd spiritul receptorului (cititorului) trebuie pregătit să treacă de la expresia epică la cea lirică. Ea este o anticipare, o prevestire a atitudinii directe care va fi exprimată imediat posterior, dar o anticipare prin opoziție : scrisoarea de dragoste, de o infinită delicatețe și reticență în exprimarea unor sentimente fundamentale, se află în violent contrast cu scrisoarea pe care Eminescu o adresează contemporanilor săi, scrisoare de disprețuitoare acuzație, în numele marilor principii, exprimată la persoana I și constituindu-se ca un pamflet de o mare acuitate ideatică și lingvistică.

Analizînd numai episodul epic, observăm că e alcătuit din cîteva microstructuri : el debutează printr-un microepisod *epic cu valoare simbolică, legendară* (visul sultanului), continuă cu relatarea transpunerii în realitate a legendei (extinderea Imperiului Otoman), urmată de prima opoziție epică din structura poemului : aceea dintre realizarea grandioasă a mitului expansiunii și forța nebănuită care se opune puterii militare, forța patriotismului, în stare să răstoarne marile mituri imperiale. Opoziția se realizează prin confruntarea dramatică dintre cei doi comandanți, exponenți ai unor modalități opuse de a înțelege sensurile istoriei (expansiunea contrapusă solidarității cu pămîntul natal). Urmează un nou microepisod epic, eroic (bătălia), continuat printr-o descriere de natură ce face trecerea spre primul microepisod liric al poemului (scrisoarea tînărului voievod), cu care se încheie prima parte. Partea a doua, exclusiv lirică, debutează abrupt și prin contrast marcat față de cea dintîi : opoziția se stabilește atît între sferele de referință (trecut / prezent), cît și între modalitățile de expresie : epic dominant / liric exclusiv, dar și în cadrul aceleiași modalități de expresie (lirică) în care fusesem deja introduși în finalul episodului epic, apărînd ca opoziție între două atitudini lirice antinomice : iubire delicată / acuzare violentă.

După cum limpede se vede, poemul este structurat printr-o *succesiune de funcții antinomice*, care operează atît la nivelul ansamblului, cît și la nivelul subansamblelor, al microstructurilor. În cadrul acestei antinomii

[1] Această clasificare a *Scrisorii III* în cadrul genului liric este, de altfel, în deplină concordanță cu clasificarea tradițională a speciei numite „scrisoare" sau „epistolă" în cadrul liricului. Scrisoarea în versuri a apărut tocmai pentru a marca reacția expres personală a celui care scrie (emitentului) față de evenimentele relatate unui destinatar real sau imaginar. Cum reacția aceasta a fost cel mai adesea de opoziție față de faptele comentate, de neacceptare, de condamnare, de satirizare a lor, termenul de scrisoare a devenit aproape sinonim cu „satiră". *Satiră — Duhului meu* de Grigore Alexandrescu, de exemplu, este un poem liric pe care poetul și-l autoadresează, interlocutorul imaginar fiind propriul său spirit. Se întîmplă, de asemenea, ca în unele comentarii eminesciene să regăsim *Scrisorile* citate ca *Satira* I, II, III etc.

însă se realizează o ierarhie a funcțiilor expresive : liricul părții a doua își subordonează celelalte modalități.

Dar unitatea poemului nu se întemeiază doar pe similitudinea relațiilor stabilite între episoadele mari și în cadrul microepisoadelor, ci mai ales pe unitatea ideatică a celor două mari fragmente, epic și liric. Conceptul comun care le reunește și le opune totodată constă în trăirea net diferențiată în timp a sentimentului patriotic, a ideii de patrie. *Scrisoarea III* este în primul rînd un poem esențial despre ideea de patrie, care apare în toate momentele-cheie ale expresiei : invadatorii sînt cei pentru care patria nu există decît ca teritoriu ocupat temporar, cei ce ignoră solidaritatea ancestrală cu un pămînt apărat în orice împrejurări, bune sau rele („Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă / Ce cu-a turmelor pășune a ei patrie și-o schimbă") ; adevăratul patriotism se manifestă ca solidaritate statornică cu pămîntul natal, ca sentiment generator de forță („Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este") ; contemporanii, epigoni rizibili, sînt cei care degradează ideea de patrie, folosind-o doar ca să-și mascheze interesele joase, golind-o de orice semnificație autentică, transformînd-o într-o mască așezată peste propria nimicnicie interesată („Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul, / De ai crede că viața-i e curată ca cristalul ?").

Scrisoarea III prezintă, așadar, două tipuri de unitate : unitate ideologică și unitate de structură. Modalitatea de afirmare a acestei unități fundamentale este opoziția între formele pe care le îmbracă un concept fundamental : ideea de patrie în trecut și în prezent. Această opoziție se manifestă în planul expresiei formale prin contrapunerea unui episod epic față de un episod liric. Dar unitatea formală a poemului, reflexul unității lui ideatice este lirismul, care generează atît expresia epică, cît și pe cea marcat lirică, expresie care se realizează ca funcție dominantă în poem.

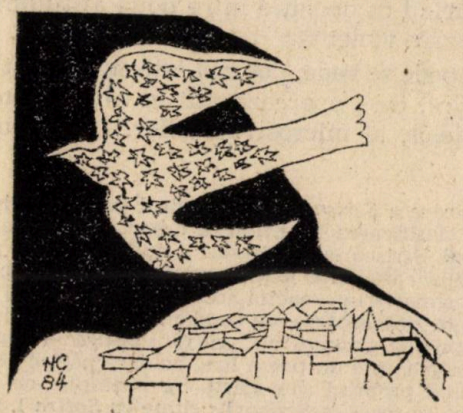

175 de ani de la nașterea lui Vasile Cîrlova

Prof. FLOAREA STANCIU

La 4 februarie 1984 s-au împlinit 175 de ani de la nașterea lui Vasile Cîrlova, poet care, deși nu a trăit decît 22 de ani și n-a publicat în timpul vieții decît trei poezii, alte două tipărindu-i-se postum, este un deschizător de drum în literatura română modernă. Nu s-a născut la Tîrgoviște, cum s-a crezut o vreme, ci la Buzău, părinți fiindu-i ispravnicul Ioniță Cîrlova, iar mamă Sevastița, fiica clucerului Vasile Lăcusteanu. Rămînînd orfan de tată la opt ani, și-a petrecut copilăria în casa unei mătuși din partea mamei, Elena Hiotu din Tîrgoviște. A învățat în casă cu dascăli particulari atît de bine limbile greacă și franceză, încît a tradus în limba română poemul *Hero și Leandru* de Musaeos și un act din tragedia lui Voltaire *Zaïre*. Traducerile s-au pierdut. Rămas și fără mamă la 18 ani, Cîrlova se înrolează la 21 de ani în nou creata miliție pămînteană, armată națională în care va dobîndi gradul de sublocotenent. Dar la 18 septembrie 1831 moare pe neașteptate de o maladie infecțioasă.

Debutul literar al lui Vasile Cîrlova s-a produs în 1830, în *Curierul românesc* din 20 martie al lui Heliade Rădulescu, cu poezia *Ruinurile Tîrgoviștei*, pe o temă esențială în preromantism, pusă în circulație în literatura universală încă din secolul al XVIII-lea, o dată cu înflorirea arheologiei și cu eseul lui Volney *Ruinele sau Meditații asupra revoluțiilor imperiilor* (1791). La Cîrlova ruinele fostei cetăți de scaun sînt nu numai un simbol pentru măreția trecutului, ci și un îndemn la luptă pentru eliberarea de tiranie, de orice asuprire. Iancu Văcărescu, I. Heliade Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu vor dezvolta ideea, dînd, ca și Cîrlova, o expresie românească motivului.

Cea de a doua poezie, *Păstorul întristat (Curierul românesc* din 8 mai 1830), valorifică în decorul micii poezii a secolului al XVIII-lea, al pastoralelor lui Gessner și Florian (antologia intitulată *Micul Florian sau culegere de romanțe pastorale* apărea în 1807) tema lamartiniană a singurătății melancolice din cauza absenței iubitei („De lîngă mine ea cînd lipsește, / Natura n-are nimic frumos"), accentuînd totodată zădărnicia bogățiilor, a puterii și a slavei în versuri atît de melodioase, încît au putut fi puse pe muzică de Anton Pann în 1850, deși acesta le credea de Bolintineanu.

În sfîrșit, în *Curierul românesc* din 29 iunie 1830 apărea cea de a treia poezie, *Înserarea*, elegie în care motivul aducător de tristețe al absenței iubitei se adîncește, putîndu-se face o apropiere și mai mare de Lamartine și faimoasa-i poezie *Izolarea*, tradusă cu patru ani înainte de Ion Heliade Ră-

dulescu, cel ce scria despre Cîrlova în *Curierul românesc* din 3 iulie 1830 : „Rodnicia geniului acestui poet creşte la vederea tuturor lucrurilor celor frumoase. Citirea *Singurătăţii* lui Lamartine i-a dat pricină a face această poemă ce este o variaţie din cele mai norocite şi zugrăvită cu cele mai vii feţe".

Următoarele poezii ale lui Cîrlova, *Rugăciune* şi *Marşul (oştirii române)* au apărut în *Curierul românesc*, postum, prima la 4 septembrie şi a doua la 11 octombrie 1839, cînd se împlineau treizeci de ani de la naşterea poetului. Titlul *Rugăciune* nu trebuie să deruteze ; Cîrlova nu e atît un poet religios, cît, ca Bălcescu mai tîrziu, un providenţialist, cerînd drept de existenţă pentru patria sa, indiferent de mărimea ei, absolvire de destinul nemilos care i s-a încredinţat de atîta vreme, deşi are o nobilă descendenţă (romană) şi nu s-a ridicat împotriva nimănui. De remarcat că, în final, poetul nu se îndoieşte că rugăciunea sa va fi ascultată, cerul se va însenina şi patriotul va putea să-şi spună cu mîndrie celui ce-l va întreba „traiul" în hotarele naţionale, libere de orice ameninţare.

În sfîrşit, *Marşul românilor* sau *Odă oştirii române cu ocazia înălţării steagului naţional la 1831*, scrisă cu prilejul înfiinţării miliţiei naţionale, glorifică trecutul de luptă al românilor şi îndeamnă la deşteptarea conştiinţei naţionale, la unirea celor „de obşte fraţi" pentru înfăptuirea idealului de neatîrnare şi dreptate. Cuvintele sînt energice şi înaripate, însufleţite de cel mai sincer şi înălţător patriotism.

Talentul lui Vasile Cîrlova a fost elogiat încă de pe cînd mai era în viaţă de Iancu Văcărescu, entuziast al zorilor poeziei („Orice neam începe, Întîi prin poezie, / Fiinţa de-şi pricepe"), ca şi, la moarte, de I. Heliade Rădulescu, care îl asemăna cu vulturul văzduhului chemînd către înălţimi. Un adevărat imn îi închină, în *Românii subt Mihai Voievod Viteazul*, Nicolae Bălcescu : „Cîrlova ! floarea poeziei, june cu inima de foc. Ca o cometă trecătoare tu străluceşti un minut peste România uimită şi încîntată de lucirea ta. O moarte crudă te răpi fără de vreme ; dar apucaşi a ne lăsa o lacrimă fierbinte pentru gloria trecută şi o scînteie dătătoare de viaţă pentru viitor. Cîntarea ta sublimă asupra ruinelor Tîrgovişteî puse pecetea veciniciei asupră-le şi ni le va păstra chiar cînd pustiirile anilor le va şterge cu totul dupre pămînt."

Într-adevăr, amintirea lui Cîrlova va rămîne de-a pururi vie.

Panait Istrati

ION DODU BĂLAN
Universitatea din Bucureşti

Sărbătorim anul acesta, împreună cu admiratorii şi cititorii lui de pe toate meridianele globului, centenarul naşterii lui Panait Istrati.

Cinstindu-i geniul creator, nu uităm, însă, că scriitori ca el n-au vîrstă sau, dacă o au, atunci au vîrsta neamului în care s-au ivit, vîrsta miturilor, a baladelor, doinelor şi a basmelor româneşti, vîrsta proverbelor ce-şi păstrează straiele ţărăneşti chiar cînd autorul îşi scrie opera în limba franceză. Aceasta a fost o preocupare deliberată, mărturisită, a prozatorului care a purtat pretutindeni în suflet chipul patriei şi al oamenilor ei, dorul şi omenia românească.

Panait Istrati venea de demult şi de departe, întruchipîndu-se orga-

nic, cu o forță simbolică, în spațiul spiritual al „împărăției apelor". El e primul scriitor român care se naște, parcă, precum Hyperionul eminescian, „din ape", din universul acvatic românesc. Nu din apele mitologice ale mării, ci din cele ale Dunării din baladă.

Bălțile pline de mistere și întîmplări dramatice, Insula mare a Brăilei, cu lumea ei de haiduci, Bărăganul cu poveștile sale, întregul univers specific operei lui Panait Istrati este animat de un spirit românesc. Dacă personajele lui frămîntate, purtînd povara unor destine încrîncenate, se exprimă literar în limba franceză, natura atît de specifică și de originală din creația sa se *mărturisește* într-o atmosferă spirituală românească, o dată cu sufletul la fel de românesc al acestora. Astfel, Panait Istrati dă sufletului nostru național o nouă dimensiune prin însuflețirea universului obiectiv, geografic și spiritual, pe care cu o rară măiestrie artistică îl încorporează în creația sa. Iată de ce ni se pare profund absurdă întrebarea dacă Panait Istrati este sau nu un scriitor român. Întrebarea aceasta trădează snobism estetizant sau ignoranță. Căci ne putem la fel de bine întreba dacă bătrînii cronicari, corifeii Școlii Ardelene care au scris unele opere în limba latină sînt scriitori români sau dacă unii pașoptiști care au scris în limba franceză aparțin literaturii noastre. Scriitori și critici cunoscuți au evidențiat caracterul național al scrierilor sale, au rezolvat demult această falsă dilemă. Iar un Camil Petrescu afirma răspicat : „împotriva împrejurării că a trăit mai mult în străinătate și mai ales a faptului că a scris într-o limbă străină, Panait Istrati e, într-o bună măsură, un scriitor al specificului românesc, fiindcă de altfel orice scriitor, mare fiind, trebuie să fie național". De fapt, Panait Istrati a mărturisit singur apartenența sa la spiritualitatea românească.

Cine era acest Panait Istrati (Gherasim Panait Istrate, cum îl înregistrează actele), supranumit de Romain Rolland un Gorki al Balcanilor ? Acest „vagabond" de geniu — „vagabondul (scria Panait Istrati) este omul civilizat al existenței absolute" — s-a născut într-un cartier de astăzi al Brăilei la 11 august 1884 și s-a stins dintr-o viață aventuroasă, zbuciumată și chinuită, în București, la 16 aprilie 1935.

Din copilărie a îndrăgit satul de la Dunăre, Baldovinești, legănat de ape, unde trăiau unchii săi Anghel și Dumitru, imortalizați în operele sale. La o vîrstă fragedă a început să lucreze, fiind rînd pe rînd băiat de prăvălie la Kir Leonida, plăcintar la Kir Nicola, ucenic la docuri, vînzător de băcănie, spălător de vase într-un restaurant, zugrav, portar de hotel, fotograf, lucrător într-o fabrică de sticlă, tractorist în Elveția la Vouvry, gazetar, militant socialist etc. Viața măsteră și zbuciumată a făcut din el un înfocat socialist, plin de contradicții, iar demonul călătoriei care l-a învățat „arta vagabondajului" (expresia îi aparține) — un neostoit călător pe drumurile lumii, un revoltat împotriva strîmbelor orînduiri : „Ca să lupt — spunea el — am nevoie să cutreier lumea...".

Autodidact de geniu, Panait Istrati a debutat în publicistică în anul 1907, în paginile ziarului *România muncitoare*. Între anii 1912—1930 peregrinează prin Egipt, Siria, Elveția, Grecia, U.R.S.S. și Franța, a cărei limbă și-o însușește temeinic pentru a-și scrie operele literare, fixîndu-se acolo vreme îndelungată, ca într-o patrie adoptivă. În rătăcirile sale prin lume se va simți mereu „un biet Don Quijote, strivit de copita unui măgar", dar nimic nu-l poate fixa locului, rămînînd un neobosit pelerin spre himere.

O uluitoare experiență de viață, amestecată cu lecturi întîmplătoare, dar foarte bogate — Istrati avea patima cititului la fel de devorantă ca și

aceea a călătoriilor — îi va înrîuri întreaga creație. Începe să scrie literatură încurajat de Romain Rolland, cel care îi va prefața extrem de elogios prima sa lucrare, *Chira Chiralina*, apărută mai întîi în revista *L'Europe* (15 august 1923).

O schiță, *Nicolai Tziganou*, va vedea lumina tiparului în *L'Humanité*, ziarul partidului comunist din Franța. Urmează apoi altele care îl vor consacra în ochii cititorilor francezi și ai românilor și ai întregii Europe. Opera literară a lui Panait Istrati — o bună parte scrisă în limba franceză și apoi tradusă în română chiar de autor — se integrează ciclurilor *Povestirile lui Adrian Zografi* și *Viața lui Adrian Zografi*, precum : *Chira Chiralina*, *Moș Anghel* (1924), *Prezentarea haiducilor*, *Domnița de Snagov*, *Codin* (1925), *Mihail* (1927), *Ciulinii Bărăganului* (1928), *Casa Thüringer*, *Biroul de plasare* (1933), *Răsărit de soare* (1934). În fața scrierilor sale „francezii rămaseră uluiți" ca în fața unei Șeherezade care purta sacou și pantaloni, cum ne spune un alt mare peregrin, Ilya Ehrenburg, cel care în lucrarea sa memorialistică : *Oameni, ani, viață*, vol. III, definește admirabil specificul creatorului român, afirmînd că „prin firea sa Istrati nu era un scriitor, ci un povestitor. Știa să povestească excelent, se înflăcăra, încît, pînă la urmă, nici el nu mai știa dacă ceea ce prezentase drept realitate se întîmplase cu adevărat sau nu. Așa se întîmplă adeseori cu scriitorii de talent" (p. 265). Opera lui Panait Istrati este o povestire în povestire. Eroii lui au pasiunea povestitului, cum au alții pe aceea a cîntatului. De aici stilul oral și participarea subiectivă a autorului, pecetea creației sale, în egală măsură autobiografică și creație a ficțiunii.

O asemenea structură epică ne îndreptățește să asemănăm creația lui cu *1001 de nopți*, cu *Decameronul* lui Boccaccio, *Heptameronul* lui Gianbatista Basile și mai ales cu *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu. Proza lui Panait Istrati ne oferă o plăcută și folositoare petrecere a vremii, o oglindă a sufletului românesc, o expresie artistică înaltă a identității noastre naționale, un punct de reper al geniului nostru creator. Din punct de vedere al încadrării ei într-o orientare estetică, toți exegeții care s-au străduit s-o definească au situat-o între clasic și romantic. Unii amatori de excesive originalități au categorisit-o ca picarescă. În realitate, Panait Istrati este un romantic altoit pe folclor, precum Gala Galaction și mai tîrziu Vasile Voiculescu, este un neoromantic-realist care cultivă cu insistență și cu excelente rezultate artistice trăsături ale literaturii bazate pe descrierea obiceiurilor, datinilor, tradițiilor și credințelor populare, pe elemente etnografice variate, pe proverbe, cîntece și balade.

Asemenea elemente contribuie cu prisosință la întărirea caracterului național al operei sale, alături de spațiul geografic al epicii sale, de viziunea lui asupra lumii și de toate elementele folclorice prezentate în universul prozei sale. Ca și atmosfera artistică, spațiul povestirilor lui Panait Istrati este unul neoromantic, acela al apelor și al Bărăganului, văzut altfel decît Odobescu, Alecsandri sau G. Călinescu. E acela al unui balcanism cu foarte pronunțată culoare orientală, nu atît prin culoarea locală propriu-zisă, cît prin ritmul epic al povestirilor care îl așază în linia Anton Pann, Ion Ghica, N. Filimon, Mateiu Caragiale. În viziunea sa Bărăganul e o matrice firească în care, sub dogoarea soarelui, se aprind creiere și instincte, se perpelesc destine umane nefericite, ca mai tîrziu la Camus. Un asemenea destin este acela al lui Matache și al tatălui său din romanul *Ciulinii Bărăganului*. În acest spațiu mirific uneori, baladesc cel mai adesea, inundă o

lume fantastică, ireală, cu oameni puternici, fizic și moral, visători și pătimași, cu sufletul plin de poezie, loviți de o societate nedreaptă și de un destin crud, ca acela din tragediile grecești. Inundă o lume ireală, de stranie poveste, nu pentru a izgoni realul, ci pentru a se logodi cu el, precum în *Chira Chiralina*, *Codin*, *Ciulinii Bărăganului*, *Moș Anghel*, patru dintre capodoperele literaturii române, din păcate necuprinse în procesul de predare în învățămînt.

S-ar putea ca sărbătorirea centenarului lui Panait Istrati sub auspiciile U.N.E.S.C.O. să-i schimbe destinul maștер de pînă acum. Studiul monografic al lui Al. Oprea, editarea bilingvă a operei în țara noastră, prin contribuția remarcabilului prozator Eugen Barbu, simpozioanele care au avut și au loc în continuare în țară și în străinătate, articolele publicate în presă, faima de care de multă vreme acest mare scriitor se bucură în întreaga lume, făcînd obiectul a numeroase teze de doctorat, vor stimula, desigur, gustul elevilor noștri pentru lectura acestei creații care face parte integrantă din patrimoniul culturii românești și al celei universale. În această operă pulsează un puternic specific național, o viziune românească a lumii, un suflu umanist. Eroii ei sînt de neuitat, oameni puternici, cu firi pasionale, cu suflete mari, larg deschise către oameni, capabili să urască și să iubească pătimaș, să trăiască intens viața și să-i pătrundă sensurile cu o filozofie bătrînească, românească, profundă, pe care o transmit generațiilor viitoare printr-un excepțional dar al povestirii ; fiindcă personajele sale sînt înainte de orice neîntrecuți povestitori din spațiul existențial și spiritual românesc.

Pierre Corneille (1606 – 1684)

ALEXANDRA EMILIAN
Universitatea din București

Născut la 6 iunie 1606 în vechea capitală a Normandiei, Rouen, Pierre Corneille face studii strălucite la colegiul iezuiților din orașul natal, remarcîndu-se în special la latină. Obține apoi licența în drept, continuînd astfel tradiția juridică a familiei sale. Pentru foarte scurt timp practică cariera de avocat, dar se îndreaptă, potrivit înclinațiilor sale, spre activitatea de creație în domeniul dramaturgiei. La 1 octombrie 1684, cînd se stinge din viață, lasă în urma lui o operă vastă și variată.

Corneille scrie mai întîi comedii de factură psihologică, *Mélite* (1628?), *La Veuve* (1631), *La Galerie du Palais* (1633), *La Suivante* (1634), *La Place Royale* (1634), dar piesa care ocupă un loc deosebit în acest interval este *L'Illusion comique* (1636). Aceasta din urmă, prin utilizarea procedeului baroc al teatrului în teatru, devine o pledoarie în favoarea artei spectacolului, o demonstrație a faptului că o piesă este scrisă pentru a fi în primul rînd jucată, destinată deci comunicării imediate.

Sfîrșitul anului 1636 și începutul anului 1637 reprezintă un moment de cotitură în cariera lui Corneille prin succesul obținut în fața publicului cu tragedia *Le Cid*, de inspirație spaniolă, jucată la Théâtre du Marais, rolul lui Rodrigue fiind interpretat de actorul Mondory, și în același timp prin declanșarea celebrei dispute de către Academie (creată în 1635), nesatisfăcută de anumite libertăți adoptate de autor în această piesă față de normele clasice.

Perioada de apogeu a creației lui Corneille este marcată de anii '40, cînd autorul compune rînd pe rînd *Horace* (1640), *Cinna, Polyeucte* (1641), *La Mort de Pompée* (1642), *Rodogune* (1644).

Conform indicației din *Poetica* lui Aristotel, model teoretic fundamental al reprezentanților dramaturgiei clasice, eroul unei tragedii trebuie să se impună prin calități excepționale, prin rangul său ilustru, situîndu-se cu mult deasupra tipului uman obișnuit. În vederea asigurării acestei exigențe, Corneille se îndreaptă cu precădere spre sursele oferite de istoria romanilor. Problematica puterii politice, cu accent primordial pe raportul între individ și colectivitate, sugerează faptul că sursa inițială devine în realitate un pretext pentru a transmite contemporanilor săi ideile nobile ale patriotismului, ale înțelepciunii și ale clemenței. Justificarea în acest sens era dată de evenimentele epocii în care creează Corneille. Dincolo de fastul baroc, pe de o parte, și de măsura clasică, pe de alta, secolul al XVII-lea este o epocă dintre cele mai complexe, dinamizată de numeroase contradicții în toate domeniile, frămîntată de rivalități, de intrigi și de comploturi.

Exemplele extrase din istoria romană puteau furniza astfel lui Corneille o ilustrare adecvată și elocventă a calităților patriotice și morale, care răspundeau în același timp aspirațiilor politice ale epocii și aspirațiilor burgheziei, dornică să fie instaurată o morală trainică a virtuții. Corneille nu tratează însă faptul istoric în calitate de cronicar, ci în calitatea sa de autor de tragedii, conformîndu-se normei clasice a verosimilului, prin care adevărul istoric se cerea adaptat necesităților scenei, deci, în ultimă instanță, gustului publicului, care trebuia să fie convins și emoționat de desfășurarea spectacolului. În acest scop, Corneille atribuie eroilor săi, puși în situații politice și morale extraordinare, calități umane remarcabile, ceea ce asigură permanența tragediilor sale.

Eroul cornelian, desemnat și prin termenul de „generos", va însuma calitățile necesare înfruntării obstacolelor interioare și exterioare, distingîndu-se prin elan și hotărîre, printr-o voință neclintită, prin dorința de autodepășire pînă la exaltare, prin ridicarea la rangul de pasiuni a sentimentului onoarei și prin aspirația spre glorie. Pentru eroul cornelian, îndeplinirea datoriei față de sine, față de ceilalți și față de patrie înseamnă respectarea binelui suprem, care este onoarea. Calitățile eroului cornelian se sprijină pe o profundă cunoaștere de sine, deci pe capacitatea de a se analiza pînă la dedublare, monologul apărînd în acest sens ca o formă esențială a discursului dramatic cornelian. Se impune precizarea că stimulentul generozității, ca sumă a virtuților, se află în nemăsuratul orgoliu al eroului cornelian.

Portretul eroului cornelian nu ar fi complet dacă nu s-ar menționa și sensibilitatea lui. Prezența cuplurilor Chimène-Rodrigue *(Le Cid)*, Camille-Curiace, Sabine-Horace *(Horace)*, Émilie-Cinna *(Cinna)* confirmă importanța pe care Corneille o acordă iubirii și suferințelor pricinuite de acest sentiment, iar în ceea ce privește comportarea eroului cornelian față de femeia iubită, exigentă și orgolioasă, s-ar putea spune că amintește întrucîtva comportarea cavalerului medieval. Pasiunea presupune eroism, iar actul eroic la rîndul lui dobîndește dimensiuni crescînde prin sensibilitatea determinată de pasiune. Dacă pentru eroul cornelian pasiunea trebuie să fie dublată de eroism, pentru eroina cornelliană, pasiunea este, fără excepție, dublată de orgoliu.

Cuplul, unit prin reciprocitatea sentimentelor, dar despărțit de factori exteriori, reprezintă punctul de plecare al simetriei tragediilor lui Corneille, simetrie bazată pe un permanent joc de joncțiuni și de opoziții, care, alături de momentul inițial de criză, prin care debutează în mod obligatoriu orice tragedie, asigură tensiunea tragică și unitatea de acțiune, unitate esențială a structurii dramatice clasice.

Deși Corneille demonstrează posibilitatea coexistenței lucidității și a sensibilității, aceasta din urmă a fost mai puțin pusă în valoare de critica tradițională. În ultimele patru decenii însă, critica franceză a analizat opera lui Corneille în complexitatea ei. De menționat în acest sens contribuțiile remarcabile la exegeza corneliană datorate lui Octave Nadal *(Le sentiment de l'amour dans l'œuvre de P. Corneille,* 1948) sau lui Serge Doubrovsky (*Corneille et la dialectique du héros,* 1963). Se impune de asemenea precizarea faptului că tendința criticii postbelice este de a se ocupa de creația lui Corneille în totalitatea ei, deci de a nu trece sub tăcere tragediile din ultima perioadă a existenței autorului. Din acest punct de vedere merită cu prisosință să fie amintite lucrările lui Georges Couton *(La Vieillesse de Corneille,* 1949, *Le Légendaire cornélien,* 1949) sau cea a lui André Stegmann (*L'Héroïsme cornélien,* 1968).

Teatrul lui Corneille demonstrează măreția morală prin triumful virtuții, ca încununare a eroismului — temă dominantă a tragediilor corneliene — și oferă, prin coerența lui, un model dramatic desăvîrșit. Dacă Rodrigue, Curiace sau Auguste, în calitatea lor de eroi, își propun să acționeze în sensul binelui, Corneille, în calitatea sa de autor de tragedii, își propune să acționeze în sensul perfecțiunii compoziției. De la perfecțiunea ansamblului, bazat pe interacțiunea elementelor componente, pînă la perfecțiunea versului, convertit deseori în maximă, prin care eroul, emițînd adevăruri generale, confirmă statutul său de personalitate exemplară, totul reflectă preocuparea autorului de a da spectatorilor deplină satisfacție.

Tradus și reprezentat în lumea întreagă, în special prin *Le Cid, Horace* și *Cinna,* teatrul lui Corneille poate constitui o ilustrare convingătoare a ceea ce Umberto Eco, de exemplu, definește prin „operă deschisă".

Horea în operele scriitorilor români

CONSTANTIN GHEORGHE

Prin răscoala lui Horea, așa cum a intrat ea în istorie, românii au realizat, într-o vreme de expansiune a ideilor de libertate și egalitate, o hotărîtă afirmare a individualității lor. Răscoala a cunoscut o receptare fără precedent în opinia publică a timpului și a constituit o preocupare permanentă în viața culturală a poporului român în secolele următoare.

Interesul pentru culegerea folclorului legat de acest eveniment important al istoriei naționale și de conducătorul ei a avut o îndoită semnificație : retrăirea vie în conștiința oamenilor a însemnatei răscoale și declarația clară a identificării cărturarilor care au cules și au salvat de la pieire astfel de producții cu idealul întruchipat de memorabilul eveniment.

De altfel, începuturile sînt legate de alt moment important al istoriei: anul revoluționar 1848, cînd, în loc de titlu, o poezie revoluționară era însoțită de explicația : *După Hora lui Horea.* De atunci, numeroși oameni de litere au cules și publicat versuri populare despre evenimentele și oamenii

marii răscoale (Aron Densuşianu, *Cîntece populare de război din revoluţiunea lui Horia.* Culese de pe Valea Streiului, Ion Pop Reteganul, *Salvina.* Nuvele din timpul lui Horia). Horea este un erou al pămîntului românesc, iar în tradiţia populară el a fost „Crăişorul". Cuvîntul lui căpăta puteri magice, aprindea sufletele cu flacăra curajului, stingea teama şi călăuzea în luptă, în crîncena luptă pentru dreptate, aşa cum rezultă dintr-o baladă : „Cînd a fost Horea-mpărat / Toţi domnii s-au desculţat, / Numa' domnii cei mai mici / Toţi cu chivărele-n brînci. / Cînd fu Horea crai în ţară, / Domni pe masă nu mîncară, / Nici în pat nu se culcară, / Numa pe genunchi cinară..."

În cele două secole cîte au trecut s-au scris nuvele, romane, poezii, drame avînd ca subiect marea revoltă ţărănească din 1784. Şirul acestora este inaugurat de nuvela semnată de D. Sfura, *Cursoriul lui Horea şi Cloşca (Zorile Bihorului,* 1854), iar Vasile Alecsandri a inclus în culegerea sa de *Poezii populare ale românilor* (1866) şi o „horă revoluţionară" cu titlul *Horea şi Cloşca,* o combinaţie de folclor şi poezie cultă : „Cum răcnesc jivinele / Cum s-aprind slăninile / Cum ard toate satele / De-şi curăţ păcatele", fiecare strofă fiind însoţită de refrenul : „Trageţi hora ca să joc / La lumina celui foc". În anul următor (1867), alte două poezii încheie romanul istoric al lui Ioachim Drăgescu, *Nopţile carpatine sau istoria martirilor libertăţii.* Dar includerea „horii revoluţionare" în culegerea lui Vasile Alecsandri, publicarea romanului lui I. Drăgescu, însoţit de poeziile *Cîntec bătrîn* şi *Cînt din lumea bătrînă,* nu sînt întîmplătoare, semnificaţia lor încorporînd sensuri politice superioare. Erau anii încheierii compromisului austro-ungar (1867), care crea o situaţie politică periferică numeroaselor naţiuni nemaghiare şi neaustriece, printre care şi naţiunea română din Transilvania şi Bucovina, naţiune majoritară în aceste provincii istorice româneşti. Aşa că aducerea în prim-plan a evenimentelor şi a eroilor de la

Horea şi Cloşca, conducătorii răscoalei din 1784

1784 slujea neîndoios demascării caracterului acestei înțelegeri între burghezia austriacă și maghiară.

În deceniile următoare, culegerile de poezii și povestiri — prețioase comori spirituale păstrate cu sfințenie în conștiința populară și transmise, din generație în generație, cu dragoste — au continuat să apară permanent. Identificarea oamenilor de cultură cu aspirațiile răsculaților de acum 200 de ani și deci dovada trăirii lor în conștiința acestora, expresie a conștiinței colective a întregului popor român, este reflectată de literatura cultă.

Horea a depășit timpul său, devenind un reper al etnosului românesc, intrînd ca substanță spirituală în ființa unui neam, un motiv estetic literar spre care poeții noștri s-au aplecat cu dragoste. Ei au văzut în el o inepuizabilă sursă de poezie, un model de afirmare a ființei naționale, el fiind un simbol al puterii de afirmare în lumea românilor. Horea a rămas o preocupare constantă a poeziei românești, reflectată în creații de tensiune lirică și de o incontestabilă frumusețe literară. De la volumul de poezii cu titlul simbolic *Amor și patrie* al aceluiași I. Drăgescu (1869) la volumul lui Aron Cotruș, *Horia*, ajuns la 27 de ediții în timp de trei ani (1939—1942), cele mai valoroase condeie românești și-au valorificat talentele pentru cinstirea faptelor lui Horea : Iosif Vulcan *(Gorunul lui Horia*, 1876), Mihai Eminescu („Horia pe munte falnic stă călare / O coroană sură munților se pare / Iar Carpații țepeni, îngropați în nori, / Își vuiau prin tunet gîndurile lor / Eu am — zise un tunet — suflet mare, greu / Dar mai mare suflet bate-n pieptul său / Fruntea-mi este albă ca de ani o mie / Dară a lui nume mai mult o să ție", *Horia*, 1867), Șt. O. Iosif *(Gorunul lui Horia*, simbolizînd perpetuarea, prin acest arbore, a memoriei marelui erou), Octavian Goga („Bisericuță din Albac / Tu ești al vremurilor semn / Tot bietul nostru plîns sărac / E-nchis în trupul tău de lemn", *Bisericuța din Albac*, 1908), Ion Pillat, Victor Eftimiu, Mihai Beniuc.

Figura lui Horea, conducătorul răscoalei, apare în versurile lui Mihai Beniuc cu o forță impresionantă : „Cînd trece el cu pașii apăsați de muntean, / În ochi îi joacă o flacără vie de ură / Inima — crater încins de vulcan / Oamenii : înviforate păduri călătoare / Năpădesc, pe urmele lui, spre cîmpii ; / Pe unde umblă, crește pîrjolul răzmeriței, / Ca niște stoguri aprinse ard munții-n tării" *(Chivără roșie*, 1960). Poezia lui Aron Cotruș face epocă în lirica dedicată lui Horea, înfățișînd momentele cele mai însemnate ale vieții și faptelor lui Horea : „De jos / Te-ai ridicat drept, pietros, viforos / Pentru moți / Pentru cei săraci și goi, pentru toți / Și-ai despicat în două istoria / Țăran de cremene / Cum n-a fost altul să-ți semene / Horia". Poemul liric *Horia* evocă martiriul lui Horea, compară trecutul cu prezentul, face elogiul jertfei istorice a moțului răzvrătit și se încheie cu un deziderat intelectual : prezentul „orb și strîmb" (poemul apărea în 1935) ar avea nevoie de un alt Horea, „uriaș al gîndului", „dreaptă călăuză pentru noul drum" al României întregite. Eroul său este proiectat la scara luptei istorice naționale : „Împlîntată sus, în pieptul muntelui, / o stemă roșie ; inima lui, / împărătească stemă a Ardealului, / singura, / una, / pe totdeauna".

Prozatorii, dovedind apartenența lor la aceeași conștiință colectivă de cultivare a bunelor tradiții democratice, populare, prin cinstirea revo-

luțiilor și a revoluționarilor în fruntea cărora Horea ocupă un loc însemnat, au scris nuvele, romane care au evidențiat personalitatea eroului național : I. Drăgescu, Florentin Pop, Mihail Sadoveanu, Aurel Nanu, Pavel Dan *(Iobagii,* 1938), Oscar Walter Cizek *(Pîrjolul,* 1963), Vlaicu Bârna *(Tulnice în munți,* 1950), Liviu Rebreanu *(Crăișorul,* 1929, roman care a cunoscut șase ediții). „Noi ardelenii — scria Liviu Rebreanu în articolul *Pe urmele Crăișorului* (1928) — în lunga noastră viață despărțită n-am cunoscut decît doi eroi naționali : pe Horia, Crăișorul, și pe Avram Iancu, Craiul munților... Eroii noștri au fost ursiți să fie și martiri. Eroismul i-ar fi înălțat numai, pe cînd suferințele i-au identificat cu mulțimea cea mare a poporului, el însuși îndurător al tuturor umilințelor și durerilor... Nu există cătun în Ardeal unde Horia să nu trăiască și azi în sufletul celui din urmă țăran ca simbol al dorului de dreptate...".

În același context, cinstirea acelor eroi din 1784 a constituit subiectul mai multor drame semnate de Ghiță Pop (*Horia,* 1891), Zaharia Bîrsan *(Se face ziuă,* 1914), Mihail Davidoglu *(Horia,* 1956), Al. Voitin *(Procesul Horia,* 1967).

Din această succintă prezentare, rezultă că Horea a inspirat și va continua să inspire conștiințele lirice, reprezentînd în istorie un semn al permanenței naționale, al capacității poporului român de a se înscrie în istoria umanității.

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu", ediţia a XXVII-a. Concursurile de limbi şi literaturi materne (maghiară şi germană), ediţia a XV-a

Alba Iulia şi Suceava

Ş. HANGIU

Iniţiate de către Societatea „Tinerimea Română" cu un secol în urmă şi reluate acum 27 de ani de către Societatea de Ştiinţe Filologice sub îndrumarea Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului şi C.C. al U.T.C., concursurile pe obiecte reprezintă evenimente deosebite în viaţa şcolii româneşti.

Finalele Concursului de limbă şi literatură „M. Eminescu" şi ale concursurilor interjudeţene de limbi şi literaturi materne (maghiară şi germană) au avut loc, în acest an al aniversării a patru decenii de la revoluţia de eliberare socială şi naţională şi al întîmpinării celui de-al XIII-lea Congres al partidului, la Alba Iulia pentru elevii claselor a VII-a şi a VIII-a şi la Suceava pentru elevii din licee. Au fost alese ca loc de desfăşurare a etapelor finale cele două oraşe-cetăţi cu adînci rezonanţe în istoria poporului român întrucît, în 1984, se împlinese 480 de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare şi 200 de ani de la izbucnirea răscoalei ţăranilor de sub conducerea lui Horia, Cloşca şi Crişan, eroii martiri din cetatea de la Alba Iulia.

Gîndul ne poartă în spaţiu şi timp, de o parte şi alta a Carpaţilor, de la Suceava şi Putna ale lui Ştefan cel Mare la Alba Iulia, oraşul marii uniri de la 1 Decembrie 1918.

Să ne imaginăm mai întîi ultimul drum pe care marele voievod l-a făcut de la Suceava la Putna, încărcat de gloria bătăliilor purtate în apărarea independenţei Moldovei şi încredinţat că-şi lasă ţara în grija „urmaşilor urmaşilor" săi. Să trecem apoi cu gîndul peste obcina Mestecănişului şi să ne oprim în inima Transilvaniei. Să ne imaginăm intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în Alba Iulia pentru a uni într-un singur stat, deşi pentru scurtă vreme, cele trei provincii româneşti, Muntenia, Moldova şi Ardealul, despărţite atunci prin graniţe artificiale.

Cu aceste imagini transilvănene să revenim în Moldova şi să încercăm să ne explicăm admiraţia lui M. Eminescu pentru „dulcea Bucovină, veselă grădină" şi strădania sa de a organiza împreună cu I. Slavici, la Putna, în 1871, marea adunare a studenţilor români aflaţi la universităţile din ţară şi din străinătate şi de a depune la mormîntul lui Ştefan o urnă de argint.

Să ne reamintim că la întrunirea de la Putna tînărul Ciprian Porumbescu, autorul melodiei *Imnului de stat al R. S. România*, după ce arcuşul său fermecat a alunecat pe strunele viorii, a adresat tatălui său cuvintele : „Tată, am cîntat pentru întreaga Dacie" şi că visul de unitate naţională al lui Mihai Viteazul şi Nicolae Bălcescu s-a împlinit la entuziasta întrunire de la Alba Iulia.

Angajaţi într-o bătălie din care au ieşit cu toţii învingători, elevii finalişti au avut astfel prilejul să viziteze locuri şi monumente istorice de interes naţional : Muzeul Unirii şi Turnul lui Horia din cetatea de la Alba Iulia, Cîmpia Libertăţii de la Blaj, casa lui Avram Iancu de la Vidra de Sus, cetatea de scaun a Moldovei de la Suceava, liceele din Rădăuţi, şcoala de la Putna, casa în care s-a născut, la Stupca, Ciprian Porumbescu, şcoala din Mălinii lui Nicolae Labiş şi altele. La Suceava liceenii s-au întîlnit cu membri ai comisiei centrale (Zoe Dumitrescu-Buşulenga, C. Bărboi, Mircea Muthu şi Florin Manolescu), cu poeţii Mircea Dinescu, Petre Ghelmez şi criticul Dumitru Radu Popa într-un dialog de neuitat.

Exprimîndu-ne şi cu acest prilej întreaga noastră gratitudine pentru condiţiile excelente oferite de judeţele gazdă, apreciem că cea de a XXVII-a ediţie a Concursului „M. Eminescu" şi a XV-a interjudeţeană a concursurilor de limbi materne s-au înscris ca o inedită prefaţă la centenarul concursurilor şcolare, care va fi sărbătorit în anul viitor.

*

Publicăm în numărul de faţă fragmente din cele două suplimente ale revistei, editate la Alba Iulia şi Suceava.

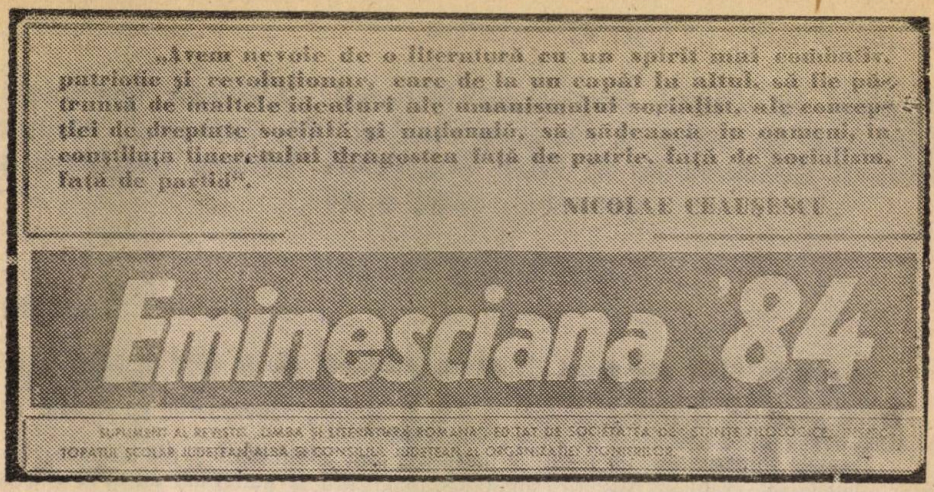

Limba română — prima disciplină a școlii noastre

RADA MOCANU
adjunct al ministrului
educației și învățământului

La Alba Iulia este o mare sărbătoare a limbii române — olimpiada — faza pe țară, pentru cei mai buni elevi din clasele a VII-a și a VIII-a, desfășurată sub auspiciile geniului poeziei românești, Mihai Eminescu. Ca o expresie a înfrățirii dintre toți copiii acestei țări, are loc tot aici concursul la limbi materne (maghiară și germană).

Drumul spre Alba Iulia este un drum în istoria poporului român, căci aici s-a ținut Marea Adunare a Unirii de la 1 Decembrie 1918.

Colegii voștri din clasele învățământului liceal, cei mai buni la limba și literatura română, se află, printr-o coincidență fericită, la Suceava, altă vatră de istorie.

În aceste momente solemne gîndul nostru de stimă și recunoștință se îndreaptă spre tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele R. S. România, ctitorul învățământului românesc modern, către tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv, prim-viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, care îndrumă și sprijină nemijlocit învățământul românesc.

În întrecerea ce se desfășoară aveți prilejul de a face dovada că v-ați însușit regulile exprimării scrise, că sînteți cititori inteligenți și sensibili ai textelor literare, că scrieți frumos, că aveți respect pentru cuvîntul scris, că stăpîniți un vocabular bogat, pe care știți să-l folosiți în raport cu informațiile și lectura voastră, cu nevoile de exprimare.

Dorindu-vă deplin succes în acest concurs, primiți din partea conducerii Ministerului Educației și Învățământului, a Consiliului Național al Organizației Pionierilor, a Comisiei centrale de concurs, din partea președintelui acesteia, tov. prof. univ. dr. Ion Dodu Bălan, a noastră, a tuturor educatorilor prezenți în această „casă a culturii", urarea de a păstra vii în amintirea voastră, în anii ce vin, zilele de la Alba Iulia, de la prima olimpiadă a limbii noastre naționale, a limbilor materne, maghiară și germană, organizată în această localitate.

Adresăm mulțumirile noastre cele mai călduroase Comitetului Județean de Partid Alba, tovarășului prim-secretar Nicolae Hurbean, tovarășului secretar Ioan Moceanu, Comitetului Executiv al Consiliului Popular, Inspectoratului Școlar al Județului Alba, tuturor unităților de învățămînt, cadrelor didactice din județ, pentru condițiile oferite în frumosul municipiu Alba Iulia.

Exprimăm, de asemenea, mulțumiri profesorilor de limba română, de limba maghiară și germană, care i-au pregătit pe elevi, profesorilor însoțitori ai elevilor,

membrilor Comisiei centrale de concurs, pentru tot ce vor face în aceste zile spre lauda limbii române și a limbilor materne.

Fie ca versurile poetului Mateevici : „Limba noastră-i o comoară / În adîncuri înfundată / Un șirag de piatră rară / Pe moșie revărsată" să găsească în activitatea din școli o tot mai convingătoare confirmare prin rezultatele obținute de elevi la prima disciplină a școlii noastre — limba română.

Identitatea noastră spirituală

Prof. univ. dr. ION DODU BĂLAN
Președintele Comisiei
centrale de concurs

Concursul național de limba română „Mihai Eminescu" și concursul interjudețean de limba maternă — maghiară, respectiv, germană —, clasele a VII-a și a VIII-a, organizat în istoricul oraș Alba Iulia, între 9 și 14 aprilie 1984, răspunde luminoasei teze a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, după care este de neconceput educarea comunistă și patriotică a tineretului fără cunoașterea temeinică a istoriei glorioase a poporului nostru, a limbii și literaturii române.

„Limba națională — cum zicea odată Lucian Blaga — este întîiul mare poem al unui popor". În limba și literatura unui popor se reflectă viața, lupta și munca poporului respectiv, universul său etic și estetic, idealul său de viață, identitatea lui națională.

În limba creată și îmbogățită de întregul nostru popor de-a lungul veacurilor, precursorii și-au adăpostit ființa națională, ca într-o invincibilă cazemată spirituală ; în ea și-au exprimat bogăția de visuri și simțiri, dragostea de patrie, setea lor de unire, de dreptate socială, independență și suveranitate națională. Nici un oraș din țară nu ne amintește mai bine de aceste sfinte idealuri decît legendara Alba Iulia, peste ale cărei realizări socialiste plutesc umbrele mărețe ale înaintașilor, umbrele lui Mihai Viteazul, Simeon Ștefan, Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu și ale făuritorilor Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Alba Iulia, ca întreaga noastră istorie, demonstrează limpede că românii și-au făurit destinul luptînd în egală măsură cu spada și cu condeiul pentru salvgardarea ființei lor naționale. Căci ce ar fi însemnat istoria noastră fără creația literar-artistică, cum ar fi arătat în conștiința poporului țara sa fără sporul de frumusețe pe care l-au adus marii creatori ? Ce rezonanțe ar avea în sufletul nostru Marea Neagră fără acele cetăți eminesciene ce se leagănă nostalgic pe mișcătoarele singurătăți ? Ce ar fi Dunărea fără cîntecul ce duce de milenii la copilăria fiecărui român cu acel : „melc, melc, codobelc" ; ce ar fi ea fără cîntecul anonimului popular care i-a zis într-o fulgerare de geniu „drum fără pulbere" ? Ce răscolire de suflet românesc s-ar produce dincolo de ea fără versurile lui Vasile Voiculescu ? Ce ar fi Bărăganul fără Odobescu, Duiliu Zamfirescu, George Călinescu, Paul Anghel, Ștefan Bănulescu ? Ce-ar fi Cîmpia Română fără Gala Galaction, Zaharia Stancu, Marin Preda și Dumitru Popescu ? Ce-ar fi Cîmpia Banatului fără Ioan Slavici ? Dar Humuleștii fără acel Homer al românilor, fără ca Nică al lui Ștefan a Petrii să fi vorbit țării și lumii și tuturor timpurilor despre el, ca matcă a neamului românesc ? Ce-ar fi Valea Tîrnavelor fără Pavel Dan și Ion Brad ? Munții Neamțului fără Calistrat Hogaș și Munții Apuseni, cu pădurile, gornicii, minele și minerii lor fără Ion Agârbiceanu, Aron Cotruș, Mihai Beniuc, Alexandru Andrițoiu și Ioan Alexandru ? Cum ne-am mai reprezenta Oltul de odinioară fără capodopera poetului pătimirii noastre sau cartea lui Geo Bogza ? Cine ar mai fi știut de jalea iobagilor dusă în istorie, de apa lină a Mureșului fără versurile smulse dintr-un suflet chinuit al unui truditor al gliei, fără Goga și Lăncrănjan ? Dar oamenii din Nordul Ardealului fără Coșbuc și Rebreanu ? Ce-ar fi fost sufletul nostru național cu zăcămintele lui de o m e n i e și d o r, cu izvoarele de neistovite nostalgii fără leac, cu setea lui de înalt dacă nu și le-ar fi mărturisit eternității și lumii întregi doinele celor arși de soare, glasul ciobanului din Miorița ori Eminescu, Arghezi și Blaga, cel din Lancrămul de lîngă Alba Iulia ? Cît am ști noi despre noi înșine dacă nu ne-ar fi exprimat gîndurile și senti-

mentele talentaţii scriitori contemporani care transpun în operele lor de o deosebită valoare artistică imaginea vremurilor glorioase în care trăim ?

Iată de ce concursul acesta de limba şi literatura română întăreşte legătura dintre generaţii, iar sentimentul continuităţii noastre istorice contribuie la definirea tot mai clară a identităţii noastre spirituale, ne dă încredere în viitorul fericit al neamului nostru, în continua consolidare a identităţii noastre spirituale.

Cultivarea limbii române în şcoală

Prof. DUMITRU SĂVULESCU
inspector general în
Ministerul Educaţiei şi
Învăţământului

Limba română este o disciplină fundamentală a şcolii de doisprezece ani, suportul gîndirii, al instruirii şi educaţiei permanente.

Vorbirea şi scrierea sînt influenţate de o multitudine de factori şi împrejurări. Şcoala însă reprezintă factorul hotărîtor în formarea şi dezvoltarea capacităţii de comunicare în limba română, în cultivarea vorbirii îngrijite. În şcoală elevii învaţă să citească fluent şi corect, să scrie citeţ, să respecte cerinţele impuse de normele limbii literare, de regulile de ortografie şi de punctuaţie ; în şcoală se formează deprinderile elementare ale muncii cu cartea — de a face însemnări, de a lua notiţe, de a extrage idei dintr-un text, de a le dezvolta, de a conspecta şi rezuma, de a sistematiza idei şi cunoştinţe, de a prelua un scurt mesaj oral, de a redacta o lucrare, folosind informaţia acumulată, lecturile etc. Toate acestea vizează dezvoltarea aptitudinilor lingvistice ale elevilor, în vederea îndeplinirii obligaţiilor şcolare, continuării studiilor şi participării la viaţa socială, fac dovada stăpînirii limbii şi a formării unui stil propriu de exprimare.

Cultivarea limbii române în şcoală este de neconceput în afara însuşirii normelor şi regulilor scrierii şi exprimării orale stabilite de lucrările cu caracter normativ, de gramatica şcolară, în afara lecturii literare, mijlocul principal de îmbogăţire a limbii, de perfecţionare a modului de exprimare. Dar limba română nu se învaţă numai la orele de gramatică sau de lectură literară, ci la toate disciplinele de învăţămînt, în întregul proces de instruire şi de educare a elevilor şcoala fiind principalul factor de cultură şi civilizaţie.

Succes deplin concurenţilor !

Prof. NICOLAE CIOBOTĂ
inspector şcolar general al
Inspectoratului Şcolar Judeţean
Alba

Găzduirea, pentru prima dată, a Concursului naţional de limba română „Mihai Eminescu" şi a concursului interjudeţean de limba maghiară şi germană de către bimilenara Alba Iulia, străvechi centru de cultură şi civilizaţie românească, este o binemeritată şi înaltă cinste şi ea îmi dă prilejul să vă adresez, dragi elevi participanţi la acest concurs, tradiţionalul „Bun venit" în numele Inspectoratului Şcolar Judeţean Alba şi al Consiliului Judeţean al Organizaţiei Pionierilor.

Totodată, urez succes deplin participanţilor, cei mai buni elevi ai şcolii româneşti contemporane la limba şi literatura română, la limba şi literatura maghiară şi la limba şi literatura germană, cultivate armonios în spaţiul spiritual al României socialiste.

Prezenţa voastră la Alba Iulia va prilejui nu numai afirmarea adevăratelor valori ale şcolii noastre generale, ci şi cunoaşterea acestor meleaguri încărcate de istorie şi spiritualitate românească, lucru pe care noi, gazdele, ne vom strădui să vi-l oferim.

Urez succes deplin celor 614 participanţi la această competiţie naţională.

Coordonate sucevene

TRAIAN GÎRBA,
membru al C.C. al P.C.R.,
prim-secretar al Comitetului
Județean Suceava al P.C.R.,
președinte al Comitetului
Executiv al Consiliului
Popular Județean Suceava

Onorați de a fi gazda Concursului național de limba și literatura română „Mihai Eminescu", ediția a XXVII-a, v-aș ruga să-mi îngăduiți ca, în numele Comitetului Județean de Partid, al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean și al meu personal, să aduc un călduros și sincer omagiu celor ce-și consacră energia tinerească și spiritul frămîntat de nobila neliniște a cultivării celei mai curente și mai depline expresii a sufletului românesc, „limba noastră, fiică dreaptă și necontestată a geniului latin".

Fiți bineveniți, dragi tineri din toată țara, pe pămîntul cu rezonanță de cronică al dulcii Bucovine, colț de țară încărcat de legende și de gloria nepieritoare a trecutului, dar și de măreția faptelor săvîrșite de oamenii săi în acest ev înscris cu majuscule de aur în cartea istoriei contemporane ca Epoca Ceaușescu.

Alături de concurenții pentru limba română, participă la concurs și tinerii reprezentînd naționalitățile conlocuitoare maghiară și germană, care vor înălța, prin efortul lor, un imn propriei lor limbi materne. Grija și dragostea pentru cultivarea limbii române nu are un caracter exclusivist pentru cei care, născîndu-se și trăind pe generosul pămînt românesc, vorbesc o altă limbă decît cea română. Prețuindu-și propria limbă ca pe bunul cel mai de preț, românii au respectat întotdeauna și limba și obiceiurile altora, cu care împreună au muncit pămîntul, amestecîndu-și laolaltă, în brazde, stropii de sînge și de sudoare. Sentimentul prieteniei și al păcii este organic la români, iar spiritul de înțelegere și colaborare este menit să cimenteze legăturile cu toți locuitorii României, să înfăptuiască unirea în cuget și în faptă sub stindardul aceluiași ideal comunist, sub conducerea aceluiași partid revoluționar, care, prin politica sa înțeleaptă, științifică, a rezolvat o dată pentru totdeauna și în modul cel mai democratic problema națională în România.

Ne bucură prezența dumneavoastră la Suceava, cu atît mai mult cu cît aici, în Țara Fagilor, pămîntul s-a dovedit generos cu florile spiritului, Bucovina constituindu-se într-o neprețuită vatră de creație populară, de tradiție de limbă și alese obiceiuri. În scurta dumneavoastră ședere în Suceava veți avea prilejul să cunoașteți îndeaproape cîte ceva din roadele de preț ale hărniciei oamenilor de aici.

Mereu în pas cu țara, cu dezvoltarea ei dinamică, s-a aflat și județul nostru, pe deplin racordat la ritmurile viguroase ale țării. Spre mîndria și satisfacția noastră, a tuturor, perioada care a urmat după 1965 a însemnat și pentru frumoasele plaiuri

sucevene un salt cu adevărat spectaculos pe calea progresului multilateral. Deosebit de elocventă în acest sens e însăşi aprecierea pe care tovarăşul Nicolae Ceauşescu a făcut-o la marea adunare populară din municipiul Suceava, prilejuită de vizita sa de lucru, în judeţul nostru, din iulie 1982 : „Suceava a devenit un puternic centru industrial, are o agricultură dezvoltată ; ea a devenit, de asemenea, un centru al învăţămîntului, al ştiinţei şi culturii. Putem spune că Suceava reprezintă şi ea un exemplu de ceea ce pot să realizeze oamenii muncii — constructori ai socialismului, stăpîni în ţară pe bogăţiile patriei, hotăriţi să facă totul pentru a-şi făuri, în mod conştient, viitorul comunist, viaţa demnă, liberă şi independentă".

Sîntem bucuroşi să evidenţiem pentru fiecare succes al nostru, fără rezervă, prezenţa şcolii şi a slujitorilor ei, fără de care progresul nostru economic, social, cultural şi de conştiinţă ar fi de neconceput. În lumea de azi, ideea este legată strîns de factorul calificare, competenţă, perfecţionare. Pe bună dreptate, secretarul general al partidului arăta : „socialismul nu este nici mai bun, nici mai rău decît oamenii care-l construiesc". Şcoala are menirea să-i facă pe oameni buni şi aceasta în sensul revoluţionar şi comunist al cuvîntului. Organizaţia judeţeană de partid consideră că perfecţionarea învăţămîntului, ridicarea şcolii la nivelul comenzii sociale contemporane reprezintă o sarcină de cea mai mare răspundere. Ca urmare, putem vorbi astăzi la Suceava de un învăţămînt diversificat şi adaptat cerinţelor de cadre ale economiei şi culturii judeţului. Oamenii de aici, urmaşi ai bravilor făuritori de ţară, ai luptătorilor pentru păstrarea fiinţei româneşti, pentru cucerirea libertăţii, independenţei şi suveranităţii naţionale, ai glorioşilor militanţi pentru triumful revoluţiei socialiste şi ai strălucitilor făurari de frumuseţe sînt călăuziţi de acelaşi fierbinte patriotism, de voinţa fermă de a-şi sluji cu credinţă patria şi idealul comunist.

Dintre aceşti oameni s-au ridicat, pentru slujirea strălucită a patriei, pentru faima spiritului românesc, Mihai Eminescu, geniu-simbol al naţiunii noastre, Ciprian Porumbescu, creatorul *Tricolorului* şi al încîntătoarei *Balade*, precum şi Simion Florea Marian, neobositul căutător de comori în adîncurile fiinţei noastre naţionale. La numele celor pe care i-am amintit se adaugă cu impresionanta lor cotă de valori Matei Millo, Nicu Gane, Ion Dragoslav, Anton Holban, Eugen Lovinescu, Horia Lovinescu, Mihail Sadoveanu, ca şi primul poet comunist de nobilă substanţă, scînteietorul Nicolae Labiş.

În adînca-i iubire de popor şi de limbă românească, Mihai Eminescu, poetul naţional, care onorează cu numele său şi concursul la care dumneavoastră v-aţi cucerit dreptul de a participa prin muncă şi înzestrare, spune : „O adevărată literatură, trainică, care să ne placă nouă şi să fie originală pentru alţii, nu se poate întemeia decît pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradiţiile, obiceiurile şi istoria lui, pe geniul lui. Tot ce-aţi produce în afară de geniul într-adevăr naţional nu va avea valoare şi trăinicie, nici pentru noi, nici pentru străinătate".

Numai privite în lumina unor asemenea admirabile idei, preocupările dumneavoastră de însuşire a limbii române la cotele celei mai înalte expresivităţi, a valorilor ei perene, în contextul actual al vieţii noastre, apar în toată frumuseţea, utilitatea şi valoarea lor. Este de-a dreptul impresionant interesul pe care-l manifestaţi pentru limba şi literatura noastră, pentru cultivarea limbii şi acest fapt ne oferă certitudinea că şi în viitor „creşterea limbii româneşti şi-a patriei cinstire" îşi va păstra neştirbită rezonanţa testamentară.

Cu aceste gînduri şi cu un cald sentiment de bucurie şi satisfacţie, vă urez dumneavoastră, tuturor tinerilor participanţi la Concursul naţional de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", ediţia a XXVII-a, ca şi tinerilor concurenţi la faza interjudeţeană a concursurilor de limba şi literatura maghiară şi limba şi literatura germană succes deplin în întrecerea de inimă şi minte în care sînteţi cuprinşi. Aş dori ca tovarăşii profesori din comisiile concursurilor să nu găsească nici o modalitate de a vă departaja, să fie obligaţi să vă acorde tuturor premiul I. Atunci, într-adevăr, succesul şcolii româneşti ar fi deplin, iar cele mai alese felicitări ar fi pe deplin meritate. Vă doresc, dragi tineri, ca în concursul ce începe azi să aveţi prilejul de a îmbogăţi cununa de diamante a sufletului românesc, nestinsa dragoste de frumos, adînca omenie, setea de adevăr, dreptate şi pace, simţămînt de aleasă preţuire pentru inimoşii voştri dascăli, a căror emoţie cred că atinge în aceste momente cotele sublimului.

Multă sănătate, fericire şi un viitor de strălucite împliniri.

La olimpiada de literatură

Prof. univ. dr. docent
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA
membru corespondent al
Academiei R.S.R., președinte
al Comisiei centrale de
concurs

Și dacă Suceava a fost aleasă pentru această a XXVII-a olimpiadă e ca să aruncăm ca în fiecare an, încă o dată și încă o dată, poduri de raze peste spațiu și timp.

Am venit toți în această veche cetate de scaun ca să ne amintim de slăvitele glorii care au înconjurat-o cîndva, ca să ne apropiem de frumusețea unui timp revolut ce și-a lăsat din belșug prețioasele urme, ca să înțelegem mai adînc poate consonanța obligatorie dintre trecut și o anumită dimensiune tainică a interiorității noastre. Cui nu-i vorbește oare fiece piatră a bătrînelor ziduri care sfințesc încă pămîntul „veselei grădini" a Țării de Sus ? Cine nu se pleacă înfiorat în fața mormîntului de la Putna, cine nu se gîndește,în acea incintă simbolică, la o sărbătoare inițiată la vîrsta de 20 de ani de cel mai mare spirit al culturii noastre, de Eminescu, care dorea să afirme acolo unitatea indestructibilă a românilor din toate provinciile, atunci încă neunite ?

Căci nu putem despărți aci, în ținutul Sucevei, al Bucovinei, pe acel Ștefan de acel Mihai, pe care-i leagă laolaltă, într-un dublu destin, istoric și spiritual, cuvintele sibilinice dintr-o carte a unui alt Mihai, Sadoveanu, aparținînd și el aceleiași mirabile arii printr-o profundă afinitate electivă.

Intrați într-un astfel de macroclimat de istorie, în care prezentul activ vibrează la unison cu un mare trecut, veți fi și voi, dragi tineri, sîntem siguri, prinși în rețeaua de exigențe implicite ale acestui pămînt bucovinean. Și, desigur, veți răspunde cu cinste și exigențelor explicite ale competiției în care v-ați angajat.

Căci am vrea să răspundem cu toate forțele voastre reunite enormului efort de ospitalitate întreprins atît de generos de Suceava-gazdă, care a pregătit pentru toți oaspeții condițiile acelea rare, în care intelectul vostru tînăr să poată înmuguri promițător.

De aceea, în numele Ministerului Educației și Învățămîntului, al Comisiei centrale de limbă română, maghiară și germană, dorim să aducem cele mai calde mulțumiri în primul rînd tovarășului prim-secretar Traian Gîrbă, pentru participarea sa cu un cuvînt atît de însuflețitor la deschidere.

Nu pot să închei fără să amintesc, de asemenea, aci, de colaborarea strînsă dintre Ministerul Educației și Învățămîntului, Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist și Societatea de Științe Filologice, colaborare care asigură un mai adînc spirit patriotic și angajant concursului acestuia cu atîtea valențe educative în contextul național.

Și, mai cu seamă, vă mulțumim vouă, tineri concurenți, care preluați fără întrerupere flacăra olimpică a limbii și literaturii naționale, dînd, în plină revoluție tehnico-științifică, măsura binevenită, formativă, statornică, valorile umanismului tradițional și socialist.

Vă dorim succes și strălucire !

Suceava, 1984...

Prof. dr. CONSTANȚA BĂRBOI
inspector general în M.E.I.

Concursul național de limba și literatura română „Mihai Eminescu", aflat la a XXVII-a ediție, și concursurile interjudețene de limba și literatura maghiară și germană, organizate de Ministerul Educației și Învățămîntului, Comitetul Central al U.T.C. și Societatea de Științe Filologice, s-au desfășurat în acest an în cetatea de scaun a lui Ștefan cel Mare, „dulcea Bucovină" a lui Mihai Eminescu și plaiurile nemuritoarei balade a lui Ciprian Porumbescu, în preajma unor evenimente politice cu semnificații majore pentru țară și popor : a 40-a aniversare a Eliberării patriei și Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român.

Cei aproape 500 de participanți, elevi și cadre didactice din învățămîntul liceal, s-au întîlnit aici, în Țara de Sus, la Suceava, Rădăuți și Putna, la Fălticeni, Stupca și Mălini, cu nume încărcate de istorie : Ștefan cel Mare, Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Ciprian Porumbescu, Simion Florea Marian, Nicu Gane, Eugen Lovinescu, Nicolae Labiș, Horia Lovinescu și mulți alții. Ne-am plecat fruntea, la mormîntul de la Putna, în preajma împlinirii a 480 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare. La Mălinii lui Nicolae Labiș, precedînd semicentenarul nașterii sale, am parcurs în prezența unor oameni de cultură, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Petre Ghelmez și Mircea Dinescu, drumul literaturii române și îndeosebi al poeziei la 40 de ani de bilanț și circumscrieri în context european.

Sub auspiciile generoase ale organelor județene și municipale de partid și de stat, ale Inspectoratului Școlar, Comitetului Județean U.T.C., Filialei Societății de Științe Filologice, liceelor : pedagogic „Emil Bodnăraș", „Ștefan cel Mare", „Petru Rareș", economic și industrial nr. 3 din Suceava ; „Nicu Gane" din Fălticeni ; „E. Hurmuzachi" din Rădăuți, ale tuturor cadrelor didactice și elevilor care ne-au oferit bucuria unei ospitalități și confruntări de suflet, pentru care le mulțumim, elevii au înscris, prin lucrările lor, cea mai înaltă lecție de patriotism, contribuind la „tezaurizarea limbii române — avuția cea mai de preț a neamului nostru — cum spunea poetul Nichita Stănescu — de o importanță vitală pentru conservarea poporului. Patria noastră fiind de fapt limba română". Sînt gînduri exprimate de participanți în împlinirile pe care le cunoaște România socialistă, sub înalta lecție de patriotism pe care o dă tineretului patriei noastre, prin grija pe care o manifestă pentru educarea și formarea acestuia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român.

Sub semnul tinereții

Prof. GABRIELA IRIMIAȘ
reprezentant al C.C. al U.T.C.

Ne-am întîlnit aici, în „dulcea Bucovină", cei care ne-am legat ca, prin mlădierea gîndului, prin cuvînt, să cinstim limba strămoșească. Manifestarea noastră se desfășoară în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României", datorită grijii atente și alesei prețuiri pe care o acordă tinerei generații conducerea partidului și statului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R.

Cea de a XXVII-a ediție a Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și a XV-a ediție a concursului interjudețean de limba germană și maghiară oferă fiecărui participant la această grandioasă competiție șansa reușitei.

E lumea căutărilor voastre tinere și adînci, luminoase și scormonitoare, e lumea lui Eminescu și Labiș, e lumea lui Sadoveanu, o lume în care *Balada* lui Ciprian Porumbescu se murmură sub mălinii în floare, iar albastrul de Voroneț, inimitabilul albastru identificat cu setea de absolut, vă face să înțelegeți mai bine și șoapta de dor, și istoria devenirii și înălțării acestui neam mîndru și ospitalier, sensibil și generos, liber și demn.

Venind la acest dăruit ceas al primăverii din țara întreagă, ați adus cu voi atîta tinerețe, atîta dorință de a căuta „cuvîntul ce exprimă adevărul" ! Găsiți-l ! Fie-vă pildă de adevăr istoria și plaiul și cîntecul fără seamăn al acestei țări !

Români, maghiari sau germani, fii ai unicei mame, România, fii ai aceluiași cer și dor de înalt, fiți bineveniți cu tot ce aveți mai adevărat, mai autentic, mai pur în sufletul și mintea voastră ! Cetatea Sucevei și-a deschis porțile și inima ! Cetatea aduce glas de departe și zvon neadormit de fapte de glorie !

În numele C.C. al U.T.C. vă doresc, dragi tineri, izbînzi pe măsura viselor voastre !

Gînduri pentru oaspeți

Prof. GH. GAFENCU,
inspector școlar general
al Inspectoratului Școlar
Județean Suceava

În aceste frumoase zile de primăvară, înnobilate de eforturile întregii noastre națiuni pentru împlinirea destinului comunist al patriei, Suceava, măreața cetate de

scaun a lui Ştefan cel Mare, găzduieşte actuala ediţie a Concursului naţional de limba şi literatura română ce poartă numele marelui luceafăr al poeziei româneşti — Mihai Eminescu — şi concursurile interjudeţene de limba şi literatura maghiară, limba şi literatura germană.

Actuala ediţie a concursului are loc în chip fericit în anul în care întregul nostru popor, „unit în cuget şi simţiri", se pregăteşte să întîmpine cu noi şi remarcabile fapte de muncă a 40-a aniversare a măreţei sărbători de la 23 August 1944, omagiind astfel Partidul Comunist Român — ctitorul României socialiste.

Sub aceleaşi nobile auspicii, acest eveniment din viaţa şcolii, care uneşte în fiecare primăvară lumina vîrstelor iubitorilor de frumos, este un fierbinte prinos al recunoştinţei noastre faţă de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, un vibrant mesaj pentru marele forum al comuniştilor — cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Concursul este, în acelaşi timp, un profund omagiu adus poetului nostru naţional — Mihai Eminescu —, care trece „peste nemărginirea timpului", călăuzind spiritualitatea românească, înveşnicindu-ne prin nemurirea sa.

Manifestarea noastră se desfăşoară sub semnul generoasei idei a frăţiei dintre toţi oamenii muncii, fiind prezenţi aici elevi şi profesori români, maghiari şi germani, animaţi de aceleaşi idealuri patriotice şi de un puternic spirit revoluţionar.

Vă aflaţi pe aceste meleaguri de legendă, în vecinătatea monumentelor unice ale nordului moldav, de la Cetatea lui Ştefan la Voroneţ, de la Moldoviţa la Humor, Arbore şi Sucevita şi, negreşit, la sanctuarul Putnei. Cînd rostim Putna îl vedem pe Ştefan grăbind, din negura vremurilor, cu buzduganul dreptăţii să-şi apere hotarele ţării, s-o lase neştirbită urmaşilor ; niciodată conştiinţa unui popor n-a închegat mai strîns două nume, devenite simboluri, intrînd îngemănate în veşnicia de aur a istoriei româneşti — Putna şi Ştefan cel Mare.

La Stupca veţi asculta acordurile unduioase ale viorii nemuritoare a lui Ciprian Porumbescu, vibrînd spre permanenţa şi unitatea poporului român.

Vă veţi opri paşii într-o adevărată „Florenţă moldavă" la Fălticeni, oraş în care viaţa culturală are o densitate extraordinară şi, de aici, vă veţi potoli dorul de frumos la Mălinii lui Nicolae Labiş — poetul vîrstei adolescentine.

Pe bună dreptate se poate spune că judeţul Suceava, în ansamblul său, este cartea de vizită a unei zone dăruite de natură cu toate frumuseţile şi bogăţiile ei, a unei vetre spirituale româneşti de mare tradiţie, a unor oameni care se unesc în gînd şi suflet rostindu-şi bucuria de a trăi într-o ţară a libertăţii şi demnităţii socialiste.

Olimpiada suceveană

Prof. IOAN ILIEŞ
inspector general adjunct
al Inspectoratului Şcolar
Bistriţa-Năsăud,
vicepreşedinte al
Comisiei centrale
de concurs

Din vecinătatea cetăţii Ciceului, dăruită de Soarele Moldovei — Ştefan cel Mare — lui Petru Rareş, din preajma unor codri seculari ce înconjoară azi doar „Stînca lui Ştefan şi Rareş", aducem aici, în cetatea de scaun a Moldovei, salutul fierbinte al bistriţenilor, al celor care au găzduit ediţia '83 a Concursului naţional de limba şi literatura română „Mihai Eminescu" şi a concursului interjudeţean de limba maghiară şi germană.

Au trecut 450 de ani de cînd la Ciceu au venit să se adăpostească „în anul 1533... doamna Elena a lui Petru-Vodă, cu fiii nevîrstnici, cu cîţiva credincioşi şi ostaşi. Mai tîrziu, cînd a găsit cărarea de fugă, aici a venit însuşi Rareş".

În această istorie multiseculară a relaţiilor Bistriţei cu Suceava se scrie azi o nouă filă plină de strălucirea pe care n-o poate da decît astrul tutelar al concursului nostru, poetul naţional Mihai Eminescu.

În ultimii ani, dorul de Eminescu a trecut peste plaiurile focşănene, zămislitoare de mioriţe, peste Botoşanii lui Eminescu, a strălucit deasupra Bistriţei, privind mormîntul lui Matei Eminescu, deasupra Năsăudului Veronicăi Micle. Se va opri, singur, o clipă deasupra Sucevei pentru a-i privi pe cei mai buni „învăţăcei". Voi veţi

fi acei fii, dragi elevi, veniți din toate colțurile țării la a XXVII-a ediție a concursului, din dragoste și datorie față de limba română.

Sfidînd, parcă, normele limbii ne place să numim această competiție „olimpiadă", impropriu poate, dar exprimînd un adevăr : acela al păstrării nestinse prin vreme a flăcării limbii române, care, pentru noi, este o adevărată flacără olimpică. Este ceea ce poeții numesc metaforic : „fagure de miere", „grai îngeresc", „grai nespus de dulce", „foc ce arde", „Înalta Doamnă", „graiul marilor furtuni", „sfîntul grai al aceluia prea blînd / neam etern și neam de rînd". De aceea, oricîte furtuni s-au abătut peste acest pămînt legendar și eroic, nu ne-au putut frînge. Toți cei ce-au vrut să ne îngenuncheze au trecut ca valul, căci „apa trece, pietrele rămîn" și „graiul nu l-am dat". Dragostea și respectul pentru limba română sînt însăși rațiunea noastră de a exista. Cu acest crez au trăit înaintașii, cu acest crez cresc generațiile de azi și vor crește cei ce vin după noi.

Din județul Bistrița-Năsăud, ținut de stea curată, tărîm al unei adevărate renașteri materiale și spirituale, din patria lui Andrei Mureșanu, „Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet", a lui George Coșbuc, „suflet în sufletul neamului", Liviu Rebreanu, ctitorul romanului românesc modern, din adevăratul spațiu mioritic al vremelnicei șederi a lui Lucian Blaga, din ținutul în care Radu Petrescu și-a împlinit vocația didactică, din patria contemporanilor noștri Francisc Păcurariu, Lucian Valea, Aurel Rău, Vasile Rebreanu, Dinu Flămînd, Cleopatra Lorințiu ș.a. primiți, dragi prieteni din Suceava, un fierbinte salut, iar voi, dragi elevi, urarea de succes deplin la concursul de limba și literatura română, maghiară și germană.

Fie ca steaua celor ce se vor remarca aici să fi răsărit sub o zodie bună ! Să fie omagiul fierbinte adus sărbătoririi a 40 de ani de la Eliberare și Congresului al XIII-lea al P.C.R.

Această primăvară

MIRCEA DINESCU

Această primăvară talentată (fiindcă mare talent trebuie să ai, spre a interpreta rolul iernii și al toamnei în plină lună aprilie) nu cred să fi îngăduit romanticilor locuitori ai Sucevei să contemple cîrdurile de cocori și berze, deoarece cortina norilor a cam amînat spectacolul...

Dar îmi imaginez miracolul petrecut zilele trecute în gara orașului, în care cinci sute de copii și peste o sută de profesori au coborît spre a vesti că-n dulcea Moldovă primăvara limbii române nu poate fi amînată.

Condeie tinere

MIRCEA MUTHU

Ne reîntîlnim deci, după Bistrița anului trecut, în Bucovina zugrăvită adeseori în cuvinte înflorate ; atmosfera colocvială și spiritul competitiv se împletesc finalmente în elogiul acestei forme de libertate a spiritului : cultura. Or, miracolul cuvîntului scris și tipărit (id est : literatura) eternizează clipa trecută și pe aceea de față, legîndu-le pe firul desăvîrșirii noastre întru spirit. E o aventură superbă reiterată — cu știință, emoție și candoare — de condeiul tînăr ce omagiază în felul său, uneori cu fermecătoare grabă, ritmurile vremii noastre. Acestuia, creator sau comentator de literatură, Alma Mater Napocensis îi aduce prietenescul său salut.

A fi în viață

FLORIN MANOLESCU

La o întîlnire cu studenții de la Facultatea de Limba și Literatura Română din București, Nichita Stănescu a fost numit de gazde : „cel mai mare poet român în viață", cuvinte la care invitatul de atunci a răspuns : „Cel mai mare poet român în viață este Mihai Eminescu".

În genere se poate spune că scriitorii noștri clasici, Eminescu, Caragiale și Creangă sau Ion Heliade Rădulescu, Alecsandri și Hasdeu și, mai aproape de noi în

timp, Rebreanu, Iorga și Sadoveanu sau Tudor Arghezi, Marin Preda și Nichita Stănescu sînt scriitorii mari ai românilor, și ei sînt în viață. Pe existența, nu pe amintirea lor, se sprijină existența noastră și între amintirea spiritualității noastre și dăinuirea noastră, ca popor, și dăinuirea lor ca artiști, există o legătură necesară și veșnică. „O țară, spunea Marin Preda, care nu știe să-și apere poeții va fi învinsă sau va supraviețui lamentabil la coada altor națiuni, fiindcă poezia e sîngele unui popor, care curge subteran prin veacuri și îl face nepieritor".

Datoria noastră de dascăli este aceea de a veghea curgerea prin veacuri a poeziei, pe răstimpul de existență scurt care ni s-a dat și de a ne reaminti mereu că respectul față de noi înșine începe de la respectul pe care îl acordăm poeților noștri.

Vîrful și baza piramidei

PETRE GHELMEZ

La o neuitată întîlnire de gînd și suflet din această primăvară, cu elevii participanți la finala olimpiadei de literatură română, care a avut loc la Suceava, cineva, o elevă din ultimele clase de liceu, m-a întrebat dacă poezia lui Nichita Stănescu poate fi considerată ca un vîrf de piramidă a lirismului românesc de astăzi. Ce puteam să-i spun ? Întrebarea însăși conținea mai mult decît jumătate din răspuns. Autorul celor *11 elegii* s-a impus în conștiința cititorului de poezie, specializat sau nespecializat, ca un înnoitor absolut de limbaj, ca un explorator de noi teritorii lirice, nebănuite pînă la el, nemailocuite de nimeni altcineva, în care bîntuie, nu știi de ce, un aer tare, intens ozonat. Să fie aceasta din cauza ideii în stare pură, care ne întîmpină îndată ce am pășit pe aceste teritorii atît de ademenitoare, dar atît de primejdioase pentru cel ce intră aici nepregătit ? Să fie din pricina înălțimilor amețitoare la care se petrece zborul ? Oricum, este cert că, îndată ce am început să vedem, să pipăim, să gustăm, să mirosim și să auzim lumea acestor teritorii, ceva deosebit de important s-a petrecut cu noi. Ceva ce ține în mod explicabil și inexplicabil de esențial. După o seducătoare amețeală începem să ne simțim bine, din ce în ce mai siguri de noi înșine, din ce în ce mai confortabil. Este ca și cînd ne-am fi mutat pe o planetă nouă.

Amețeala, șocul țin de vîrf. Siguranța, confortabilitatea țin de bază. Iată de ce cred că poezia lui Nichita Stănescu ține și de vîrful și de baza lirismului românesc de astăzi și de totdeauna. Oriunde am deschide o carte de Nichita Stănescu, impresia puternică de noutate a sentimentului năvălește ori se insinuează cu puterea marilor feline ale spiritului. Senzația de nouă frontieră, de post avansat al unei sensibilități moderne în perpetuă devenire pune stăpînire pe noi și tîrziu, cînd părăsim pagina scrisă, crezînd că ne-am sustras unei puteri magnetice irezistibile, abia ne dăm seama că am fost iradiați iremediabil cu ionii marcați ai unei mari personalități creatoare.

Iată cîteva deschideri de carte la întîmplare :

„Din punctul de vedere al pietrelor
Soarele-i o piatră căzătoare,
Oamenii-s o lină apăsare...
Sînt mișcare—adăugată la mișcare
Și lumina ce-o zărești, din soare !"

(Lauda omului)

Ca să nu mai vorbim de clasica, de-acum, *Elegie a zecea (Sînt)* :

„Sînt bolnav. Mă doare o rană
Călcată-n copite de cai fugind.
Invizibilul organ,
cel fără nume fiind,
neauzul, nevăzul,
nemirosul, negustul, nepipăitul
cel dintre ochi și timpan,
cel dintre deget și limbă, —
cu seara mi-a dispărut simultan.
Vine vederea, mai întîi, apoi pauză,
nu există ochi pentru ce vine ;
vine mirosul, apoi liniște,

nu există nări pentru ce vine ;
apoi gustul, vibrația umedă,
apoi iarăși lipsă,
apoi timpanele pentru leneșele
mișcări de eclipsă ;
apoi pipăitul, mîngîiatul, alunecare
pe o ondulă întinsă,
iarnă-nghețată-a mișcărilor
mereu cu suprafața ninsă.
Dar eu sînt bolnav. Sînt bolnav
de ceva între auz și vedere
de un fel de ochi, un fel de ureche
neinventată de ere..."

Exemplele ar putea continua și ele ne-ar arăta mereu același loc geometric, numit vîrful piramidei. Aici razele se re-strîng într-una singură și dincolo de neauz, nevăz, nepipăit, nemiros, negust, necuvînt s-ar părea că nu mai putem merge. Drumul urcat vertiginos, fulgurant, se sfîrșește cu o închidere într-un punct. Un singur punct după care nu mai urmează alte puncte.

Și-atunci se petrece minunea. Minunea la care lucrează timpul, cititorul, poezia însăși. O simplă rotire, de o sută optzeci de grade a vîrfului către bază, și baza devine deschidere. Avem imaginea havuzului. Adică a bazei pe care se pot clădi, cu materialele noi, nemaivăzute, obținute în vidul perfect al vîrfului, alte lumi, izvorîte dintr-o altă gîndire și dintr-o altă sensibilitate.

Sînt lumile viitorului, eliberate din punctul ultim al vîrfului.

Dar rotirea la o sută optzeci de grade a piramidei ne-a înfăptuit în minte imaginea romboedrului, modulul Columnei infinite al lui Brâncuși, lanțul acidului dezoxiribonucleic, care stă la baza vieții, cel puțin pe planeta noastră.

Este privilegiul marilor poeți ai unei literaturi acela de a fi și vîrf și bază de piramidă, în același timp. Ei sînt — ca să folosim atotcuprinzătoarea noțiune a unui tulburător filozof contemporan, Constantin Noica — închideri care deschid. Așa a fost Eminescu. Așa au fost Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu.

Nichita Stănescu este un modul în care găsim și vîrful și baza piramidei simultan, și fără de care Coloana infinită a lirismului românesc n-ar putea să continue.

Premianții etapei finale
Limba și literatura română

CLASA A VII-A

Premiul I : *Daniela Țane*, Școala Nr. 85, București.
Premiul II : *Ioana Milicescu*, Școala Nr. 174, București.
Premiul III : *Livia Tătar*, *Școala* Nr. 1, Roman, Neamț.
Premii speciale : *Mădălina Anghel*, Liceul „George Enescu", București ; *Mihaela Anghel*, Școala Nr. 1, Moinești, Bacău ; *Liliana Ardeleanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare ; *Oana Benescu*, Școala Nr. 1, Buzău ; *Adina Blaj*, Școala Nr. 12, Arad ; *Diana Boldor*, Școala Nr. 4, Deva ; *Corina Bot*, Școala Nr. 1, Șomcuța Mare, Maramureș : *Cristina Buzea*, Școala Nr. 4, Pitești ; *Mihaela Caraza*, Școala Nr. 5, Focșani ; *Ana-Maria Cartimon*, Școala Nr. 3, Suceava ; *Raluca Cilibia*, Școala Nr. 1, Arad ; *Adriana Cimponeriu*, Școala Nr. 2, Alba Iulia ; *Corina Contor*, Școala Nr. 1, Zalău ; *Mihaela Crăciun*, Școala Nr. 8, Bîrlad ; *Raluca Crivăț*, Școala Nr. 49, București ; *Cosmin Damian*, Școala Nr. 2, Cugir, Alba ; *Ciprian Filimon*, Școala Nr. 4, Arad ; *Eugenia Filip*, Liceul Pedagogic, Brăila ; *Elena Frîncu*, Școala Nr. 4, Pitești ; *Magdalena Gheorghe*, Școala Nr. 4, Pitești ; *Liliana Grigore*, Școala Nr. 2, Urziceni, Ialomița ; *Carmen Hurgheș*, Școala Nr. 5, Bacău ; *Georgeta Ilia*, Școala Nr. 20, Baia Mare ; *Cristina Ion*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Mihaela Iosif*, Școala Nr. 25, Ploiești ; *Lorelai Ivanichi*, Școala Nr. 1, Suceava ; *Zorina Izunilas*, Școala Nr. 4, Satu Mare ; *Ioana Jianu*, Liceul Nr. 2, Iași ; *Anca Lepădatu*, Liceul Industrial Nr. 2, Turnu Măgurele ; *Geanina Lepădatu*, Școala Nr. 3, Suceava ; *Bogdan Marinache*, Școala Nr. 24, Craiova ; *Nicoleta Marinceanu*, Școala Nr. 4, Tecuci ; *Geanina Matache*, Școala Nr. 1, Vălenii de Munte, Prahova ; *Mihai Mănăstireanu*, Școala Nr. 11, București ; *Ramona Medan*, Școala Nr. 1, Baia Mare ; *Luminița Mihailov*, Școala Nr. 7, Brăila ; *Cristela Moldoveanu*, Școala Nr. 29, Constanța ; *Dumitru Niță*, Școala Nr. 19, Bacău ; *Otilia Obreja*, Școala Nr. 5, Tîrgu Neamț ; *Cristina Olteanu*, Școala

Nr. 1, Ploiești ; *Celia Partenie*, Școala Nr. 2, Tîrgoviște ; *Carmen Pătrășcu*, Liceul „C. D. Loga", Timișoara ; *Daniela Petriuc*, Școala Nr. 11, Botoșani ; *Victorița Pîrvu*, Școala Nr. 1, Constanța ; *Elisabeta Poteață*, Școala Nr. 173, București ; *Neculai Radu*, Liceul „Național", Iași ; *Eugenia Roman*, Școala Nr. 1, Constanța ; *Loredana Sandu*, Școala Nr. 25, Ploiești ; *Raluca Simionescu*, Școala Nr. 11, Drobeta Turnu-Severin ; *Bianca Stanciu*, Școala Nr. 7, Reșița ; *Mihaela Stănilă*, Școala Nr. 86, București ; *Mihaela Șaulea* ; Gheorghe Gheorghiu-Dej, Bacău ; *Irina Ștefan*, Școala Nr. 11, Botoșani ; *Anca Toderașu*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Crina Tomulescu*, Școala Nr. 5, Focșani ; *Cristina Vlad*, Școala Nr. 28, Constanța ; *Corina Wagner*, Școala Nr. 149, București.

Mențiuni : *Adela Apostol*, Școala Nr. 1, Roșiorii de Vede, Teleorman ; *Loredana Apostol*, Școala Nr. 5, Deva ; *Mirela Boeți*, Școala Nr. 149, București ; *Adina Constantin*, Școala Nr. 2, Craiova ; *Florica David*, Școala Nr. 11, București ; *Camelia Nagy*, Școala Nr. 2, Cugir, Alba ; *Alexandru Nedel*, Școala Nr. 5, Deva ; *Doina Nițchi*, Școala Nr. 1, Cluj-Napoca ; *Claudia Pop*, Liceul Industrial Nr. 12, Arad ; *Elena Salabaș*, Școala Nr. 2, Craiova ; *Dan Tripon*, Școala Nr. 2, Reșița ; *Maria Trîncă*, Școala Nr. 4, Tîrgu Jiu.

CLASA A VIII-A

Premiul I : *Laura Sterian*, Liceul Pedagogic, Brăila.
Premiul II : *Dana Bunescu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.
Premiul III : *Patricia Ciobanu*, Școala Nr. 12, Craiova.
Premii speciale : *Eugenia Albu*, Școala Nr. 6, Alba Iulia ; *Luminița Androne*, Școala Nr. 9, Focșani ; *Carmen Baiburi*, Școala Nr. 11, Tulcea ; *Ciprian Baiu*, Școala Nr. 7, Slobozia, Ialomița ; *Anca Băluță*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Alina Berdilă*, Școala Nr. 32, București ; *Dana Bodnariuc*, Școala Nr. 29, Constanța ; *Alexandrina Botez Iliescu*, Școala Nr. 6, Iași ; *Lioara Bradu*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Radu Breaz*, Școala Nr. 3, Alba Iulia ; *Ioana Brumaru*, Școala Nr. 5, Brașov ; *Marilena Brumă*, Școala Nr. 12, Botoșani, *Rodian Buiuc*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Tatiana Burada*, Școala Nr. 12, Buzău ; *Iulius Buzdugan*, Școala Nr. 195, București ; *Cătălina Caraman*, Școala Nr. 21, Galați ; *Marinela Chirvăsitu*, Școala „M. Kogălniceanu", Constanța ; *Manuela Ciobanu*, Școala Livada, Satu Mare ; *Gina Cojocaru*, Școala Nr. 6, Alexandria, Teleorman ; *Laura Colțea*, Liceul „N. Bălcescu", Cluj-Napoca ; *Alina Condor*, Liceul Pedagogic, Timișoara ; *Ileana Constanda*, Școala Nr. 21, Ploiești ; *Alina Constantinescu*, Școala Nr. 4, Suceava ; *Mihaela Costea*, Școala Nr. 9, Timișoara ; *Ana Maria Daraban*, Școala Nr. 9, Bîrlad ; *Cristina Dedu*, Școala Nr.. 2, Slobozia, Ialomița ; *Zincuța Diaconescu*, Școala Nr. 4, Turnu Măgurele, Teleorman ; *Doina Dicu*, Școala Nr. 176, București ; *Loredana Domuța*, Școala Livada, Satu Mare ; *Luminița Dorobăț*, Școala Nr. 7, Brăila ; *Radu Dropu*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Corina Dumitra*, Școala Nr. 3, Suceava ; *Marcela Dumitru*, Școala Nr. 10, Călărași ; *Anca Enache*, Școala Nr. 7, Brăila ; *Gabriela Floarea*, Școala Sărmașu, Mureș ; *Carmen Florea*, Școala Nr. 2, Sfîntu Gheorghe ; *Sandina Fluierașu*, Școala Nr. 75, București ; *Gabriela Frenț*, Școala Nr. 1, Satu Mare ; *Veronica Gurău*, Școala Nr. 24, Ploiești ; *Gianina Hampu*, Școala Nr. 4, Baia Mare ; *Iulia Hașdeu*, Școala nr. 5, Brașov ; *Viorica Holea*, Școala Nr. 4, Pitești ; *Dana Ioncică*, Școala Nr. 21, Sibiu ; *Corina Ivanov*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Simona Lungu*, Școala Nr. 3, Piatra Neamț ; *Alina Măierean*, Școala Galații Bistriței, Bistrița-Năsăud ; *Nicoleta Mercea*, Școala Nr. 1, Anina, Caraș-Severin ; *Ana Mihai*, Școala Nr. 31, București ; *Carmen Angela Mihai*, Școala Nr. 26, Ploiești ; *Laurența Mihailide*, Școala Nr. 9, Focșani ; *Mirela Mihalache*, Școala Nr. 22, Iași ; *Angelica Mihalcea*, Școala Nr. 4, Tulcea ; *Dora Mișcoi*, Școala Popești, Bihor ; *Daniela Nacu*, Școala Nr. 28, Bacău ; *Ionica Neagu*, Școala Nr. 5, Pitești ; *Simona Neaghiul*, Școala Nr. 3, Suceava ; *Antoneta Nica*, Școala Nr. 2, Pitești ; *Cosana Nicolae*, Școala Nr. 172, București ; *Adina Nicolescu*, Școala Nr. 5, Tîrgoviște ; *Carmen Olariu*, Școala Nr. 5, Piatra Neamț ; *Carmen Oprea*, Școala Nr. 9, Bacău ; *Violeta Oprean*, Școala Nr. 2, Alexandria, Teleorman ; *Tamara Georgeta Oțet*, Școala Nr. 2, Jibou, Sălaj ; *Elenița Pașca*, Școala Nr. 6, Satu Mare ; *Liliana Pașca*, Școala Nr. 174, București ; *Laura Perianu*, Școala Nr. 14, Pitești ; *Oana Ploscaru*, Școala Nr. 3, Lugoj ; *Manuela Polexe*, Școala Nr. 1, Pitești ; *Alina Popovici*, Școala Nr. 10, Bacău ; *Irina Popovici*, Școala Nr. 5, Slobozia, Ialomița ; *Simona Rădoi*, Liceul Industrial Nr. 8, Rîmnicu Vîlcea ; *Angelica Răileanu*, Liceul „E. Racoviță", Iași ; *Carmen Roman*, Școala Nr. 200, București ;

Ana Virginia Rubanschi, Şcoala Nr. 4, Piteşti ; *Diana Claudia Stanciu*, Şcoala Nr. 19, Bacău ; *Monica Stempaschi*, Şcoala Nr. 2, Botoşani ; *Nicoleta Ştefănoi*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Irina Tărăbic*, Şcoala Nr. 3, Bucureşti ; *Mariana Tichilistean*, Şcoala Nr. 40, Galaţi ; *Mihaela Trifa*, Şcoala Nr. 16, Timişoara ; *Florenţa Ţuca*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Luminiţa Vasile*, Şcoala Nr. 8, Tîrgovişte ; *Daniela Voin*, Liceul de Matematică-Fizică, Reşiţa.

Menţiuni : *Gabriela Anghel*, Şcoala Nr. 11, Roman ; *Oana Ardelean*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara ; *Alina Bălan*, Şcoala nr. 24, Craiova ; *Cristina Bosie*, Şcoala Nr. 2, Vaslui ; *Margareta Cîrlogea*, Şcoala Nr. 179, Bucureşti ; *Ligia Colan*, Şcoala Nr. 2, Cluj-Napoca ; *Mădălina Cosmulescu*, Şcoala Nr. 29, Constanţa ; *Luminiţa Cristescu*, Şcoala Nr. 11, Botoşani ; *Aura Danciu*, Liceul „Dr. Petru Groza", Deva ; *Luminiţa Delistoian*, Şcoala Nr. 179, Bucureşti ; *Irinel Ghioc*, Şcoala Nr. 9, Bîrlad ; *Sanda Hălmăgean*, Şcoala Nr. 16, Timişoara ; *Cristina Huluptuc*, Şcoala Nr. 12, Botoşani ; *Elena Iliescu*, Şcoala Nr. 5, Tîrgu Neamţ ; *Iulia Şerban*, Şcoala Nr. 25, Constanţa ; *Crenguţa Manole*, Şcoala Nr. 19, Bacău ; *Claudia Motea*, Şcoala Nr. 2, Tîrgu Jiu ; *Simona Moti*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara ; *Irina Murar*, Şcoala Nr. 21, Craiova ; *Simiona Mureşan*, Şcoala Nr. 24, Craiova ; *Lavinia Nedelcu*, Şcoala Nr. 2, Motru, Gorj ; *Daniela Niculescu*, Şcoala Nr. 3, Alexandria, Teleorman ; *Mioara Patilea*, Şcoala Nr. 12, Piatra Neamţ ; *Nela Procopovici*, Şcoala Nr. 24, Iaşi ; *Dana Puiu*, Şcoala Nr. 8, Suceava ; *Ana Roibu*, Şcoala Nr. 1, Roman, Neamţ ; *Violeta Stogrea*, Şcoala Nr. 3, Rădăuţi ; *Adriana Zotescu*, Şcoala Nr. 2, Galaţi.

Licee de filologie-istorie, pedagogice şi de artă

CLASA A IX-A

Premiul I : *Laura Pavel*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca.

Premiul II şi premiul special al C.C. al U.T.C. : *Alexandra Ciocîrlie*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara.

Premiul II : *Dana Şotropa*, Liceul Pedagogic, Suceava.

Premiul III : *Crenguţa Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti.

Premiu special : *Diana Flintaşu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, Bucureşti.

Menţiuni : *Emilia Ancuţici*, Reşiţa ; *Anca Bradu*, Oradea ; *Anca Chirilă*, Focşani ; *Monica Fărcaş*, Satu Mare ; *Ana Florescu*, Bucureşti ; *Larisa Hoidrag*, Botoşani ; *Nicoleta Orlandea*, Braşov ; *Gabriela Savinscki*, Suceava.

CLASA A X-A

Premiul I : *Emilia Stach*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti.

Premiul II : *Carmen Ion*, Liceul Economic, Focşani.

Premiul III : *Carmen Aldumitri*, Liceul Pedagogic, Craiova ; *Corina Chelaru*, Liceul Pedagogic, Bucureşti ; *Liliana Drăgan*, Liceul Pedagogic, Buzău ; *Mihai Vlad Niculescu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, Bucureşti ; *Adela Popescu*, Liceul Pedagogic, Deva ; *Andreea Stoie*, Liceul „Unirea", Braşov.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Simona Făgărăşanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara.

Premii speciale : *Ioana Costelaş*, Liceul „Simion Bărnuţiu", Şimleul Silvaniei; *Georgeta Drăghici*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti ; *Mircea Naidin*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca.

Menţiuni : *Anca Aladgem*, Bucureşti ; *Gabriela Barnea*, Ploieşti ; *Irina Creţu*, Iaşi ; *Ondina Friedman-Bleier*, Timişoara ; *Gabriela Gonţan*, Craiova ; *Monica Joiţa*, Craiova ; *Cecilia Lucaci*, Arad ; *Corneliu Panaite*, Galaţi ; *Liviu Popescu*, Bucureşti ; *Ariadna Rebreanu*, Cluj-Napoca ; *Mirela Şlai*, Suceava ; *Daniela Vrîncean*, Tîrgu Mureş.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Ioana Minerva Ocolişan, Cristina Pîrvulescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti.

Premiul II şi premiul special al C.C. al U.T.C. : *Gabriela Dinu*, Liceul „Unirea", Braşov.

Premiul II : *Rozalia Simo*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu Mureş ; *Gabriela Vilara, Stela Vîlău*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premiul III : *Sergiu Ailenei*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi ; *Livia Ciotea*, Liceul Pedagogic, Oradea ; *Viorica Constantinescu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Daniela Zeca*, Liceul „C. Dobrogeanu-Gherea", Ploieşti.

Menţiuni : *Andaluna Borcilă*, Cluj-Napoca ; *Gabriela Deaconu*, Ploieşti ; *Ana Maria Fernea*, Baia Mare ; *Liliana Marin*, Piteşti ; *Marta Orban*, Cluj-Napoca ; *Elena Poplăceanu*, Sibiu ; *Ecaterina Prunea*, Galaţi ; *Lucia Robitu*, Timişoara ; *Marieta Ronea*, Bucureşti ; *Lavinia Şeitan*, Bacău ; *Aurelia Voineag*, Focşani.

CLASA A XII-A

Premiul I şi premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Mircea Ţicudean*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca.

Premiul I : *Caius Dobrescu*, Liceul „Unirea", Braşov ; *Maria Subi*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara.

Premiul II şi premiul special al C.C. al U.T.C. : *Claudia Mihalcea*, Liceul „Traian", Drobeta Turnu-Severin.

Premiul II : *Sanda Cordoş*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca ; *Adriana Dicu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti ; *Gheorghiţa Dinescu*, Liceul Pedagogic, Constanţa ; *Carmen Pavel*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Aura Taras*, Liceul Industrial Nr. 36, Bucureşti ; *Maria Vasilescu*, Liceul Pedagogic, Bucureşti.

Premiul III : *Ion Buzera*, Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu Jiu ; *Mihaela Ciopone*a, Liceul Pedagogic, Slatina ; *Elisabeta Cuculescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej ; *Carmen Guliciuc*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Gabriela Moise*, Liceul Agroindustrial, Slobozia ; *Maria Panţîru*, Liceul Pedagogic, Suceava ; *Mirela Radu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timişoara ; *Gabriela Sotir*, Liceul Industrial Nr. 5, Tulcea ; *Diana Trandafir*, Liceul „C. Dobrogeanu-Gherea", Ploieşti.

Premii speciale : *Isabella Ghörfi*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti; *Dolores Kruszlics*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare.

Menţiuni : *Ecaterina Alexandru*, Constanţa ; *Alina Ardelean*, Năsăud ; *Steluţa Boboc*, Piatra Neamţ ; *Camelia Budeanu*, Focşani ; *Valy Ceia*, Reşiţa ; *Carmina Corbeanu*, Focşani ; *Marcel Roma*, Timişoara ; *Paulina Steinbergher*, Piatra Neamţ ; *Siminica Ţuca*, Botoşani ; *Otilia Ungureanu*, Suceava ; *Tatiana Ursu*, Bacău.

Licee de matematică-fizică, industriale şi alte profiluri

CLASA A IX-A

Premiul I : *Liliana Badea, Mirela Bîriescu*, Liceul Sanitar, Timişoara ; *Beatrice Ciucu*, Liceul de Informatică, Timişoara.

Premiul II şi premiul special al C.C. al U.T.C. : *Liana Dârjan*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare.

Premiul II : *Cecilia Bahrincean*, Liceul „E. Hurmuzachi", Rădăuţi ; *Ioana Iorgulescu*, Liceul „N. Bălcescu", Bucureşti ; *Codruţa Pop*, Liceul „L. Rebreanu", Bistriţa ; *Lăcrămioara Visterneanu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea.

Premiul III : *Dana Augustin*, Liceul „Gh. Lazăr", Bucureşti ; *Carmen Barbărasă*, Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Mircea Bătănoiu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Bucureşti ; *Mirela Bălţăţeanu*, Liceul Industrial, Strehaia ; *Adriana Botici*, Liceul Sanitar, Oradea ; *Ileana Comănescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea ; *Simona Costea*, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; *Iordanca Irimescu*, Liceul „Ienăchiţă Văcărescu", Tîrgovişte ; *Violeta Trandafir*, Liceul Industrial Nr. 12, Tecuci ; *Irina Vespan*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Crina Vijulie*, Liceul „N. Bălcescu", Bucureşti.

Premii speciale : *Oana Negulescu*, Liceul Industrial Nr. 32, Bucureşti ; *Anca Petrilă*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Diana Puşcaş*, Liceul „Simion Bărnuţiu", Şimleul Silvaniei, Sălaj.

Menţiuni : *Florentina Arghiropol*, Brăila ; *Mihaela Avram*, Turnu Măgurele ; *Loredana Boja*, Satu Mare ; *Crenguţa Bozan*, Piteşti ; *Laura Briotă*, Iaşi ; *Dana Galiş*, Cluj-Napoca ; *Elena Gavrilă*, Craiova ; *Liana Goga*, Bistriţa ; *Mihaela Huban*, Jibou, Sălaj ; *Carmen Huluţă*, Bacău ; *Ioana Letcă*, Braşov ; *Maria Miron*, Tîrgu Jiu ; *Mona Pavelescu*, Iaşi ; *Ileana Popescu*, Călăraşi ; *Monica Szarics*, Arad ; *Gloria Tănăsescu*, Mangalia ; *Carmen Tătărăşanu*, Bacău.

CLASA A X-A

Premiul I : *Cornelia Tîriş*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Bucureşti.

Premiul II şi premiul special „Pagini bucovinene" al revistei *Convorbiri literare* : *Mihaela Herciu*, Liceul „Petru Rareş", Suceava.

Premiul III : *Otilia Ceaus*, Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Teodora Craus*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Ana Schipor*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Oana Bărbulescu*, Liceul „I. Minulescu", Slatina.

Premii speciale : *Mihaela Artimon*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Simona Botean*, Liceul Metalurgic, Beclean ; *Otilia Dragomir*, Liceul Industrial, Adjud ; *Magdalena Dudaș*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila ; *Luminița Eremia*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; *Laura Nicolescu*, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele ; *Anca Platcu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște.

Mențiuni : *Anca Alecu*, Slobozia ; *Liliana Bîrlă*, București ; *Ioana Burduja*, Bacău ; *Nineta Dragomir*, Galați : *Daniela Drăghici*, Sibiu ; *Rodica Dulf*, Baia Mare ; *Carmen Dumitriu*, Suceava ; *Maria Hațegan*, Alba Iulia ; *Florica Hornoi*, Arad ; *Atena Kander*, Tulcea ; *Ioana Lazăr*, Sibiu ; *Leontina Lobodan*, Fălticeni ; *Codruța Moș*, București ; *Mihaela Mureșan Pop*, Cîmpia Turzii ; *Niculina Palea*, Bolintin Vale, Giurgiu ; *Anda Preda*, București ; *Daniela Slovenzki*, Hunedoara ; *Corina Czenes*, Tîrgu Mureș.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Alexandru Baltag*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, București.

Premiul III și premiul special al C.C. al U.T.C. : *Adrian Davidoiu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște.

Premiul III : *Anca Bleoju*, Liceul „Gh. Roșca-Codreanu", Bîrlad ; *Violeta Chiscop*, Liceul Industrial Nr. 12, Galați ; *Voichița Rablău*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău.

Premiu special : *Bogdan Stănescu*, Liceul „Gh. Lazăr", București.

Mențiuni : *George Cațan*, Alexandria ; *Carmen Codreanu*, Constanța ; *Liliana Floca*, Sibiu ; *Rodica Frenț*, Baia Mare ; *Dana Gavriloaia*, Fălticeni ; *Mona Grădescu*, București ; *Lăcrămioara Lazăr*, Bacău ; *Ramona Merlușcă*, Focșani ; *Mihaela Mihăiță*, București ; *Daniela Mocanu*, Măcin, Tulcea ; *Constanța Neagu*, Pitești ; *Cristian Nițulescu*, Turnu Măgurele ; *Simona Sandiuc*, Suceava ; *Horia Simon*, Miercurea Ciuc ; *Simona Sora*, Hunedoara ; *Cerasela Sprîncenatu*, Călărași ; *Adriana Stănescu*, Brăila ; *Eutalia Teompa*, Alba Iulia.

CLASA A XII-A

Premiul I și premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Aurelian Crăiuțiu*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava.

Premiul I : *Mihaela Bucă*, Liceul „Andrei Șaguna", Brașov.

Premiul II și premiul special al C.C. al U.T.C. : *Antoaneta Folea*, Liceul „N. Bălcescu", București.

Premiul II și premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Mihaela Dumitrescu*, Liceul „N. Bălcescu", București.

Premiul II : *Liliana Bădoiu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești.

Premiul III : *Leontina Lobodan*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni ; *Liliana Marincea*, Liceul de Matematică-Fizică, Alexandria ; *Maria Panțîru*, Liceul Pedagogic, Suceava.

Premii speciale : *Dana Pop*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca ; *Irina Rebedea*, Liceul „Gh. Șincai", București ; *Claudia Tița*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești.

Mențiuni : *Petruța Andrei*, Vălenii de Munte, Prahova ; *Laurențiu Avram*, Găești, Dîmbovița ; *Irinel Krausz*, Petroșani, Hunedoara ; *Cătălin Misoagă*, Cîmpulung Moldovenesc ; *Irina Movilă*, București ; *Cristina Müller*, Hunedoara ; *Iuliana Nemeș*, Sfîntu Gheorghe, Covasna ; *Adrian Negreș*, Tîrgoviște ; *Theodor Nițu*, Călărași ; *Mirela Robu*, Pitești ; *Georgeta Roșian*, Hațeg, Hunedoara ; *Mariana Scripcaru*, Bucecea ; *Nela Stancu*, Bolintin Vale, Giurgiu.

Limba și literatura maghiară

CLASA A VII-A

Premiul I : *Gál Kinga*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea.

Premiul II : *Kovács Dalma*, Școala Nr. 8, Oradea.

Premiul III : *Kiss Ágnes*, Școala Nr. 2, Tîrgu Secuiesc, Covasna.

CLASA A VIII-A

Premiul I : *Lázár Erika*, Școala Nr. 2, Satu Mare.
Premiul II : *Bogács Klára*, Școala Nr. 5, Ditrău, Harghita.
Premiul III : *Nagy Emese*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu Mureș.

CLASA A IX-A

Premiul I : *Dobos Hajnal*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare ; *Kerekes Izabella*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc.
Premiul II : *Antal Margit*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara : *Haraszti Judit*, Liceul Industrial „Unirea", Tîrgu Mureș.
Premiul III : *Moldován Rikk Melinda*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Szász Lilla*, Liceul „Unirea", Brașov.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Korompály Jozefina*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu Gheorghe, Covasna.
Premii speciale și mențiuni : *Benkó Margareta*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu Gheorghe, Covasna ; *Biró Julia*, Liceul Pedagogic, Oradea ; *Szóke Ildikó*, Liceul „Bethlen Gabor", Aiud, Alba ; *Wotsch Norbert*, Liceul Industrial Nr. 4, Deva.

CLASA A X-A

Premiul I : *Kisgyörgy Réka*, Liceul de Matematică-Fizică, Sf. Gheorghe, Covasna ; *Páll Klára*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.
Premiul II : *Borbály Melinda*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc, Harghita ; *Szebeni Viola*, Liceul Pedagogic, Oradea.
Premiul III : *Bázsa Erzsébet*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Markó Szidonia*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu Gheorghe, Covasna.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Kálmán Katalin*, Liceul Agroindustrial, Tîrgu Mureș.
Premii speciale și mențiuni : *Erdélyi Ildikó*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Kui Tünde*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Mold Andreea*, Liceul Industrial, Carei, Satu Mare ; *Szabó Csilla*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu Mureș.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Bálint Fazakas Krisztina*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca ; *Soós Lugossy Réka*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.
Premiul II : *Demeter Ildikó*, Liceul Industrial „Steagul Roșu", Brașov.
Premiul III : *Kovács Attila*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Miklós Georgina*, Liceul Industrial Nr. 33, București.
Premii speciale și mențiuni : *Bressel Christiane*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu Mare ; *Gellér Andreea*, Liceul „I. Slavici", Arad ; *Hodor Adél*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu Gheorghe, Covasna ; *Kovács Éva*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Pál Lukács Enikó*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Portik Annamária*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Salánky Lorand*, Liceul „A. Mureșanu", Bistrița ; *Sipos Gabriella*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea ; *Váli Erika*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc.

CLASA A XII-A

Premiul I : *Dudás Magdolna*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare ; *Jabakffy Tamás*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu Mare.
Premiul II : *Ferenczi Rita*, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu Mureș.
Premiul III : *Ruja Ildiko*, Liceul „I. Slavici", Arad.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Kiss Botond*, Liceul Industrial „Brassai S.", Cluj-Napoca.
Premii speciale și mențiuni : *Csóke Ildikó*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara ; *Gáll Olga*, Liceul „A. Mureșanu", Bistrița ; *Gergely Emese*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Gyöngyösi Izabella*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu Gheorghe, Covasna ; *Nagy Judit*, *Rusz Mónika*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Szöke Matild*, Liceul Pedagogic, Odorheiul Secuiesc, Harghita.

Limba şi literatura germană

CLASA A VII-A

Premiul I : *Christa Schneider*, Liceul „St. L. Roth", Mediaş, Sibiu.
Premiul II : *Haryet Binder*, Şcoala Rupea, Braşov.
Premiul III : *Norbert Wirth*, Liceul „N. Lenau", Timişoara.
Menţiuni : *Ingrid Arvay*, Braşov ; *Edith Gyalay*, Sebeş, Alba ; *Hanna Hoffmann*, Timişoara ; *Bernhard Roth*, Şeica Mare, Sibiu.

CLASA A VIII-A

Premiul I : *Reiner Wilhelm*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul II : *Kurt Markel*, Liceul „G. Coşbuc", Cluj-Napoca.
Premiul III : *Andreas Bertalan*, Şcoala Nr. 4, Sibiu.
Menţiuni : *Magda Bloos*, Bucureşti ; *Heide Bretz*, Moşna, Sibiu ; *Melitta Fellner*, Liceul „A. Sever", Mediaş, Sibiu ; *Ariana Heinermann*, Timişoara ; *Brigitte Nussbächer*, Braşov.

CLASA A IX-A

Premiul I : *Adrian Andreica*, Liceul „N. Lenau", Timişoara.
Premiul II : *Gerhard Müller*, Liceul Industrial Nr. 34, Bucureşti.
Premiul III : *Mariana Jacob*, Liceul Pedagogic, Sibiu.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Karin Decker*, Liceul „N. Lenau", Timişoara.
Menţiune : *Gerhard Hubbes*, Braşov.

CLASA A X-A

Premiul I : *Gabriela Bauer*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul II : *Anna Ludescher*, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare.
Premiul III : *Gabriela Messer*, Liceul Industrial Nr. 10, Arad ; *Bärbel Schuller*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Heinz Lahni*, Liceul „J. Haltrich", Sighişoara.
Menţiuni : *Elisabeth Schullerus*, Sibiu ; *Heike Schult*, Timişoara ; *Andreea Stoica*, Sibiu.

CLASA A XI-A

Premiul I : *Susanne Schuller*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul II : *Eva Laszló-Herbert*, Liceul „G. Coşbuc", Cluj-Napoca.
Premiul III : *Karla Reisenbüchler*, Liceul Pedagogic, Sibiu.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Edit Szegedi*, Liceul „J. Honterus", Braşov.

CLASA A XII-A

Premiul I : *Christian Fabini*, Liceul Nr. 1, Sibiu.
Premiul II : *Annemone Fredel*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul III : *Kinga Gáll*, Liceul Industrial, Sebeş, Alba.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Herta Dietrich*, Liceul „J. Haltrich". Sighişoara.
Menţiune : *Bianca Luţă*, Liceul Industrial Nr. 34, Bucureşti.

CENACLURI, REVISTE

Cronica revistelor şcolare

Prof. GEORGE ŞOVU
Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti, instituţie de învăţămînt care se pregăteşte să-şi sărbătorească venerabila vîrstă de o sută douăzeci şi cinci de ani de existenţă, a redactat un nou număr al revistei *Năzuinţe*. Coordonate de profesorul şi poetul Ştefan Cioacă, aceste *năzuinţe* sînt mai ales literare. Remarcăm, în acest sens, poeziile semnate de elevii : Al. Priboieni (cl. a XI-a seral), Matilda Cojocaru, Cristina Tury, Anca Orbu, Adrian Grigore, Ileana Bănoiu, fragmentul de roman

Zimbrul neamului de Dan D. Ionescu, povestirea *Moneda* semnată de Diana Ghionea, ca și prozele din *Biblioteca S.F.* aparținînd lui Mihai Garoski (*Fantastic-2, Mașina, Expediția*). O imagine fragedă, armonioasă este poezia *Pentru a face portretul unei păsări* de Jacques Prévert, în traducerea lui A. Ciocîlteu (cl. a IX-a). Revista, care se deschide cu un înflăcărat *omagiu* adus de secretara organizației U.T.C. a liceului, Simona Zgorțea, marii sărbători a poporului nostru, acelui *August de foc*, de la care au trecut patru glorioase decenii (articolul — în fond un adevărat poem — se intitulează *Cu inimile în sublimă vibrație*), mai conține, printre altele, o *anchetă-dezbatere*, cu titlul *Cultura muncii*, realizată de profesoara Oana Cruceru printre elevii claselor a XI-a, un foarte interesant dialog cu poetul Ștefan Augustin Doinaș (semnat de prof. Ștefan Cioacă), un *eseu* consacrat de eleva Cristina Tzachis *mitului prometeic*, ca și o *însemnare*, de mare sensibilitate și frumusețe a gîndului, intitulată *Copilărie cu Nichita*, în care profesorul Victor Chiriță îl evocă, dintr-un unghi personal, pe marele plecat dintre noi, pe cel ce „a intrat și a ieșit pe ușa copilăriei" sale și care acum : „Stă lîngă Eminescu. Unde altundeva ?" Inspirată, deosebit de sugestivă este prezentarea grafică a revistei, aparținînd elevilor Gabriel Iliescu și Mihai Chircă.

Ultimul număr al revistei *Cantemiristul*, publicație a Liceului Militar „Dimitrie Cantemir" din Breaza, redactat, ca și celelalte, sub îngrijirea căpitanului-profesor Vasile Ropotică, consacră un număr însemnat de pagini cinstirii prin cuvînt — purtător de gînd înalt și de suflet curat, expresie, în același timp, a unor fapte demne de toată lauda — a unor mari evenimente din viața și istoria poporului. *Cinstim marea sărbătoare de la 23 August prin muncă și disciplină fermă* se intitulează articolul cu care deschide revista acestui merituos colectiv și în care se afirmă : „Noi, «cantemiriștii»", sîntem hotărîți să muncim cu abnegație pentru a deveni ostași destoinici ai Republicii Socialiste România, să ne consacrăm întreaga noastră energie creatoare înfloririi patriei noastre socialiste, ridicării sale pe culmile civilizației umane, asigurării permanente a independenței și suveranității sale naționale". Un grupaj de „stihuri" închină marilor sărbători din acest an o serie de elevi, printre care : Marius Albu, Virgil Dincă, Vasile Toader, Gavril Dorneanu și Gheorghe Ghiță. Sînt consacrate articole și altor momente din lupta poporului nostru de-a lungul istoriei : *Răscoala lui Horea*, *Unirea*, sărbătorirea, prin luptă, a zilei de 1 Mai a anului 1939, după cum o serie de *însemnări* se referă la *Frumusețea carierei ostășești*, la activitățile desfășurate de elevi în taberele de pregătire practică din timpul vacanțelor, la succesele sportivilor liceului. Un foarte interesant eseu, aparținînd căpitanului-profesor Vasile Ropotică, se referă la *Receptarea operei literare* — „problemă fundamentală pe care o prezintă studiul literaturii în școală" ; sugestiile autorului — experimentat și merituos dascăl „de românește" — sintetizează o meditație profundă asupra specificității fenomenului literar, ca și o bogată și valoroasă experiență didactică. O mențiune și o laudă în plus pentru *prezentarea grafică*, precum și pentru întreaga *ținută* a *Cantemiristului*.

Clopoțelul Școlii Nr. 1 din Baia Mare (nr. 5, 1984) își poartă mai departe, prin vreme, clinchetul său frumos și distinct ! Cu prima filă a noului *mesaj*, colectivul de redacție invită elevii la o interesantă meditație asupra rostului cuvintelor pe lume, încheiată cu un aproape patetic îndemn : „Repetați, așadar, plimbarea cea de toate zilele prin limba română, cu nesaț, cu dor, cu iubire. Culegeți din largile-i cîmpuri buchețele — de sunete, de cuvinte, de substantive și verbe, de predicate și subiecte — și veți avea frazele în care să-ncapă toate sentimentele și gîndurile, ideile și faptele vîrstei voastre de acum și de mîine. A voastră și a patriei române !" În „cîntecul" *Clopoțelului* armoniile poeziei — flori ale iubirii față de țară, de popor și partid și ale recunoștinței (în care intră și aceea față de dascăli) — vibrează intens, cu delicatețe și talent. Printre semnatari amintim pe : Vladiana Rusu, Daciana Cacina, Crina Ciocotișan, Ioan Maxim, Anamaria Pop, Larisa Avram, Claudia Mureșan, Dana Coldea, Kulcsar Enikö, Zenaida Săsăran. Însemnările despre viața școlii, despre succesele elevilor ori ale absolvenților, despre visuri și împliniri — redactate în limbile română și maghiară — ca și prezentarea grafică — adecvată și atrăgătoare — contribuie la sporirea valorii revistei coordonate de profesorii Șarlota Vaida și Gheorghe Makara.

Remarcăm, în încheiere, încă un succes al harnicului colectiv de redacție al revistei *Petale de lumină*, reprezentînd Școala Nr. 29 din Galați, care ne-a trimis un nou număr (12—13, 1984) al acestei publicații, distinsă, în 1981, cu premiul I și medalia de aur la Concursul republican al presei școlare din cadrul Festivalului Național „Cîntarea României". Coordonată de prof. Corneliu Stoica, revista oferă cititorilor ei — și prin acest număr — un grupaj de poezii închinate patriei, partidului, unirii, copilăriei, păcii, vieții pionierești, diverse însemnări despre viața școlii, a cenaclului, însemnări de călătorie, prezentări de cărți, „puțin haz" etc.

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

ALBA IULIA *

În numele elevilor din Alba Iulia urez participanților „Bun sosit!" în străvechea capitală a marelui voievod Mihai, „Bun sosit!" pe pământul proclamării Marii Uniri, act căruia îi datorăm prezența noastră a tuturora, aici în inima țării.

Alegerea municipiului Alba Iulia ca loc de desfășurare a Concursului național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și a concursului interjudețean de limba maternă (maghiară și germană), clasele a VII-a și a VIII-a, onorează memoria marilor bărbați care, trăind pe aceste meleaguri, și-au înscris numele în istoria națională ca luptători înflăcărați pentru păstrarea ființei neamului românesc și a graiului strămoșesc.

Ca fii buni ai patriei, ne străduim să fim demni de înaintașii noștri, care au cinstit limba română — parte integrantă a ființei noastre naționale, purtătoare a spiritualității românești.

Peste câteva zile ne vom întoarce în școlile în care învățăm ducînd cu noi imaginea acestor locuri. Muncind cu stăruință, vom contribui și noi la împlinirea idealurilor celor care ne-au lăsat moștenire :

„Creșterea limbii românești
Și-a patriei cinstire."

RADU BREAZ,
Clasa a VIII-a
Școala Generală Nr. 3, Alba Iulia

CRAIOVA

Sub egida Consiliului Județean al Educației și Învățământului și a Societăților de Științe Filologice, Matematice, Fizice și Chimice din R.S. România, s-au desfășurat la Craiova, în zilele de 10—12 mai, manifestări metodico-științifice și educative interdisciplinare, dedicate aniversării a 40 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională și Congresului al XIII-lea al partidului. Deschiderea festivă a avut loc la Teatrul Național din Craiova cu participarea tuturor elevilor din județul Dolj care au obținut la concursurile pe obiecte și meserii premii, premii speciale și mențiuni. Celor peste 200 de elevi li s-au înmînat diplome din partea organizatorilor : conf. univ. dr. Elisabeta Trăistaru, președintele Consiliului Județean de Cultură și Educație Socialistă, și prof. Gh. Călbureanu, inspector general școlar. Societățile științifice au fost reprezentate de prof. dr. I. Hangiu, care a prezentat un scurt istoric al concursurilor școlare, cu prilejul întîmpinării centenarului în 1985. Comunicările ținute în plen și pe secții au revelat înalta responsabilitate ce revine dascălilor în educarea multilaterală a tineretului, imperativele interdisciplinarității, precum și rezultatele obținute de dascălii doljeni în perfecționarea procesului de învățămînt. S-au desfășurat Concursul interjudețean „Gh. Țițeica" (a VI-a ediție) și alte două concursuri, aflate la prima ediție, care poartă numele unor străluciți elevi ai școlii craiovene, „Alexandru Macedonski" și „Henri Coandă". Aceste concursuri pot deveni cu timpul etape pregătitoare pentru marea confruntare din cadrul olimpiadelor școlare naționale.

Concursul „Alexandru Macedonski" valorifică tradițiile literare locale. Echipajele participante au fost formate din reprezentanți ai claselor IX-XII, prima probă fiind individuală, cea de a doua probă, experimentală, pe echipe.

Proba pe echipe testează capacitățile operaționale, elevii colaborînd în comentarea unui text la prima vedere din opera lui Macedonski.

Proba de creație originală aduce în concurs versurile cele mai valoroase ale fiecărui liceu. În urma confruntărilor, au fost obținute următoarele rezultate : locul I — Liceul de Filologie-Istorie ; locul II — Liceul „Nicolae Bălcescu" și locul III — Liceul Sanitar și Liceul Industrial Nr. 1. O mențiune a obținut echipajul județului Gorj.

* Cuvînt de salut rostit la festivitatea de deschidere a Concursului „M. Eminescu" — etapa finală, clasele VII—VIII.

La proba de creație : Gabriela Goga, Liceul Pedagogic — locul I ; Monica Croitoru, Liceul Industrial Nr. 3 — locul II ; Camelia Popescu, Liceul de Filologie-Istorie — locul III.

Premiul Editurii Scrisul Românesc a revenit elevei Luminița Marin de la Liceul „Frații Buzești", iar premiul revistei *Ramuri* Biancăi Zurovski de la Liceul „N. Titulescu".

Într-un dialog ce a prefațat spectacolul „Greul pământului", pus în scenă de Naționalul craiovean, participanții s-au întîlnit cu autorul piesei — Valeriu Anania. Momentul poetic cu popularul actor Ilie Gheorghe și recitalul susținut de Tudor Gheorghe au făcut să vibreze versul macedonskian de o incontestabilă originalitate și perfecțiune.

Prof. MIOARA ALEXANDRESCU,
Liceul Sanitar, Craiova

MĂLINI

În peregrinarea lor prin Țara de Sus, elevii participanți la etapa finală a Concursului „Mihai Eminescu" au poposit lîngă apa Moldovei, la Mălini, loc de unde s-a ivit pe cerul literaturii românești ca simbol al tinereții fără bătrînețe și al vieții fără de moarte poetul Nicolae Labiș.

Din pridvorul Casei memoriale „Nicolae Labiș", tinerii au fost întîmpinați de vocea caldă, învăluită în duioșia evocării, a Margaretei Labiș, sora poetului. Momentul evocator a continuat prin cuvinte de neuitat rostite de către reprezentanți de seamă ai literelor și învățămîntului românesc și s-a încheiat printr-un spectacol al tinerilor din partea locului.

Spectacolul a fost prezentat de elevi ai Școlii Generale Nr. 1 din Mălini, împreună cu cei ai Liceului „Nicu Gane", Liceului Industrial Nr. 1 și Școlii Generale Nr. 2 din Fălticeni. La Mălini s-au adeverit cuvintele lui T. Vianu că Labiș va reprezenta generația tînără, „un semn de unire pentru toți tinerii adunați laolaltă pentru a citi versurile lui sau pe ale lor și pentru a se lega într-o nobilă și înaltă prietenie".

Prin acest spectacol evocator dedicat poetului Nicolae Labiș, tînăra generație a dat glas venerației pe care o poartă valorilor naționale și limbii române, precum și dorinței ei de prietenie și pace.

Întîlnirea a debutat cu un montaj literar, intitulat „Vîrsta de bronz". Se spune că un scriitor revine mereu la primele lucruri care i-au vorbit. Nu a putut lipsi deci din această confesiune lirică revenirea la povestea copilăriei, la pădurea cu „galop de cerbi", cu „bîrlog de urși" și „șopot de unde", așa cum nu a putut lipsi strigătul de revoltă împotriva războiului și fiorul angajării poetului pe coordonatele timpului său :

„Prieteni, să trăim entuziasmul
Ce om făcu din fiecare rob,
Și care azi ne-nsuflețește lupta
În unica-ncleștare de pe glob.
Războinici nu, ci luptători de gînduri
A lumii însănătoșire vrînd."

(N. Labiș, *Era entuziasmului*)

Vocile poetului, izvorîte din tăinuite lăcașuri de „spirit al adîncurilor", s-au contopit în final în cîntec, ilustrînd confundarea poetului cu eternul cîntec al lumii : „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt".

Poetul a fost evocat de către generația tînără și prin creații proprii, izvorîte din candoare și venerație. Au citit din versurile lor elevi ai Liceului „Nicu Gane", membri ai Cenaclului literar „Eugen Lovinescu" din Fălticeni, impresionînd asistența prin aplecarea lor firească spre metaforă și prin cultul lor pentru permanențe.

Aceleași transparențe de april, proprii vîrstei tinere, au caracterizat și momentul de muzică și poezie, creație a elevilor Liceului Industrial Nr. 1 din Fălticeni. O autentică baladă românească a fost interpretată de un grup de elevi ai Școlii Generale Nr. 2 din Fălticeni.

Acest moment evocator susținut în luna aprilie a acestui an la Mălini, sub semnul poeziei lui Nicolae Labiș, va rămîne, sperăm, pentru toți participanții la etapa finală a Concursului „Mihai Eminescu", „o amintire frumoasă". A fost, indiscutabil, o veritabilă lecție de limba română.

Prof. MARIA ȚIGĂNESCU
Școala Generală Mălini

PUTNA

Cei peste 600 de participanți, elevi și cadre didactice, angajați în Concursul național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și concursurile interjudețene de limba și literatura maghiară și germană, găzduite de municipiul Suceava, au cinstit memoria „celui Bun, celui Sfînt, celui Mare", intrat acum 480 de ani în sanctuarul Putnei.

Oaspeții au fost întîmpinați de cadre didactice și elevi ai școlii din localitate, care au prezentat un moment artistic îndelung aplaudat.

Corul Școlii Generale Putna, deținătorul locului I și al titlului de laureat la cea de a patra ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", a impresionat de la început prin mesajul profund patriotic al pieselor muzicale interpretate, prin înalta ținută artistică și prin frumusețea costumelor naționale specifice localității noastre.

Atmosfera de caldă comuniune spirituală dintre scenă și public s-a înfiripat îndată ce coriștii au început să interpreteze cu multă sensibilitate piesa *Ștefan, Ștefan, doman cel mare*, veche și valoroasă melodie românească. A urmat un fragment din opereta *Crai Nou* de Ciprian Porumbescu, prilej pentru elevi și pionieri de a-și pune în valoare talentul. Cu cel de al treilea cîntec, *Imn neatîrnării*, am revenit în actualitatea noastră socialistă, în care iubirea de țară, prețuirea înaintașilor și a izbînzilor muncii libere constituie tot atîtea puncte de reper ale demnității naționale. În interpretarea grupului folk al Cenaclului literar muzical „Mihai Eminescu" din localitate, tinerii spectatori au ascultat în primă audiție piesa muzicală *Torța păcii*, compusă de profesorul I. Andronachi pe versurile prof. M. Aanei. S-a produs apoi unul din cele mai emoționante momente artistice ale spectacolului : evoluția grupului vocal-folcloric al Școlii Generale Putna, care a prezentat un potpuriu de cîntece bătrînești specifice zonei. Deținător al locului I la ultima ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", condus cu deosebită competență de prof. Doina Gorban, dirijoarea corului școlii, grupul folcloric a smuls ropote de aplauze în sala arhiplină a Căminului cultural.

După un frumos montaj literar susținut de un grup de elevi de la Liceul „E. Hurmuzachi" din Rădăuți, condus de profesoara E. Pintilie, prof. M. Aanei a încheiat spectacolul recitînd o creație proprie, *La Putna*, un elogiu adus ilustrelor personalități ale istoriei și culturii noastre care și-au legat numele pentru totdeauna de Putna : Ștefan cel Mare, Mihai Eminescu și Ciprian Porumbescu.

Aici, la Putna, tinerii din toate colțurile țării s-au plecat apoi înfiorați în fața mormîntului lui Ștefan. Putna și Ștefan cel Mare — două nume devenite simboluri intrate în veșnicia de aur a istoriei românești.

Prof. AUREL COTOS
Școala Generală Putna

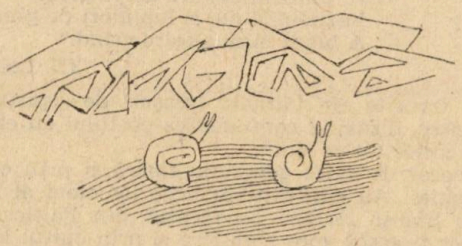

TINERE TALENTE

SIMONA-SOFIA RADU

S-a născut la 15 martie 1968 în Tulcea. Este elevă a Liceului de Matematică-Fizică „Spiru Haret" din Tulcea. A publicat în *Aspirații*, revista liceului. A obținut premiul I la tabăra de creație de la Dărmănești (1981), la concursul județean „Valențele pasiunii" (Tulcea 1981 și 1982) și premiul Organizației Pionierilor din județul Dolj la concursul de creație și interpretare de poezie patriotică (Craiova, 1982).

Sărutul

S-ascultăm Miorița.
E sărutul omului simplu,
Iubire încuiată-n brazi.
Să ne-așezăm la umbra temnițelor albastre,
Săpate de Dunăre în osul munților,
Să-nchidem ochii și să simțim sărutul lui
Bălcescu
Fierbinte și sincer,
Păstrînd în el toată România.

Oameni și cetăți

În fiecare dimineață
Simți cum devii un arbore
Simți cum rădăcinile se-nfig în oțel
Și forțele incandescenței ți se urcă în brațe.
Și, tîrziu, în liniștea întunericului
Clocotul prezentului ne adună pe toți laolaltă.
Și ne așază pe ziduri
Să devenim cetate.

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA CĂRȚILOR

ION NECULCE
Letopisețul Țării Moldovei, precedat de **O samă de cuvinte**
Antologie, tabel cronologic, prefață, note, referințe critice și bibliografice de ION DIANU
București, Editura Albatros, 1984, 160 p.

Mai greu accesibilă elevilor, literatura veche rămîne piatra de temelie pentru întreaga noastră literatură. I. Dianu își propune să apropie pe cititori de lectura operei lui I. Neculce. *Prefața* are menirea de a facilita receptarea operei și convinge prin stilul, metodele, pe alocuri, chiar și prin limbaj, autorul fiind el însuși captivat de perioada veche.

Fixînd locul letopisețului în contextul epocii (Renașterea românească), autorul aduce în discuție și principalele calități ale cronicarului : simpatie pentru popor, încrederea în rolul educativ al istoriei, dragostea de țară și admirația pentru trecut. Ion Dianu evidențiază de asemenea importanța cronicii atît ca document istoric și autobiografic, cît și ca text literar : „Neculce aduce cronica istorică în teritoriul literaturii, [...] vir-

tute pe care nu o vom întîlni la cronicarii moldoveni ce-i urmează". Originalitatea lui Neculce constă, după I. Dianu, în tehnica asimilării legendei în literatură, în „tabloul larg și animat", în dozarea dramatismului. Toate aceste elemente constituie „in nuce" subiecte pentru nuvelă, roman sau teatru. „Puterea germinativă a operei lui Neculce" a fost dovedită de scriitorii secolului următor : D. Bolintineanu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, D. Zamfirescu și alții. Îndrăzneață este opinia autorului în legătură cu înrudirea spirituală cu o altă figură reprezentativă a genului : „Dacă ținem să stabilim o filiație literară, Creangă îl urmează mai degrabă pe Varlaam [...]; un adevărat succesor al lui I. Neculce poate fi I. Ghica, memorialist de aceeași valoare".

Pe de altă parte, în *Prefață* I. Dianu, prin aglomerarea citatelor din alte exegeze, dă impresia că rămîne tributar opiniilor lui I. Rotaru, G. Ivașcu, N. Cartojan, Ș. Cioculescu. Notele din subsolul paginii oferă informații substanțiale — e drept — uneori tangențiale, alteori în confruntare directă cu cronicarul, formulînd ipoteze despre date incomplete sau regretînd laconismul unor caracterizări, de pildă, în cazul portretelor lui D. Cantemir și Dosoftei : „Și sub aspect informațional rîndurile lui Neculce sînt deficitare, [...] el fiind mai apropiat de epoca lui Dosoftei ar fi putut să furnizeze mai multe informații" (p. 61).

Pentru a veni în sprijinul tineretului școlar, căruia i se adresează, I. Dianu alcătuiește și un glosar de arhaisme.

Limbajul accesibil folosit de editor, precum și exemplificarea afirmațiilor prin citate alese cu grijă favorizează o înțelegere adecvată a operei lui I. Neculce. În partea lui analitică, aparatul critic își îndeplinește scopul propus, demonstrînd o conștiință didactică responsabilă, atentă la valorificarea tezaurului nostru vechi.

CORNEL MUNTEANU

Curier

În acest număr răspundem scrisorilor primite la redacție pînă în prima jumătate a lunii mai 1984.

Vasile Andrei, Țăndărei, Ialomița : îndrăzneala ta deosebită în alcătuirea imaginilor, care deseori duce la sensibilizarea conceptelor celor mai abstracte, îmi dă convingerea că merită să continui. Din păcate, însă, nu reușești să strunești grupuri mari de versuri, cu atît mai puțin poezii întregi. Îți trebuie încă mult exercițiu și foarte multă lectură. Citește zilnic cît mai multă poezie (clasică și modernă).

Ana Maria Băicoianu, Tecuci : de mare sensibilitate și puritate este poezia închinată lui Eminescu ; revenirea imaginilor eminesciene, plasate într-un context potrivit, aduce mireasma codrului eminescian de sentimente și gînduri. Nu totdeauna își reușește îmbinarea dintre prozodie și ceea ce ai de transmis. Așteptăm poezii și mai bune.

Bianca Aniţulese, Rădăuți : acum cîteva numere revista noastră ți-a publicat o poezie. Nivelul noilor tale încercări nu depășește încă pe cel atins anterior. Încearcă să folosești excelentul tău simț ritmic pentru a scrie lucruri mult mai adînci, mai profund trăite. Succes !

Bogdan Rădulescu, București : colajul de evenimente stranii legate printr-un simț al eternului tragic oglindit în efemer îți reușește de minune în poezia *Ultima oră*. Din celelalte poezii se salvează doar intenția ironică și o anumită senzualitate — atrăgătoare tocmai prin stîngăcia exprimării. Cînd această „stîngăcie" va deveni voită, intenționată, scrie-ne din nou.

Cenaclul literar „Neajlovul", Morteni, jud. Dîmbovița : felicitări pentru progresele făcute ; se simte, din selecția bogată pe care ați trimis-o, că activitatea cenaclului este foarte serioasă. Reținem o seamă de versuri semnate de *Rodica Gorincu*, cl. a VIII-a : *„Soarele.* Trupul său suspendat ca un măr de foc / Privește peste timp coroana copacului de măslin ; / Înălțat la amiază, măreț și zîmbitor, / Cucerește o dată pe zi pămîntul" (sînt în acest catren simboluri și sugestii foarte profunde, la care autoarea nu s-a gîndit, poate). *„Copilăriei.* Am ridicat în Univers un bob de iubire / Să culeagă lumini și speranțe / Din liniștitul paradis al curcubeielor / A plouat apoi cu fericire / Zîmbetele pruncilor coboară senine / În inima caldă a pămîntului" (aici sînt prea multe cuvinte abstracte, care nu sînt făcute palpabile prin imagini adecvate, dar finalul este foarte bun). Se mai remarcă unele poezii semnate de *Aurelia Voicu, Georgeta Albu, Mariana Luță, Daniela Tatomir,*

(*„Grădina fermecată a timpului“*), *Florina Matei*, *Cornelia Burlan* și, mai ales, *Georgiana Mirea*, clasa a IV-a (*„Soarele. Cu o cunună de raze / Cu mantia-i de lumină / Se ridică pe scările dimineții / Să vegheze iarăși Universul ; / Cu pași rari, gigantici, / Trece prin grădina planetelor, / Colindă poienile cu nori ; / Apusul îmbrăcat în haină vineție / Brăzdează scări de stele ; Somnoros, / Zeul Vieții coboară în lăcașurile lui / De unde-și revarsă, veșnic, desagii de lumină“*), care are vocație și căreia îi reușesc la fel de bine atît poeziile, cît și poemele în proză. Ar fi de dorit ca poeta Georgiana Mirea să se bucure și în continuare de o îndrumare deosebită.

Cenaclul literar „Debuturi“ din Medgidia pare să fie ceva mai nou, semnele caracteristice începutului fiind prezente în versurile trimise de *Dragoș Tudor Paraschiv*, *Constantin Bănică* și *Gabriel Cosmeanu*, precum și în poemele în proză semnate de Carmen Pătrășchioi. Totuși, toți dispun de o sensibilitate deosebită și de aceea sînt convins că măcar primii doi vor putea debuta în curînd în paginile revistei noastre.

Poate și mai proaspăt este cercul literar *„Prietenii poeziei“* — din Pîrjol, jud. Bacău. Membrilor acestui cerc — *Tincuța Horonceanu*, *Gabriela Manolache*, *Lăcrămioara Lupașcu*, *Mirela Sandu*, care ne-au trimis încercările lor — le urăm mai mult succes... data viitoare. Pînă atunci — mult exercițiu !

Daniela Ouatu, Vaslui : versurile sînt tot mai bune. De ce nu încerci să trimiți și la revistele literare (*Luceafărul*, *România literară* etc.) ?

Încercări meritorii ne-au trimis și alți prieteni ai noștri care, prin multă muncă, prin scris și prin lecturi sistematice vor putea, sperăm, să ne convingă de harul lor poetic. Ei sînt : *Corina Florea*, Cîmpina ; *Aura Ariadna Moldovan*, Șighișoara ; *Cătălina Carciga*, București ; *Alina Bădoi*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Sava Rita*, Constanța ; *Petronica Veselin*, Caracal ; *Cecilia Sîrbu*, Moinești ; *Ion Adrian Ispășescu*, *Cornel Mija*, Mîndra, jud. Brașov ; *Sorina Nedelcu*, Buzău ; *Cecilia Pop*, Curtea de Argeș ; *Lăcrămioara Cană*, Brașov ; *Dumitru Adrian Eugen*, Tătărani, jud. Dîmbovița ; *Paula Bighei*, Suceava ; *Ioana Ionașcu*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Corina Mihăilescu*, Suceava ; *Carmen Vulpac*, Timișoara ; *Doina Bordeianu*, Vatra Dornei ; *Horia Nicolae*, Buzău ; *Leonte Lili Mihaela*, Botoșani ; *Monica M.*, Slatina ; *Carina Mangea*, Tîrgu-Mureș ; *Mirela Predoiu*, Curtea de Argeș ; *Gabriela Tumurug*, Piatra Neamț ; *Corina Cîrlogea*, București ; *Iulia Corina Trifu*, Dej, jud. Cluj ; *Livia Diana Visternicu*, Siret ; *Dana Moraru*, Cîmpulung ; *L. I.*, Rădăuți ; *Rodica Felecan*, Oradea ; *Mariana Genoveva Călinoiu*, Brăila ; *Adina Andreea Bardaș* ; *Carla H.* (este în ordine ; te rog să trimiți numele și adresa exactă, precum și un nou ciclu de poezii) ; *Luiza Argeșeanu*, Constanța ; *Anca Ioana Moraru*, București (întrebările ținînd de admiterea în liceu au primit răspuns în alte pagini ale revistei noastre) ; *Lucian Pop*, Baia Mare ; *Mihaela Neacșu*, Constanța ; *Arizona Dumitru*, Urziceni, jud. Ialomița ; *Indira Barbu*, Constanța ; *Anca Bordei*, Ploiești ; *Marcel Lucaciu*, Șimleul Silvaniei (așteptăm versuri mult mai bune !), *Mirela Bigea*, Galați ; *Daniela Băcăuanu*, București ; *Mariana Nicoleta Ioniță*, Poenarii-Burchii, jud. Prahova ; *Ovidiu Blăja*, Sibiu ; *Carmen Galin*, Rădăuți ; *Florin Marius Însurățelu*, Ionășeni, jud. Botoșani ; *Mihai Ion*, Teișani, jud. Prahova ; *Radu Adrian Ovidiu*, Ploiești ; *Daniela Ioniță*, Buzău ; *Camelia Drăgan*, Ploiești ; *Rodica Pădurariu*, Deva ; *Castelina Mary*, Brăila ; *Iolanda Narcisa Arsene*, Galați ; *Niculina Bîrsan*, Stejerei, jud. Gorj ; *Emilia Liliana Petruța*, Cluj-Napoca ; *Rodica Nicu*, Comani, jud. Olt ; *Serafina Bințu*, Bacău ; *Alin Fumurescu*, Brad, jud. Hunedoara ; *Elionora Boldeanu*, București ; *Luminița Achim*, Silvașul de Cîmpie, jud. Bistrița-Năsăud ; *Ioana Boncea*, Turda ; *Dana Duma*, Botoșani ; *Mariana Epuran*, Ianca, jud. Gorj ; *Tania Daniela Bratu*, București.

VASILE POENARU

Fondatorii presei româneşti

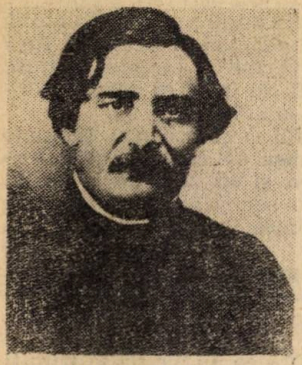

I. Heliade Rădulescu

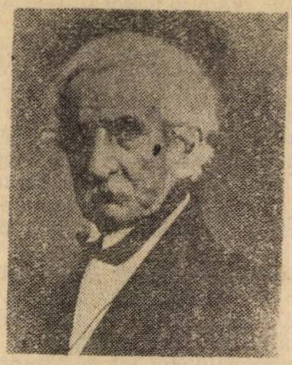

Gh. Asachi

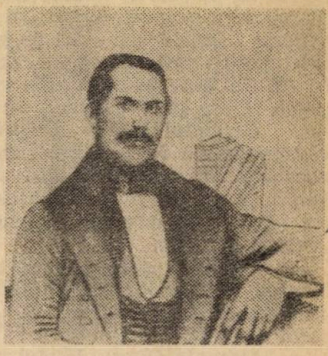

Gh. Bariţiu

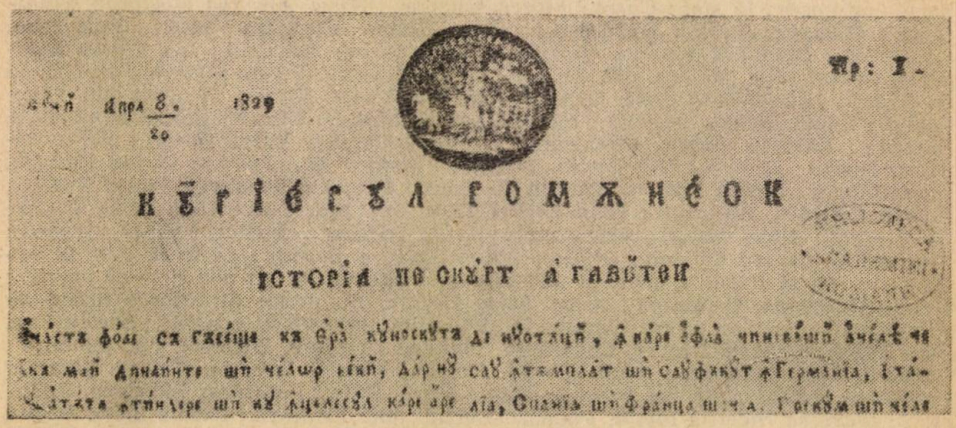

Пр: I.

Апрл 8. / 20 1829

КУРІЕРУЛ РОМЖНЕСК

ІСТОРІА ПЕ СКУРТ А ГАВЕТЕИ

Curierul românesc (1829)

Не 1.

1. Іюнїе 1829.

АЛБИНА РОМЖНѢСКЪ

Albina românească (1829)

1818
859
59

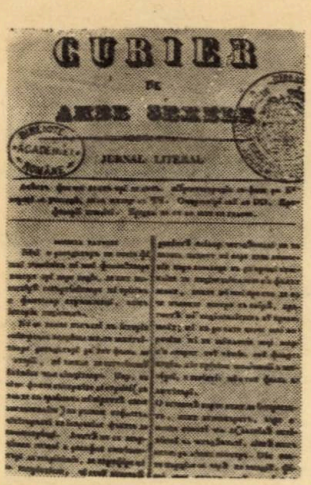

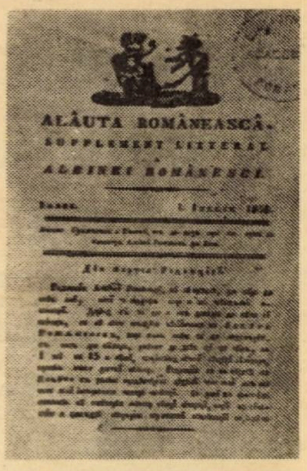

Curier de ambe sexele (1837) *Gazeta de Transilvania* (1838) *Alăuta românească* (1838)

România (1838)

Planşă din *Dicţionarul presei literare româneşti* (în curs de apariţie)

La EDITURA ŞTIINŢIFICĂ ŞI ENCICLOPEDICĂ vor apărea :

1. BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ (cărţi : 1831—1918, vol. I, literele A—C) elaborată de Biblioteca Academiei R. S. România şi prefaţată de Gabriel Ştrempel ;

2. DICŢIONARUL PRESEI LITERARE ROMÂNEŞTI (periodice — ziare şi reviste, 1790 — 1982) de I. Hangiu.

Dicţionarul presei literare româneşti (D.P.L.R.) înregistrează peste 2000 de titluri de publicaţii periodice (ziare, reviste, anale, buletine şi alte culegeri), apărute în perioada 1790—1982, prezentînd o imagine integrală a acestui domeniu de manifestare a spiritului de creaţie artistică şi ştiinţifică a poporului român. El oferă cititorilor o mare cantitate de date inedite privind activitatea revuistică a scriitorilor şi publiciştilor români sau din România. În dicţionar sînt menţionate : debuturi şi colaborări, crezuri artistice, opere traduse şi traducători, polemici, interviuri, necrologuri şi alte informaţii literare, artistice şi culturale. Toate acestea pot fi regăsite de cititori prin indici şi trimiteri bibliografice.

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE
Str. Spiru Haret,nr. 12, sect. 1, Bucureşti, tel. 15.17.92, cod 79664

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţământului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1985 :

1. *Limba şi literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul) ; revista publică articole în legătură cu procesul instructiv-educativ ;

2. *Limbă şi literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul) ; culegere de articole (limbă şi stil, istorie şi critică literară, analize de text, didactică modernă, perfecţionare, grade etc.) ;

3. *Limbile moderne în şcoală* (2 volume, 35 de lei abonamentul) ; culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă), privind didactica modernă a limbilor.

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1985* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi profesorilor titulari de comandă care realizează direct la S.S.F. abonamente colective.

Comenzile *(abonamentele colective)* — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegerile *Limbă şi literatură* şi *Limbile moderne în şcoală* — se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1985 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1984, cv. publicaţiilor dorite (prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector 5, Calea Victoriei, nr. 7, Bucureşti, şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie*, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F., str. Spiru Haret, nr. 12, sector 1, cod 79 664, of. P.T.T.R. 1, Bucureşti.

Comenzile (abonamente individuale) pentru primul volum al *Bibliografiei cărţii româneşti moderne* (150 de lei exemplarul) se primesc pînă la aceeaşi dată şi la aceeaşi adresă.

Abonamentele individuale la revista elevilor şi la culegerile pentru profesori *se fac numai prin factorii poştali*, conform *Catalogului presei.*

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) _____ instituţia (şcoala, liceul) _____ din _____ am expediat prin mandat poştal sau aviz de creditare nr. _____ suma de _____ lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1985. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor.) _____

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

_____

_____

Data _____ Semnătura _____

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

4

1984

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul al XIII-lea, nr. 4 (octombrie-decembrie), București, 1984

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scinteii", București sub comanda nr. 31 858

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XIII, NR. 4 (OCTOMBRIE — DECEMBRIE), BUCUREŞTI, 1984

Sumar

Gramatică, vocabular

FLORA ŞUTEU — Despre diateză (III) 3
MELANIA FLOREA — Formarea genitiv-dativului singular la substantivele şi adjectivele feminine 6
E. ZAMŞA — Identificarea subordonatelor 8
NARCISA FORĂSCU — Sensurile cuvîntului 13

Stil, compoziţie

G. I. TOHĂNEANU — Descrierea în versuri : „Coliba împistrită" din poemul eminescian „Călin" 16
CAMELIA STAN — Valori stilistice ale verbului în textul literar (II) 19
VASILE POENARU — Compoziţia „cauză şi efect" 23

Analize, sinteze

IORDACHE DIACONIŢĂ — Vasile Alecsandri : „Malul Siretului" 25
ION MĂNOIU — M. Sadoveanu : „Baltagul" 27
AURELIA BĂLAN-MIHAILOVICI — Alexandru Macedonski : „Noaptea de decemvrie" 29
ECATERINA ŢARĂLUNGĂ — Panait Istrati şi Vasile Voiculescu — analiză comparată 32
DOINA MAGHERU — Poezia programatică a Anei Blandiana 34

Miscellanea

FLORIN MANOLESCU — Centenarul unei capodopere : „O scrisoare pierdută" 38
VALERIU C. NEŞTIAN — 100 de ani de la naşterea lui Vasile Voiculescu 40
ERNEST VERZEA — Ion Minulescu 43

Concursuri, examene

Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu"
CONSTANŢA BĂRBOI — Preliminarii la a XXVIII-a ediţie a Concursului . 47
Programa-cadru a Concursului de limba şi literatura română 49
A. GH. OLTEANU — Sesiunea naţională de referate şi comunicări ştiinţifice ale elevilor (Piteşti, 1984) 51

Cenacluri, reviste

NICU VRABIE — Cenacluri literare şcolare 52

De la corespondenţii noştri 54

Tinere talente

AURELIA MANEA — Despărţire 57
ANCA MARIA VACARIU — Truditor tăcut 57

Debut

ANTONIO SANDU — Pace 58
LILIANA REBENCIUC — Speranţe 58
CORINA CÎRLOGEA — Început 58
CLAUDIU SĂFTOIU — O clipă 58
ANCA POPOACĂ — Panait Istrati, o stea din salcîmi 59

Însemnări pe marginea cărţilor

MIHAELA MANCAŞ, *Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea* (Andra Şerbănescu) ; G. CĂLINESCU, *Aforisme şi reflecţii.* Ediţie îngrijită de I. D. PÎRVĂNESCU şi AL. STĂNCIULESCU-BÎRDA. Prefaţă de I. C. CHIŢIMIA (Constantin Negreanu) 60
VASILE POENARU — Curier 62

Despre diateză (III)

FLORA ŞUTEU
Institutul de Lingvistică, Bucureşti

Am încheiat rîndurile mele din numărul precedent al revistei cu recomandarea de a se urmări diferenţele de înţeles dintre propoziţiile : *Uşa s-a deschis din cauza vîntului* şi *Uşa a fost deschisă de vînt*. S-a observat, presupun, că în prima propoziţie *vînt* denumeşte cauza acţiunii, iar în cea de-a doua, autorul. Dacă distribuim invers elementele de relaţie (locuţiunea prepoziţională *din cauza* şi prepoziţia *de*) întîlnim o situaţie ciudată : *Uşa s-a deschis de vînt — vînt* îşi păstrează sensul cauzal, pe care îl avea şi cînd era precedat de locuţiunea prepoziţională *din cauza ; Uşa a fost deschisă din cauza vîntului — vînt* capătă sens cauzal, iar pasivul exprimat prin *a fi* ne face să presupunem un autor necunoscut („a fost deschisă de cineva — oarecare, nu e important să ştim de cine —, fiindcă vîntul o făcea să sune supărător"). Ceea ce ne determină să considerăm îmbinarea *de vînt* ca avînd sens de cauză şi nu de autor este diateza verbului. La reflexiv sensul pasiv este atenuat prin faptul că pronumele reflexiv păstrează ca un ecou sensul lui propriu de „autor = obiect", cu alte cuvinte ni se pare că verbul nu este numai pasiv, ci şi „puţin" activ, ca să ne exprimăm mai pe înţeles, adică ni se pare că „uşa se deschide pe ea însăşi", că „se deschide singură" şi nu că o deschide altcineva sau ceva. De aceea dacă uşa ar fi fost deschisă de o persoană (ceea ce înseamnă, de fapt, un autor propriu-zis) şi dacă am dori să denumim această persoană, nu am exprima aceasta niciodată printr-un pasiv cu formă de reflexiv : **Uşa s-a deschis de (către) prietenul meu.* Aceste observaţii ne permit să afirmăm că subiectul unui verb reflexiv cu valoare pasivă se poate delimita de un subiect al unui verb la diateza pasivă. El nu permite decît în foarte rare cazuri (ceea ce arată că el tinde să nu permită deloc), în limba română actuală, specificarea (denumirea) autorului acţiunii. În primele 100 de pagini din romanul *Marele singuratic* de Marin Preda, pagini în care apar destul de des verbe la diateza pasivă sau la diateza reflexivă cu sens pasiv, nu am găsit nici un exemplu de exprimare a autorului pe lîngă un verb reflexiv-pasiv (după cum se ştie, autorul unei acţiuni denumite de un verb conjugat pasiv se exprimă prin complementul de agent, deoarece subiectul gramatical denumeşte nu autorul, ci obiectul acţiunii). În puţinele situaţii în care, eventual, s-ar putea exprima autorul acţiunii unui verb la diateza reflexivă cu valoare pasivă, în româna actuală, este obligatorie folosirea prepoziţiei compuse *de către* şi nu a celei simple *de* : *S-au spus de către studenţi multe lucruri interesante (Gramatica Academiei)*, ceea ce de asemenea diferenţiază reflexivul-pasiv de pasivul propriu-zis (care permite un complement de agent cu *de* sau cu *de către*).

Acestea sînt temeiurile care se pot da pentru interpretarea ca subiect reflexiv a subiectului unui verb reflexiv-pasiv. Ce e drept, reflexivitatea în cazul acestui fel de subiect nu este de natură logică, ci psihologică (el nu denumeşte un „autor=obiect", ci un obiect aparent autor, considerat ca atare numai de vorbitor). Forma lingvistică a permis

această analiză din partea vorbitorilor limbii române și a impus această stare de lucruri în româna literară actuală.

Un alt fel de subiect reflexiv întîlnim la reflexivul cu valoare impersonală, deși aici subiect gramatical propriu-zis (așa cum se învață la școală) nu există. Dacă ne analizăm propriul nostru mod de a gîndi sensul unei forme verbale de reflexiv impersonal, constatăm că întotdeauna ne raportăm la un subiect (autor) care îl substituie pe *se* : *se spune* „toată lumea spune", *se merge* „toată lumea merge". În loc de „toată lumea", putem să exprimăm ideea de autor al acțiunii prin orice fel de cuvînt care înseamnă „totalitate de indivizi nediferențiați". Ce poate fi reflexiv într-un astfel de subiect ? După părerea mea, „implicarea în acțiune" care face ca „totalitatea de indivizi nediferențiați" să se diferențieze tocmai prin faptul că fac această acțiune : „cine spune acela spune", „cine merge acela merge", cu alte cuvinte, la reflexivul impersonal există marcat prin *se* un autor logic implicat pînă la identificare în acțiune. Aceasta ne permite să vorbim și în cazul reflexivului impersonal de un subiect reflexiv. Acesta din punct de vedere gramatical este însă un subiect zero. El există numai prin pronumele reflexiv, pe care însă în analiza gramaticală îl includem în flexiunea verbului și nu îl considerăm parte de propoziție.

Să ne amintim acum modul în care a fost definită diateza în prima parte a acestui articol : *formă de conjugare prin care se exprimă felul în care referentul subiectului gramatical se comportă în raport cu acțiunea denumită de verb.* Din acest punct de vedere, pe baza celor observate mai sus, putem conchide că diateza reflexivă se constituie ca o categorie unitară ; subiectul reflexiv are un referent al cărui comportament față de acțiune are trăsături diferențiatoare față de referentul unui subiect activ sau al unui subiect pasiv propriu-zis : a) autor=obiect al acțiunii, la reflexivul obiectiv ; b) obiect al acțiunii care apare, se prezintă, în psihologia vorbitorului, și ca autor al acțiunii, la reflexivul pasiv ; c) autor al acțiunii care se identifică, prin implicare, cu aceasta, în așa măsură încît nu mai trebuie denumit aparte, la reflexivul impersonal.

Definiția dată diatezei în acest articol coincide, în esență, cu aceea din unele lucrări de gramatică școlară : *Formă de conjugare care exprimă raportul dintre verb și subiectul său gramatical,* pe care nu am făcut altceva decît să o explic într-o formă mai dezvoltată, argumentînd „unicitatea" mărcii, în cazul diatezei reflexive.

Care este funcția sintactică a formelor accentuate ale pronumelui reflexiv ? Deși această întrebare nu are legătură directă cu diateza verbului, totuși ea trebuie pusă, deoarece decurge din existența adeseori paralelă în propoziție a acestor forme cu cele neaccentuate, despre care știm acum că nu sînt părți de propoziție, ci numai elemente componente ale flexiunii verbului.

Pentru a răspunde la această întrebare, voi prezenta în continuare cîteva exemple numerotate, pe care le voi comenta : 1. *Prietenul meu s-a judecat foarte aspru pentru fapta sa.* 1 (a). *Prietenul meu s-a judecat (și) pe sine (însuși) foarte aspru pentru fapta sa, nu (numai) pe ceilalți.* 2. *Prietenul meu și-a făcut multe reproșuri pentru ceea ce s-a întîmplat.* 2 (a). *Prietenul meu și-a făcut (și) sieși (sie însuși) multe reproșuri, nu (numai) celorlalți.* 3. *Prietenul meu și-a luat haina din cuier.* 3 (a). *Prietenul meu și-a luat (numai) haina sa/ lui din cuier, nu (și) pe a mea.*

În toate cele șase exemple de mai sus predicatele sînt exprimate prin verbe la diateza reflexivă (toate se conjugă cu pronume reflexiv).

Se observă însă că propoziţiile formează perechi în care apare o variantă mai scurtă şi una mai dezvoltată. Dezvoltarea constă de fiecare dată din apariţia unei forme pronominale care accentuează asupra persoanei subiectului. Această accentuare este cerută de opoziţia cu altă persoană a III-a (în cazul în speţă) care este denumită printr-o altă parte de vorbire. Accentuarea se realizează printr-un pronume reflexiv cu formă accentuată *(pe sine, sieşi)* şi printr-un adjectiv posesiv sau printr-un pronume personal în genitiv *(sa/lui)*, care din punctul de vedere al înţelesului reiau relaţia exprimată prin forma reflexivă a verbului. În propoziţia *1(a)*, pronumele reflexiv în formă accentuată este complement direct, în *2(a)*, complement indirect, iar în *3(a)*, adjectivul pronominal posesiv/pronumele personal în genitiv joacă rolul de atribut adjectival cu sens posesiv/ atribut pronominal în genitiv. Deşi au acelaşi sens, formele pronominale neaccentuate şi perechile lor „de insistenţă" (cele accentuate) nu se analizează gramatical la fel. Formele neaccentuate, considerate numai mărci gramaticale, nu sînt analizate ca părţi de propoziţie, în timp ce formele accentuate şi, bineînţeles, toate celelalte forme prin care se insistă asupra persoanei subiectului sînt părţi de propoziţie. Ar părea că avem aici de a face cu o contradicţie de interpretare în raport cu analiza gramaticală pe care o efectuăm în cazul complementului direct sau al celui indirect repetate *(Cînd l-am întîlnit p e el, eram trist. Cînd i-am povestit l u i totul, a înţeles)*. De ce nu considerăm că formele pronominale *l-* şi *i-* sînt mărci morfologice, de vreme ce şi ele se reiau prin formele accentuate ? Fiindcă sensurile pe care le exprimă aceste forme neaccentuate ale pronumelui personal pot fi exprimate şi fără pronume *(Cînd am întîlnit pe Mihai, eram trist. Cînd am povestit prietenului meu totul, a înţeles.)*, deci nu există o probă a „unicităţii" în cazul folosirii formelor neaccentuate ale pronumelor personale. Ca atare, acestea îşi menţin statutul de părţi de propoziţie. Şi mai există un argument : repetarea în cazul verbului la diateza reflexivă se dovedeşte a nu fi o reluare a reflexivităţii, ci numai o insistenţă asupra persoanei referentului denumit prin subiect, Ca dovadă avem faptul că la persoana a III-a (unde există forme distincte pentru pronumele personal şi pentru cel reflexiv), accentuarea persoanei subiectului nu se face obligatoriu prin pronume reflexiv : *Prietenul meu s-a judecat foarte aspru pe el (însuşi), nu pe ceilalţi.* Din această observaţie decurge şi o altă concluzie cu caracter mai general : formele accentuate ale pronumelui personal persoana I şi a II-a care insistă asupra persoanei subiectului unui verb la diateza reflexivă nu trebuie considerate pronume reflexive, aşa cum este *sine* sau *sie*, deoarece nu au sens reflexiv, ci numai de insistenţă asupra persoanei. Tocmai din această cauză se poate accepta, fără a fi considerată contradictorie, analiza sintactică diferită în cazul reflexivului, de activul cu complement direct sau indirect.

Celelalte funcţii sintactice ale formelor accentuate ale pronumelui reflexiv nu comportă discuţii legate de diateza verbului, astfel că nu voi face decît să le enumăr, pentru a da un răspuns complet la această ultimă întrebare pe care mi-am imaginat-o : *complement circumstanţial de loc (L-a chemat pe copil l î n g ă s i n e.)* şi *atribut pronominal în acuzativ (Lauda d e s i n e nu miroase bine !)*.

Aici se impun încă două precizări cu scop practic, adică de clarificare a modului în care se face analiza sintactică în două situaţii :

a) verbele la diateza reflexivă cu valoare de reflexiv obiectiv care *pot să primească un complement direct de insistenţă (p e s i n e)* sînt toate verbe tranzitive, chiar dacă acest complement este neexprimat ;

El se laudă cam mult, nu aşteaptă să-l lăudăm noi (în ambele forme de conjugare — reflexivă şi activă — verbul *a lăuda* este t r a n z i t i v);

b) verbele la diateza reflexivă cu valoare de reflexiv posesiv se analizează ca un tot, deci ca o formă de conjugare, astfel că pronumele reflexiv *nu este interpretat ca atribut pronominal în dativ*, chiar dacă în unele situaţii el apare legat de substantiv : *braţele-şi îndoaie*. Este de observat că, spre deosebire de pronumele personal în dativ formă neaccentuată cu sens posesiv care poate fi atribut pronominal în dativ, nefiind obligatoriu în vecinătatea unui verb *(cunoscînd inima-i bună şi iertătoare)*, pronumele reflexiv nu apare decît în imediata vecinătate a unui verb, chiar dacă grafic este legat de substantiv, ceea ce pledează pentru analiza propusă.

Discutînd despre diateză, mi-am concentrat atenţia mai ales asupra celei reflexive, deoarece, din cauze de natură istorică, aceasta se lasă cel mai greu definită într-o formulă care să armonizeze forma de expresie cu conţinutul ei. Atîta vreme cît gramatica şcolară prevede studierea activului, pasivului şi reflexivului ca diateze ale verbului, numind diateza o categorie morfologică, mi s-a părut că sînt oportune anumite clarificări, pe care am încercat să le prezint cît mai pe înţeles şi mai pe scurt.

Formarea genitiv-dativului singular la substantivele şi adjectivele feminine

MELANIA FLOREA
Universitatea din Bucureşti

1. Pentru o înţelegere corectă a raporturilor cazuale se recurge la regent : substantiv pentru genitiv (unde se are în vedere relaţia substantiv + substantiv : *cartea e l e v u l u i*) şi verb pentru dativ (relaţia verb + substantiv : *î i dau e l e v u l u i o c a r t e*). Problema atributului în dativ pe lîngă un regent substantiv provenit din verbe nu se ia în discuţie decît mai tîrziu, cînd pentru elev a devenit foarte clar ce înseamnă genitivul şi dativul.

2. La substantivele masculine şi neutre, singular, precum şi la pluralul tuturor genurilor, însuşirea corectă a formelor de genitiv şi de dativ (omonime, deci cu aceeaşi formă, după cum bine se ştie) nu ridică probleme deosebite. Astfel, pentru masculinele şi neutrele articulate cu articol hotărît, genitivul şi dativul se vor forma cu articolul *-(u)lui*, aşezat după substantiv şi făcînd corp comun cu acesta *(elevului, fratelui, tramvaiului, numelui)*, în cazul numelor proprii de persoană masculine sau al unor feminine de origine străină, cu articol proclitic *(lui Ion, lui Mimi)*. La plural, pentru toate substantivele, articolul hotărît la genitiv-dativ va fi *-lor (elevilor, elevelor, autobuzelor)*.

Articulate nehotărît, substantivele masculine şi neutre au la genitiv şi dativ singular articolul proclitic *unui (unui elev, unui nume)*, iar la plural *unor* pentru toate genurile *(unor elevi, unor eleve, unor autobuze)*.

Substantivele feminine sînt precedate la singular, genitiv și dativ, de articolul nehotărît *unei* și sînt omonime (deci cu aceeași formă) cu pluralul *(unei eleve, unei uși).*

3. La substantivele feminine articulate cu articol hotărît apar însă unele ezitări în folosirea corectă a genitiv-dativului singular, întrucît acestea se pot termina în *-ei* sau *-ii* (de unde, uneori, și o scriere greșită). De aceea, deși la vorbitorii nativi ai românei se presupune că intervine uzul limbii și că ei selectează corect forma corespunzătoare, este necesar să li se dea elevilor și regulile de formare a genitiv-dativului, pentru a se înlătura asemenea ezitări și a se scrie corect, atunci cînd trebuie ortografiat cu doi *i*. Dintre cele cîteva lucrări care abordează aceste aspecte, oferind însă soluții parțiale, cele mai cuprinzătoare ni se par a fi *Gramatica de bază a limbii române* de Ion Coteanu (București, Editura Albatros, 1982, p. 60—62) și *Limba română. Manual pentru liceele pedagogice (clasele a IX-a și a X-a) și pentru liceele de filologie-istorie (clasa a XI-a)* de Elena Berea-Găgeanu, Florin D. Popescu și Cezar Tabarcea, coordonator Florin D. Popescu (București, Editura Didactică și Pedagogică, 1982, p. 70—72).

(3.a) La declinarea cu articol hotărît, regula generală de formare a genitiv-dativului singular este adăugarea unui *-i* la forma de plural :

singular :	*casă*	singular :	*ușă*
plural :	*case*	plural :	*uși*
G.D. :	*casei*	G.D. :	*ușii.*

Deci, cînd substantivul feminin are pluralul în *i*, la genitiv-dativ singular vom avea *-ii* (atenție la ortografie !) : *grădini — grădinii.*

Numele proprii terminate în *-a* au la genitiv-dativ *-ei (Elenei, Mariei)* sau *-ăi* dacă urmează după *c (Floricăi, Ancăi).*

(3.b) Excepție de la această regulă fac substantivele feminine terminate la singular în *-i-e* (în hiat), cu ultima vocală diftongată *ie* în pronunțare *(cofetărie, florărie, vie, familie, stație)* și care au la plural nearticulat doi *i (cofetării, florării, vii, familii, stații).*

Genitivul și dativul singular al substantivelor de acest tip se formează prin adăugarea lui *i* la forma de singular : *cofetăriei, florăriei, viei, familiei, stației.*

(3.c) Atenție, însă : *femeie, cheie* (despărțite în silabe *fe-me-ie ; che-ie)* cu pluralul *femei, chei,* urmează regula generală : plural *+i* (genitiv-dativ : *femeii, cheii).*

4. Aceleași reguli rămîn valabile și pentru determinanții adjective sau participii adjectivate.

(4.a) După cum se știe, din grupurile *substantiv + adjectiv* ori *adjectiv + substantiv,* se declină întotdeauna primul termen al structurii :

N.Ac. *elevul nou*	N.Ac. *noul elev*
G.D. *elevului nou*	G.D. *noului elev.*

La masculine și neutre, precum și la plural, în cazul celui de al doilea termen al structurii nu intervine nici o modificare.

Dacă însă este vorba de substantive feminine la singular, al doilea termen al structurii *este omonim cu pluralul :*

N.Ac. *vacanța mare*	N.Ac. *marea vacanță*
G.D. *vacanței mari*	G.D. *marii vacanțe.*

(4.b) La feminine singular, regula de formare a genitiv-dativului rămîne aceeaşi, indiferent dacă primul termen este substantiv sau adjectiv :

— Regula generală este *plural + i : c ă r ţ i i noi, n o i i cărţi ; z i l e i mohorîte, m o h o r î t e i zile.*

— Cînd substantivul feminin la singular este precedat de articolul nehotărît, ambii termeni ai structurii sînt omonimi cu pluralul : *unei v a c a n ţ e m a r i, unei m a r i v a c a n ţ e.*

— Excepţia de la regulă (vezi *3.b)* funcţionează atît în grupul *substantiv feminin singular + adjectiv* cît şi în grupul *adjectiv + substantiv feminin singular :* dacă adjectivul aflat pe primul loc în structură se termină în *-i-e* (în hiat), pronunţat prin diftongarea *vocalei finale -i-ie (cenuşie, fistichie, aurie, argintie)* şi formează pluralul *-ii (cenuşii, fistichii, aurii, argintii),* atunci genitiv-dativul se va forma adăugînd *-i* la singular : *auriei eşarfe.* Această topică este însă rară, apărînd mai mult în poezie, pentru că în limba vorbită şi în proză ordinea firească este *eşarfa aurie* şi nu *auria eşarfă.*

(4.c) În cazul substantivelor feminine la genitiv-dativ singular apar încă destul de frecvent greşeli în folosirea corectă a celui de al doilea termen al structurii *substantiv + adjectiv* sau *adjectiv + substantiv :* există tendinţa ca termenul al doilea să nu mai realizeze acordul în caz cu substantivul feminin şi să apară construcţii greşite de tipul *zilei mohorîtă* în loc de *zilei mohorîte* sau *mohorîtei zi* în loc de *mohorîtei zile.* Fenomenul pare a se fi restrîns în scris la participii adjectivate, cu excepţia unor construcţii de tipul *categoriei s e m i g r e a, categoriei g r e a* (termeni sportivi aproape generalizaţi), deşi se spune, tot în box, *categoriei u ş o a r e.* Probabil în scris adjectivul era pus în ghilimele *(categoriei „g r e a", categoriei „s e m i g r e a")* şi de aici construcţia a fost preluată în limba vorbită.

Mai rar, se întîlnesc şi adjective propriu-zise neacordate în caz : *cu ocazia şedinţei c o m u n ă de lucru.*

Trebuie reţinut, deci, că la genitiv-dativ, adjectivele care însoţesc substantive feminine se acordă cu acestea în gen, număr şi caz.

Identificarea subordonatelor

Prof. E. ZAMŞA
Şcoala Generală Nr. 195, Bucureşti

O dată depăşită etapa operaţiilor preliminare (sublinierea predicatelor, marcarea elementelor joncţionale, fragmentarea frazei în propoziţii), cel ce investighează un text propus spre analiză se poate găsi în faţa uneia sau a mai multora dintre situaţiile următoare :

I. A b s e n ţ a o r i c ă r u i e l e m e n t j o n c ţ i o n a l l a î n c e p u t d e p r o p o z i ţ i e. Această situaţie constituie, de regulă, un indiciu că propoziţia respectivă este principală, coordonată sau nu cu o propoziţie principală anterioară. Mai rar, propoziţiile nemarcate de prezenţa vreunui element joncţional pot fi totuşi secundare, fie că e cazul unei subordonări prin juxtapunere (Mă baţi,[CV] / mă omori,[CV] / tot nu-ţi spun), fie că e vorba de o coordonare prin juxtapunere, fără repetarea elementului joncţional subordonator (Urmăresc / cum vii,[C.D.] / pleci,[C.D.] /

intri,[C.D.] / ieşi,[C.D.] / fără să spui o vorbă). Faptul că propoziţiile în discuţie sînt secundare se poate verifica prin introducerea unui element joncţional subordonator, în primul caz (*Chiar dacă* mă baţi, / *chiar dacă* mă omori, / tot nu-ţi spun) sau prin repetarea elementului joncţional subordonator, în al doilea caz (Urmăresc / *cum* vii, / *cum* pleci...).

II. Prezenţa unui element joncţional la început de propoziţie. Această situaţie obligă la identificarea prealabilă a propoziţiei anterioare cu care se coordonează propoziţia în discuţie, al cărei statut de propoziţie principală sau de subordonată şi-l va însuşi şi ea. (Pentru împrejurarea că elementul joncţional coordonator este urmat de unul subordonator, vezi punctele III şi IV.)

III. Prezenţa unui element joncţional specializat la început de propoziţie (precedat sau nu de unul coordonator) îi precizează clar atît statutul de propoziţie subordonată, cît şi felul subordonării, *fiindcă, deoarece, căci* trimiţînd către o cauzală, *deşi* către o concesivă, *încît* către o consecutivă, la acestea adăugîndu-se locuţiunile conjuncţionale subordonatoare care se comportă tot ca nişte elemente joncţionale specializate.

IV. Prezenţa unui element joncţional subordonator nespecializat: *că, să, dacă, de, ca să, cine, care, ce, ceea ce, unde, cînd, cum, cît* ş.a. la început de propoziţie (precedat sau nu de unul coordonator) solicită o lectură foarte atentă pentru înţelegerea corectă a textului şi un mod de lucru sistematic, pentru evitarea erorilor posibile.

Primul demers ce se impune în această situaţie vizează *termenul regent,* în legătură cu care se cere precizată mai întîi clasa morfologică din care face parte, apoi unele particularităţi morfosintactice despre care vom vorbi mai jos. Procedeul cel mai indicat pentru identificarea termenului regent este cel al izolării din context a subordonatei, izolare în care se va antrena şi termenul regent. De exemplu, dacă izolăm subordonata „să mă ajute" din contextul „Îl rog pe el să mă ajute", ea antrenează şi verbul regent „rog". Este singura variantă combinatorie logică, pe care bunul-simţ al oricărui vorbitor o acceptă : „... rog... / să mă ajute" şi, în nici un caz, „Îl... / să mă ajute" sau „... pe el / să mă ajute". Formularea întrebării, în acest moment al analizei, este mai puţin utilă, deoarece unele întrebări pot fi derutante („*ce* ?" putînd trimite către o subiectivă, dar şi către o completivă directă, „*de ce* ?" către o completivă indirectă, dar şi către o cauzală, „*de cine* ?" către o completivă indirectă, dar şi către o completivă de agent), iar altele, greu de formulat (ca în cazul unor subordonate predicative, al unor completive indirecte sau al unor apoziţionale).

Calitatea de termen regent (R) n-o pot avea decît cuvintele aparţinînd următoarelor clase morfologice : substantiv, pronume, numeral, adjectiv, verb, adverb, interjecţie (şi locuţiunile corespunzătoare).

În funcție de clasa morfologică din care face parte regentul și de particularitățile sale morfosintactice, cel ce investighează un text va fi confruntat cu una sau mai multe dintre situațiile următoare :

1. Cînd regentul identificat este un substantiv, un pronume sau un numeral, subordonata nu poate fi decît atributivă... (... *oamenii aceia [= cei doi]*^{R} */ pe care* îi cunosc^{AT} /). Folosind una dintre întrebările specifice atributului, se poate verifica apoi dacă subordonata a fost identificată corect. De reținut :

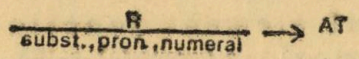

Această situație epuizează toate posibilitățile apariției în text a unei subordonate atributive, de aceea, în cazurile care vor fi prezentate în continuare, această alternativă nu va mai fi pusă în discuție.

2. Cînd regentul este un adjectiv, formularea întrebării este absolut necesară, ea fiind singura care poate ajuta la realizarea unei alegeri corecte între alternativele : completivă indirectă (nu directă, care presupune tranzitivitate : *Sigură*^{R} */ că va reuși*$^{C.I.}$ ...) sau circumstanțială (în acest ultim caz, verificarea prin substituirea elementului joncțional nespecializat printr-unul specializat fiind cît se poate de binevenită : *Vesel*^{R} */ că [= fiindcă]* a luat examenul^{CZ} */ ...*). De reținut :

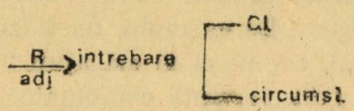

3. Cînd termenul regent este un verb, nu este posibilă realizarea unei analize corecte fără precizarea cîtorva particularități morfosintactice ale cuvîntului respectiv. Prima dintre acestea se referă la caracterul personal sau impersonal al verbului.

(a) Dacă verbul este impersonal (deci nu are subiect nici exprimat, nici neexprimat), alternativa cea mai probabilă, *dar nu singura,* este cea a subordonatei subiective (nu predicative, care implică prezența unui subiect în regentă: *Se zice*^{R} */ că* examenul va fi ușor^{SB} /). Verbul impersonal poate să-și subordoneze însă și o completivă indirectă (nu directă,

deoarece verbele impersonale sînt și intranzitive : *Despre ce* m-ai întrebat,[C.I.] / *se vorbește* mult[R] /) sau o circumstanțială *(Cînd* [= *ori de cîte ori]* păsările zboară jos,[C.T.] / *se zice*[R] / ...), întrebarea fiind aceea care trimite către alternativa corectă. De reținut :

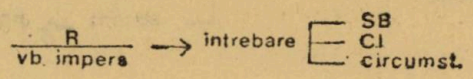

(b) Dacă însă verbul este personal, trebuie efectuate mai multe demersuri succesive pînă a putea preciza, fără a greși, felul subordonatei. Primul demers vizează predicativitatea verbului.

(b.1) Dacă verbul personal este predicativ, următorul demers vizează tranzitivitatea lui. În cazul unui verb *tranzitiv,* alegerea se va face, cu ajutorul întrebării, între alternativele : subiectivă (nu predicativă, care presupune ca regent un verb copulativ : *Cine* nu muncește[SB] / *nu mănîncă*[R] /), completivă directă (*Nu mănîncă*[R] / *ce* nu-i face bine[C.D.] /), completivă indirectă (*Mănîncă*[R] / *de la cine* îi dă[C.I.] /) sau circumstanțială (*Cînd* [= *cît timp*] nu-i e foame[C.T.] / *nu mănîncă*[R] /). În cazul unui verb intranzitiv, dispare alternativa completivei directe, rămînînd în discuție subiectiva (*Fuge*[R] / *cine* poate[SB] /), completiva indirectă (*Fuge*[R] / *de cine* îl urmărește[C.I.] /) și circumstanțiala (*Fuge*[R] / *de* [=*încît*] rupe pămîntul[CNS]). De reținut :

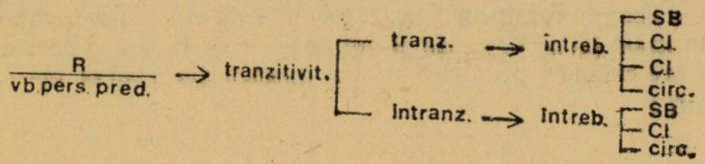

(b.2) Dacă verbul personal este nepredicativ, demersul următor vizează prezența sau absența numelui predicativ. În cazul numelui predicativ exprimat, întrebarea poate trimite către o subiectivă (nu predicativă care presupune, de regulă, absența numelui predicativ în regentă : (*E ușor*[R] / *să* vorbești[SB] /), o completivă indirectă (nu directă, deoarece verbele copulative sînt intranzitive : (*E*[R] *ușor* / *pentru cine* a învățat[C.I.] /) sau o circumstanțială (*Dacă* [= *în caz că*] ai învățat,[C.T.] / *e ușor*[R] /). În cazul numelui predicativ absent, subordonata nu poate fi decît predicativă (Problema *e*[R] / *să* reușim[PR] /). În ambele cazuri, verbul nepredicativ

(copulativ) își limitează calitatea de regent la stabilirea unei legături între o subordonată și un nume predicativ sau un subiect. De reținut :

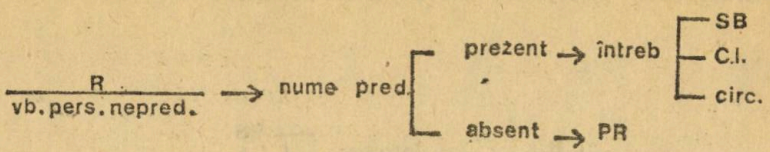

4. *Cînd termenul regent este un adverb,* problema care se pune este dacă adverbul respectiv face parte sau nu din categoria adverbelor predicative, care se recunosc ușor prin faptul că sînt urmate de conjuncția *că* (*bine că, fireşte că, sigur că*...). Dacă adverbul este predicativ, subordonata va fi subiectivă (*B i n e*^{R} / *că* ai venit ^{SB} /), iar, dacă adverbul este nepredicativ, întrebarea hotărăşte alegerea corectă între o completivă indirectă (... *a p r o a p e*^{R} *de cine* mi-e drag$^{C.I.}$ /) sau o circumstanțială (... atît de *a p r o a p e*,^{R} / *că* [= *încît*] se vede cu ochiul liber^{CNS} /). De reținut :

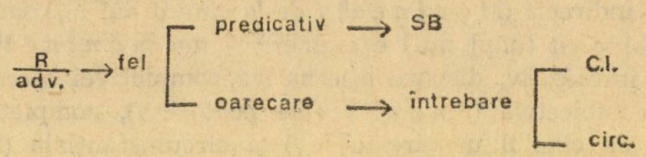

5. Cînd termenul regent este o interjecție, întrebarea este singura care decide alegerea corectă între o subiectivă (*Cine* obosea,^{SB} / *h o p* în căruță^{R}), o completivă directă (*Iată*^{R} / *cum* vom proceda$^{C.D.}$), o completivă indirectă (*H a l a l*^{R} / *de cine* te-a-învățat$^{C.I.}$ /) sau o circumstanțială (*H a i*^{R} / *unde* ți-am spus$^{C.L.}$ /). În toate aceste cazuri, interjecția are valoare predicativă, iar construcția poartă marca oralității. De reținut :

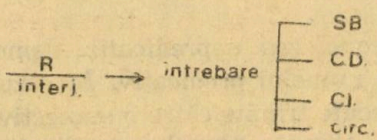

Practicarea consecventă a acestui mod de lucru duce nu numai la realizarea unei analize corecte, ci și la formarea unui mod riguros de a raționa, în absența căruia nu se poate concepe o exprimare clară și corectă.

Sensurile cuvîntului

NARCISA FORĂSCU
Universitatea din București

Se știe că majoritatea cuvintelor din limbă au capacitatea de a exprima mai multe înțelesuri. Această proprietate este numită, în mod curent, *polisemie*. De exemplu, substantivul *carte* are următoarele sensuri : 1. scriere cu un anumit subiect tipărită și legată sau broșată într-un volum ; 2. cunoștințe de scriere și citire, învățătură (ex. : *nu știe carte*) 3. fiecare din cele 52 sau 32 de cartoane imprimate folosite la jocurile de noroc ; 4. (înv.) scrisoare ; 5. (înv.) ordin scris și emis de o autoritate.

Nu toate cuvintele sînt polisemantice. Unele au un singur înțeles, de exemplu : *scrumieră* „obiect de diferite forme și dimensiuni în care se aruncă scrumul de țigară", *lăptar* „om care se ocupă cu vînzarea laptelui".

Totalitatea sensurilor unui cuvînt alcătuiește *sfera semantică* a acestuia. În cadrul sferei semantice a cuvîntului nu toate sensurile au aceeași importanță, nu sînt în egală măsură prezente în mintea vorbitorilor și nu desemnează în același mod realitatea. De aceea, se vorbește despre mai multe tipuri de sens. Terminologia folosită în lucrările de specialitate diferă într-o oarecare măsură. Aceasta poate crea confuzii dacă nu sînt clare *criteriile* care stau la baza distincțiilor.

Tipologia sensurilor este variată, deoarece sensul este o entitate complexă caracterizată printr-o multitudine de aspecte care au în vedere calitatea informației, gradul de abstractizare a sensului, importanța acestuia în limbă, legătura dintre sens și obiectul denumit, gradul de dependență a sensului față de context etc.

Vom discuta în continuare cîteva aspecte dintre cele amintite mai sus, încercînd să precizăm criteriile care stau la baza distincțiilor, cît și raportul dintre tipurile de sens rezultate.

Opoziția dintre *sensul principal (de bază)* și cel *secundar* are în vedere *importanța, rolul* pe care sensul în discuție îl ocupă în sfera semantică a cuvîntului, în limba actuală. Sensul *principal* apare spontan în mintea vorbitorilor la rostirea unui cuvînt, este primul în ordinea importanței, se stabilește deci funcțional. El este mai stabil și relativ independent de context. De exemplu, *orb* înseamnă, în primul rînd și pentru orice vorbitor, „lipsit complet de simțul văzului". Celelalte sensuri ale acestui cuvînt, „lipsit de discernămînt, de clarviziune" (ex. : *judecată oarbă)* și „lipsit de lumină, întunecat" (ex. : *fereastră oarbă, cameră oarbă)* sînt sensuri *secundare*. Ele sînt pe un plan secundar în conștiința vorbitorilor și, de obicei, pentru a le înțelege, e nevoie de un context.

Potrivit unui *criteriu cronologic*, se poate face o distincție între sensul *primar (etimologic)* și sens *derivat*. Prin sens primar înțelegem semnificația inițială a cuvintelor de la care au derivat apoi sensurile

ulterioare. De exemplu, *gură* are ca sens primar „organ situat în partea anterioară a capului, care servește la mîncat, la vorbit". De aici au derivat apoi sensuri ca „deschidere anterioară (în general)" (ex. : *gura sobei, gură de canal*), „glas, voce" (ex. : *numai gura lui se aude*), „persoană de hrănit" (ex. : *o gură în plus la masă*).

În foarte multe cazuri, sensul primar al cuvintelor coincide cu cel principal, iar sensurile derivate, cu cele secundare, ca în cazul lui *gură* discutat mai sus. Alteori, în evoluția limbii, raportul se poate inversa. De exemplu, *crainic* are ca sens principal în limba actuală „persoană ce anunță știrile la o stație de radio, televiziune" ; sensul său inițial „persoană ce anunța mulțimii poruncile suveranului" a trecut pe un plan secundar în conștiința vorbitorilor. Un alt exemplu : *fistichiu* înseamnă astăzi „ciudat, extravagant" ; sensul primar „de culoarea fisticului" a devenit secundar în limba actuală.

Distincția între sensul *propriu* și sensul *figurat* are la bază un criteriu *stilistic* : legătura directă sau indirectă dintre sens și realitatea desemnată. Sensurile proprii denumesc în mod direct obiectul din realitate ; la cele figurate, legătura cu realitatea se face prin intermediul altui sens. De exemplu *fiară* are ca sens propriu „animal sălbatic mare" ; sensul său figurat „om extrem de rău, crud, violent" este obținut prin transferul denumirii de la animal la om, căruia îi sînt atribuite însușirile animalului. Sensurile figurate nu denumesc obiectele, ci le atribuie anumite însușiri, raportîndu-le la însușirile obiectelor și fenomenelor indicate de alte sensuri ale cuvîntului.

Orice sens figurat este derivat de la sensul propriu și are, de regulă, la bază o figură de stil, un transfer de denumire de la un obiect la altul [1]. De exemplu, *pahar* din *a băut un pahar în plus* nu denumește recipientul de sticlă din care se bea, ci conținutul său ; *căciulă* din *am plătit o sută de lei de căciulă* are sensul de „persoană, individ".

În multe cazuri, vechimea sensului figurat și frecventa lui folosire (uneori cuvîntul respectiv este termen unic pentru denumirea unui obiect) face ca acesta să-și piardă caracterul expresiv, intrînd în limba comună și fiind înregistrat de dicționare. În conștiința vorbitorilor el apare ca un simplu sens secundar, iar valoarea sa figurată nu mai este simțită, de ex. : *braț* din *lustră cu cinci brațe*, *cot* din *cotul rîului*. Ca urmare, un cuvînt ajunge să desemneze mai multe obiecte din realitate creînd impresia că are mai multe sensuri proprii. De fapt, un singur sens este denominativ pur, celelalte sînt sensuri al căror caracter figurat este mascat de uzură [2].

Mai interesante și mai frecvent aduse în discuție sînt sensurile a căror funcție expresivă este evidentă. Datorită expresivității și forței lor

[1] Diferite aspecte ale raportului dintre sensul propriu și cel figurat sînt discutate de E. Popa în articolul *Sens propriu-sens figurat* în *Limba și literatura română*, XII, 1983, nr. 2, p. 9—12.

[2] Problema este discutată la I. Coteanu—A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, II, București, 1975, p. 60.

de sugestie, ele sînt de obicei utilizate în limbajul artistic [3] pentru obținerea unor efecte stilistice speciale, de ex. : *simfonie de culori, mugurele speranței, suflet mucegăit.* Cu cît asocierea termenilor este mai neobișnuită, cu atît gradul de expresivitate este mai mare.

În cele discutate mai sus am precizat adesea că unele sensuri au nevoie de context pentru a fi înțelese. Dependența față de context constituie și ea un criteriu de clasificare. Din acest punct de vedere se disting [4] sensuri *libere de context* și sensuri *determinate contextual.* Se afirmă de obicei că sensurile de bază sînt independente de context, iar cele secundare sînt determinate de acesta.

Afirmația, deși valabilă în general, trebuie privită cu rezerve. Într-adevăr, înțelegem ce înseamnă *pahar, carte, cuvînt, dinte* și fără context. Dar sensul al treilea al lui *luminos* „senin, fericit" nu este clar decît în contexte ca *figură, privire luminoasă,* iar sensul al patrulea „care călăuzește, demn de urmat" nu poate fi înțeles decît în contexte ca *idei luminoase, drum luminos.* Pentru un cuvînt ca *facultate* însă, primul sens înregistrat de dicționare „capacitate, posibilitate morală sau intelectuală a cuiva" are nevoie de un context pentru a se actualiza, de ex. : *facultatea de a vorbi, de a crea opere de artă* [5].

Gradul de dependență față de context poate fi mai mare sau mai mic. Există și sensuri *strict contextuale,* valori semantice care nu se realizează decît în anumite combinații și care nu pot fi înțelese în afara acestora, de ex. : *gînduri* n e g r e, *situație* a l b a s t r ă, *noapte* a l b ă, *punct* m o r t, c a s ă *de sănătate, la chip frumos, la inimă* g ă u n o s.

Din cele discutate mai sus rezultă că unul și același sens al unui cuvînt polisemantic poate fi caracterizat diferit în funcție de unghiul din care este privit. Distincțiile propuse sînt însă mai mult teoretice. Importantă este înțelegerea mecanismului care stă la baza obținerii de noi sensuri (ceea ce asigură coeziunea dintre sensurile cuvîntului) și caracterul deschis al polisemiei : orice combinație este, la un moment dat, posibilă, generînd un nou sens.

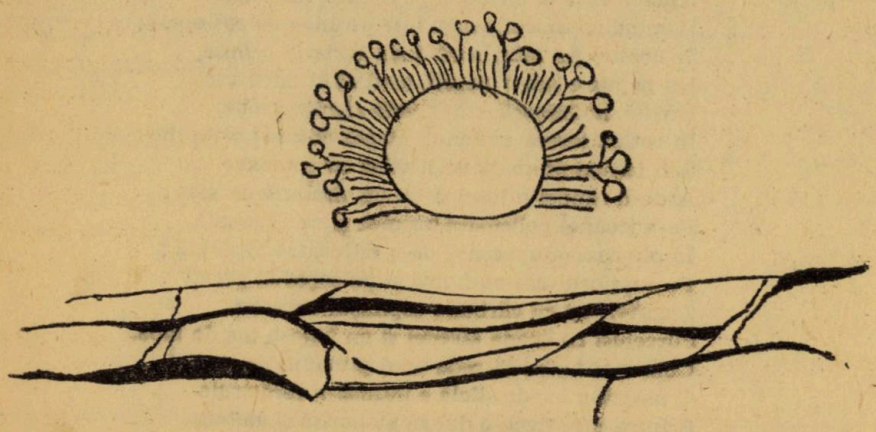

[3] Pentru detalii, vezi E. Popa, *art. cit.*

[4] Vezi M. Bucă — I. Evseev, *Probleme de semasiologie,* București, 1976, p. 63—65.

[5] Acest exemplu și alte aspecte ale problemei sînt discutate la A. Bidu-Vrănceanu — N. Forăscu, *Modele de structurare semantică,* București, 1984, p. 57.

Descrierea în versuri: „Coliba împistrită" din poemul eminescian „Călin"

G. I. TOHĂNEANU
Universitatea din Timișoara

Coliba cu pricina este, pentru domnița părăsită de Zburător, „locașul unde ea s-ascunde tainic", după ce zămislise „un pui de prinț" și fusese alungată de acasă, din porunca neghioabă a tatălui său, pe care poetul nu pregetă să-l probozească, fățiș și amarnic :

O, tu crai cu barba-n noduri ca și cîlții cînd nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
Bine-ți pare să fii singur, crai bătrîn fără de minți,
Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți ?

După șapte ani de înstrăinare, Călin se reîntoarce. Coborînd „Pe potica dinspre codri", „năzdrăvanul cel voinic" își întîlnește și își recunoaște feciorul. Întîmpinarea dintre părinte și fiu este evocată printr-un scurt și vioi schimb de replici, al căror sunet popular cucerește prin firesc, prin simplitate :

— Bună vreme, măi băiete ! — Mulțămim, voinic străin !
— Cum te cheamă, măi copile ? — Ca pe tată-meu — Călin...

Amîndoi, pătrund acum în bordeiul sărăcăcios și părăginit, a cărui d e s c r i e r e va constitui obiectul analizei noastre :

Atunci intră în colibă și pe capătu-unei laiți,
Lumina cu mucul negru într-un hîrb un roș opaiț ;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă ;
Hîrîită, noduroasă, stă în colb rîșnița veche,
În cotlon torcea motanul, pieptănîndu-și o ureche ;
Sub icoana afumată unui sfînt cu comănac
Arde-n candel-o lumină cît un sîmbure de mac ;
Pe-a icoanei policioară,busuioc și mint-uscată
Împlu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată ;
Pe cuptiorul uns cu humă și pe coșcovii pereți
Zugrăvit-au cu cărbune copilașul cel isteț
Purcelușii cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.
O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie
Printre care trece-o dungă mohorîtă și gălbuie.
Pe un pat de scînduri goale doarme tînăra nevastă
În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.

În liniile ei mari, descrierea se înfiripă și se dezvoltă din perspectiva personajelor, în primul rînd din aceea a feciorului. Argument, între

altele : numărul relativ mare de diminutive, sugerînd un univers fărîmiţat în crîmpeie mărunte, familiare vîrstei joase : *policioară, copilaşul cel isteţ, purceluş* (repetat, la forme flexionare diferite), *ferăstruie*. Cu bune rezultate pentru cauza diversificării mijloacelor stilistice, *ideea de diminutiv* poate fi redată, la răstimpuri, nu prin derivare, ci prin comparaţii : „o lumină *cît un sîmbure de mac*". Insistîndu-se, şi de data aceasta, asupra dimensiunilor reduse ale obiectului (în cazul de faţă : *lumina*), se evită, totuşi, o eventuală monotonie, prilejuită de repetarea, pînă la urmă dezagreabilă, a aceloraşi sufixe diminutivale [1]. În pasajul corespunzător din basmul postum *Călin Nebunul*, alaiul diminutivelor creşte, prin înmulţirea sau nuanţarea detaliilor descriptive : „Prin gunoi se primblă iute legănată o *răţuşcă*" ; „un purcel / Cu *codiţa* ca un sfredel". Numele însuşi al copilului este, aici, diminutivat şi însoţit de un epitet întăritor : *Călinaş cel mititel (Opere alese*, III, EPL, 1965, p. 28).

Mi s-a părut util să insist asupra rolului artistic pe care îl capătă diminutivele în această descripţie, unde ele corespund, subliniind-o şi nuanţînd-o, unei „viziuni copilăreşti" a lumii, prezenţa şi chiar... frecvenţa lor devenind astfel motivabilă din interiorul operei. Nu altfel se întîmplă în numeroase locuri sadoveniene, de cîte ori „uliţa copilăriei" întretaie potecile basmului, de pildă în *Dumbrava minunată* : „În frunte păşeau un *bătrînel* ş-o *bătrînică*, cu plete albe şi obrazurile rumene, îmbrăcaţi în straie de muşchi. După ei, patru *prichindei* cu bărbi cărunte purtau un *pătuţ* de mlajă împodobit cu cicori şi sulcină. Şi pe *pătuţul* acela, pe un *tronişor* de piatră, sta o *domniţă* mai *mititică* decît toţi şi balaie ca grîul" *(Opere*, VII, ESPLA, 1957, p. 511).

Lexicul fragmentului nostru se remarcă prin aspectul lui popular şi discret arhaizant. Se rînduiesc aici, în ordinea ivirii lor în text, cel puţin următorii termeni : *colibă, laiţă (laviţă), muc, hîrb, vatră, turtă, grindă, colb, rîşniţă, cotlon, comănac, busuioc, mintă, humă, coşcov, beşică*. Frapează, în organizarea lexicală a poemului, lipsa regionalismelor „stricto sensu", care ar avea inconvenientul de a localiza prea îngust povestirea. Lipsesc, deopotrivă, neologismele, iar absenţa lor este îndreptăţită şi... binevenită în descrierea unei colibe ţărăneşti, coborîtă parcă din timpul basmului.

Sugestia vechimii şi a rusticităţii este întreţinută şi sporită de o seamă de expresii caracteristice, în cadrul cărora reţin atenţia, în primul rînd, epitetele : *mucul negru, vatra sură, rîşniţa veche, icoana afumată, casa-ntunecoasă, coşcovii pereţi, dungă mohorîtă şi gălbuie, mocnitul întuneric*. Acest şir întreg de expresii trimite către o lume încremenită, în care timpul sfîrîie inutil, în sine. Este o lume a aşteptării sterpe şi inerte, hărăzită paraginei. Uneltele înseşi, altădată utile, par a-şi fi pierdut şi uitat rostul : *Hîrîită, noduroasă, stă în colb rîşniţa veche...* Vorbeşte, în acest vers, sufletul pustiit al domniţei.

Trebuie observat însă că senzaţia apăsătoare a pustiirii, a unei aşteptări irosite zadarnic — pe care o stîrneşte în cel mai înalt grad descrierea colibei — este sensibil subţiată de „zmîngălelile" copilului (aşa ar spune Arghezi !) ; de comentariul hîtru al poetului : „Cum mai bine i se şede unui *purceluş de treabă*" (expresia subliniată este de o sa-

[1] Pentru valoarea stilistică a diminutivelor într-o operă literară şi pentru varietatea mijloacelor de realizare lingvistică a lor, vezi pătrunzătoarele observaţii ale lui B. Cazacu, *Consideraţii asupra limbii şi stilului din „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu*, în volumul *Studii de limbă literară. Probleme actuale ale cercetării ei*, ESPLA, 1960, p. 189—191.

voare fără pereche !) ; de „ronronul" leneș al motanului care, prin somn, își „piaptănă" o ureche (amănunt plin de grație) ; de, în sfîrșit, agreabila... dezordine (dacă se poate spune așa) care predomnește în încăpere : *Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă*... Dincolo de realitatea imediată, mănunchiul acestor mențiuni descriptive deschid fetei de-mpărat zarișteа nădejdii : dar dacă „zburătorul" e pe-aproape ? !...

La întemeierea atmosferei de basm contribuie din plin sintagma *vatra sură* : atît prin străvechimea determinatului *(vatră* aparține, cu certitudine, substratului preroman, autohton, al vocabularului românesc, denumind simbolul dintîi și de totdeauna al *statorniciei* noastre) cît și, deopotrivă, prin multiplele „trimiteri" ale determinantului. Într-adevăr, prin însușirea-i de a isca imagini șterse, spălăcite, deteriorate de trecerea vremii, adjectivul cromatic *sur* ajunge, prin excelență, un epitet al „vechimii", constituindu-se ca parte integrantă a peisajului romantic. *Călin :*

> Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetățuie,
> Acățat de *pietre sure* un voinic cu greu le suie.

Într-un alt vers descriptiv din același poem, epitetul în discuție — prima oară ca nume predicativ, a doua, ca atribut — desenează „chenarul" unității metrice respective :

> *Sură-i sara* cea de toamnă ; de pe lacuri *apa sură*
> Înfundă mișcarea-i creață între stuf la iezătură.

Fonetismele populare și arhaice, mai rar regionale, susțin, și ele, situarea peisajului în timpul fabulos : *laiță, mintă, împlu, cuptior, șede, ferăstruie, fereastă* — iată tot atîtea variante fonetice care, prin simplul fapt că sînt „neliterare", dobîndesc, raportate la conținut, un randament expresiv superior. Ultima dintre ele are și un avantaj „practic", acela de a înlesni o rimă perfectă *(nevastă-fereastă),* pe care varianta literară *(fereastră)* ar împiedica-o. Și din acest motiv, forma populară este retrasă, de obicei, la final de vers : „Vîntu-o foaie vestejită / Mi-au adus mișcînd *fereasta* — / Este moartea ce-mi trimite / Fără plic scrisoarea-*aceasta*" *(Foaia veștedă).*

Printr-un fenomen de „convergență" stilistică, nivelul gramatical contribuie, de asemenea, la înjghebarea atmosferei de epocă. Precum se poate lesne observa, în versul *Zugrăvit-au cu cărbune copilașul cel isteț...,* poetul optează pentru forma veche de persoana a 3-a singular a perfectului compus, iar tenta vetustă se îngroașă prin postpunerea auxiliarului morfologic *(Zugrăvit-au).* În aceeași ordine de idei, amintesc omisiunea articolului genitival *(a)* în versul : *Sub icoana afumată unui sfînt cu comănac...* Asemenea fapte se regăsesc adesea la Eminescu, iar prezența lor nu este niciodată stridentă, ele fiind reclamate de însuși conținutul operei poetice respective.

De-a lungul întregului fragment cititorul trăiește o senzație de intensă participare vizuală, datorită, în primul rînd, epitetelor cromatice, exprimate, de astă dată, prin termeni proprii și așezate cînd după, cînd înaintea determinatului : *mucul negru, roș opaiț, vatra sură, dungă mohorîtă și gălbuie.* În expresia *mocnitul întuneric,* senzația amintită este provocată de substantivul determinat, cu observația că îmbinarea

este profund originală, adjectivul participial *mocnit* constituindu-se într-un exemplu tipic de epitet individual [2].

Impresiilor vizuale — îmbogățite prin evocarea mîzgălelilor șugubețe ale copilului — li se alătură altele, cîștigate pe calea altor simțuri. Nu lipsesc cele auditive (participiul trecut *Hîrîită* nu exclude un zgomot potențial), cele tactile (rîșnița e *noduroasă*, iar „pereții" sînt *coșcovi*), dar precumpănitoare se dovedesc impresiile olfactice, căci interiorul este podidit de o *mireasmă pipărată*, rod al „alianței" busuiocului cu „minta", lăsată să se usuce...

La capătul lecturii, cititorul atent își va descoperi, cu siguranță, un „sentiment al reliefului", pricinuit de alternanța a două timpuri gramaticale : prezentul descriptiv și imperfectul : *intră, stă, Arde, Împlu, doarme ;* dar *lumină, Se coceau, torcea.* Chiar și într-o „descriere", pendularea între prezent și trecut poate deveni... „dramatică" pentru cititorul-privitor, care dobîndește astfel impresia spațială a perspectivei, a unui prim-plan și a unui al doilea plan, mai adînc. S-ar putea, cred, vorbi, în cazuri asemănătoare, de o „tehnică" poetică apropiată de aceea a... cinematografiei !

Cum se întîmplă în atîtea alte rînduri, ajungînd la capătul acestei analize simt, nu fără melancolie, că, în generozitatea lui infinită, textul eminescian ne-ar mai putea dărui multe. Îmi rămîne mîngîierea gîndului că rostul dintîi al unui atare comentariu este acela de a se dovedi „incitant"...

Valori stilistice ale verbului în textul literar (II)

Prof. CAMELIA STAN
Liceul de Matematică-Fizică „N. Bălcescu", Rm. Vîlcea

Tipurile de modalități și de efecte stilistice ale verbului, înregistrate la nivel morfo-sintactic, sînt mai numeroase și mai variate decît cele indicate în partea întîi a acestui articol, în care ne refeream la nivelul fonetic.

Vom grupa, în continuare, cîteva mai frecvente, în funcție de categoriile flexiunii verbale și de aspectele organizării sintagmatice.

Planul paradigmatic (al formelor flexionare) :

(1) Folosirea persoanei a II-a, cu sens impersonal, în adresarea directă, creează un efect de oralitate. În special în proza care valorifică elemente de limbă vorbită, apare procedeul adresării către cititor : „Trăsnea [...] *uitați-vă* ce fel de gramatică trebuia să învețe". (Creangă, *Amintiri din copilărie*, I, p. 238). Uneori, în dialoguri, persoana a II-a generală îl desemnează și pe interlocutor : „— Asta e Corbu — zice cel ce povestise întruna, aplecîndu-se spre străinul care călărea alături — pe Corbu îl *cunoști* și noaptea" (Bănulescu, *Dropia*, IV, p. 180). Un procedeu al ambiguității, mai ales în poezia modernă, este întrebuințarea formelor verbale care prezintă omonimia unor persoane. Astfel, la Nichita Stănescu

[2] Terminologia este a lui Tudor Vianu, *Epitetul eminescian*, în volumul *Studii de stilistică*, EDP, 1968, p. 144—181. Vezi, în special, p. 163—165.

(*Nod 2*, în vol. *Noduri și semne*, București, 1982, p. 18 — 19), identitatea formală I singular — I plural sugerează apartenența individului la o grupare (societatea, într-un moment istoric al contradicțiilor antagonice) : „Roata îi rupe carnea / și carnea nu i se mai sfîrșește ! / [...] / I-*am tăiat* inima / dar sub ea aflăm tot inimă ! / I-*am despicat* fruntea / dar sub ea aflăm tot frunte !".

(2) Utilizarea formelor temporale (cu valențe de expresivitate) stă la baza unor tipuri generale de efecte și a unor valori contextuale.

(a) Valori ale alternanței timpurilor. În contextul verbelor la trecut, prezentul subliniază pregnant ideea poetică [1] : „Și-atuncea am visat într-o secundă, / cum toate capetele celor ce au fost decapitați / *sar* înapoi în coșuri și *se-așază* / pe gîturile roșii ce *albesc*" (Nichita Stănescu, *Semn 2*, în vol. cit., p. 17). Exprimînd o acțiune trecută „considerată din perspectiva prezentului" [2], perfectul compus încheie episoadele narate la prezent și stabilește, astfel, un raport de anterioritate între momentul întîmplării și cel al povestirii acesteia : „Oșlobanu iè atunci lemnele [...], le umflă-n spate și la gazdă cu dînsele. [...] Iar țăranul, făcîndu-și cruce, *a rămas* cu gura căscată" (Creangă, *Amintiri din copilărie*, I, p. 236). Mai mult ca perfectul (acțiunilor trecute încheiate înaintea altor acțiuni trecute) este utilizat în proza pașoptistă și postpașoptistă pentru încadrarea episoadelor relatate la perfect (de exemplu, în nuvela *Alexandru Lăpușneanul*, de Costache Negruzzi, I, p. 100 — 107). În literatura modernă, mai mult ca perfectul exprimă frecvent anterioritatea cauzei : „era ziua noua. / Duhul lumilor prea cald / *dezghețase* roua" (Blaga, *Cîntecul brumelor, urmelor*, în vol. *Poezii, II*, București, 1968, p. 51) [3].

(b) Valori modale. Varianta literară a viitorului exprimă, de regulă — ca și în limbajul curent — o acțiune sigură, dat fiind conținutul volitiv al auxiliarului : „Da, *mă voi naște* din păcat" (Eminescu, *Luceafărul*, I, p. 220). Forma inversată, însă, nemaipunînd accentul pe auxiliar, comunică mai degrabă incertitudinea și devine sinonimă contextual cu forma viitorului popular : „Lîngă salcîm *sta-vom* noi noaptea întreagă, / [...] / *Ne-om răzima* capetele-unul de altul" (Eminescu, *Sara pe deal*, I, p. 204). Viitorul al II-lea, atunci cînd nu se află în corelație cu viitorul I, are conținut modal [4] : „oricum *vei fi sosit*" (Eminescu, *Scrisoarea III*, I, p. 208) — cu sensul „oricum ai fi sosit".

(c) Valori aspectuale. Imperfectul este timpul acțiunilor în curs de desfășurare. În poezia modernă, se creează un efect puternic prin schimbarea aspectului durativ în aspect momentan — cu nuanță de iterativ (de repetabilitate) —, sub influența unor adverbe avînd acest sens lexical : „și *d e o d a t ă*, / *îmi lăsam* un genunchi" (Nichita Stănescu, *Poveste sentimentală*, IV, p. 118). De asemenea, opoziția durativ/momentan stă la baza alternanței contextuale a imperfectului gîndurilor și stărilor unui

[1] Procedeul a fost definit de Tudor Vianu, în studiul *Tehnica basoreliefului în proza lui N. Bălcescu*, vol. *Arta prozatorilor români*, București, 1977, p. 421—427.

[2] E. Lorck, *apud* Tudor Vianu, *Problema stilistică a imperfectului*, în *Opere, 4, Studii de stilistică*, București, 1975, p. 395 ; cf. și Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, București, 1976, p. 136, 138.

[3] Vezi discuția despre valorile mai mult ca perfectului, la Tudor Vianu, *Mai-mult-ca-perfectul și tehnica narațiunii*, în vol. cit., p. 407 — 420 și la Alexandra Indrieș, *Sporind a lumii taină. Verbul în poezia lui Lucian Blaga*, București, 1981, p. 88.

[4], [5] Cf. folosirea acestui procedeu — în legătură cu un exemplu din Creangă — și precizarea valorii diferitelor forme de viitor, la Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 138, 140 — 143, 148.

personaj cu perfectul simplu al acțiunilor : „simțămîntul acesta îi *aprindea* sîngele și-i *umplea* creierii de planuri și hotărîri. [...] În curînd Zenobia *află*“ (Rebreanu, *Ion*, II, p. 151) sau cu perfectul compus al reacțiilor momentane : „*eram* atît de obosită, că *nu* mai *puteam* merge pe jos, și parcă din senin *am început* să sufăr“ (Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, IV, p. 82). Succesiunea verbelor la perfect compus, exprimînd acțiuni încheiate (perfective), pregătește momentul relatării la perfect simplu, timp dinamizator, în jurul căruia se creează, astfel, o anumită tensiune [5] : „*N-au avut* decît cu ochiul ori cu mîna semn a face / Și Apusul *își împinse* toate neamurile-ncoace“ (Eminescu, *Scrisoarea III*, I, p. 208).

(d) Valori contextuale. Prezentul, imperfectul, perfectul simplu și perfectul compus sînt utilizate frecvent în narațiune, iar prezentul este timpul expunerii poetice (în special în operele autorilor moderni). La Eminescu, prezentul expunerii apare alături de cel al realităților eterne : „El *zboară*, gînd purtat de dor, / Pîn' *piere* totul, totul ; / Căci unde*ajunge* nu-*i* hotar“ (Eminescu, *Luceafărul*, I, p. 222). Sensul de iterativ al adverbului complement se extinde uneori și asupra verbului determinat de acesta : „*Sara* pe deal buciumul *sună* cu jale“ (Eminescu, *Sara pe deal*, I, p. 203). Asemănătoare sînt funcțiile descriptivă și de caracterizare ale prezentului și ale imperfectului. Impresia de irealitate se exprimă, adesea, în poezie, și cu ajutorul timpurilor — de exemplu, imperfectul oniricului și mai mult ca perfectul miticului : „*Eram* vrăjit și nici *nu* mai *mișcam*, / toți vulturii *stăteau* înțepeniți în aer, / [...] / timpul *încremenise* / bătut în palma ta, Iisuse !“ (Nichita Stănescu, *Nod 11*, în vol. cit., p. 42). Variantele arhaice ale unor forme temporale au caracter solemn, contribuind, de asemenea, la sugerarea ideii de timp mitic : „Părea că printre nouri *s-a fost deschis* o poartă“ (Eminescu, *Melancolie*, în vol. *Poezii*, București, 1958, p. 57) — mai mult ca perfect [6].

(3) Utilizarea formelor modale, în textul literar, se face, în general, cu respectarea valorilor absolute ale acestora : imperativul adresării, conjunctivul posibilității, gerunziul simultaneității ș.c.l. Uneori, varianta nemarcată a conjunctivului, sinonimă cu imperativul, exprimă incertitudinea, la fel ca în poezia populară și în limba veche [7] : „fericească“, „recunoască“ (Eminescu, *Scrisoarea I*, III, p. 111).

(4) Modificarea indicilor de diateză proprii anumitor verbe este un procedeu mai puțin frecvent. Construcția activă a verbului reflexiv *a se ivi* : „Din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite / Eu *am ivit* cuvinte potrivite“ (Arghezi, *Testament*, II, p. 132) sugerează forța demiurgică a creatorului. Poeții moderni realizează transferuri, de preferință, la nivelul valorilor diferite ale unei diateze. Astfel, în versul „două culori ce *nu s-au văzut* niciodată“ (Nichita Stănescu, *Cîntec*, IV, p. 117), efectul de ambiguitate se bazează pe actualizarea simultană a sensurilor de pasiv și de reciproc ale reflexivului : „două culori ce n-au fost văzute niciodată“, respectiv „două culori ce nu s-au văzut, între ele, niciodată“.

Planul sintagmatic (al combinației dintre cuvinte)

(5) Construirea unor verbe *cu alte tipuri de determinanți* decît cele care aparțin regimului lor sintactic stă, uneori, la baza figurilor de stil.

[6], [7], [8] Mihaela Mancaș, *Limbajul artistic românesc. Secolul al XIX-lea*, București, 1983, p. 176 — 177, 185, despre funcția stilistică a formelor temporale arhaice, a conjunctivului nemarcat și a construcțiilor cu complement în dativ, în poezia eminesciană.

De exemplu, prezența complementului indirect în dativ, pe lîngă verbe care admit doar complement prepoziţional, indică o personificare : „*Ard depărtărilor*“ (Eminescu, *Stelele-n cer*, în vol. cit., p. 501)[8]. Utilizarea tranzitivă a unui verb impersonal intranzitiv : „*Plouă cenuşă*“ (Jebeleanu, *Surîsul Hiroshimei*, II, p. 183) creează o metaforă a abundenţei.

(6) Figurile topicii sînt *inversiunea* (schimbarea ordinii termenilor într-o relaţie sintactică) şi *dislocarea* (permutarea unităţilor în frază). Ambele procedee subliniază ideea enunţului şi, în special cel de al doilea, reprezintă o sursă a ambiguităţii. În versurile : „Dar capetele noastre, dacă sînt, / *Ovaluri stau, de var*, ca o greşeală“ (Ion Barbu, *Grup*, în vol. *Poezii*, Bucureşti, 1970, p. 156), inversarea ordinii normale, predicat-complement *(stau ovaluri)*, face ca segmentul astfel dislocat *(de var)* să se raporteze atît la substantiv (datorită punctuaţiei şi sensului), cît şi la verb (datorită topicii).

(7) Figurile de construcţie au la bază, de obicei, *repetiţia*. Între formele acesteia, mai interesante sub aspectul efectelor create sînt :

— *Repetiţia simplă* (fără modificări de expresie şi/sau de conţinut) : „ningea pe noi / şi *ne albeam* şi *ne albeam*“ (Nichita Stănescu, *Semn 11*, în vol. cit., p. 59), care, în exemplul citat, subliniază ideea de proces în desfăşurare, de intensificare a acţiunii.

— *Poliptotonul* (reluarea unui cuvînt, cu schimbarea formei flexionare) : „Călca, de-abia *să se audă*, peste stînci / şi *s-auzea* în lună“ (Jebeleanu, *Hanibal*, IV, p. 103) ; efectul de insistenţă contribuie la relevarea opoziţiei modale.

— *Paralelismul sintactic* (reluarea unei structuri sintactice) prin care se insistă asupra ideii poetice : „*rămîne stînca*, deşi *moare valul*“ (Eminescu, *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie...*, I, p. 198).

— *Repetiţia prin sinonime relative*, ale căror diferenţe (semantice, stilistice etc.) devin semnificative în context poetic : „Să stăm de vorbă, să vorbim, să spunem cuvinte“ (Nichita Stănescu, *Cîntec*, IV, p. 117).

Un alt aspect al construcţiei textului literar îl reprezintă cumulul verbelor şi al determinanţilor verbali, ponderea mare a acestora, deci aşa-numitul *stil verbal*[9]. Cu ajutorul său se creează tensiune dramatică, sugerîndu-se ritmul rapid, precipitat al schimbărilor situaţiei, stării sufleteşti etc. (de exemplu, în episodul luptei din *Scrisoarea III*, de M. Eminescu, I, p. 209—210).

Concluzii. Între modalităţile prezentate mai sus, cele grupate la punctele *(2)*, *(3)*, *(4)*, *(5)* sînt specifice verbului. Utilizările cu efect stilistic ale formelor personale sînt caracteristice deopotrivă pronumelui, iar figurile topice şi de construcţie se realizează cu ajutorul celor mai multe părţi de vorbire.

Procedee ca : modificarea aspectului, a diatezei, a regimului sintactic, dislocarea, utilizarea variantelor arhaice şi altele sînt proprii textului literar şi apar, în special, în poezie. Alternanţa timpurilor, aspectul, expunerea narativă, descrierea şi caracterizarea sînt modalităţi ale epicului. Procedeele oralităţii apar cu precădere în literatura realistă, iar cele ale topicii mai ales în operele (fragmentele) cu caracter liric. Tipurile *(2.b.)*, *(3)*, *(7)* sînt generale.

[9] Vezi definiţia stilului verbal la Rulon Wells, *Nominal and Verbal Style*, apud Michael Riffaterre, *Încercări de definire lingvistică a stilului*, în vol. col. *Probleme de stilistică. Culegere de articole*, Bucureşti, 1964, p. 57—58, nota 11 şi la Alexandra Indrieş, *op. cit.*, p. 59.

Modalităţile şi valorile stilistice ale verbului — la nivel morfosintactic — reprezintă elemente fundamentale, definitorii pentru examinarea stilului în textul literar.

Compoziţia „cauză şi efect"

VASILE POENARU

După *naraţiune* şi *descriere*, două tehnici compoziţionale în care se folosesc respectiv ordinea cronologică şi ordinea spaţială, la care am avut prilejul să ne referim mai pe larg în numerele precedente ale revistei, vom trece la prezentarea tehnicii denumite *expoziţiune*, în care propoziţiile se ordonează în aşa fel încît să-l putem conduce pe cititor treptat de la o idee la alta — aşa cum în ordinea cronologică îl ghidăm de la o întîmplare la alta, iar în cea spaţială de la un loc la altul. Spunem că expoziţiunea presupune o ordine logică.

Realizarea ordinii logice într-o compoziţie se poate face în mai multe feluri, aplicînd un set sau altul de procedee diferite. În funcţie de natura materialului de prezentat, vom alcătui compunerea noastră prin *exemple, definiţie, comparaţie şi contrast, cauză şi efect sau diviziune logică (clasificare)*.

Fiecăreia dintre tehnicile de mai sus îi vom acorda un articol separat, întrucît se ştie că expoziţiunea este tipul de scriere cel mai des folosit în şcoală. Ordinea logică stă la baza alcătuirii comentariilor, a comunicărilor la sesiunile ştiinţifice, a lucrărilor de laborator, a extemporalelor la diverse materii etc.

În articolul de faţă ne vom ocupa de compoziţia realizată prin „cauză şi efect", una dintre cele mai răspîndite compoziţii şcolare. Multe scrieri istorice, ştiinţifice, de critică literară etc. au la bază relaţia de tip „cauză şi efect", întrucît autorii lor caută să prezinte într-o înlănţuire logică cauzele care au produs un anume lucru, o situaţie sau efectele care au rezultat dintr-o anumită stare sau situaţie.

Este firesc să întîlnim această procedură expoziţională în scrierile amintite, deoarece ea oglindeşte atracţia minţii umane către stabilirea de relaţii cauzale între fenomene. Oamenii de ştiinţă, cercetătorii din diverse domenii duc pînă departe această atitudine asupra obiectului lor de studiu.

Două întrebări sînt foarte utile pentru realizarea compoziţiei „cauză şi efect". Acestea sînt „de ce ?" şi „ce ?". Prin întrebarea „de ce ?" descoperim motivul producerii unui anumit efect şi motivele potrivit cărora efectul are anumite particularităţi şi nu altele. Întrebarea „ce ?" slujeşte să aflăm ce efect va fi produs de o anumită cauză sau ce va decurge dintr-o anumită stare de lucruri.

O dată descoperite şi clarificate cauzele, este necesar ca, înainte de a le trece pe hîrtie, să ne asigurăm că ele sînt suficiente şi necesare pentru a explica nemijlocit efectul pe care îl avem în vedere. De asemenea, trebuie să le ordonăm în aşa fel, încît cititorul să poată reface cu uşu-

rință drumul firesc al argumentației noastre. Cauza cea mai importantă poate fi prezentată prima sau ultima, după cum credem că o putem scoate mai ușor în evidență. Cauzele care se leagă foarte strîns una de alta trebuie delimitate cît mai clar, spre a nu se produce confuzie.

Compoziția „cauză și efect" este utilă pentru o serie întreagă de lucrări scrise. Dacă ni se cere să scriem despre efectele negative ale activității umane asupra mediului înconjurător, vom arăta că poluarea este un efect, iar cauzele ei vor alcătui corpul principal al compunerii. Dacă vom scrie despre un eveniment istoric, vom arăta ce cauze economice, sociale, politice etc. au dus la producerea lui. Putem scrie un eseu de critică literară centrîndu-ne asupra poemului ca efect și încercînd să arătăm ce procedee stilistice au produs acest efect.

Să luăm poemul *Plumb* de George Bacovia. Sugestia unei atmosfere lugubre, întunecate, terifiante se poate prezenta ca un efect pe care îl produce acumularea gradată de cuvinte cu încărcătură semantică negativă : *sicriele de plumb, flori de plumb, cavou, mormînt, vînt, amorul meu de plumb* etc. Discutarea în detaliu a felului în care fiecare dintre aceste simboluri contribuie la crearea efectului total constituie o excelentă modalitate de a analiza acest poem.

De asemenea, puternicul sentiment eminescian de atașament față de pămîntul natal, față de aspirațiile poporului român și de viitorul României se poate descrie foarte firesc arătînd că el constituie un efect al enumerației bogate — figură de compoziție — din impresionantul poem *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ?...*

Schițăm în cîteva cuvinte modalitatea de organizare a unei compoziții „cauză și efect". În introducere — care nu trebuie să depășească un paragraf — vom arăta care este efectul, de ce considerăm că este important să îi prezentăm cauzele și ce ne face să credem că putem descoperi aceste cauze. Fiecare cauză se va trata în cîte un paragraf separat, avînd grijă să arătăm și ce relație se află între diferitele cauze. Înainte de a prezenta cauzele pe rînd, putem să le enumerăm într-un paragraf separat. Paragraful de încheiere va cuprinde o scurtă concluzie în legătură cu gradul de diversitate al cauzelor și cu importanța lor.

Este necesar să recitiți cu atenție prima schiță a lucrării și să vă asigurați că legătura dintre cauze și efecte este cea adevărată, că gîndirea voastră a urmat în mod logic unei analize atente a fenomenelor și că felul în care introduceți noi și noi idei este de natură să-l conducă treptat pe cititor la aceleași concluzii ca și ale voastre. Nu totdeauna se poate epuiza lista de cauze care duc la același efect. În acest caz, trebuie să vă asigurați că v-ați oprit asupra celor mai importante dintre ele, că nu ați tratat o cauză mai puțin hotărîtoare decît alta pe care ați lăsat-o deoparte.

Cum fiecare zi este plină de secvențe de cauze și efecte, cum cele mai multe dintre lecțiile din manuale se ocupă în mod deosebit de prezentarea unor efecte produse de anumite cauze, subiecte pentru compoziții „cauză și efect" aveți tot timpul la îndemînă. Dacă doriți să alcătuiți o compunere liberă de acest tip, selectați un efect ale cărui cauze vă preocupă, pentru ca lucrarea să oglindească și punctul personal de vedere. Acest efect poate să vă fie foarte la îndemînă (de exemplu, de ce ați dorit să intrați la liceu), sau mai îndepărtat (de exemplu, de ce nu s-a trecut încă la oprirea cursei înarmărilor). De fiecare dată însă trebuie să aveți grijă să deduceți și să prezentați cu mare acuratețe cauzele cele mai hotărîtoare pentru efectul pe care îl aveți în vedere.

Vasile Alecsandri: „Malul Siretului"

Prof. IORDACHE DIACONIȚĂ
Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci, jud. Galați

Cel mai unitar dintre ciclurile în care Alecsandri și-a organizat, succesiv, opera poetică este cel intitulat *Pasteluri*. Momentul apariției primelor pasteluri este notat de către Iacob Negruzzi : „Pastelurile lui Alecsandri făcură un mare efect în Junimea ; ele s-au citit și s-au recitit de multe ori, apoi le-am publicat în capul întîiului număr următor al *Convorbirilor*..." [1].

Publicate în *Convorbiri literare* între anii 1868 și 1875, pastelurile transcriu reacțiile poetului la spectacolul schimbător, după anotimpuri, al naturii. Spațiul pastelurilor e un univers familiar, adică unul prin care poetul se mișcă fără a se simți invadat de neliniștea necunoscutului. Varietatea de forme — cîmpie, deal, rîu, baltă, pădure —, explicabilă, evident, prin modelul real al acestui spațiu — Mircești —, e resimțită ca varietate de forme, nu ca un „rezumat" al planetei. Pastelurile constituie „o poezie nouă în care tehnica picturală predomină..." [2].

În ansamblul pastelurilor, poezia *Malul Siretului* scoate în relief înclinația poetului pentru natura solară, capacitatea autorului de a înregistra efectele luminii în devenire, mișcarea plină de vitalitate a firii într-o dimineață de vară. Deci, „matinal, pe malul rîului, poetul urmărește freamătul vieții în luncă, însuflețirea materiei inanimate, aparenta schimbare a regnurilor în curgerea neoprită a timpului" [3].

Poetul ne proiectează în plin spectacol al naturii și consemnează cîte ceva din secretele devenirii cosmice, alături de universul mărunt al gîzelor și vietăților de pe malul rîului. El ne transpune, începînd cu primele versuri, printr-un limbaj metaforic, într-un tărîm de taină, într-o lume specifică basmelor autohtone. În atmosfera de solemnitate și vrajă, fixată prin comparația : „Aburii ușori ai nopții ca fantasme se ridică", proiectați într-o lume feerică, singura realitate existentă este aceea a rîului care-și duce apele, asemeni „balaurului", apariție familiară a poveștilor populare.

Autorul urmărește cu minuțiozitate mișcarea unduitoare a apei, „notează, și în chip fericit, plăcerea nemișcării la soare, pirotirea euforică" [4]. Alunecarea pe sub copaci și printre meandre a apelor, unduirea acestora este prezentată cu ajutorul epitetelor și a anaforei :

> Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malu-i verde
> Și privesc cum apa curge și la cotituri se pierde,
> *Cum* se schimbă-n vălurele pe prundișul *lunecos*,
> *Cum* adoarme la bulboace, săpînd malul *năsipos*.

Tabloul se lărgește prin prezența elementelor de floră și faună, iar ochiul poetului înregistrează continuu mișcările ținutului. Autorul

[1] Emil Ghițulescu, *Vasile Alecsandri*, București, Editura Albatros, 1979, p. 77.
[2] G. Călinescu, *Vasile Alecsandri*, București, Editura Tineretului, 1965, p. 55.
[3] Al. Piru, *Introducere în opera lui Vasile Alecsandri*, București, Editura Minerva, 1978, p. 89.
[4] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Madrid-Paris-Roma-Pelham N. Y., Editura Nagard, 1980, p. 268.

surprinde balta cu farmecul ei, cu vietățile fascinante care trăiesc intens un moment al vieții. Reține atenția impresia de spațiu plin, saturat de viețuitoare ale apei, păsări, plante, ceea ce se realizează artistic prin aglomerare de substantive și verbe, prin tehnica enumerării, prin prezența unor repetiții :

Cînd o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Cînd o nreană saltă-n aer dup-o viespe sprinteioară,
Cînd sălbatecele rațe se abat din zborul lor,
Bătînd apa-ntunecată de un *nour trecător.*

Cadrul se înalță prin proiectarea pe verticală a spațiului necesar acestei forfote exuberante — „Nourul trecător" —, care acoperă pentru o clipă cu umbra sa lumina tabloului.

Ultima strofă reia, prin procedeul simetriei poetice, ideile esențiale ale poeziei :

Și gîndirea mea furată se tot duce-ncet la vale
Cu cel rîu care-n veci curge, făr-a se opri din cale.

În pastelul *Malul Siretului* frumusețile și spectacolul naturii se combină organic, intim, cu gîndurile poetului Vasile Alecsandri. „Mai mult : spectacolul naturii este aici esențializat, semnificația lui ideală este concentrată și scoasă în relief" [5].

În general, Vasile Alecsandri este un temperament optimist și nu se lasă copleșit de amărăciune, cauzată de sentimentul schimbării lucrurilor din jur. De aceea, el are nevoie de un divertisment, de un pretext pentru bună dispoziție.

Uitarea de sine este atît de profundă, încît secvența finală, realizată prin umanizarea elementelor firii, face posibilă identificarea omnatură :

Lunca-n giuru-mi clocotește ; o șopîrlă de smarald
Cată țintă, lung la mine, părăsind năsipul cald.

Timpul poeziei *Malul Siretului* este invariabil prezentul, poezia implicîndu-ne ca spectatori ai devenirii naturii, iar rîul, personificat, sugerează scurgerea timpului, ireversibilitatea acestuia.

Atmosfera de liniște solemnă, de meditație, este asigurată de o versificație adecvată, cu o măsură de 15—16 silabe, cu ritm trohaic și rime împerecheate.

Arhitectonica poeziei se impune și prin sentimentul puternic al dragostei de viață, sentiment ce este exprimat cu multă spontaneitate și naturalețe, confirmînd caracterizarea pastelurilor drept „cele mai bune poezii ale sale [...] aici în sfîrșit vorbește natura lui intimă" [6].

Limba în care au fost scrise pastelurile, deci și poezia *Malul Siretului*, este „așa de frumoasă încît a devenit fără comparare cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobște" [7].

[5] T. Vianu, *Scriitori români*, Vol. I., București, Editura Minerva, 1970, p. 39.
[6] G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 27.
[7] T. Maiorescu, *Din „Critice"*, București, Editura Tineretului, 1967, p. 125.

M. Sadoveanu: „Baltagul"

Prof. ION MĂNOIU
Liceul de Filologie-Istorie „Mihai Eminescu", Buzău

Operă de deplină maturitate, una dintre cele mai valoroase creații ale literaturii române și universale, scrisă în preajma împlinirii a 50 de ani de viață și după un sfert de veac de activitate literară fecundă, *Baltagul* se menține „în zona aceea superioară de mister și poezie începută cu *Hanu Ancuței*". Prin cele două opere, „coborîm, ca în balada de la care pleacă și romanul de astăzi, *Baltagul*, pe acel *picior de plai*, pe adevărată *gură de rai* a scrisului d-lui Mihail Sadoveanu" [1].

„Mioriță a prozei sadoveniene", fragment de epopee a poporului român, excepțional poem al naturii și al sufletului omului simplu, scrierea a stîrnit, chiar de la apariție, entuziasmul marilor personalități ale culturii și literaturii noastre și continuă să fie în actualitatea criticii și a istoriografiei literare, dezvăluindu-i-se mereu alte înțelesuri, noi dimensiuni ale simbolurilor.

Roman realist, despre care s-a spus că este „în principal o monografie antropologică ce înfățișează o structură arhaică de tip pastoral", *Baltagul* prezintă viața unei colectivități cu îndeletnicirile, credințele, datinile, tradițiile, folclorul, etnografia, psihologia și morala datînd din vremuri imemoriale, toate urmîndu-se „ca pe vremea lui Boerebista, craiul nostru cel de demult ; stăpîniri se schimbaseră, limbile se prefăcuseră, dar rînduielile omului și ale stihiilor stăruiseră".

Monografie a satului românesc de munte și a oamenilor săi, surprinși pe o anumită treaptă a evoluției istorice, cea a confruntării vechilor structuri cu presiunea formelor evoluate (economice și administrative), *Baltagul* conține și date de factură psihologică și erotică generate de zbuciumul interior al Vitoriei Lipan și de amintirea dragostei sale pentru Nechifor, la care se adaugă notele specifice prozei de acțiune.

Avînd ca punct de plecare *Miorița*, pe care o continuă „transfigurînd-o într-un poem de atitudine și de largi perspective", (Perpessicius), într-un roman modern realist, cu virtuți de tragedie și de roman polițist, Sadoveanu dezvoltă acțiunea din celebra baladă, îmbogățind și nuanțînd mitul mioritic, amplificînd epic și rezolvînd problemele fundamentale pe care le conține. Romanul păstrează totuși un pronunțat accent de baladă eroică, de mister cosmic, adăugînd viziunii mioritice a morții pe cea a vieții, pentru a oferi mai mult decît explicația totală a misterului morții, a reintegrării în armonia cosmică și anume un cod moral și filozofic întemeiat pe setea de dreptate și de adevăr.

Obiectivul acțiunii din *Baltagul* este descoperirea și sancționarea criminalilor, atît în ordine judiciară („Stăpînirea facă ce știe cu el"), cît și în ordine vindicativă, pentru echilibrarea morală a unei lumi ce vedea în crimă efectul unui blestem, iar în criminal un „corp străin", la eliminarea căruia participă nu numai omul, dar și natura, „fiarele și dobitoacele". Sadoveanu ajunge astfel la o finalitate opusă celei din *Miorița*.

Înrudirea dintre cele două opere depășește deci aspectul formal, iar ceea ce le separă riguros, completîndu-le fericit, ține de planul inten-

[1] Perpessicius, M. *Sadoveanu, Baltagul*, în *Mențiuni critice*, III, 1936, p. 369—370.

ționalității creatoare. Este vorba de o prelucrare artistică, într-o formă profund originală, cu un pronunțat caracter național. „A fi păstrat acestei povestiri, germinată în glasul de cleștar al *Mioriței*, toată puritatea de timbru a baladei și tot conturul ei astral — iată în ce stă întîiul dintre meritele și cel mai prețios al *Baltagului*". (Perpessicius, *Op. cit.*).

În intenția lui Sadoveanu a fost această apropiere, judecînd după mărturisirea scriitorului însuși : „Am găsit în ea elementele de valoare diamantină care s-au răsfrînt în opera proprie". Versurile „Stăpîne, stăpîne, / Mai chiamă ș-un cîne", așezate ca moto, sînt dovadă sigură a sursei intrigii operei sadoveniene.

Cele două structuri complementare (una monografică, epică, realistă, cealaltă simbolică, mitică) ale *Baltagului* se desfășoară pe două nivele ale narațiunii, înfățișînd o anumită lume, o societate de tip arhaic și un tip reprezentativ al ei — lumea muntenilor — și pe Vitoria Lipan. Urmărind linia narațiunii, distingem trei părți : 1 — începutul pînă la plecarea Vitoriei în căutarea lui Lipan (cap. VII) ; 2 — drumul parcurs de Vitoria pînă la găsirea corpului neînsuflețit al soțului (cap. XIII) și 3 — urmarea ce decurge din acest fapt, ceremonialul înmormîntării și pedepsirea vinovaților (cap. XIII—XVI). Prima parte conține un plan mai larg al satului de munte cu referiri la portretul spiritual-moral al muntenilor, precum și la familia Lipan, ca exponentă a acestei lumi. Partea a doua completează lumea *Baltagului* cu aspecte care îi dau caracter monografic. Descoperim aici și laitmotivul mioritic : „Să-mi spuneți (...) *cine* ați văzut un om de la noi, călare pe un cal negru țintat în frunte și-n cap cu căciulă brumărie". În partea ultimă, dominantă este săvîrșirea actului de dreptate, pe baza normelor morale ale poporului și cu respectarea datinilor acestuia. Capitolul care încheie cartea grupează toate elementele ei : lumea muntenilor. Lipanii, autoritățile și ucigașii.

Din lumea *Baltagului* se detașează Vitoria și Nechifor, care aparțin categoriei personajelor tari, triumfătoare, stăpîne pe destinul lor.

Imaginea lui Nechifor Lipan se reconstituie din amintirile Vitoriei și din informațiile oferite de cei care l-au cunoscut, eroul fiind evocat prin imagini fragmentare, suficiente însă pentru a-l prezenta și evalua ca personaj exponențial, expresie concentrată a lumii pe care o reprezintă.

Vitoria Lipan este un tip prin excelență sadovenian, deoarece în ea autorul întruchipează cele mai alese trăsături ale omului din popor : frumusețe, demnitate, statornicie morală, înălțime de caracter, inteligență vie, discreție și profunzime în viața afectivă, perseverență și tenacitate în atingerea scopurilor. E purtătoare de suflu tragic, ceea ce a determinat raportarea ei la clasicismul antic elin, la Antigona și Electra, celebrele eroine ale tragediilor lui Sofocle. Povestirea ei se derulează într-un cadru de tragedie, iar sentimentul datoriei și insistența cu care cele trei personaje înțeleg să împlinească datina sînt elemente clasice ale tragicului. Caracterologic, Vitoria se deosebește însă de Antigona și Electra, firi pasionale și sentimentale. Vitoria e, dimpotrivă, o întruchipare a ideii de luciditate și echilibru, de stăpînire de sine, apelînd la rațiune și acționînd în conformitate cu aceasta, bizuindu-se pe sine și pe experiența milenară acumulată de oamenii munților, obișnuiți cu întîmplări neprevăzute. Eventualitatea morții lui Nechifor nu o împinge spre pragul disperării, deși „Lipan era dragostea ei de douăzeci și mai bine de ani", iar în lipsa lui „se socotea moartă". Ziua și noaptea se gîndea numai la Lipan, iar rostul vieții ei devine regăsirea lui. Odată împlinite „datoriile" față de soț și față de datină, ea își reia preocupările gospodărești. Cu o vitalitate

impresionantă, Vitoria se hotărăşte să meargă la Rarău să intre în stăpînirea turmei furate lui Lipan.

Moartea lui Nechifor nu strică rînduielile seculare ale vieţii, deşi zguduie o mare conştiinţă umană. Femeia îl înlocuieşte pe soţ în ocupaţiile lui gospodăreşti, ia asupra ei destinul copiilor, fără să cedeze sorţii, împotrivindu-i-se şi rezistînd cu îndîrjire.

George Călinescu o socotea „un exponent al speţei", care pune în căutarea bărbatului „spirit de vendetta şi aplicaţie de detectiv", dovedind „luciditate excesivă". Portretul făcut eroinei a rămas celebru, Vitoria fiind în viziunea lui Călinescu „un Hamlet feminin" al literaturii române.

Raportarea la unele eroine voluntare din literatura română (Vidra lui Hasdeu, Chiajna lui Odobescu, Anca lui Caragiale, Clara lui Davilla), care se remarcă prin trăsături ce intră în personalitatea complexă a Vitoriei, atestă, totodată, unitate caracterologică ce o singuralizează, deosebind-o structural de oricare alt tip.

Vitoria este o figură simbolică, reprezentativă, pentru lumea operei sadoveniene, o ipostază a ţăranului român din ţinuturile de munte. Puritatea pînă la sublim a fiinţei ei spirituale, frumuseţea morală şi bogăţia de gîndire şi simţire o situează în galeria eroilor literari ce înfruntă cu semeţie timpul. Opera ce i-a dat „viaţă eternă" a urcat definitiv unul din marele piscuri ale creaţiei sadoveniene.

Alexandru Macedonski: „Noaptea de decemvrie"

AURELIA BĂLAN-MIHAILOVICI
Institutul de Lingvistică, Bucureşti

Observaţiile noastre au ca obiect prezentarea unui model simplu, accesibil elevilor interesaţi de studiul poeziei în general şi al poeziei lui Macedonski, în mod special. Pornind de la trăsăturile specifice simbolismului ei vor putea determina, pe baza analizei lingvistice a textului, fuziunea perfectă între conţinutul de idei şi expresia lingvistică, fapt hotărîtor în stabilirea judecăţii de valoare. Tudor Vianu propune ca receptarea operei de artă să fie făcută în funcţie de *adîncimea sa artistică*. Prin *adîncime* în artă, el înţelege produsul aprecierii ei sub alt aspect decît cel pur estetic. „Dimensiunea *adîncă* a artei este în acelaşi timp *vitală, intelectuală* şi *spirituală*. Numai întrunirea acestor momente creează valoarea cea mai înaltă a artei, în timp ce prezenţa unora din ele, în absenţa celorlalte, determină ranguri artistice de un nivel mai coborît" [1]. Deci modelul nostru evidenţiază necesitatea judecării operei artistice pornind de la analiza conţinutului tematic, înţeles sub cele trei adîncimi (vitală, intelectuală şi spirituală) şi a formei, înţeleasă ca mijloc de structurare arhitecturală a acestui conţinut, în cadrul poeziei, prin evidenţierea imaginilor artistice, a structurilor sintactice, prin sublinierea valenţelor lexicale specifice etc.

Adîncimea *vitală*, în cazul *Nopţii de decemvrie*, la Macedonski, o constituie conştiinţa izolării şi a vitregiei destinului poetului. Drama în-

[1] T. Vianu, *Estetica*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p. 347.

singurării eroului este receptată afectiv și cu cît gradul de afectivitate este mai mare, cu atît adîncimea *spirituală* crește. Cea de a treia adîncime, cea *intelectuală*, poate fi comparată cu adîncimea concepțiilor teoretice ale spiritului, care constă în descoperirea unui adevăr ce se ascunde, „care trebuie căutat și care poate fi găsit [2]". *Noaptea de decemvrie*, după *Luceafărul* lui Eminescu, are în cel mai înalt grad reliefată această adîncime intelectuală. *Meka*, simbol al idealului suprem la care aspiră poetul, este un fel de *nirvană eminesciană* sau, sub alt unghi, un *joc al ielelor* care l-a fascinat pe Camil Petrescu. Aspirația la nemurire, acest ideal atît de greu de realizat, așa cum reiese din partea a treia a poeziei analizate, îl găsim întrupat în Hyperion. La Eminescu *setea*, în *adîncimea* ei, este totală, identificîndu-se cu sublimul, cu absolutul : „Nu e nimic și totuși e / O *sete* care-l soarbe / E un *adînc* asemene / Uitării celei oarbe...", dar Hyperion, izolat și nefericit în nemurirea lui, se roagă : „De greul negrei *veșnicii*, / Părinte, mă dezleagă".

La Macedonski raportul existențial este răsturnat. Suferința în drumul spre „Meka cerească..., Meka cea mare" este amplificată de ideea că omul este reținut în urcușul său de tot ceea ce este îndoială și slăbiciune : „Dar Meka e-n zarea de flăcări — *departe* / De ea o *pustie imensă*-l desparte / Și *pradă pustiei* cîți *oameni* nu *cad* ?". Subliniem valoarea semantică dublă a cuvîntului *pustie* (alternarea sensului propriu cu cel figurat). Am scos în evidență tema, adică structura de adîncime, nu conținutul, acesta fiind analizat pe larg în manual și în numeroase lucrări de critică literară.

Poemul este alcătuit din 227 de versuri și are o structură cu distribuții polifonice, după modelul poemului simfonic. Prima parte cuprinde 28 de versuri, în care tabloul hibernal este tabloul pustiului și al morții, al tăcerii și al gheții, subliniate în refrenul obsedant al unui vers-cheie : „Și nici o scînteie în ochiul-adormit" ; „Și luna-l privește cu ochi oțelit" (strofa a II-a), „Făptura de humă de mult a pierit" (strofa a III-a), cu schimbarea tehnicii, prin repetiția și antepunerea epitetului *mort* : „E *moartă* odaia și *mort* e poetul". Gheara morții îi pare a stăpîni întreg universul, sentiment cu care se încheie, prin refren, prima parte : „Și luna e *rece* în *el*, și pe *cer*". Partea a doua începe printr-un dinamism al renașterii, renaștere redată tot prin tehnica repetiției cuvîntului-cheie : „Deasupră-i e *aur*, și *aur* e-n *zare*", la care se adaugă refrenul sub forma propozițiilor exclamative : „Bagdadul ! Bagdadul ! și el e emirul... / Și el e emirul, și are-n tezaur / Movile înalte de-*argint* și de *aur*". Incantației vizuale și auditive i se adaugă în această parte a poemului și una olfactivă : „*Rai* de *grădini* / Argint de izvoare și zare-aurită / Bagdadul, *poiana* de *roze* și *crini* / Și el e emirul, și toate le *are*...", refren prin care se exprimă abundența ridicată la rangul de Mekă pămînteașcă. Poetul este în posesia a tot ce un pămîntean își poate dori : „Și el e emirul, și toate le *are*... / *E tînăr, e farmec, e trăsnet, e zeu* / *Dar* zilnic se simte *furat* de-o *visare*...". Juxtapunerea propozițiilor enunțiative, construite cu verbul *a avea* și *a fi*, la indicativ prezent, subliniază bogăția, imediat anulată prin conjuncția adversativă *dar*, care introduce ultimul vers, anunțînd nefericirea : „Zilnic se simte *furat* de-o *visare*...". Strălucirea se estompează într-o lipsă totală de semnificație în fața setei de absolut, setea după adevărata Mekă a nemuririi care nu poate fi atinsă decît prin acceptarea jertfei, a destinului tragic, hărăzit geniului. „Spre Meka-l răpește *credința-voința* / Din *tălpi* pînă-n *creștet* îi cere *ființa*". Cu ver-

[2] Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 349.

sul 85 începe cea de a treia parte, călătoria spre Meka : „Și el ce e-n frunte pe-o *albă* cămilă / S-oprește, o clipă, pe verdele pisc... / Din ochiul său mare, o *lacrimă* *pică*... / Și *lacrima* clară, lucește și *pică*", reluare nu din necesități de rimă, ci pentru a sublinia neputința, faptul că este conștient de aventura sa. Drumul în pustie este zugrăvit prin folosirea gamei variate de nuanțe cromatice, specifice arșiței *(flacără, sînge, cer roșu)* culminînd cu refrenul : „Și toți înaintează sub *flăcări* de soare". Totul este încremenit de moartea prin ardere, doar „zilele *curg*". „Și tot *nu s-arată* năluca sublimă / Și tot *nu s-arată* cetatea de vise / *Cetatea de vise* departe e încă". De observat structura mesajului cu repetiția, în cadrul refrenului, a celor două părți : verbul cu duritatea negației și substantivul, respectiv, subiectul „cetatea de vise". Intensitatea cromatică în sublinierea incandescenței ne aduce în fața ochilor pînzele lui Vincent van Gogh : „Sub *aeru-n flăcări*, zac *roșii movile* / *Nainte-în laturi-napoi-peste tot* / *Oribil palpită* aceeași *coloare* / E-*aprins* chiar *pămîntul hrănit cu dogoare* / Tot *roșu* de *sînge* zăresc peste tot". Aproape toate elementele lexicale folosite în aceste versuri sînt puternic conotate (simboluri) ; cu rol denotativ, de comunicare, sînt folosite doar adverbele, locuțiunile adverbiale și verbul „*zări*". Partea a treia, cuprinsă între versurile 190 și 227, constituie apogeul măiestriei artistice. Aici vom urmări o altă cromatică, în care predomină albul și care este redată printr-o explozie a bucuriei marcate în semnificația și forma de prezent a verbelor *lucí, strălucí*, reluate într-o împletitură de colind : „*Lucește*... Emirul puterea și-o strînge... / E Meka ! E Meka ! ș-aleargă spre ea / Spre *albele ziduri* aleargă — aleargă / Și *albele* ziduri *lucesc-strălucesc*". Poetul preferă termenului franțuzesc *fantomă* pe cel de *nălucă*, mult mai expresiv, pe care-l va repeta obsedant : „Ca gîndul aleargă spre *alba nălucă* / Spre poamele de-aur din visu-i ceresc... / Și poamele de aur *lucesc-strălucesc* / Iar *alba* cetate *rămîne nălucă*... / *Rămîne nălucă* în zarea *pustiei* / Regina trufașă, regina magiei". Jocului formelor verbale în refren „Și *moare emirul* sub *jarul pustiei*" ; „*Murit-a emirul* sub *jarul pustiei*" i se adaugă asocierea paronimelor care, în chip paradoxal, determină un raport de cauză-efect : „Și-acea *izolare*, ș-acea *dezolare* / Sunt Meka cerească, sunt Meka cea mare...".

Am încercat, pe baza materialului lexical și a structurii intime, specifice versificației poemului macedonskian, să reliefăm ideea centrală a poemului, drama căutării absolutului existențial, realizată după cum arată Adrian Marino, „într-o evocare de mari incandescențe, reprezentativă pentru întreaga concepție a poetului și, poate, și mai mult, pentru drama propriei sale existențe" [3], fascinată de vis și ideal, dar aflată sub semnul devorant al contradicțiilor, al micimii omenescului, trăsătură dominantă și omniprezentă în cucerirea „cetății de vise", „cetății" eterne.

[3] Al. Macedonski, *Opere* vol. II, *Poezii*, București, Editura pentru Literatură, 1966, p. 361.

Panait Istrati și Vasile Voiculescu — analiză comparată

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ
Consiliul Culturii și Educației Socialiste

Textele pe care urmează să le analizăm aparțin unor scriitori cunoscuți ai literaturii române, de la nașterea cărora s-a împlinit anul acesta un secol : Panait Istrati [1] și Vasile Voiculescu [2]. Socotim că sînt necesare, mai înainte de orice, cîteva cuvinte despre cei doi autori.

Panait Istrati s-a născut la Brăila și a crescut fără tată. A cunoscut de timpuriu lipsurile și a fost tentat să evadeze din orașul dunărean pentru a cunoaște lumea. A călătorit practicînd meserii umile și a fost cunoscut, datorită unei scrisori adresate marelui scriitor francez Romain Rolland. Îndemnurilor sale îi datorează Panait Istrati cariera literară. A scris despre lumea și locurile cunoscute și s-a considerat întotdeauna scriitor al acestor meleaguri, în ciuda recunoașterii internaționale a valorii operei sale.

Vasile Voiculescu s-a născut la Pîrscov-Buzău și a plecat să învețe la oraș încă din primele clase. Viața lui n-a fost mai puțin agitată decît a lui Panait Istrati, deși era o fire sedentară. Dar, în calitate de medic, a bătut țara în lung și în lat, cunoscînd oameni și locuri diferite. Spre deosebire de Istrati, care a scris numai proză (ciclul *Povestirilor lui Adrian Zograffi* este cel mai cunoscut), Voiculescu a scris deopotrivă proză *(Capul de zimbru* și alte povestiri), teatru *(Gimnastică sentimentală, Demiurgul)* și versuri *(Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare)*.

Analiza comparată se referă la un pasaj din romanul *Codin* de Panait Istrati (în traducerea autorului) și altul din povestirea *Pescarul Amin* de Vasile Voiculescu. Perspectiva care permite comparația este oferită de *privirea* personajelor. Iată în continuare textele :

„...știi că frații de cruce își fac cu cuțitul o cruce mică pe brațul stîng și fiecare soarbe sîngele care vine din inima fratelui său. Îl pedepsesc cu moartea pe fratele care mă trădează, după ce mi-a băut sîngele.
— Ei bine, Codine, voi bea din sîngele tău și mă vei pedepsi cu moartea dacă te voi trăda.
Codin sări ca o fiară sălbatică, făcînd să se cutremure insula noastră. Ciinele lătră. Stînd jos, îl văzui că-și ridică brațele către cer. Crezui că mîinile lui vor atinge luna. Se bătu peste frunte cu putere :
— Dumnezeule atotputernic ! tună el, deschizînd brațele. Tot face să fii om, chiar cînd ai un bot de maimuță, dacă poți să te faci iubit într-atîta de un copil !
Tăbărînd pe mine, îmi strivi umerii cu palmele lui grele, îmi luă capul între mîini și mă privi drept în ochi. Mă privi și îl privii — și niciodată n-am văzut un om mai frumos decît era Codin în clipa aceea..." *(Codin)* [3] ;

„Închise ochii și străpunse, acum lăuntric, unul după altul, cleștarele cerului de ape, deschise sub el, boltă cu boltă. Cum scînteiază acolo misterioasele zodii de ape, ținîndu-se de mîini într-o fantastică horă ce înconjoară universul ! Printre ele mișună peștii uriași din care i se trage neamul, leviatanii strămoși ai legendelor,

[1] Vezi și medalionul semnat de Ion Dodu Bălan în nr. 3 al revistei noastre, p. 30—33.
[2] Vezi în numărul de față articolul lui Valeriu C. Neștian, p. 40—43.
[3] Panait Istrati, *Codin*, București, I. G. Hertz, 1935, p. 94.

care cîrmuiau sorţile pescuitului, chiţii nenumăraţi, morunii balauroşi veghind peste adîncimi, biruitori ai tuturor potoapelor, din care ieşeau pe ţărmuri să nască oameni din pîntecul lor rodnic şi să întemeieze neamuri tari pe meleagurile pustiite. Ocrotitori prin veşnicie, îi simţea acum mai aproape şi mai adevăraţi decît pe bieţii pescari, soţii lui, cu care aruncase pîn-adîneauri năvoade cît pînza de păianjen şi trăsese la lopeţi cît firele de pai" *(Pescarul Amin)* [4].

Ceea ce frapează în primul rînd este deosebirea dintre cele două texte, adică dintre cele două orientări ale privirii. Codin invocă cerul şi privirea lui Adrian. Pescarul Amin invocă cerul din ape, refuză privirea oamenilor, îşi respinge chiar soţia şi priveşte cu ochii minţii spre propriul său trecut acvatic, acela al umanităţii înseşi. În ambele texte, acţiunea se petrece în bălţile Dunării, fapt ce reprezintă elementul comun. Dar comportamentul personajelor vădeşte o atitudine diferită faţă de acest loc. Pentru Codin este un pretext care favorizează descoperirea unei mari prietenii şi posibilitatea împăcării fiinţei cu lumea. Pentru Amin pretextul acvatic hotărăşte chiar descoperirea originilor fiinţei proprii. În timp ce Panait Istrati proiectează aspiraţia umană pe un fundal contrastant, Voiculescu are tendinţa de a confunda acest fundal cu pasta însăşi a personajului, într-o aspiraţie de omogenizare a compoziţiei. Ceea ce rezultă este, în primul caz, o diferenţiere a timpului trăirii faţă de cel al naturii şi, în al doilea caz, este vorba despre o contopire a celor două timpuri. Raportarea la un anume loc dă însă, în ambele cazuri, efecte temporale. Şi menţionăm acest fapt ca fiind încă o asemănare între cei doi autori.

Tot în ceea ce priveşte orientarea privirii, mai este de remarcat faptul că, în timp ce Codin priveşte cerul nocturn, Amin se uită la cel reflectat în ape. Speculaţiile care se pot face sînt numeroase. Dar cele mai la îndemînă rămîn, fără îndoială, acelea legate de caracteristicile fiecărui „cer". Cerul infinit, luminat doar de irizările stranii ale lunii pline, pe care Codin pare a fi apucat-o cu mîinile, fac din el o zeitate păgînă, una dintre acelea care, în zorii umanităţii, cerşea îndurarea cerului pentru tribul său. Statura lui, cu braţele întinse în sus, ţinînd între ele discul lunii, transcrie reacţia primară a speranţei şi bucuriei de a se fi desprins de suprafaţa existenţei, aceea care îl contopea cu natura, şi de a fi descoperit verticala umană. Ea este cu adevărat verticala specifică a existenţei, iar prietenia — simbolul său. Deşi încă noptatic, cerul lui Panait Istrati, cer romantic, are acest rost de marcare a desprinderii umanităţii ca entitate din plasma lumii aflate încă în faza genezei. Ochii insului se întorc spre aceia ai prietenului şi găsesc puterea de a rezista oricăror adversităţi. Cerul se poate lumina de zi, iar privirea poate zbura pe verticală în sus. Nu tot astfel se întîmplă cu cerul lui Vasile Voiculescu. Marea lumină a zilei rămîne necunoscută pescarului Amin. El închide ochii în faţa ei, vede numai cerul ideal al apelor, cu straturile lui suprapuse, adîncindu-se în timpul mereu mai depărtat. Verticala cu săgeata orientată în jos proiectează şi ea zborul unei fiinţe mitice, ca şi zeitatea lui Panait Istrati — iată încă o asemănare posibilă a celor doi scriitori —, dar fiinţa lui Voiculescu nu este marcată de visul desprinderii din lumea mută a elementelor, ci de acela al contopirii cu ea. Privirea lui Amin părăseşte umanitatea, refuză lumina pe care Codin o căuta şi se îndreaptă spre adîncurile mereu mai întunecate ale timpului, în căutarea

[4] Vasile Voiculescu, *Capul de zimbru*, Bucureşti, Cartea Românească, 1982, p. 57.

momentului de dinaintea genezei. Între Codin și Amin se desenează deci începutul și sfîrșitul aceluiași cerc, care închide în sine un întreg ciclu al umanității. Cei doi scriitori pot fi proiectați, prin problematica abordată, într-o serie al cărei vîrf este, în literatura română, Mihail Sadoveanu.

Deși mai puțin pregnante decît deosebirile, asemănările dintre Panait Istrati și Vasile Voiculescu sînt totuși la fel de substanțiale. Cea mai importantă dintre ele poate fi detectată în sfera a ceea ce numim scopul privirii. Ambele personaje caută același lucru : absolutul, identificarea cu propriul ideal. Această căutare exprimă chiar destinul lor. Codin ucide pe cel ce l-a trădat în prietenie și va fi, la rîndul lui, pedepsit cu moartea. Iar Amin piere apoteotic, împlinindu-și rostul suprem : acela de a-și fi eliberat stirpea originară. Ambele personaje — sugerat în cazul lui Istrati, teoretizat explicit în cel al lui Voiculescu — aleargă în întîmpinarea propriului lor sfîrșit și rostul privirilor rămîne acela de a-și descoperi aspirația esențială, calea de înaintare. Și mai există ceva, în afară de tipologia personajului, care-i apropie pe cei doi scriitori. Nu numai prin aceste texte, ci și prin altele. Amîndoi aparțin spațiului geografic de la gurile Dunării atît prin rolul însemnat pe care îl ocupă elementul acvatic în scrisul lor, cît și prin pecetea specifică pe care un mare fluviu o pune asupra celor născuți în vecinătatea lui.

Poezia programatică a Anei Blandiana

Prof. DOINA MAGHERU
Casa Personalului Didactic, Oradea

Ana Blandiana este o poetă sensibilă, cu o dezvoltată și responsabilă conștiință a scrisului. Diafană și exuberantă, cum o definește critica literară, poezia Anei Blandiana încorporează senzațiile cele mai fruste, gesticulații largi, de amplitudine cosmică, un spirit de tinerețe curată, însetată de comuniunea simpatetică cu elementele naturii. Poezia celui mai recent scriitor român încoronat cu premiul Herder exprimă în ceea ce are ea mai esențial și definitoriu un conflict dramatic între aspirația individuală spre puritate și formele dezvoltate ale existenței sociale. Nostalgia imaculatului, a nepătrunsului înfruntă „marea lege-a maculării" ca tribut plătit necesității de a trăi, de a putea trece prin hățișul întortocheat al vieții :

Știu, puritatea nu rodește,
Fecioarele nu nasc copii,
E marea lege-a maculării
Tributul pentru a trăi.

Versurile poetei sînt un aliaj de candoare sufletească, copilărească, și de luciditate matură a conștiinței. Din tematica diversă și complexă a acestor versuri putem selecta un grupaj distinct de poezii programatice, care exprimă o conștiință lucidă, matură și responsabilă, aproape dramatică a creației poetice. Conștiința poetică este exprimată și în eseuri, articole, convorbiri și pretexte de jurnal care dezvoltă și detaliază idei poetice, profesiuni de credință estetică (*Calitatea de martor ; Convorbiri subiective ; O discuție la masa tăcerii ; Cea mai frumoasă dintre lumile posibile* etc.). În acest articol mă voi referi numai la poezia programatică a Anei Blandiana, adică la acele creații poetice care nu mai au ca obiect

nici ideea, nici sentimentul, ceea ce constituie substanța obișnuită a literaturii din toate timpurile, ci numai acele poeme în care poezia se are pe ea însăși ca obiect în ceea ce privește natura, specificul, geneza ei în spiritul uman, misiunea și dificultatea travaliului artistic.

De la acel nobil îndemn al lui Ienăchiță Văcărescu, în care testatorul îndeamnă la „creșterea limbii românești / Și-a patriei cinstire" și pînă la înalta concepție privind misiunea poetului și poeziei, exprimată în *Epigonii* și *Scrisoarea II* de M. Eminescu, de la *Testamentul* arghezian sau profesiunea de credință poetică a lui Lucian Blaga din *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* cunoașterea de sine a poeziei a făcut succese remarcabile. Orice artă poetică mai veche sau mai nouă, orice meditație lirică sau critică despre poezie constituie tot atîtea etape în dobîndirea conștiinței de sine a poeziei. Întocmai ca un copil care ia cunoștință de sine parcurgînd succesiv vîrsta copilăriei, adolescenței și maturității, tot așa și poezia devine conștientă de sine parcurgînd etape succesive de maturizare.

În *Metamorfozele poeziei*, N. Manolescu este de părere că „Orice istorie a poeziei românești începe cu simbolismul", afirmație discutabilă (fără bază documentară și estetică). A spune că istoria poeziei românești începe o dată cu simbolismul înseamnă a ignora în mod nepermis momentul Eminescu. Nu e mai puțin adevărat că în epoca simbolistă poezia avea o mai limpede conștiință de sine în ceea ce privește natura, legile, specificul ei ca emanație spirituală. Poezia avea la început un obiect exterior, trimitea la un referent diferit de ea însăși. Poemul exprimă ceva, o emoție, o idee, o stare morală sau de spirit și sfîrșește prin a se exprima pe sine, devenindu-și propriul ei obiect. Din meditație asupra lumii, poezia devine meditație asupra ei înșăși.

Poezia modernă recurge la gestul de a se autodevora și nutri din organismul și propriile ei seve, întocmai ca Nastratin Hogea dintr-un concentrat vers ermetic de Ion Barbu : „Sfînt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el" *(Nastratin Hogea la Isarlîk)*.

Fiind rînd pe rînd mimetică (imitativă), orfică, magie, cunoaștere, muzică, imagine, sugestie, poezia devine azi pronunțat narcisistă.

Întocmai ca Narcis din mitologia greacă care, îndrăgostindu-se cu patimă de propria sa imagine oglindită în apă, a murit tînjind după propriul chip de neatins, tot așa va sfîrși și meditația poetică despre poezie dacă nu va ști să evite abisul narcisismului, al unei excesive iubiri de sine. Este ceea ce a înțeles la timp și Ana Blandiana, care a reușit în bună parte să evite exagerările autoreflexive ale poeziei moderne.

Am desprins din prodigioasa activitate poetică a Anei Blandiana cîteva din cele mai semnificative poezii programatice în care autoarea își exprimă concepția despre un aspect sau altul al creației poetice. Interesant că în volumul de debut, *Persoana întîi plural* (1964), nu întîlnim nici o meditație despre poezie, nici o profesiune de credință poetică (obișnuită la majoritatea scriitorilor români). În volumul următor, *Călcîiul vulnerabil* (1966), apar cîteva texte relevante. Într-unul din ele talentul literar, înzestrarea poetică etc. sînt resimțite ca un har tragic. Întocmai ca legendarul rege Midas, care a fost înzestrat cu darul de a preschimba în aur

tot ce atingea cu mîna, chiar şi hrana, tot ce atinge poeta se preface în cuvinte :

Tragic mi-e darul, asemeni pedepselor vechi.
Ce strămoş mi-a greşit ca să-i port — laûri — vina ?
Tot ce ating se preface în cuvinte
Ca-n legenda regelui Midas

(Darul).

În concepţia Anei Blandiana, talentul este înnăscut şi e stigmatizat să moştenească şi să poarte — ca lauri — „vina" creaţiei ce zăcea poate latent la vreun strămoş. Poetul este chemat să descopere şi să sancţioneze contradicţiile dintre lucruri, să construiască din cuvinte o lume ideală, armonioasă şi frumoasă. Din această cauză, cel înzestrat cu darul poetic devine un nonconformist incurabil, fiind condamnat implacabil la nefericire personală. Cel care s-a decis să trăiască pentru creaţie nu poate fi un om fericit, fie şi numai din cauza limitării posibilităţilor de cunoaştere ale indivizilor. Eminescu zicea în acest sens : „Nefericirea cea mai mare a unui om este că mintea sa e limitată". Ana Blandiana afişează o poză de poet blestemat, *poète maudit*, cum zic francezii, de tipul lui Baudelaire, Verlaine sau Rimbaud, condamnaţi la nefericire prin darul lor poetic :

Aproape mi-l simt pe regele mort de blestemul
Ca mîna lui să prefacă în aur orice,
Să moară flămînd pentru că pîinea uscată în aur
Nu mai putea s-o mănînce, nici apa s-o soarbă.

Ca printr-un miracol orice vede, orice simte poeta, dragostea chiar, de-o atinge, se modelează în fraze :

Cerul nu pot să-l privesc — se înnorează în vorbe,
Merele cum să le mușc împachetate-n culori ?
Vai mie, vai celei pedepsite cu laude.

Vai mie, vai, arborii nu scutură frunze,
Numai cuvinte cad toamna bătrîne şi galbene,
Munţii înalţi îi iubesc, dar se clatină munţii
Sub povara împerecheatelor sunete.

Asistăm în această poezie la un spectacol măreţ de transformare miraculoasă a lumii în cuvinte. Misiunea poetului în concepţia Anei Blandiana este de a verbaliza limba, de a o satură cu cuvinte.

De la gînd la formularea lui, ca de la vorbă la faptă, cuvîntul poate suferi o modificare. Limba este întotdeauna mai săracă decît gîndul şi sentimentul, şi, în afară de aceasta, cuvîntul o dată rostit poate fi înţeles altfel decît intenţionase scriitorul sau, în situaţii extreme ale degradării sale, poate fi întrebuinţat în mistificarea adevărului, în ascunderea sau falsificarea gîndului. Poetul are de ales între două soluţii extreme : să păstreze neîntinată puritatea anonimă a gîndului sau să-l înveşmînteze în cuvînt cu toate riscurile posibile :

E fericit cuvîntu-n gînd,
Rostit, urechea îl defaimă.
Spre care o să mă aplec
Din talgere — vis mut sau faimă ?

Între tăcere și păcat
Ce-o să aleg —
O, drama de-a muri de alb
Sau moartea de-a învinge totuși...
(Știu puritatea).

Decisă de a-și face un nume din împerecherea fericită a cuvintelor, poeta manifesta o înaltă responsabilitate a cuvîntului rostit :

Să lăsăm să cadă cuvintele
Numai ca fructele, numai ca frunzele,
Numai cele în care moartea s-a copt.
Să le lăsăm să cadă
Aproape putrede,
Abia îmbrăcînd în carnea lor
Osul sfînt.
Sîmburul gol desfăcut,
Ca din veștezi nori luna,
Poate s-ar furișa spre pămînt
(Să lăsăm să cadă cuvintele).

Între „drama de-a muri de alb / Sau moartea de-a învinge" totuși, poeta preferă lupta matură și răbdătoare. Ideea poetică prefigurată aici, a perpetuării vieții prin moarte („Să lăsăm să cadă cuvintele / ... Numai cele în care moartea s-a copt / Să le lăsăm să cadă / Aproape putrede"), întocmai ca grăuntele de grîu care dacă nu putrezește nu aduce roade, va fi reluată într-un excepțional poem, *Amîn mereu*, care, din păcate, a fost scos din volumul antologic de *Cele mai frumoase poezii* din 1978 :

Amîn mereu să trec precum în moarte-n cuvinte.
Dar ca în moarte am certitudinea că voi intra,
Dusă cu sila, plîngînd după ceea ce las,
Încercînd să mă-ntorc de la fiece vamă-a văzduhului.

E prezentă aici o generoasă și consolatoare idee poetică : eternizarea creatorului prin munca sa plină de sacrificii. Gîndul ne trimite imediat la drama Meșterului Manole, constructorul care a trebuit să-și sacrifice ființa cea mai dragă pentru împlinirea perfecțiunii și frumuseții. Asemenea constructorului de mănăstiri, poeții intră în nemurire prin catedrale spirituale zidite din cuvinte.

Se ascunde în această idee și o discretă doză de mîndrie de sine, de orgoliu compensatoriu. Într-o poezie intitulată *Unde-i mîndria ?*, poeta se ipostaziază de data aceasta, în același timp, în Orfeu și Euridice : Orfeu este prototipul aedului desăvîrșit care prin acordurile lirei lui îmblînzea fiarele, însuflețea pietrele, urnea din loc arborii...

Interesante idei întîlnim în poemul ce poartă numele renascentistului italian *Torquato Tasso* și în *Aud*. Poezia modernă a Anei Blandiana se ține departe de orice inchiziție estetică, este revoluționară în spirit, dar la modul diafan, sublim, se concentrează în delicii estetice asupra a ceea ce este ca expresie integrală a personalității umane.

Centenarul unei capodopere: „O scrisoare pierdută"

FLORIN MANOLESCU
Universitatea din Bucureşti

Spre sfîrşitul acestui an, pe data de 13 noiembrie, s-au împlinit 100 de ani de la prima reprezentaţie a comediei *O scrisoare pierdută*, de I. L. Caragiale, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti. Pentru autor, cele 11 spectacole neîntrerupte ale piesei au însemnat consacrarea, după ce în 1879 primele două reprezentaţii ale comediei *O noapte furtunoasă* au provocat scandal şi l-au îndepărtat pentru un timp pe dramaturg de Teatrul Naţional şi după ce, în 1880, *Conul Leonida faţă cu Reacţiunea* trecuse aproape neobservată, jucîndu-se pe o scenă de mîna a doua, cum avea să consemneze Titu Maiorescu în studiul său din 1885, *Comediile d-lui I. L. Caragiale*. Tot în 1884 piesa a mai fost reprezentată şi pe celelalte două scene importante din România, la Iaşi şi la Craiova, cu acelaşi mare succes.

Pe cei care au fost la reprezentaţiile din 1884, *Scrisoarea pierdută* i-a impresionat prin acţiunea ei vie, *„à la Labiche"*, cum spunea mai tîrziu prietenul lui Caragiale, Ion Suchianu, şi prin forţa extraordinară a satirei politice. Chiar detractorii lui Caragiale, recoltaţi mai ales din rîndul celor cu care dramaturgul a intrat în conflict, nu i-au putut refuza recunoaşterea meritelor indiscutabile şi în acest sens a fost nevoit să scrie în 1903, în *Causeries littéraires*, Pompiliu Eliade, pentru care *Scrisoarea pierdută* era „cea mai bună bucată literară care s-a scris vreodată în limba română."

În străinătate, pentru a da un singur exemplu, Anna Colombo, autoarea unei monografii despre Caragiale *(Vita e opere di Ion Luca Caragiale*, 1934) considera şi ea *Scrisoarea pierdută* „adevărata capodoperă dramatică a literaturii române". Iar pentru că „politicianismul e un viciu al tuturor timpurilor şi al tuturor regimurilor" şi pentru că politai corupţi, avocaţi demagogi şi prefecţi interesaţi au existat mereu, Anna Colombo se simţea îndreptăţită să afirme că „*O scrisoare pierdută* aparţine literaturii universale".

Într-adevăr, ceea ce ne impresionează și astăzi în comedia lui Caragiale este forța ei de cuprindere și de reprezentare, adîncimea observației sociale și morale, în fine, expresivitatea limbajului comic. Sub indicația „provocatoare" de la începutul piesei („În capitala unui județ de munte, în zilele noastre") se simte intenția dramaturgului de a ne oferi o imagine emblematică a întregii societăți românești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, pe două dintre coordonatele ei esențiale (care reprezintă în același timp și cele două intrigi principale ale comediei) — viața politică și viața de familie. S-a încercat și înainte de Caragiale îmbinarea într-o singură piesă a unei teme ideologice sau teoretice cu o temă a vieții intime (erotică sau de familie), dar nici Alecsandri, nici Hasdeu, pentru a ne referi numai la cei mai importanți dramaturgi contemporani cu autorul *Scrisorii pierdute* nu au reușit performanțele de virtuozitate expresivă și tehnică la care a ajuns Caragiale. Stăpînind secretele artei dramaturgice cu autoritatea pe care i-a putut-o conferi doar geniul, Caragiale ne oferă în *Scrisoarea pierdută* un exemplu desăvîrșit al comediei de caractere, de moravuri și de limbaj, reușind să găsească formula rară a echilibrului perfect dintre toate părțile componente ale unui întreg.

În cele patru acte ale piesei, alături de suita rapidă și, uneori, plină de neprevăzut a *scenelor* (și deci a *dialogului*), Caragiale știe să întrebuințeze ca nimeni altul un procedeu tipic în proză, *narațiunea* (Pristanda, în expoziția piesei, Cetățeanul turmentat, în explicațiile pe care le dă în legătură cu scrisoarea găsită, pierdută și din nou găsită) sau *discursul politic* (Farfuridi și Cațavencu, în Actul al III-lea, Cațavencu, în final), prin care reușește să facă o concurență strălucită *tiradelor* din teatrul romantic, discreditîndu-le în registru comic.

La nivelul personajelor, alături de cei care au valoarea de reprezentare a unor *tipuri* din teatrul clasic (soțul încornorat, demagogul, păcălitorul păcălit), apar și personajele cu o pondere mai degrabă realistă (polițaiul Pristanda) sau cele simbolice, care indică prin comportament și chiar prin nume o clasă mai largă de indivizi (Cetățeanul turmentat).

Surprinzătoare este apoi abilitatea cu care sînt evitate cele mai multe dintre implicațiile restrictive ale convenționalismului teatral (de care orice dramaturg este obligat să țină seama). Din acest punct de vedere, Caragiale reușește performanța nemaiîntîlnită pînă la el de a adînci planul scenei, punînd-o în legătură cu viața, aproape ca într-un roman. Alături de cele 11 personaje principale și secundare, în *Scrisoarea pierdută* mai apar („în culise" sau „citate" pe parcursul acțiunii) numeroase alte personaje „din viață" (negustorul care a plătit cele 44 de steaguri de la *luminație*, nevasta lui Ghiță, împreună cu cei 9 copii, suporterii lui Cațavencu, d. Tăchiță, Petcuș și Zapisescu, *dobitocul* de pe maidan, peste care cade polițaiul Pristanda sau feciorul lui Trahanache, cu savantele lui moralități : „Tatițo, unde nu e moral, acolo e corupție, și o soțietate fără prințipuri, va să zică că nu le are !...").

Același lucru poate fi observat în legătură cu spațiul de joc al scenei, concurat în *Scrisoarea pierdută* de spațiul citat sau sugerat al întregii societăți românești, ceea ce scoate semnificația piesei de sub incidența micului „oraș de munte". În realitate, acțiunea din comedia lui Caragiale nu se petrece numai pe o scenă de teatru, ci și pe scena

unei întregi țări și spre această înțelegere a lucrurilor ne trimite mai ales finalul piesei, în care este vorba de orașul „de la centru" al lui Agamiță Dandanache, unde se petrec exact aceleași lucruri ca și în orășelul lui Tipătescu, Trahanache, Zoe, Cațavencu sau Pristanda.

În sfîrșit, marea inventivitate tehnică a dramaturgului mai poate fi studiată la nivelul modului în care se realizează legătura între scenele piesei sau între acte (încheiate cu cîte o scenă de tensiune, capabilă să rezolve problema timpului care trece în antract) sau la nivelul *expoziției* și al *finalului*, care reprezintă în general părțile cele mai stereotipe ale unei comedii. Finalul *Scrisorii pierdute*, în care dramaturgul a reușit să creeze surpriza introducerii unui personaj perfect plauzibil, deși neanunțat direct în expoziție, pe Agamiță Dandanache, „mai prost ca Farfuridi și mai canalie decît Cațavencu", reprezintă o strălucită „culminație teatrală", cum avea să-i explice Caragiale aceluiași prieten, Ion Suchianu.

Prin toate aceste calități, *O scrisoare pierdută* se dovedește a fi capodopera de necontestat a repertoriului nostru dramaturgic, o piesă clasică, în măsură să consacre nu numai un autor, cum s-a întîmplat, ci și o întreagă literatură.

100 de ani de la nașterea lui Vasile Voiculescu

Prof. VALERIU C. NEȘTIAN
Liceul Agroindustrial, Iași

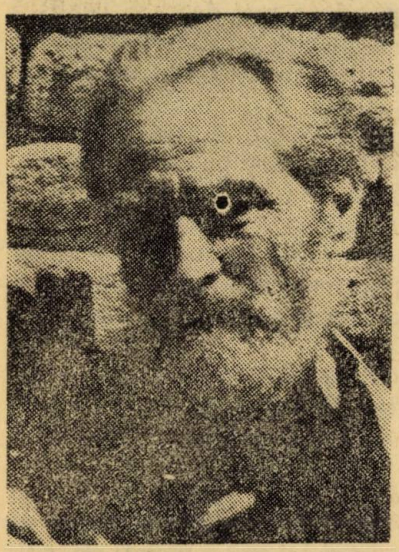

V. Voiculescu a fost un iubitor de bine, adevăr și frumos. Cel care declara, cu sinceritate : „Sînt născut la țară, ceea ce socotesc că e cel mai mare noroc din viața mea", avea atribute specifice unei persoane simple, cu înfățișare de ascet și cu comportament de pădurean. Însetatul de absolut era dublat de un raționalist, care avea, ca medic de circumscripție, întinse cunoștințe de specialitate ; care se inițiase serios în disciplinele spiritului și în științele „pozitive" și citea literatură în numeroase limbi ; dar care viețuia la modul anahoreților, fără ca prin aceasta să ateste neînțelegere față de bucuriile pămîntești. Țăran de rasă străveche, necitadinizat complet nicicînd, care n-a ținut niciodată la vreo reclamă personală, cu toate că primise Premiul național de poezie (1939) și, ulterior, a înzestrat literatura română cu opere de preț. A dus cea mai modestă viață, cu o tărie de caracter ce poate rămîne, tinerilor în primul rînd, un exemplu strălucit pentru crezul oricărui autentic intelectual. „Om bun în toată firea", cum îl caracteriza

prietenul său, poetul Adrian Maniu, care a demonstrat și dragoste familială (pentru firava sa soție și pentru cei cinci copii), iubind, deopotrivă, neamul și progresul social. Iar reculegerea în fața valorii, atît de necesară zilelor noastre, era pentru Voiculescu nu numai un semn de intelectualitate, ci și o dovadă de caracter.

La V. Voiculescu nu exista nimic vulgar, nimic afectat, nimic nesincer. În el se actualiza, în plan superior, delicatețea, sensibilitatea, puritatea, sfiala, în fața tainei semenilor. El sesiza stările de suflet ale celorlalți și se ferea de tot ce le-ar contraria, deși nu se ferea de a-i ajuta să depășească slăbiciunile. Omul V. Voiculescu știa să citească cea mai puțin articulată trebuință a altora — și încerca s-o împlinească prompt —, dar și impuritățile lor, oricît de abil ascunse, exercitînd o acțiune purificatoare, chiar prin puterea delicată a purității sale. Din persoana lui iradia un duh de dăruire față de mai toți, fără aproape nici o grijă de sine și de bunurile materiale, un duh care încălzește pe ceilalți și le dă siguranța că nu sînt singuri. Și cît de frumoși sînt oamenii neartificiali, neprefăcuți, naturali în conduita lor, acceptînd tot ce-i adevărat omenesc, creînd o atmosferă de familiaritate curată, cum a fost V. Voiculescu ! Acest exemplar uman rar înțelegea prietenia sub formele ei cele mai nobile și mai pure : statornicia și încrederea. Lucru confirmat de Adrian Maniu, I. Pillat, N. N. Condeescu, Ovidiu Papadima, Ion Marin Sadoveanu, Ion Barbu, Sandu Tudor, Al. Mironescu, Valeriu Anania..., ca să menționăm pe cîțiva prieteni — scriitori ai poetului. Și care s-a ostenit să depășească orice dualitate în sine și a învins în lupta între trebuințele sufletești și nevoile materiale ale existenței, a depășit divergența între bunele intenții și faptele necorespunzătoare, între aparențele înșelătoare și gîndurile ascunse, între ceea ce pretinde să fie și ceea ce este de fapt un lucru. El și-a simplificat astfel viața, pentru că s-a predat întreg, prin trăire și creație, în comunicarea cu ceilalți, a contribuit la restaurarea omului prin intermediul culturii și artei. Asemenea lui Blaga, cu care într-un fel se înrudește literar, făcea din iubire un instrument al cunoașterii, revelatoare pentru procesul existențial (vezi *Ultimele sonete...*), ca și pentru procesul poetic, iar, asemenea lui Dostoievski, găsea că suferința înnobilatoare e și ea o cale și o școală a pătrunderii sensurilor lumii.

Prezența lui Voiculescu dădea aproape întotdeauna curaj, reducînd nălucirile produse de temeri, de mîndrie, de patimi, printr-un discret umor, plin de delicatețe. Atunci el zîmbea, fără să rîdă sarcastic ; era serios, dar nu posac. Acorda un mare preț persoanelor socotite a fi umile, considerîndu-i pe toți „apropiații" săi, destinați unor împliniri și desăvîrșiri profesionale și de viață. Autorul *Destinului* și al *Urcușului* se făcea neobservat, prin cuviință, apărînd cînd se simțea nevoie de o mîngîiere, de o încurajare, de un sprijin neînșelător. Pentru el puține erau greutățile de neînvins, deoarece el credea cu strășnicie că toate biruințele omului, inclusiv cele ale „cugetării", sînt posibile numai prin efort tenace (vezi *Imn muncii*), că munca este „Vitejia supremă, fără seamăn", că însuși sensul vieții se recunoaște în oricare dintre ipostazele esențiale ale omului : muncitor, țăran, intelectual, și că „Pe cît la poale rîpa se-adîncește, / Pe-atît se-nalță muntele mai tare" (vezi *Țării mele*). De aceea părea o apariție neobișnuită, uimitoare chiar, prilejuind celorlalți sentimentul descoperirii umanului firesc în el și în ei. Era foarte apropiat și, totodată, fără să vrea, foarte impunător, cel ce atrage atenția.

Îți devenea intim și înțelegător și te simțeai cum nu se poate mai la larg lîngă el. Și, în același timp, te strîmtora, făcîndu-te să-ți vezi singur insuficiențe și neîmpliniri. Te copleșea cu măreția simplă a purității sale și cu căldura bunătății lui și te făcea, cîteodată, să-ți dai seama de eventuala umanitate scăzută a omului, de impuritate, artificialitate, superficialitate, duplicitate. Nu exercita asupra celor tineri nici o forță constrîngătoare, nu dădea nici o poruncă cu severitate. Însă aceștia puteau simți în el o fermitate neîncovoiată în convingerile lui, în viața lui, în sfaturile lui ; încît părerea lui despre ceea ce ar trebui să faci, exprimată cu finețe sufletească sau cu o privire discretă, devenea o poruncă pentru a cărei împlinire puteai să fii în stare de efort și sacrificiu.

În delicatețea lui era transparentă autoritatea artei adevărate. Recomandarea lui îți insufla uneori o putere care te elibera de o anume neputință, neîncredere, pentru că o simțeai ca o forță educativă, transformatoare și desăvîrșitoare. Te puteai teme de privirea lui în sufletul tău, așa cum orice om se teme de descoperirea adevărului din partea unui medic de neîndoielnică destoinicie și prietenie ; dar o așteptai ca pe aceea din urmă, fiindcă știai că-ți va da, o dată cu diagnosticul, și leacul sigur. Tocmai de aceea în sensibilitatea, blîndețea și atitudinea lui respectuoasă se simțea o putere ajutătoare ce venea din voința de a sluji semenilor. Cine se apropia de septuagenarul V. Voiculescu, descoperea adeseori în el un exemplu de bunătate, de puritate și de putere spirituală, acoperit de vălul bunei-cuviințe. Pentru că din el iradia o imperturbabilă liniște sau pace și, totodată, o participare pînă la lacrimi la durerea celorlalți. Și el a biruit timpul — prin creația sa literară —, fiind puternic prezent în timp. A ajuns, într-un chip anume spus, să reprezinte umanul, prin alte cărui virtuți transpare omul deosebit ; cu atît mai adevărat cu cît el n-a fost scutit de contradicții, de curiozități, de slăbiciuni specifice omenești („Ce greu să treci din carne iar în eternitate !").

M-am întîlnit cu versurile lui V. Voiculescu — pentru mine printre *primele* în alfabetul literaturii române — în clasele superioare ale unei școli secundare dintr-un oraș din părțile de răsărit ale țării — deși pe atunci nici vorbă nu era să fie studiate în liceu ! — cînd scriitorul număra vreo 65 de ani de viață. Mi-au rămas întipărite în memorie titluri precum *Ia tu arcușul*, *Mormîntul stegarului*, *Durerea neamului*, *L-am lăsat de-a trecut*, *Pe decindea Dunării*, *Horeb lăuntric*, *Imn sufletului*, *Cîntec pentru dezbrăcare*, *Iarna în odaia cu scoarțe oltenești*, *Grai valah* („crez poetic miraculos"). De atunci am îndrăgit poezia lui — ulterior și proza sa fantastă de viziune cosmică în tradiție românească — pentru universul ei conceptual și etic, pentru strălucitoarele-i virtuozități artistice.

Am studiat cărțile lui mai tîrziu, în anii studenției, cînd autorul lui *Zahei Orbul* murise, iar opera lui începea, încă timid, dar sigur, să-și regăsească locul legitim în biblioteca de lucru și de inimă a oricărui cititor avizat. La terminarea facultății, alegîndu-mi drept subiect al lucrării de licență „poezia și proza voiculesciană", profesorul-coordonator mi-a pus, natural, întrebarea : „Ce te-a determinat o asemenea opțiune ?" Și, tot spontan, mi-am luat libertatea de a răspunde : „Afinitățile elective sînt nemotivabile"... Și, de-atunci, gîndu-mi trece mereu și mereu de cel care, în timpul vieții sale, n-am prea putut să știu decît puțin, cu smerenia cu care treci pe lîngă o troiță, la picioarele căreia ard, în țărînă, cîteva lumînări...

Astăzi, „predîndu-l" la școală elevilor mei pe V. Voiculescu, scrierile lui mi se par adevărate statui. Și mergînd sfios printre ele, mă simt autorizat să încunun, pe cele mai multe, cu florile prețuirii, aducînd un omagiu maestrului și creației lui săpate în piatra dăinuirii...

Ion Minulescu

ERNEST VERZEA

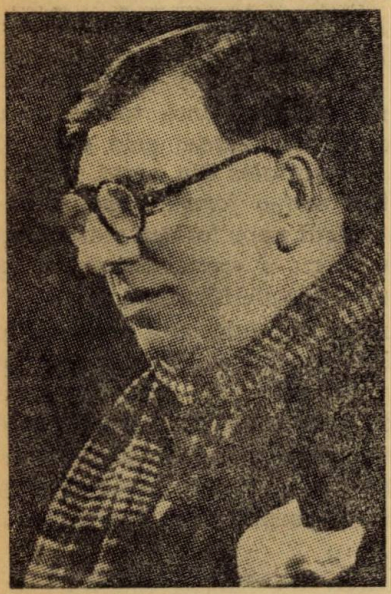

După mai bine de patru decenii de la despărțirea lui Ion Minulescu de contemporani, robusta lui siluetă, cu zîmbetul blînd, revine în amintirea noastră de pe vremea cînd romanțele sale își croiseră o cale aparte, datorită atît originalei lor alcătuiri, cît și unei nespus de fermecătoare muzicalități.

Versurile lui Minulescu oferă și azi numeroase ocazii interpretative nu numai profesioniștilor artei dramatice, ci și tuturor celor sensibili la incantațiile recitativului poetic :

„Răsar, / Mă-nalț, / Cobor / Și-apoi dispar, / Și-apusul meu, e totuși răsărit... / Sînt vagabondul zilei, de-a pururi solitar — / Portret unic și veșnic, expus în infinit".

(Romanța soarelui)

Există aici similitudini umane în ceea ce privește destinul artistului pierdut în acea societate de la începutul veacului nostru. În alte versuri, Minulescu monologhează :

Vorbesc cu mine însumi, cum aș vorbi c-un frate
Întors rănit din luptă cu zilele de ieri,
Și parcă tot nu-mi vine să cred că n-am dreptate —
Că *El* și *Eu* nu sîntem decît același frate,
Și-aceeași rană-i doare pe ambii scutieri.

(De vorbă cu mine însumi.)

Pe Ion Minulescu l-am întîlnit, purtînd un fular răsucit mai întîi în jurul gîtului, iar apoi azvîrlit peste umăr, la Saloanele Oficiale, deschise într-o clădire situată în apropierea Șoselei Kiseleff din București. Poetul examina îndelung tablourile sau sculpturile expuse.

Trecînd încet de la o lucrare la alta, autorul *Romanțelor pentru mai tîrziu* făcea cîteodată aprecieri de unul singur, cu glas tare, așa încît dacă îi răspundeai ceva, el — omul cu suflet atît de candid — se lega ușor la vorbă, pentru a-și exprima opiniile asupra modului în care diverse secvențe puteau lua drumul artei. În fața unui tablou de o interpretare plastică deosebit de sofisticată, ne-am angajat mai intens într-un schimb de păreri referitoare la geneza și vitalitatea actului creației artistice. Minulescu jubila :

— În ce fel socotesc eu că un subiect oarecare, prilejuit de viață, ar putea fi transpus în artă ? Păi, altfel cum decît cu ajutorul inspirației ? Cînd artistului i se năzărește ceva în legătură cu subiectul ăsta, se așterne pe treabă și plămădește o lucrare, așa cum simte el că îl îndeamnă inima, pentru că arta — după cum am mai spus-o și alte dăți — nu se rumegă cu degetul la tîmplă. Arta este un defect al sufletului, nu o calitate a creierului. Ea nu se poate naște la rece, în laboratoarele inteligenței, ci numai din febrele unui deosebit tumult sufletesc. Asta e substanța ei ! Restul ? Meșteșug dus pînă la virtuozitate !

Vreau să spun în același timp că un motiv care mă inspiră poate fi cuprins între *semnificativ* (pentru mine) și *lipsit de orice importanță* (în fața demersului critic pentru alții). Eu, creator, știu însă bine că am ales acel „subiect", tocmai pentru că atracția exercitată de el mă incită la transpunerea lui în artă. Lucrurile nu stau însă tocmai așa, deoarece fiecare creator va restructura în adîncul ființei sale ceea ce împrejurările i-au furnizat, așa încît *orice subiect ales din viață, pentru a deveni creație de artă se impune înfățișat într-o formă nouă, necunoscută pînă atunci.* A bate pasul pe loc, în cadrul unor lucrări stereotipe, conform unei așa-numite tradiții ar echivala cu o autocondamnare la epigonism, sau în cel mai bun caz cu o elaborare nesemnificativă.

Arta nu poate fi încătușată într-o singură formulă, cîtă vreme alte noi aspecte ale sale își cer dreptul la viață. Din această cauză, o adevărată creație de artă trebuie să revoluționeze spiritele, să dărîme edificiile similare preexistente, ca să facă loc altora, adică unor construcții noi pe care artistul creator le va ridica, slujindu-se de aceleași materiale ale străvechilor simțăminte umane, dispuse însă într-o orînduire proprie firii și imaginației sale — deși înțelegerea curentă nu acceptă, decît foarte greu, apariția unor înnoiri radicale pe acest tărîm.

Între timp, Minulescu examinase lucrarea din diferite unghiuri, pe care apoi le schimbase, păstrîndu-și însă un fel de uimire vizibil întipărită pe chipul său. Ca atare am crezut nimerit să-l întreb atunci dacă socotește supărătoare prea marea îndepărtare a lucrării de motivul care a generat-o și dacă i s-ar fi părut mai indicată o prezentare a aceleiași tematici în concordanță directă cu limitele a ceea ce se cheamă realitatea obiectivă. Eram tîrît pe această pantă de identificările la care cugetul public este tentat să se angajeze de nenumărate ori în fața operei de artă. Poetul sări însă ca ars :

— Aaaa, cum să se identifice aceste două lumi ! ? Creația artistului să fie aidoma cu ceea ce i-a înfățișat lui realitatea curentă ? Nu ! Nici vorbă că artistul extrage din faptul brut o anumită esență, care, prelucrată de el, devine după aceea un fel de vehicul purtător al suflului său artistic. Mă mir însă uneori, cînd întîlnesc pe calea asta, pe lîngă unele stîngăcii inerente și anumite influențe vizibile, elaborări luate de-a gata ca niște furtișaguri din zbuciumul altora.

Înfățișarea operei de artă nu poate coincide întru totul cu aceea a vieții care a declanșat simțămintele artistului, dar în același timp e necesar ca el să nu-și însușească de la alții particularitățile personalității lor. Artistul autentic își culege fructele numai din propria sa grădină !

Am stăruit însă pînă cînd convorbirea noastră s-a îndreptat apoi către ecoul produs de artă în conștiința oamenilor, precum și asupra capacității acestui ecou de a determina modificări în comportamentul lor. Minulescu m-a privit și mi-a zîmbit :

— Opera de artă poate da naștere la diverse reacții, sau la nici una, evident, în concordanță cu gradul de disponibilitate contemplativă, cu afectivitatea și cu temperamentul celui căruia i se adresează. Totodată trebuie avută în vedere și *forța ei de seducție* asupra mulțimilor, ca să nu ne hazardăm la o cîntărire, ipotetică bineînțeles, a efectelor sale. Dacă admitem însă, că un număr de indivizi — dintre cei asupra cărora dogoarea acestui „foc sacru" s-a făcut resimțită — vor fi reuniți statistic pentru definirea unei colectivități, atunci se poate vorbi de o influență a artei asupra vieții, pe plan colectiv.

Am ieșit după aceea împreună, schimbînd cîteva fraze din zborul cărora am înțeles că îmi expusese un crez artistic, pe care el îl afirmase încă de la începutul secolului nostru. Apoi, într-un tîrziu, cu mersul său lent Ion Minulescu s-a făcut nevăzut.

Ulterior, de cîte ori îl reîntîlneam pe străzile din centrul Capitalei, la diferite expoziții sau la diverse manifestări culturale, în cadrul cărora recita din propriile versuri, formulam mereu opinii asupra artelor din țara noastră și de peste hotare, pentru că îi plăcea nespus de mult acest lucru, pînă cînd s-a stins din viață într-un spital.

Dintr-o ipotetică fișă personală se vor putea reflecta însă totdeauna anumite lumini, asupra unor momente și împrejurări semnificative, care au brăzdat viața poetului. Minulescu avea, în 1889, la moartea lui Eminescu, vîrsta de opt ani. Peste alți opt ani, el va debuta în poezie, fără să devină totuși unul dintre eminescienii epocii, ci urmîndu-și treptat propria sa cale. Născut la București, Minulescu urmează liceul la Pitești și București, unde își ia bacalaureatul, pleacă apoi la Paris să studieze dreptul, dar, îmbătat de farmecele boemei culturale franceze, se va consacra literaturii. Înapoiat în țară după patru ani, se angajează în 1907 funcționar, ca și Dimitrie Anghel, la Administrația Domeniilor Statului din Constanța. Aici scrie versuri adunate în volumul bine cunoscut *Romanțe pentru mai tîrziu.*

Căsătorit în 1914 cu scriitoarea Claudia Millian, el desfășoară o prodigioasă activitate ziaristică, iar în perioada interbelică este Director al Teatrului Național din București, precum și Director General al Artelor din ministerul de resort.

În afară de remarcabilele *Romanțe pentru mai tîrziu* (1908), poetul publică volumele de versuri : *De vorbă cu mine însumi* (1913), *Strofe pentru toată lumea* (1930), *Nu sunt ce par a fi* (1936), pentru a-și aduna apoi întreaga operă poetică în două ediții definitive (1939 și 1943).

Dar Ion Minulescu a scris și proză, romanele sale fiind mult gustate de public : *Casa cu geamuri portocalii* (1908), *Măști de bronz și lampioane de porțelan* (1920), *Roșu, galben și albastru* (1922), *Corigent la limba română* (1928), *Cetiți-le noaptea* (1930), *Bărbierul regelui Midas* (1931), *3 și cu Rezeda 4* (1933) și *Cine-i autorul acestui roman senzațional ?* (1943).

Minulescu a creat și piese de teatru : *Pleacă berzele* și *Lulu Popescu* (1921), *Omul care trebuie să moară* (1924), *Manechinul sentimental* (1926), *Allegro ma non troppo* (1927), *Amantul anonim* (1928), *Porumbița fără aripi* (1931). Ultima piesă *Nevasta lui Moș Zaharia*, tipărită în 1937, n-a văzut luminile rampei înainte de decesul poetului.

Într-o lume răvășită și dispersată în perioada celui de-al doilea război mondial, dispariția sa la 11 aprilie 1944 a trecut aproape neobservată. În 1946 a fost fixată o placă comemorativă la locuința din Bulevardul prof. dr. Gh. Marinescu, nr. 19, devenită mai tîrziu casă memorială. Aici, romanța vieții și a morții poetului răsună poate mai insistent ca oriunde, cu atît mai mult cu cît numele poetului se leagă de o adevărată efloreșcență a romanței în literatura română. Străvechiul cîntec însoțit de un refren, specific baladelor, căzuse în desuetudine, datorită limbajului facil în care își învestmînta aceleași simțăminte vechi de cînd lumea, dar care se cereau exprimate acum într-o formă nouă, cu ajutorul unui instrumentar lingvistic proaspăt adecvat respectivelor stări sufletești.

Acest admirabil *act re-creativ* l-a îndeplinit în literatura noastră șirul romanțelor lui Ion Minulescu, șir care se particularizează — dincolo de împămîntenirea simbolismului pe meleagurile noastre — și prin fluiditatea tonului său plin de naturalețea unei spirituale cozerii.

Orașul Slatina, în care s-a născut tatăl lui Ion Minulescu și unde însuși bardul venea mereu de-a lungul anilor, îi cinstește memoria prin înscrierea numelui său pe frontispiciul unui liceu — și în acest cadru, printr-un cabinet de limba română, unde se cultivă studiul literaturii în general și îndeosebi a celei minulesciene.

Tradusă în diferite limbi, opera lui Ion Minulescu a fost primită cu viu interes de-a lungul mai multor continente, iar Franța a acordat poetului în timpul vieții sale, pe lîngă alte distincții, și Legiunea de Onoare, ceea ce mărturisește, desigur, prețuirea personalității sale.

Cei patruzeci de ani care au trecut de la plecarea lui Minulescu dintre contemporani, departe de a-i împinge treptat numele în ceața uitării, îl readuc, prin ceea ce a creat, în conștiința noastră.

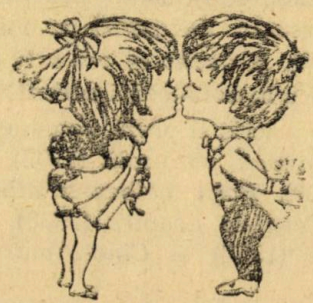

Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu"

Preliminarii la a XXVIII-a ediție a Concursului

Prof. dr. CONSTANȚA BARBOI
Ministerul Educației și Învățământului

În acest an școlar se va organiza și desfășura la Timișoara cea de-a XXVIII-a ediție a finalei Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu". Alegerea a fost determinată de rezultatele obținute la edițiile precedente ale concursului și, îndeosebi la Suceava, unde media județului Timiș a fost de aproape 9, situîndu-l pe locul I. Bilanț valoros a înregistrat județul Timiș și la celelalte concursuri : matematică, fizică, chimie, biologie, la concursurile pe meserii.

La Timișoara se vor întîlni, așadar, cei mai buni elevi din țară la limba și literatura română într-o confruntare pentru obținerea performanței maxime, întrucît probele de concurs au, așa cum se cunoaște, un grad de dificultate sporit la etapele județeană și finală, depășind nivelul unor probe curente de evaluare, cum sînt : teze, lucrări de control, teste de verificare, examene de treaptă și bacalaureat.

Pornind de la scriitorii și operele prevăzute în programele și manualele școlare, elevii pot valorifica lecturile suplimentare și alte surse de informare în limita unor cerințe care obligă la o interpretare proprie, creatoare, într-un stil sobru. Exprimarea „teribilistă" a unor opinii ce contravin bunului-gust, și uneori chiar bunului-simț, nu-și au locul în concurs și nici în școală.

Respectul pentru actul creației, pentru operele de valoare artistică trebuie să fie baza de la care pleacă elevii în fundamentarea științifică a opiniilor exprimate. Informare științifică temeinică nu înseamnă altceva decît cunoașterea operelor literare prevăzute în programe, a căror lectură integrală este obligatorie.

Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o lucrare de concurs sînt : informarea științifică (de istorie literară), selectarea cunoștințelor de istorie literară în raport de cerințele formulate în subiectele concursului și organizarea acestora într-un plan bine gîndit, o exprimare clară, logică, argumentată, o scriere cît mai îngrijită.

Invităm pe toți elevii din învățămîntul liceal la o pregătire temeinică pentru toate etapele concursului. În acest scop, publicăm, în continuare, programa-cadru a concursului. Începînd cu acest an școlar, programa de concurs prevede și opere studiate în anii precedenți.

Rezultatele concursului trebuie să se ridice la nivelul exigențelor sporite ale întregului învățămînt românesc, așa cum sînt ele dimensionate în *Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R.* și în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului.

Concursul va însemna, în același timp, o contribuție a tineretului patriei noastre la acțiunile organizate pe plan mondial în 1985, anul

internațional al tineretului, care se desfășoară sub îndemnul : „Participare, dezvoltare, pace".

Organizatorii concursului — Ministerul Educației și Învățământului, Comitetul Central al U.T.C., Societatea de Științe Filologice și Inspectoratul Școlar Județean Timiș — urează pe această cale succes deplin tuturor elevilor și cadrelor didactice din întreaga țară.

Să ne iubim limba și literatura națională

„Limba este tezaurul cel mai prețios pe care-l moștenesc copiii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute și care merită să fie păstrat cu sfințenie de generațiile ce-l primesc. Ea este cartea de noblețe, testimoniul de naționalitate al unui neam ; semnul caracteristic prin care membrii aceleiași familii se recunosc în marea diversitate a popoarelor din lume, lanțul tainic ce-i leagă împreună și-i face a se numi frați, altarul împrejurul căruia toți se adună cu inimi iubitoare și cu simțirea de devotament unii către alții".

(Vasile Alecsandri)

„Nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului național".

(M. Eminescu)

„Mi-a plăcut să caut frumusețile limbii și puterea vie a imaginilor. Le-am găsit în multe cărți ale trecutului și în creația anonimă a folclorului spre care m-am aplecat totdeauna cu interes și prețuire. Scriitorul are mereu de învățat de la înaintași și de la dascălul nostru de limbă, al tuturor, poporul, creatorul și purtătorul limbii, cum potrivit se spune în limbajul filologilor".

(Mihail Sadoveanu)

„Miracole nesfîrșite zac în noi și împrejurul nostru, pe care viața în societate ne-a dezvățat să le prețuim... Miracolul suprem : cuvîntul, cu diviziunea lui : limba".

(Tudor Arghezi)

Programa-cadru a Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu"

Clasa a IX-a

La faza pe clasă : *Formarea și dezvoltarea limbii române ; Literatura populară ;* la faza pe școală se adaugă : *Literatura română veche ; Istoriografia în limba română ; Dimitrie Cantemir ;* la faza județeană (Municipiul București) se adaugă : *Școala Ardeleană ; Momentul 1848 în literatură (I. H. Rădulescu, Gr. Alexandrescu, Costache Negruzzi) ;* la faza republicană se adaugă : *V. Alecsandri ; Literatura română de după 1848 (N. Filimon, B. P. Hasdeu).*

Clasa a X-a

La faza pe clasă : *B. Șt. Delavrancea ; G. Coșbuc ;* la faza pe școală se adaugă : *O. Goga ;* la faza județeană (Municipiul București) se adaugă : *M. Sadoveanu, capitolul „Marii clasici" (T. Maiorescu, M. Eminescu,*

I. Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici), din clasa a IX-a ; la faza republicană se adaugă : *T. Arghezi, Liviu Rebreanu.*

Clasa a XI-a

La faza pe clasă : *Miturile ; Umanismul ;* la faza pe școală se adaugă : *Iluminismul ; Clasicism* și *Romantism* (Gr. Alexandrescu) ; la faza județeană (Municipiul București) se adaugă M. Eminescu și capitolul „Marii clasici" (*T. Maiorescu, M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici*), din clasa a IX-a ; *Literatura română dintre cele două războaie mondiale (M. Sadoveanu, T. Arghezi, Liviu Rebreanu) ; Literatura română după revoluția de eliberare (N. Labiș, Nichita Stănescu, Z. Stancu, M. Preda),* din clasa a X-a ; la faza republicană se adaugă : *M. Sadoveanu.*

Clasa a XII-a

La faza pe clasă : *T. Arghezi ;* la faza pe școală se adaugă : *Lucian Blaga ;* la faza pe județ (Municipiul București) se adaugă : *Ion Barbu,* „Marii clasici" (*T. Maiorescu, M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici*), din clasa a IX-a ; *B. Șt. Delavrancea, G. Coșbuc, O. Goga, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Liviu Rebreanu, N. Labiș, Nichita Stănescu, Z. Stancu, M. Preda,* din clasa a X-a ; *M. Eminescu, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Al. Macedonski, I. Minulescu, G. Bacovia,* din clasa a XI-a ; la faza republicană se adaugă : *Hortensia Papadat-Bengescu.*

La baza studiului vor sta manualele școlare, precum și recomandările bibliografice din manuale și din programa școlară pentru liceu (obligatorie și facultativă). În școli se vor afișa programa concursului și bibliografia obligatorie și facultativă. Bibliografia se poate completa cu ediții ale operelor literare care au apărut în ultimii trei ani, respectîndu-se criteriul valoric, în scopul evitării supraîncărcării elevilor.

Subiectele vor fi elaborate după cum urmează : pentru faza pe clasă, de către comisia pe școală, pentru faza pe școală de către comisia județeană și pentru fazele pe județ (Municipiul București) și finală de către comisia centrală de concurs numită de M.E.I. La faza republicană, concursul va consta, ca și în anii precedenți, din două probe : una de sinteză și una de comentariu la prima lectură, din creația scriitorilor studiați.

Sărbătoare la Suceava

CECILIA BAHRINCEAN
Liceul Industrial „Eudoxiu Hurmuzachi", Rădăuți

Concursul național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și concursul interjudețean de limba și literatura maghiară și germană au reunit pe cei mai străluciți reprezentanți ai condeiului din liceele țării într-o nouă ediție a olimpiadei și s-a desfășurat pe plaiurile de legendă și istorie ale Țării de Sus, acolo unde istoria dezvăluie prin vibrațiile-i tainice, o lume care dăinuie peste veacuri sub semnul gloriei sale nepieritoare și unde pămîntul a zămislit frumuseți care înfloresc și mai proaspete în lumina noului ev.

Călăuziți de amintirea pașilor lui Eminescu în acest ținut, de acordurile tulburătoare ale *Baladei* lui Ciprian Porumbescu, tinerii olimpici au știut să transforme concursul într-o dovadă elocventă a unui nivel înalt de pregătire, a iubirii față de limba românească, comoară unică a poporului, păstrată și mereu îmbogățită.

Înzestrați cu sensibilitate și capacitatea de a pătrunde în tainele unei lumi pline de culoare, ei au fost pătrunși de vibrația caldă și impetuoasă a pământului sucevean, în tot ceea ce are el mai bun și mai frumos, regăsindu-se, totodată, în muzica vrăjită pe care o emană istoria acestui colț de țară.

Astfel, bătrîna Putnă ce își înalță imnul de glorie spre cerul tulburător de albastru al Bucovinei, chemîndu-i spre ea, le-a adunat emoțiile într-un uimitor buchet pe care l-a așezat la mormîntul unde veghează „zimbrul sombru și regal", Ștefan cel Mare al Moldovei. Și, în aceeași atmosferă solemnă, emoțiile lor au fost sporite de un minunat recital de poezie patriotică prezentat de elevii Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți.

Ședereа lor la Suceava le-a permis nu numai întîlnirea cu istoria, ci și cu natura, arta, poezia, toate contopite într-un imn suprem urcînd spre desăvîrșire. Excursia făcută la Rădăuți le-a prilejuit cunoașterea Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi", vechi lăcaș de cultură, ale cărui ziduri bătrîne, vegheate în bustul celui care a luptat pentru înfăptuirea idealului de unitate națională, dezvăluie o nebănuită tinerețe caracteristică noilor generații de elevi. În cadrul aceleiași excursii au vizitat muzeul tehnicilor populare bucovinene și atelierul de ceramică neagră, acolo unde munca este un cînt al omului, născut în tainica suflare a pământului.

Impresionantă a fost excursia de documentare făcută la Fălticeni. La Mălini, în casa unde a copilărit poetul „primelor iubiri" a fost evocat chipul acestuia răsunînd ecourile poeziilor sale rostite de reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor și de elevi ai Liceului „Nicu Gane" din Fălticeni. Cine nu cunoaște poezia acestui suflet unic care, prin acordurile-i tumultuoase știe să cînte patria, să asculte muzica universului, acel „zumzet febril" ce „se-aude în noi și-n afară",

> Neliniști de-nalte cascade și zbucium de ploi
> Din seve de fier din puteri ce se nasc și tresaltă,

căci „Viața își cîntă lumina ce-a pus-o în noi".

Galeria oamenilor de seamă, Fondul de artă Ion Irimescu, celebra Uliță a Rădășenilor din Fălticeni, Complexul muzical „Ciprian Porumbescu" din satul cu același nume, plin de rezonanțe, toate i-au întîmpinat pe olimpici cu căldură, învăluindu-i într-acea atmosferă dulce și calmă, specifică Bucovinei.

Prin amploarea și farmecul ei, această ediție a olimpiadei le-a dat tinerilor participanți un nou impuls pentru *ediția viitoare*, care va marca centenarul concursurilor școlare din țara noastră.

Sesiunea națională de referate și comunicări științifice ale elevilor (Pitești, 1984)

Prof. A. GH. OLTEANU
Liceul Industrial „Dimitrie Cantemir", București

Între 23 iulie și 1 august 1984 au avut loc, la Liceul de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu" din Pitești, lucrările Sesiunii naționale de referate și comunicări științifice ale elevilor. Desfășurată în cadrul generos al Festivalului Național „Cîntarea României", ediția din acest an a sesiunii a fost dedicată celei de a 40-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român.

Secția de filologie a sesiunii, organizată în trei subsecții — Limba și literatura română, Limba și literatura naționalităților conlocuitoare și Limbi moderne și literatură comparată — a prezentat un număr impresionant de referate și comunicări științifice : 52. Obișnuiți ca, de la an la an, elevii noștri să se prezinte din ce în ce mai bine, membrii juriului au fost totuși surprinși de saltul calitativ înregistrat de comunicările făcute în cadrul prezentei sesiuni. Au impresionat mai ales varietatea temelor abordate, ținuta lor științifică, dezinvoltura cu care au fost prezentate, renunțîndu-se, în cele mai multe cazuri, la simpla lectură a lucrărilor — modalitate obositoare și adeseori inexpresivă prin monotonia ei — și adoptîndu-se modul oral, al prezentării „libere", mai dinamic, mai antrenant. Astfel, chiar și prin acest mod de expunere, sesiunea a dobîndit un mai pronunțat caracter de dezbatere, de schimb de idei. Referatele și comunicările au demonstrat, aproape în totalitatea lor, gradul înalt pe care l-a atins studiul limbii și literaturii române, studiul limbilor și literaturilor străine în liceul românesc. Au crescut capacitatea de înțelegere a fenomenului cercetat, forța de pătrundere a unor concepte și categorii filozofice, ușurința de a opera cu ele, finețea și subtilitatea analizei, caracterul integrator al sintezei. A impresionat, spre exemplu, felul în care eleva *Dana Herlea* de la Liceul Industrial Nr. 35 din București (premiul I la subsecția de folclor și literatură veche, profesor îndrumător : Elena Stoleru) și-a prezentat substanțiala-i comunicare, excelent fundamentată teoretic și foarte adecvat aplicată obiectului, intitulată *Răscruci ale vieții — momente esențiale ale existenței umane (nașterea, nunta, moartea) oglindite în literatura română*. De asemenea, siguranța cu care *Ondina Blaier* de la Liceul de Filologie-Istorie din Timișoara (premiul I la subsecția de literatură modernă și contemporană, profesor îndrumător : Mihai Gafencu) a vehiculat conceptele de *logos, etic, estetic, istorie, natură* etc. în prezentarea comunicării *Aspecte ale procesului inițierii în proza sadoveniană*.

Juriul a fost pus în mare „dificultate" de nivelul înalt al comunicărilor și, cum majoritatea aprecierilor au depășit nota 9, s-a deliberat îndelung asupra premiilor. Așa se explică numărul mare de mențiuni și faptul că multe dintre ele au fost acordate în baza mediilor de 9 și peste 9. Între acestea, merită *mențiune* specială lucrarea elevei *Monica Joița* de la Liceul de Filologie-Istorie din Craiova (profesor îndrumător : Aurica Sandu), un studiu-paralelă asupra romanelor *Ion*, de Liviu Rebreanu, și *Țăranii*, de Wladyslav Reymont.

Se poate aprecia, în concluzie, cu optimism, că destinul cercetării filologice, a fenomenului literar, românesc sau străin, al criticii și istoriei literare se află în mîini sigure și că studiul limbii și literaturii în liceul românesc a înregistrat, în ultimii ani, succese însemnate.

CENACLURI, REVISTE

Cenacluri literare școlare

Prof. NICU VRABIE
Inspectoratul Școlar Județean Harghita

Școala, „atelierul umanității, cum o numea Comenius, acordă o atenție deosebită modului în care tînăra generație își însușește, corect și temeinic, limba maternă ; școala este „unul din stîlpii de boltă ai limbii române", căci „Limba maternă este limba copilăriei, prima limbă a sufletului, comoara primelor aventuri, a primelor descoperiri și noțiuni. Cînd vorbești în limba maternă, reînnozi veșnic legătura cu copilăria ta". Cenaclurile literare, ca forme instituționalizate, activează pe lîngă școli generale și licee din județul Harghita, constituind un sprijin deosebit în direcția cultivării limbii și dezvoltării gustului pentru frumosul artistic, devenind, de cele mai multe ori, adevărate „ateliere de creație", în cadrul cărora elevii români și maghiari își cultivă talentul, dînd expresie, în versuri și în proză, bucuriei că trăiesc pe aceste meleaguri de legendă și baladă, aflate sub soarele luminos al societății noastre socialiste.

O activitate diversă ca modalitate de expresie și interesantă prin tematica abordată desfășoară cenaclurile literare *Aron Pumnul* (Liceul „Dr. Petru Groza"), *In memoriam* (Liceul Industrial Nr. 2), *Floare albastră* (Liceul Pedagogic), *Nebănuitele trepte* (Școala Generală Nr. 2) din municipiul Odorheiul-Secuiesc ; *Mihail Sadoveanu* (Liceul Industrial Nr. 3), *Cercul de creație* (Liceul de Matematică-Fizică) din municipiul Miercurea-Ciuc ; *Cercul de creație* (Liceul Industrial Nr. 1), *Octavian C. Tăslăuanu* (Liceul Industrial Nr. 2 din orașul Toplița).

Un progres vizibil înregistrează și cenaclurile literare din orașele Gheorghieni, Bălan, Cristuru Secuiesc, precum și din localitățile rurale Sărmaș, Tulgheș și Subcetate. De remarcat preocuparea constantă a cenaclului *Aron Pumnul* pe linia afirmării unor talente în revista cu titlu simbolic *ABC*, prin publicarea de reportaje, articole pe teme de literatură și artă, poezie și proză sub semnătura unor elevi ca Ioan Silvaș, Aurel Costea, Katalin Nagy, Florin Munteanu, Carmen Ardelean etc. Alt membru al cenaclului, Zoltan Molnas, publică poezii în revistele *Amfiteatru* și *Flacăra*.

Deși activează pe lîngă o școală generală, cenaclul *Nebănuitele trepte* s-a impus prin două premii obținute la faza finală a Festivalului național „Cîntarea României", două premii la concursul național de creație, precum și prin colaborări la emisiunile pentru copii ale Radiodifuziunii.

Alături de preocupări vizînd formarea unor deprinderi și aptitudini creatoare, cenaclurile harghitene și-au înscris în programul lor activități legate de informarea la zi asupra vieții literare și artistice, întîlniri cu scriitori și redactori ai unor reviste de prestigiu din țară, comemorarea unor importante evenimente literare și istorice, vizite și excursii literare, schimburi de experiență cu alte județe etc. În sprijinul cadrelor didactice care conduc cercuri și cenacluri literare s-a organizat la nivel județean consfătuirea cu tema *Contribuția cercurilor literare și a cenaclurilor la educarea multilaterală a elevilor din școli generale și licee*, în cadrul căreia au fost tratate o serie de aspecte privind metodica unor astfel de activități școlare.

Prezentăm spre ilustrare, cîteva titluri de comunicări care au atras atenția participanților : *Caracteristici ale personalității constructive în cadrul cercului de literatură la ciclul gimnazial, Cercurile literare școlare — necesitate și adevăr, Cenaclul literar — cadru propice al cultivării dragostei de artă, Disocieri teoretice privind cenaclul literar al elevilor, Cercul de creație în liceu, Contribuția cercurilor literare la educarea multilaterală a elevilor din licee, Cercul literar la clasele V-VI* etc.

Lucrările menționate constituie importante puncte de sprijin în elaborarea unor îndrumări metodice pentru organizarea cercurilor și cenaclurilor literare în școlile din județul Harghita.

Prin rîndurile de față am încercat să relevăm cîteva aspecte ale activității cenaclurilor literare din județul Harghita, contribuția lor la formarea și educarea tinerei generații școlare, la înzestrarea ei cu o solidă cultură generală înțeleasă, după opinia lui Paul Langevin, drept „aceea care face ca omul să fie receptiv la tot ce nu este el însuși, la tot ceea ce depășește cercul îngust al specialității lui".

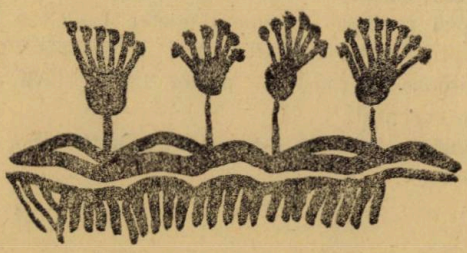

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

CÎMPULUNG MOLDOVENESC

În Cîmpulung Moldovenesc apar mai multe reviste, dintre care unele cu o activitate îndelungată și meritorie : *Orizont* (Liceul Militar „Ștefan cel Mare"), *Izvoare* (Liceul Silvic), *Revista noastră* (Liceul „Dragoș Vodă"), precum și revistele Casei Pionierilor și ale școlilor generale nr. 3 și nr. 4, care au fost apreciate cu prilejul etapelor anterioare ale Festivalului Național „Cîntarea României".

Revista noastră, publicație a Liceului „Dragoș Vodă" de peste 15 ani, apărea în anul 1968 sub îndrumarea profesorului Traian Suhan. A urmat la conducerea revistei profesorii Jucan Grațian și Dan Palade, dar numelor acestora li se adaugă, cu merite deosebite, și acelea ale elevilor care au făcut parte din colectivele de redactare, nume devenite o prezență în presa noastră : Cornel Dănilă, Ștefan Țiță, Victor Ionescu și alții.

Revista conține microantologii de folclor culese de către elevi, antologii de cenaclu, traduceri realizate de către elevi, prezentări de cărți, lucrări ale elevilor pe teme culturale și literare, dar și lucrări științifice realizate în cadrul cercurilor școlii susținute cu prilejul diferitelor sesiuni științifice ale elevilor și cadrelor didactice ale liceului.

Revista noastră din ultimii ani, deși multiplicată în puține exemplare, este consultată la biblioteca școlii. Paginile ei ilustrate de mîna elevilor trasează grafic unghiul de zbor al cocorilor.

Vă propunem cîteva nume „de azi", de mîine și, poate, de totdeauna.

Prof. GEORGE BODEA

IAȘI

Cercul literar „Luceafărul" de la Școala Generală Nr. 23, Iași, a desfășurat o activitate bogată de la data înființării (1977) și pînă în prezent : vizite la case memoriale și muzee, întîlniri cu scriitori, excursii și drumeții, lecturi din operele unor mari creatori, participarea la manifestările prilejuite de sărbătorirea unor personalități literare.

Dacă în anii 1981—1982 cercul literar a pregătit și susținut activități în cadrul zilelor „Sadoveanu" organizate de Comitetul sindicatului învățămînt — prof. Ioana Ieremia, președinta sindicatului — printre care și întîlnirile cu scriitoarea Profira Sadoveanu, apoi cu Dan Munucă și cu Valeria Sadoveanu, în acest an școlar atenția micilor membri (clasele IV, V, VI) a fost orientată spre cunoașterea operei scriitoarei Otilia Cazimir. A fost realizată : o vizită la Casa memorială „O. Cazimir", lecturi și recitări din opera poetei. La Casa Personalului Didactic, un elev a vorbit despre copilăria poetei, altul despre activitatea literară. Au fost recitate cele mai frumoase versuri ale poetei, iar o elevă a prezentat 15 creații plastice ale membrilor cercului.

Dintre toți membrii cercului s-a remarcat activitatea de creație a elevului Sandu Ștefan-Antonio.

Prof. ELENA SOROCEANU,
Școala Generală Nr. 23, Iași

SATU MARE

Membrii cercurilor literare de la Liceul Industrial Nr. 6 Satu Mare au avut bucuria să se întîlnească cu mai mulți scriitori, critici literari, redactori ai revistelor din țară.

Acțiunea s-a organizat în cadrul festivalului concurs interjudețean de creație literară „Afirmarea", al cărui președinte este poetul Radu Ulmeanu, membru al Uniunii Scriitorilor.

Ne-a bucurat prezența în mijlocul nostru a scriitorilor Nicolae Ciobanu de la revista *Luceafărul*, Lucian Dumbravă de la *Convorbiri literare*, Mircea Ivănescu de la *Transilvania*, Virgil Nistor de la *Steaua*, Vasile Sălăjan de la *Tribuna*, precum și Stelian Vasilescu de la *Familia*.

Cu această ocazie s-au prezentat orientările și preocupările revistelor pe care le-au reprezentat redactorii prezenți la șezătoarea literară.

Au citit din creațiile personale poeți din țară, precum și din județul nostru, care au participat la concursul de creație literară. Dintre colegii noștri membrii cenaclului literar s-au remarcat în ultimii ani : Nona Tripon, Monica Chiș, Dorin Prunilă.

ELEONORA ANITAȘ
Liceul Industrial nr. 6, Satu Mare

TIMIȘOARA

La capătul unui an de existență, se poate afirma că activitatea cercului de limba și literatura română „Germinație" de la Școala Nr. 14 din Timișoara a fost bogată și atractivă, menită să creeze un climat emulativ în rîndul elevilor claselor gimnaziale. La început de drum obiectivul esențial a fost lărgirea orizontului cultural și educarea gustului estetic al pionierilor.

Spicuim din acțiunile care s-au bucurat de viu interes din partea membrilor cercului. În prima ședință, a fost stabilit programul de lucru și au fost răsfoite cîteva din revistele importante de cultură din țara noastră pentru a le cunoaște profilul, ținuta grafică. Ecouri adînci au stîrnit vizitarea Rezervației de Arhitectură Populară a Muzeului Banatului, urmată de discutarea, într-o ședință ulterioară, a unor compuneri despre cele văzute în amintita vizită. De neuitat a fost și întîlnirea, într-unul din amfiteatrele universității timișorene, cu scriitorii Doina Uricariu, Mircea Ivănescu, Gabriel Dimisianu, Marin Mincu, Eugen Dorcescu și cu profesorul universitar dr. Eugen Todoran, în cadrul Colocviului național „Scriitorii și Patria".

La Biblioteca Centrală Universitară, ne-au fost arătate, într-o altă vizită, cărți rare păstrate în fondul de documentare și zeci de publicații filologice actuale românești și din străinătate. Cercului nostru i-au fost oferite de către prof. univ. dr. Ignat Bociort reviste editate în limba esperanto la noi și în țări foarte depărtate din punct de vedere geografic, dar nutrind aceleași aspirații de pace și colaborare cu toate popoarele lumii.

În pragul vacanței de iarnă, membrii cercului au fost oaspeții Cenaclului Asociației Scriitorilor din Timișoara și ai revistei *Orizont*. De asemenea, a fost vizitată galeria de artă „Helios" și expoziția de documente realizată de către prof. univ. dr. Ion Iliescu, prilejuită de centenarul publicării ediției princeps a versurilor eminesciene.

Omagiind ziua de 8 Martie, elevii au prezentat un spectacol de cîntec și vers la biblioteca din cartierul Fratelia. Invitat al iubitorilor limbii și literaturii române din școală a fost poetul Alexandru Jebeleanu, care a citit din creația proprie și a evocat momentul decisiv al Eliberării pe care l-a slujit, cu patru decenii în urmă, ca tînăr condeier.

Cu o floare învoaltă în mînă și cu sufletul emoționat pionierii au participat, la vremea cînd teiul dă în floare, la pelerinajul la statuia Luceafărului liricii noastre.

Am adăugat participările colective de spectacole, aprins comentate, apoi de mare interes s-au vădit lecturile suplimentare, recomandate cu atenție și căldură, faptul că elevii au devenit cititori permanenți ai revistelor *Orizont* și *Limba și literatura română*.

Munca rodnică a cercului a fost sprijinită de către tovarășa directoare a școlii, prof. Biliana Petrovici, și de către întreg colectivul de cadre didactice, căruia îi adresăm mulțumiri din inimă.

Prof. VIORICA BĂLTEANU
Școala Nr. 14, Timișoara

VATRA MOLDOVIȚEI,
Jud. Suceava

Aflat la mai bine de un deceniu de activitate, cercul „Micii folcloriști" din școala noastră a înmănuncheat, în fiecare an, între 20—30 de membri la care s-au adăugat și alți colaboratori.

În fiecare toamnă, discutăm în primele ședințe ale cercului cu elevii însemnările din caietele lor de vacanță și, astfel, ne dăm seama atît de specificul materialului folcloric din zona noastră, cît și de priceperea elevilor de a activa în acest domeniu.

Pe baza observațiilor făcute de-a lungul anilor, putem constata că și în satele ce aparțin de comuna Vatra Moldoviței există creații populare care exprimă înțelepciunea și dragostea de viață a locuitorilor acestor legendare ținuturi (strigături, colinde, piese de teatru popular).

Printre obiectivele înscrise în activitatea cercului, cărora ne-am străduit să le dăm viață, notăm :

— completarea, lărgirea și aprofundarea cunoștințelor despre creația populară și arta populară în general (realizată și prin prezentarea opiniilor marilor noștri scriitori : D. Cantemir, V. Alecsandri, C. Negruzzi, Al. Russo, B. P. Hasdeu, M. Eminescu, M. Sadoveanu) ;

— cultivarea interesului pentru studierea și valorificarea tezaurului creației populare din această parte a Moldovei ;

— înarmarea elevilor cu tehnica culegerii creației populare literare și etnografice ;

— formarea și perfecționarea priceperilor de a elabora și susține lucrări personale pe baza cercetării faptelor folclorice și etnografice ;

— realizarea unei culegeri de folclor local care să cuprindă cele mai bune producții orale descoperite de elevi.

Prin întîlnirile cu reprezentanții satului (în șezători), prin organizarea expoziției *Comorile noastre* (cuprinzînd valoroase obiecte etnografice — cămăși naționale vechi, cioplituri în lemn, sculpturi în os, ouă încondeiate), prin sistematizarea pe teme a creațiilor culese, activitatea cercului nostru este și o garanție că, o dată cu trecerea bătrînilor, rămîn tineri vrednici să ducă mai departe făclia minunatelor noastre tradiții.

Îngăduiți-ne să citățm cîteva nume ale celor mai inimoși membri ai cercului nostru care au desfășurat o rodnică activitate : Dumitru Balahura, Iulian Bodnar, Laura Cenușă, Aurel Chichifoi, Iulian Chiraș, Lucia Hojbotă, Nicolae Moroșan, Alexandru Popescu, Ana Saghin, Reghina Trufan.

Nădăjduim că actuala generație de membri ai cercului va fi la fel de entuziastă ca și cei pe care i-am citat.

Prof. ELENA SIMIONOVICI

AURELIA MANEA

S-a născut la 2 octombrie 1968 la Călăraşi. Este elevă a Liceului „Mihai Eminescu" din Constanţa, membră a cenaclurilor „Mlădiţe dobrogene" şi „Pontica".

A publicat în culegerea pionierească *Omagiu* editată de Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei din Constanţa şi la ziarul *Dobrogea*.

Despărţire

Bulgări de tăcere
atîrnă pe crengile castanului
fără frunze.

Toamna mi-a perforat clipele
cu mov de Bacovia
îmbrăcîndu-le în amintiri.

Pictîndu-mi genele lungi
ale cuvintelor, a plecat
pe alei desfrunzite
în fruntea fanfarei de culori.

ANCA MARIA VACARIU

S-a născut la Iaşi în ziua de 12 august 1968. Este elevă a Liceului de Filologie-Istorie „M. Eminescu" din Iaşi. În anul 1982 a participat la Concursul de creaţie al revistei *Cronica*, la care a obţinut premiul al doilea, pentru o poezie apărută în această revistă.

Truditor tăcut

Truditor tăcut,
Te-afunzi în lanul speranţei,
Cu grijă pentru pîinea ţării.

Cămaşa ta,
Cu maci şi tril de ciocîrlii,
E stropită cu roua zorilor.

Truditor tăcut,
Cauţi cu privirea belşugul
Şi smulgi pămîntului iubire.

Cămaşa ta,
Mîngîiată de vîntul dimineţii
E stropită de sudoarea dăruirii.

Truditor tăcut,
Iubeşti pămîntul străbun,
Prunc binecuvîntat al Daciei.

Cămaşa ta,
Istorie în cusături de aur,
E stropită cu lacrima bucuriei.

Pace

ANTONIO SANDU
clasa a IV-a
Școala Nr. 23, Iași

Ca porumbeii să nu se transforme-n
rachete,
Ca lanul să nu fie tranșee,
Puneți pe arme o floare
La care să vină fluturii,
Iar pe țevile ce amenință în umbră
Desenați un alb porumbel,
Pentru ca atunci cînd vor trage
Să tragă cu pace și soare.

Speranțe

LILIANA REBENCIUC
Liceul Industrial Siret,
jud. Suceava

Fantome albastre
salută universul
și-n ochii lor se topesc
stele de gheață.

Noaptea se destramă
într-un joc enigmatic
al norilor albi,
iar din cercul de foc
cad primele raze.

Necunoscute figuri geometrice
Se rotesc în forme de viață
Și-n mișcarea lor
e multă lumină,
lumina fantomelor albastre.

Început

CORINA CÎRLOGEA
Liceul Industrial Nr. 13, București

Bulgărele ploii
se rostogolește, crispat
în luminițe de cer și
cioburi de ochi
încercănați de domnițe....
Urmărește, dulce săgetat
de bucurie
raza jucăușă din pletele revărsate
ale soarelui, fără a-și da seama
de inutila sa irosire
în aburii fierbinți ai frumusetii.
Iar, cînd, în sfîrșit,
avertizat de mîna binevoitoare a
timpului
se uită în jur,
privește prin miile de ochi
ai primăverii.

O clipă

CLAUDIU SĂFTOIU
Liceul „M. Eminescu", Buzău

Un gînd adie peste pleoape-mi.
O frunză transparentă se sparge
Pe pavajul de toamnă ce a revenit
Aducînd noile morminte de frunze
vechi.
Din depărtare, o bucată de lună
Îngheață aerul cald
Ce picură pe un pervaz de cer,
Prin simplă condensare.
Continuă să ningă
Peste inima mea
O iarnă de tristețe.

Panait Istrati, o stea din salcîmi

ANCA POPOACĂ
Liceul „Nicolae Bălcescu", Brăila

Marea se continuă pînă la granița pescărușilor, pînă în pupila mov a soarelui și palmele orizontului. Acolo, departe, unde nu ajunge decît arcuirea caldă a gîndurilor, aninate de degetele stelelor, care mai cad cîteodată, stau colorate, privind la tine, visurile noastre.

Sub valul de staniol al lunii, te-am regăsit spart în mii de fărîme, pur și același. Mi-a plăcut să te știu zeu ; de argilă, de oglinzi, sau, mai știu eu..., de visuri. Din lemnul tău ne-ai dăruit esența tare a binelui, a mărilor și liniile vieții din mîinile de alabastru.

Ascultînd glasul înspumat și adînc al ghiocurilor aruncate la mal cu melodiile unui vînt fără nume — poate dor — ți-am strîns inima în pumni și mi s-au scurs în palmă luceferi colorați și ceruri smălțuite pe care le-am aninat la un colier de gitană argintie, să salte și să sune pînă... hăt departe..., în țara destinului. Te simțim ca pe un sens, sensul de a fi, ca pe un paradox, sau ca pe un ascet îndrăgostit de himere.

Plîng ca vechile egiptene idolul plecat după o floare albă, dar îmi rămîne Dunărea salcîmilor din sufletul tău, zîmbetul încrustat în artificiile copacilor și căldura înălțimilor. Cu o cometă de mînă ai zburat printre curcubeiele din suflete, oferindu-ți-l pe al tău cu o frenezie de om care speră.

Mihail a fost legenda ta și a fost singurul care te-a învățat graiul soarelui și filozofia piramidelor în timp ce „Neranțula", coamă nărăvașă, ți-a zvîrcolit sufletele de trubadur.

În fiecare salcîm obsedant, îți mîngîiem trezirile și evadăm o dată cu tine din neliniști. Tu n-ai dreptul să pleci prea departe, Ochi negri ce ne-ai răscolit depărtările ! Plînge liliacul cristalin în ochii noștri... Așa, zîmbește ! Zîmbetul tău trăiește cu clepsidrele din Egipt, privirea ta cu splendorile Nisei, dar sufletul tău este la noi, hoinar ca întotdeauna.

Ai fost vagabondul aflat între albastru de Dunăre, aspirații și castele de nisip, între lacrimi de oglinzi și răscruci de vînturi.

Bărăganul, încercănat violaceu odinioară, te salută prin fiecare bob roditor acolo unde nu era decît o mare, marea ciulinilor... Și acum te copleșește același sentiment torențial și pur al nemărginirii, dar nu ca într-un deșert, ci ca într-o imensă grădină-țară.

Cărțile tale „au suferit umplîndu-ne mîinile de trandafiri și de stele", însă mai presus de toate ne-ai arătat că sînt mîngîieri dornice, pline de neînțelesul unui farmec ce-și are locul aici, unde primul gînd te-a făcut să nu mai dormi.

Ai fost cel care a „întins ghirlande din fereastră-n fereastră, lanțuri de aur din stea în stea" și te-ai răspîndit în noi, dîndu-ne zestrea cea mai de preț, o dată cu prima carte.

De aici, din „evantaiul" Brăilei voi lăsa să cadă, pentru tine, cîte un vis pe orice ramură de salcîm și cîte o adiere de salcîm pe orice nostalgie, pe orice stradă pătată delicat de soarele dintre pomi, de soarele din suflete...

„Istrati, nume de inimă
în salcîm,
Te cheamă Brăila și
iubirea ta pentru ea...
În numele tuturor
te invoc eu, un anonim".

MIHAELA MANCAȘ
Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea
București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, 338 p.

Cartea Mihaelei Mancaș este o interesantă sinteză și, totodată, o atentă analiză a principalelor fenomene înregistrate în poezia și proza românească pe parcursul unei perioade de intense și importante mutații culturale, cuprinsă între epoca premodernă și primele tendințe ale limbajului poetic simbolist.

Autoarea își propune să alcătuiască o „schemă figurativă" (în cazul poeziei) și o „schemă naratologică" (în cazul prozei), utilizînd, desigur, materialul literaturii beletristice ; cu toate acestea, lucrarea nu este o istorie literară, scriitorii fiind prezentați, cu precădere, în funcție de „influența și semnificația pe care opera lor a avut-o asupra creării și, într-o fază ulterioară, asupra modificării caracteristicilor esențiale ale limbajului artistic." (*Prefață*, p. 6). Volumul reunește perspectiva lingvistică de analiză a textului cu date furnizate de teoria și critica literară, elementele de continuitate și discontinuitate ale limbajului fiind urmărite în evoluția lor în cadrul diverselor opere artistice. Se realizează astfel un echilibru între tratarea teoretică a unor probleme dintr-o perspectivă modernă, bazată pe o bogată bibliografie, și interpretarea textelor, atenția concentrîndu-se asupra formei, fără a se neglija, însă, conținutul. Găsim în această carte „micromonografii stilistice" pentru fiecare dintre scriitorii analizați ; aceștia sînt urmăriți atît din perspectivă diacronică (locul fiecăruia în evoluția limbii literare), cît și din perspectiva individualității lor artistice.

Alături de prefața autoarei și o bibliografie de 207 titluri, se întîlnesc următoarele șapte capitole : *Specificul limbajului poetic premodern* (Văcărești și Costache Conachi), *Limbajul figurativ în poezia primei generații romantice* (Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri), *Structuri compoziționale și modalități narative în proză* (Gh. Asachi, I. Ghica, Mihail Kogălniceanu, C. Negruzzi, D. Bolintineanu, N. Bălcescu, Al. Odobescu, N. Filimon, M. Eminescu), *Cultura transformată în artă la scriitorii savanți* (Al. Odobescu, B. P. Hasdeu), *Momentul Eminescu : apogeul limbajului poetic romantic, Clasicism și oralitate* (I. Creangă și I. L. Caragiale), *Tendințe în limbajul poetic la sfîrșitul secolului*.

Primul capitol dă o privire de ansamblu asupra perioadei anterioare anului 1830, cînd se constituie „schemele" specifice poeziei românești. Materialul este grupat în jurul a două subcapitole : *Figuri sintactice* (enumerarea și repetiția) și *Figuri semantice* (epitet, metaforă etc.), prezentarea pornind de fiecare dată de la definirea și explicarea figurilor de stil, care sînt apoi analizate în cadrul operelor avute în vedere.

Poezia primei generații romantice se caracterizează prin unitatea stilistică a limbajului, unitate determinată de influența, pe de o parte, a acelorași modele străine, iar, pe de altă parte, a poeziei populare, manifestîndu-se atît la nivelul temelor, cît și la cel al limbajului figurativ.

În discutarea structurilor compoziționale și a modalităților narative în proză, autoarea se situează pe poziția celor care definesc narația ca rezultat al unui proces de enunțare și textul narativ ca o formă particulară de enunț, perspectivă care oferă posibilitatea plasării în primplan a cîtorva elemente formale caracteristice expresiei acesteia : persoana — în funcție de care se pot distinge stilul direct, stilul indirect, stilul mixt — și timpul, urmărindu-se repartiția și alternanța diverselor timpuri verbale considerate în valoarea lor strict temporală,

precum și a valorilor modale sau aspectuale suplimentare.

Elementul comun al operelor lui Al. Odobescu și B. P. Hasdeu îl constituie stilul savant ca emanație a culturii vaste a celor doi scriitori. În cazul celui dintîi, caracterul savant, livresc, retorismul expresiei, manifestate în toate compartimentele limbii, îl distanțează de generația pașoptistă. În ceea ce-l privește pe Hasdeu, acesta a oscilat permanent între două extreme stilistice : retorismul și stilul savant pe de o parte, limbajul popular și colorat, cu elemente de limbă vorbită, pe de altă parte.

„Apogeul limbajului poetic romantic" îl constituie momentul Eminescu. Analiza stilistică se plasează deopotrivă la nivel fonetic, morfologic, sintactic și lexical într-o încercare de a oferi cititorului o imagine, dacă nu exhaustivă, căci aceasta ar fi cu neputință în cazul unei opere de o asemenea complexitate și profunzime, în orice caz detaliată și în același timp globală asupra expresiei poetice eminesciene.

Sfîrșitul secolului al XIX-lea înregistrează o direcție care valorifică „în diverse moduri, dar mai ales cu diverse funcții, limba vorbită" (p. 249), avînd ca reprezentanți pe I. Creangă și I. L. Caragiale, cel dintîi — promotor al unei oralități de tip popular, cel de al doilea — reprezentantul unei oralități de tip suburban, semidoct. Analizele autoarei cuprind o prezentare a principalelor aspecte legate de limba celor doi scriitori, extrăgîndu-se din texte particularitățile care converg spre definirea stilului limbii vorbite.

Ultimul capitol al cărții consemnează cîteva dintre tendințele manifestate în cadrul limbajului poetic la sfîrșitul secolului trecut, cînd scriitori ca Macedonski, D. Anghel, Șt. Petică, I. C. Săvescu, Bacovia — promotori ai simbolismului la noi — sau Șt. O. Iosif, G. Coșbuc, O. Goga — reprezentanți ai mișcării antisimboliste —, preluînd inovațiile generațiilor anterioare și inovînd ei înșiși, deschid drumul nou pe care va păși poezia românească în secolul al XX-lea.

ANDRA ȘERBĂNESCU

G. CĂLINESCU, **Aforisme și reflecții.** Ediție îngrijită de I. D. Pîrvănescu și Al. Stănciulescu-Bîrda. Prefață de I. C. Chițimia, Editura Albatros, 201 p.

Personalitate proteică a literaturii noastre, G. Călinescu a lăsat o operă amplă și profundă, ilustrînd cele mai diverse specii literare : poezie, roman, nuvelă, dramă, reportaj. A fost critic, istoric literar, estetician. În cultura românească trebuie așezat alături de D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu și Tudor Vianu. Opera sa este presărată cu nenumărate și scînteietoare idei care îmbracă adesea expresia aforismelor și cugetărilor. Pe acestea le-au cules I. D. Pîrvănescu și Al. Stănciulescu-Bîrda, oferindu-le publicului larg, sub titlul *Aforisme și reflecții*, în minunata colecție „Cogito" a Editurii Albatros.

Beneficiind de o prefață a lui I. C. Chițimia, în finalul căreia se precizează că lucrarea reprezintă însăși esența scrisului călinescian, antologia cuprinde 1 320 de texte selectate din întreaga operă a lui G. Călinescu (peste 30 de volume), precum și din cele 37 de periodice la care a colaborat.

Pentru a facilita consultarea antologiei, textele sînt grupate pe teme, iar acestea grupate alfabetic. Dintre temele care cuprind un număr mai mare de cugetări amintim : adevăr, artă, artist, caracter, clasicism, creație, critic, cunoaștere, cuvînt, femeie, frumusețe, gîndire, idee, istorie, iubire, înțelepciune, judecată, literatură, morală, muzică, muncă, om, operă, poezie, realitate, roman, scriitor, suflet, știință, tinerețe, valoare, viață.

Pentru G. Călinescu, *arta* „e tensiune, nu contemplație", „e o misiune ; rămîne mereu în picioare comandamentul poetului «vates», vestitor al izbînzilor vremii lui" și ca urmare „existența *creatorului* de valori spirituale apare ca o problemă de viață și de moarte pentru o epocă". O condiție sine qua non pentru adevărata *creație* este libertatea, pentru că orice creație „este de fapt un act de libertate."

O excelentă definiție, aplicabilă însuși lui G. Călinescu, este cea a *geniului*, potrivit căreia acesta este „de plîngе sau de rîde, un gînditor care lasă o dîră sonoră de foc pe traiectoria lui cosmică, dînd o lecție de construcție umanității." Bineînțeles că nimic nu se poate realiza fără *muncă*, deoarece „numai munca cu toate formele ei, de la semănatul grîului și pînă la recolta marilor idei, conferă dreptul omului".

Numeroase considerații ne întîmpină în legătură cu *opera de artă*, începînd cu geneza ei („Unele opere se nasc la nouă luni, altele la nouăzeci"), continuînd cu interpretarea („Opera de artă este o interpretare dată naturii, ea fiind o operă de cunoaștere a naturii, săvîrșite de un poet și un moralist totodată"), conținutul („Opera de artă trebuie să conțină aspirațiile umanității, numai atunci are valoare de univers deschis în fața omului actual care astfel întrezărește condiția umană viitoare") și încheind printr-o comparație cu opera științifică („O operă literară este exactă ca opera științifică, cea din urmă este concretă ca și creația literară"). Orice operă de artă presupune o sinceritate totală care constă „în realitatea momentului intelectual cel mai înalt căruia îi corespunde simplitatea supremă". Creatorul operei de artă trebuie să fie pătruns de cel mai profund *patriotism*, așa cum mărturisește într-o admirabilă și patetică declarație: „Eu prețuiesc bunurile tuturor celorlalte popoare (...) însă, cînd mă gîndesc la izbînzile unor creatori ca Eminescu, Creangă, Caragiale, N. Iorga, Rosetti (...), ale unor oameni care ne dau dreptul să ne simțim pe treapta celei mai înaintate umanități, am o duioșie deosebită, un sentiment de nobil egoism, ce nu implică nici o îngustime, necum vreo ură. Nu mi-e rușine că sînt român și sînt, întru cît mă privește, un român filo-român."

Culegerea este însoțită de un necesar tabel cronologic, care nu aduce nimic nou, dar — așa cum precizează autorii în nota asupra ediției — prin informațiile incluse este schițată, pe de o parte, o imagine generală asupra vieții și activității marelui cărturar, iar pe de altă parte se realizează o încadrare a activității sale literare în contextul vremii.

La meritele autorilor, privind selectarea celor mai adecvate texte și gruparea lor tematică, parcurgerea aproape integrală a operei călinesciene, indicarea surselor de informare, trebuie adăugat acela referitor la modul de alcătuire al indicelui care cuprinde atît cuvintele tematice sub care sînt grupate aforismele și reflecțiile respective, cît și noțiunile ce pot fi regăsite în textele care apar grupate sub un alt cuvînt-titlu.

CONSTANTIN NEGREANU

Curier

În acest număr răspundem scrisorilor primite la redacție pînă la 1 iunie 1984.

Mariana Visternicu, Siret, jud. Suceava: Reținem versul „Un lacăt de-ndoială pe geana unui astru", precum și o parte din poezia *Noapte*: „Ți-ai răsfirat pletele încîlcite de vise / printre salcîmi / și argintii mesteceni / iar clipele — clepsidre de lumină — / s-au spart de întunericul tău / și s-au prefăcut / în stele". După cum vezi, din poezie am îndepărtat ceea ce era de prisos. Ai puterea de a face metafore neașteptate, proaspete, și de aceea, deși încă te afli sub influența poeziei eminesciene în primul rînd, se poate spune că după mai mult exercițiu îți vei descoperi tonul propriu.

Membrii cenaclului „Iubitorii de literatură" din Hațeg, în numele cărora ne scrie eleva Felicia Brăilă: este lăudabil efortul pe care îl faceți pentru a vă apropia de poezie. Le urăm elevilor Luminița Igna, Daniela Opresc u, Felicia Brăilă, Ana Duma, toate în clasa a VI-a, Loredanei Floroni și lui Petru Popovici din clasa a V-a și Gabrielei Ștefoni din clasa a IV-a succes pe drumul abia început.

Mirela Simionescu din București, elevă în clasa a V-a la Liceul de Arte Plastice „N. Tonitza" : ai simțul ritmului și al rimei ; versificația ta este bună. Caută să-ți îmbogățești aria lecturilor de poezie și paleta tematică. Așteptăm din nou.

Iuliana Marinela Nițulescu, Drăgășani : Prea multe cuvinte abstracte. Printre bolovănișuri sonore, se găsesc și pietre prețioase, precum versul „Eu, care mă doresc curcubeu / singuratec de noapte". *Dacă* e prea descriptivă, iar *Baladă* este de-a dreptul puerilă. Însă nu te descuraja !

Iulia Aurelia Manea : poezia foarte scurtă pe care o scrii are uneori sclipiri de diamant. Caută însă să șlefuiești toate cuvintele în egală măsură. O poezie de trei-patru versuri trebuie să fie perfectă și să-ți taie răsuflarea la lectură.

Codrin Alexandru Constantin, Bacău : Poezia ta e în stare „să audă / Șuvoiul nesecat al materiei" cîntînd (o replică la *Lacustră* de George Bacovia) și să plîngă soarele din muzica nopții. Sînt semne că îți poți asuma marele risc — acela de a scrie pînă ajungi la poezia adevărată. Dar nu vei putea face aceasta fără lungi, lungi lecturi lirice.

Marcel Lucaciu : Ciclul monocord de *Apoezii*, cum le numești, sînt mai puțin interesante decît ceea ce obișnuiai să ne trimiți. De multe ori cuvintele sînt forțate, vin să spulbere efectul poemelor printr-un ricoșeu, dar nu lasă nimic în schimb decît impresia unei stîngăcii involuntare. Îți urăm mai mult succes în viitor.

Vasile Andrei, Țăndărei, Ialomița : Cu o mică modificare, reproduc poezia *Răsărit :* „Licuricii șuvoi se duc spre zenit, / Ochiul răsăritului se înroșește, / Durerea se aude în strigăt de cocoși / Și cerul naște victorios". Se simte că poți scrie lucruri și mai bune. Totul e să nu mai mizezi pe sfîrșitul gen „poantă", care îți acoperă notele de originalitate.

Lăcrămioara Ungureanu, Rădăuți : Sigur că merită să continui. Deocamdată nu scrii poezie, dar încercările tale, chiar dacă nu te transformă peste noapte în poetă adevărată, pot să ducă cel puțin la o mai bună înțelegere a poeziilor altora, la o mai mare dragoste față de literatură și îți rafinează propriul suflet, îți modelează personalitatea. N-ai observat că oamenii care citesc mult sînt mai deschiși, mai înțelegători, mai profunzi, mai riguroși și mai frumoși ? Iar a scrie înseamnă a citi în propriul suflet.

Dan George, Covasna : Poeziile tale sînt simple și frumoase. Se simte că ai dreptate cînd spui : „Pe aceste două poezii le-am încălzit la focul sufletului meu". Caută să ai grijă de pregătirea ta ulterioară. Sper că vei rămîne mereu îndrăgostit de literatură și de scris. Voi propune cele două poezii spre publicare. Dacă una se va publica nu înseamnă că ai și devenit poet ! Cursa e pe viață.

Andrei Mihuț, București : Rîndurile trimise ne fac să așteptăm cu interes scrisorile următoare.

Nicoleta Ionică, Constanța : Renunță la cuvintele șocante, cel puțin pînă înțelegi ce trebuie de fapt să faci cu ele. Reține poezia *Solstițiu*, pe care o voi propune spre publicare.

Antonio Sandu, clasa a IV-a, Iași : Înzestrarea ta poetică este evidentă. Propunem pentru a fi publicată poezia *Pace*.

Mirela Lungu, Tecuci : Așteptăm poeziile promise.

Merită mai multă atenție din partea noastră, deoarece au trimis versuri ce pot forma obiectul unor discuții despre scris, și alți prieteni ai rubricii „Curier". Spațiul nu ne îngăduie să le răspundem separat. De aceea le vom recomanda lecturi bogate și perseverență și le urăm și mai mult succes pe viitor. Ei sînt : *Chitsa Cosmin* din Arad, *A. M. Mishov*, *Tania Racu* din Constanța, *Luminița Bantaș* din Drobeta-Turnu-Severin, *Liliana Claudia Popa* din Craiova, *Ionel Grumăzescu* din Fălticeni, *Angelica Mihalcea* din Tulcea, *Laura Suhan* din Belcești, județul Iași, *Otilia Dimitriu* din Blaj, județul Alba, *Rosina Baciu* din Curtea de Argeș, *Adela Roman* din Medgidia, *Ion Florin Marinoiu* din Bumbești-

Jiu, județul Gorj, *Daniela Monoranu* din Brezoaia, județul Suceava, *Rodica Doinița Vîrgolici* din Tîrgu-Bujor, județul Galați, *Adina Văgii* din Constanța, *Daniela Bănășescu* din Bunești, *Edith Stănescu* din Cîmpina, *Antoniu Petriș* din Iași, *Mihaela Alexandrescu* din Rîmnicu Vîlcea, *Cornelia Luminița Tărăbuță* din Izimșa, județul Mehedinți, *Mariana Ungur* din Lujerdiu, județul Cluj, *Elena Camelia Ionel* din Baia de Criș, județul Hunedoara, *Doina Bordianu* din Siret, județul Suceava, *Mariana Dobrin* din Podana, județul Vaslui, *Sichim Ștefania* din Cîmpina, *Maria Herța* din Mocod, județul Bistrița-Năsăud, *Crina Coțofană* din București, *Manuela Radu* din Oțelu-Roșu, județul Caraș-Severin, *Otilia Matei*, *Cristea Constantinescu* din Tufeni, județul Olt, *Nicolae Părăian* din Sibiu, *Ulmer Petronela* din Focșani, județul Vrancea, *Nicolae Baltasar* din Grindușl, județul Ialomița, *Rita Rovănescu* din Balș, *Gabriela Ciobanu* din Slatina, județul Olt, *Marieta Codru* din Vaslui, *Aivil* (sic !) din Iași, *Elena Carmen Popa* din Timișoara, *Mario Mihai Gorcea* din Botoșani, *Mioara Alina Băgnaru* din Craiova, *Tudorica Dorina Sîrbu* din Tîrgu-Bujor, județul Galați, *Cristiana-Emanuela Dascălu* din Tîrgu-Neamț, *Ramona Elena Rotaru* din Balș, *Gheorghe Sava* din Huși, *Mihaela Andreescu* din Brăila, *Daniela Bratu* din București, *Sanda Maria Oprișor* din Slatina, *Eugen Frunză* din Constanța, *Gabriela Popa* din Hunedoara, *Alexandrina Crețan* din Drobeta-Turnu-Severin, *Larisa Popa* din Deva, *Oana Bede* din Orăștie, *Alina Turtureanu* din București, *Maria Mirela Zlei* din Dorohoi, *Tankó Gizella* din Bistrița, *Ruxandra Moise* din București, *Dana Rafte* din Constanța, *Virginia Vrană* din Bistrița, județul Bistrița-Năsăud, *Lorelai Camelia Pitulice* din Constanța, *Carmina Lungu* din Horezu, județul Vîlcea, *Angela Wolf*, *Liliana Roșca* din Tîrgu-Mureș, *Liliana Marcu* din Bacău, *Gheorghița Mărculescu* din Bălăcița, județul Mehedinți, *Petru Bobițan* din Blaj, județul Alba, *Lucia Trache* din Topoloveni, județul Argeș, *Mihaela Budașca* din Drobeta-Turnu-Severin și *Irina Keresztes*.

Interesante lucrări în proză ne-au trimis : *Aurelia Dănilă* din Rîmnicu-Vîlcea, *Carmen Virginia Caragea* din Tulcea, *Luiza Argeșan* din Constanța, *Andrei Genaru* din Rîmnicu Vîlcea, *Ermina Ciubotaru* din Roman, județul Neamț (poezia este modestă !), *Crina Cosoabă* din București (romanul pe care ni l-ai trimis arată că ai multă imaginație și că poți mînui adecvat cuvintele).

Mai puțin interesante pentru noi sînt scrisorile trimise de *Lăcrămioara Cană* din Brașov, *Maria Casmina Lungu* din Horezu, județul Vîlcea, *Nicoleta Milici* din București, *Luminița Nae* din București, *Ovidia* din Turda, *Cranta Ali-Izi* din Moldoveni, județul Teleorman, *Petronela Mățălă* din Iași, *Mădălina Naum* din București, *T.T.* din Drobeta-Turnu-Severin, *Daniel Diaconu* din Rîmnicu-Vîlcea, *Mariana Aonicesei* din Suceava, *Ion Ștefan* din Caracal, *Daniela Hurgoi* din Căpușu Mare, județul Cluj, *Andrei Dănuț* din Stația C.F.R. Ciurea, județul Iași, *Alexandrina Custură* din Galați, *Lari T.* din Drobeta-Turnu-Severin, *Adrian Munteanu* din Piatra-Neamț, *Cristina Adam* din Luduș, județul Mureș, *Nicoleta Turcu* din Brăila.

Vă rog să nu uitați să semnați citeț scrisorile, indicînd și localitatea, să vă scrieți numele și după fiecare poezie.

Materialele nepublicate nu se înapoiază.

VASILE POENARU

„Am conceput, totdeauna, frumusețile artistice ca pe niște divinități, menite să facă pe om mai bun, să civilizeze lumea. De asemenea, niciodată n-a sălășluit în cugetul meu ideea de artă pentru artă sau artă pentru nimic.

În negura vieții, arta este singura noastră lumină și poate unica nădejde de desăvîrșire universală (...) în stare să poată schimba, în curgerea veacurilor, fața urîtă a lumii. Dintre toate valorile sentimentale și spirituale, care stau la baza vieții superioare, arta este aceea care cuprinde mai multă dragoste, mai multă puritate și sinceritate. Ea este singura care nu ne înșală niciodată."

(Panait Istrati)

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE
Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, Bucureşti, tel. 15.17.92, cod 79664

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţămîntului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1985 :

1. *Limba şi literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul) ; revista publică articole în legătură cu procesul instructiv-educativ ;

2. *Limbă şi literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul) ; culegere de articole (limbă şi stil, istorie şi critică literară, analize de text, didactică modernă, perfecţionare, grade etc.) ;

3. *Limbile moderne în şcoală* (2 volume, 35 de lei abonamentul) ; culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă), privind didactica modernă a limbilor.

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1985* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi profesorilor titulari de comandă care realizează direct la S.S.F. abonamente colective.

Comenzile *(abonamentele colective)* — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegerile *Limbă şi literatură* şi *Limbile moderne în şcoală* — se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1985 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1984, cv. publicaţiilor dorite (prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector 5, Calea Victoriei, nr. 7, Bucureşti, şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie*, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F., str. Spiru Haret, nr. 12, sector 1, cod 79 664, of. P.T.T.R. 1, Bucureşti.

Comenzile (abonamente individuale) pentru primul volum al *Bibliografiei cărţii româneşti moderne* (126 de lei exemplarul) se primesc pînă la aceeaşi dată şi la aceeaşi adresă.

Abonamentele individuale la revista elevilor şi la culegerile pentru profesori **se fac numai prin factorii poştali,** conform **Catalogului presei.**

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) _____ instituţia (şcoala, liceul) _____ din _____ am expediat prin mandat poştal sau aviz de creditare nr. _____ suma de _____ lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1985. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor.) _____

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

_____

_____

Data _____ Semnătura _____

Aniversări și comemorări în 1985

13 februarie — 50 de ani de la moartea cărturarului Ioan Bianu, fondatorul Bibliotecii Academiei Române și al școlii românești de bibliografie și biblioteconomie, autorul planului bibliografiei naționale retrospective a cărților și periodicelor românești (n. 1856).

9 martie — 100 de ani de la premiera dramei *Ovidiu* de V. Alecsandri.

13 martie — 75 de ani de la apariția revistei *Facla* (1910—1916) condusă de N. D. Cocea.

25 martie — 100 de ani de la nașterea lui Mateiu I. Caragiale, fiul natural al lui I. L. Caragiale, autorul romanului *Craii de Curtea-veche* (m. 1936).

8 aprilie — 100 de ani de la moartea lui C. A. Rosetti, participant la revoluția de la 1848, ziarist și om politic de orientare liberală și democratică, conducător al ziarului *Românul* (1857—1915), poet și prozator (n. 1816).

14 aprilie — 50 de ani de la moartea prozatorului Panait Istrati, autorul romanelor *Ciulinii Bărăganului, Chira Chiralina* și *Moș Anghel.*

1 septembrie — 100 de ani de la apariția, în *Convorbiri literare*, a studiului *Comediile d-lui Caragiale* de T. Maiorescu.

16 octombrie — 50 de ani de la moartea lui Gib Mihăescu, unul dintre reprezentanții de frunte ai prozei românești interbelice, autorul romanelor *Brațul Andromedei, Dona Alba* și altele.

29 octombrie — 100 de ani de la nașterea dramaturgului Mihail Sorbul, autorul unor tragi-comedii, între care *Patima roșie.*

25 noiembrie — 100 de ani de la moartea lui Grigore Alexandrescu, reprezentant de frunte al literaturii de la 1848, autor de elegii, epistole, satire și fabule (n. 1814).

27 noiembrie — 100 de ani de la nașterea marelui prozator român Liviu Rebreanu, creatorul romanului modern, de observație realistă, obiectivă, autorul capodoperelor *Ion, Pădurea spînzuraților* și *Răscoala.* (m. 1944).

2 decembrie — 50 de ani de la nașterea poetului Nicolae Labiș, deschizător de drum în lirica românească postbelică.

Biblioteca „ASTRA"
— SIBIU —

Lei 5